

หนังสือที่มีจำหน่ายที่คณะธรรมทาน

๑. หนังสือพิมพ์พุทธศาสนาปีที่ ๔ - ๕ - ๖ - ๗ ปีละ ๑ บาท (ทั้งค่าส่ง)
๒. พุทธประวัติจากพระโอษฐ์ โดย อ.ป. เล่มละ ๑ บาท (ค่าส่ง ๒๐ สต.)
๓. การปฏิบัติธรรม โดย พุทธทาส ภิกขุ เล่มละ ๒๕ สตางค์ (" ๖ สต.)
๔. พุทธศาสนาเบื้องต้น โดยนายธรรมทาส เล่มละ ๑๐ สตางค์ (" ๔ สต.)
๕. พุทธศาสนา วิชาสำหรับชีวิตมนุษย์ (คำอธิบายอริยสัจสี่ สำหรับคนหนุ่ม) โดยนายธรรมทาส เล่มละ ๒๐ สตางค์ (ทั้งค่าส่ง)

หนังสือพุทธศาสนาปีก่อน ๆ

มีเรื่องดีๆ ถ้าท่านยังไม่ได้อ่าน ควรจะอ่านทราบไว้บ้างคือ

- ปีที่ ๕ มี ทำนายปัลลเวนท์, ชาวสวรรค์, ศาสนาแห่งการบังคับตัวเอง, ฤทธิ - ปาฏิหาริย์, อาหารของดวงใจ ฯลฯ
- ปีที่ ๖ มี เรียนพุทธศาสนาใน ๑๕ นาที, เสียงจากป่าช้า, ยี่สิบสี่ชั่วโมงของชีวิต, ชีวิตกับนิพพาน, โหราศาสตร์กับพุทธศาสนา.
- ปีที่ ๗ มี เกียรติคุณของพระพุทธเจ้า, อนาคตของพระพุทธเจ้า, ตอบปัญหาบาดหลวง เรื่องพระผู้เป็นเจ้า, โลกเกิดมาอย่างไร ความทุกข์ มีมาแต่ไหน มนุษย์อยู่ในโลกเพื่ออะไร

ระเบียบการ

หนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนา ของคณะธรรมทาน

บรรณาธิการและผู้จัดการ : นายธรรมทาส พานิช

สำนักงาน : ห้องธรรมทาน ริมทางรถไฟ สถานีไชยา

กำหนดออก : ออกเป็นรายไตรมาส ในเดือน พฤษภาคม สิงหาคม พฤศจิกายน กุมภาพันธ์. (ปีละ ๔ เล่มหรือสามเดือนครั้ง) เล่มแรกออกในเดือน พฤษภาคม.

อัตราค่าบำรุง : ส่งทางไปรษณีย์ธรรมดาปีละ ๑ บาท. ส่งไปต่างประเทศ ปีละ ๑ บาท ๒๕ สตางค์. รัับที่ห้องธรรมทาน(ไม่มีค่าส่ง) ปีละ ๓๕ สตางค์. รัับประเภทถาวร ส่งค่าบำรุงอย่างต่ำครั้งละ ๕ บาท (สำหรับตลอด ๕ ปี) รัับประเภทกระดาษดีพิเศษ เสียค่าบำรุงสองเท่า, คือ ทางไปรษณีย์ธรรมดาปีละ ๒ บาท ประเภทถาวรกระดาษดี ส่งค่าบำรุง ๑๐ บาท (สำหรับตลอด ๕ ปี)

การส่งเงิน : ต้องส่งเงินพร้อมกับบอกรับ เงินจำนวนน้อย โปรดส่ง ธนบัตรหนึ่งบาท ต้องลงทะเบียนของจดหมายนั้นด้วย, อย่าส่งธนบัตรในซองจดหมายที่ส่งโดยธรรมดา. เงินจำนวนมากต้องส่งทาง ธานีติ ในนาม นายธรรมทาส พานิช ผู้จัดการคณะธรรมทาน อำเภอไชยา เป็นผู้รับ ส่งจ่ายเงินที่ทำการธานีติ ป. ณ. อ. ไชยา. หรือจะ ส่งเช็ค (ใบส่งจ่ายเงินของธนาคาร) ชะนิตเข้าบัญชี จ่ายในนาม คณะ ธรรมทาน ไชยา ก็ได้ ในกรุงเทพฯ และธนบุรี จะส่งเงินบอกรับได้ที่ร้าน มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศ, ศึกษานุมิตรสมาคม สีแยกวัดตึก, บริษัทศรีภัทร ๖๓๑ ถนนบำรุงเมือง, เจริญพานข้างโรงสี.

ใบรับเงินและความรับผิดชอบ เมื่อคณะได้รับเงินค่าบำรุง หรือได้รับ ใบแจ้งจากผู้รับเงินแทน ก็จะส่งใบรับเงินมีลายเซ็นนามผู้จัดการ มาพร้อมด้วยหนังสือเล่มแรกโดยทันที. คณะไม่รับผิดชอบในค่าบำรุงที่ส่งไปไม่ถึง. ผู้ชำระค่าบำรุงแล้ว จะได้รับใบรับเงินไว้เป็นสำคัญเสมอ. ท่านที่รับหนังสือทางสาขาจำหน่าย เมื่อไม่ได้รับหนังสือเล่มใด โปรดทวงที่สาขาชำระเงินไว้ คณะกรรมการไม่รับผิดชอบในการเงิน และการจัดส่งหนังสือทางสาขาจำหน่าย. บำรุงประเภทถาวร และรับหนังสือกระดาษดี โปรดรับจากคณะกรรมการโดยเฉพาะ. เพื่อเป็นที่มั่นใจของท่าน คณะขอแถลงไว้ว่า หนังสือพิมพ์นี้จะไม่หยุดออกเป็นอันขาด ถ้าหากมีความจำเป็นด้วยประการใด จะได้แจ้งให้ทราบทั่วกันโดยทางหนังสือนี้หรือใบแจ้งความ.

โปรดอย่าส่งเงินในซองไม่ลงทะเบียน

สำหรับผู้ใช้เช็ค จะส่งเงินถึงคณะกรรมการ โดยใช้เช็คเข้าบัญชี ในนามคณะกรรมการ ก็สะดวกดี.

อำเภอไชยา มีที่ทำการไปรษณีย์พาณิชย์ขึ้นแล้ว เมื่อส่งเงินทางพาณิชย์ถึง นายธรรมทาส พานิช คณะกรรมการโปรดส่งจ่ายเงินพาณิชย์ตรงไป ป. ณ. อ. ไชยา.

จดหมายบางฉบับ ที่มีไปถึงคณะกรรมการ ก็มีได้
รับตอบ หรือได้รับตอบซ้ำ ขอได้โปรดให้อภัยในความจำเป็น
ที่คณะกรรมการมีคณน้อย แต่มีงานมากด้วยกัน.

คนแก่

ผู้ใดแก่เฒ่า อย่าดูเยี่ยงเขา คนหนุ่มคนสาว,
เขายังกำดัด สัมผัสตามคราว ผุงหนุ่มผุงสาว รื่นรมย์ชมกัน.

ผู้ใดแก่เฒ่า เวลาเย็นเช้า ให้อู่ตะวัน,
ให้ปลงสังเวช แก่เข้าทุกวัน บ่ายแล้วแม่นมัน ไม่กลับเช้าเลย.

วันนั้นสิ้นไป ต่อวันอื่นไชร้ ขึ้นมาตามเคย,
อุบาสกสีกา อย่ามาทำเฉย อย่าเชื่อตัวเลย แก่แล้ว บ่ ยืน.

พระอาทิตย์ตกไป เหมือนเราเล่าไชร้ ตายแล้ว บ่ คืบ,
ตะวันขึ้นใหม่ เหมือนเกิดชาติอื่น แก่แล้วจะคืบ หนุ่มขึ้นไม่มี.

พระราชนิพนธ์
พระบาทสมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า.

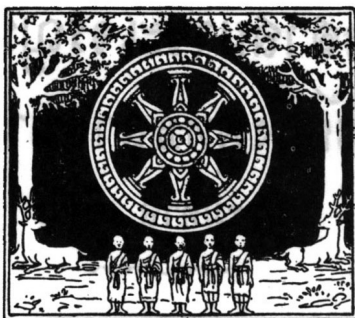
“ข้าพเจ้า ได้แสดงตนแล้วในที่ทั้งปวง ให้ปรากฏเห็นได้ว่า ผู้ซึ่งถือพระพุทธศาสนา ย่อมเป็นผู้มีธรรมที่ประเสริฐอยู่. ถ้าหากว่าชนภายนอกพระพุทธศาสนา จะไม่เห็นว่าเป็นดี ก็คงจะเห็นว่า เสมอด้วยผู้ประเสริฐดีแล้ว ในศาสนาของเขา. ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้รับความต้อนรับและความเชื่อถือว่า เป็นผู้ประเสริฐดี ในหมู่ศาสนาอื่นๆ ทั่วทุกแห่ง. และเป็นผู้กลับมาด้วยความยินดีพอใจในศาสนาที่ตนถือว่า เป็นศาสนาที่บริสุทธิ์บริบูรณ์ดีทุกประการแล้ว.”

(พระราชดำรัสแก่พระสงฆ์ เมื่อเสด็จกลับจากยุโรป)

“ตัวข้าพเจ้าตั้งแต่เกิดมาจำความได้ ก็รู้สึกว่าเป็นผู้ถือพระพุทธศาสนา และจิตต์เลื่อมใสในพระรัตนตรัยเป็นที่ยิ่ง. ครั้นเมื่อบวชเป็นสามเณร ได้ศึกษาเล่าเรียน ได้ทราบปริยัติธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ยิ่งมีความเลื่อมใสมากขึ้น เพราะเห็นว่า คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นคำสอนที่ประกอบด้วยประโยชน์ดียิ่งแท้ ไม่เป็นคำสอนที่ล่อลวงด้วยเหตุสองประการ คือ ไม่ล่อลวงด้วยขู่จะให้สตั้งตกใจกลัว และไม่ล่อลวงด้วยจะให้เกิดความโลภ.”

(พระราชดำรัสแก่พระสงฆ์ที่พระราชวังบางปอิน)

(ข้างบนนี้ เป็นพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า.
แห่งประเทศไทย, ซึ่งควรสดับตรับฟังยิ่งนัก).

พระพุทธศาสนา

ภาคความรู้ทั่วไป

ดูก่อนอานนท์! ภิกขุ ภิกขุณี อุบาสก อุบาสิกา ไตฺย, ประพฤติ
ธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรมอยู่, ผู้นั้นย่อม
ชื่อว่า สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ตถาคต ด้วยการบูชาอันสูงสุด.

มหาปริณิพพาน. มหา. ที.

ปีที่ ๘

พฤษภาคม สิงหาคม ๘๓

เล่ม ๑ - ๒

ส. ค. ส. ๒๔๘๓

เมื่อโคกกฎหมายของรัฐแก้ไขไป จนตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา
ในขณะนั้น จะบรรลुरु้งอรุณแห่งสุวรรณสมัย - นิชิเรน.

When state law is assimilated to Buddhist Law,
then will dawn the golden age. - Nichiren.

ความสุขปีใหม่

พ. ศ. ๒๔๘๓

ศานติสุขที่แท้จริง คือการที่ใจเป็นอิสระเหนือ “เหยื่อ” ของโลกทุกชนิด. การครองชีพแม่ที่เรียบง่ายและสุจริตนั้น เป็นเพียง ความผาสุก (Happiness) เท่านั้น ยังหาใช่ ศานติสุข (Peace) อันแท้จริงไม่, เพราะความพอใจในภาวะเช่นนั้นของคุณยังเป็นเพียงเหยื่อโลกชั้นประณีตเท่านั้น และเปลี่ยนแปลงได้. ส่วนการดื่มกิน “เหยื่อของโลก” ชั้นธรรมดา แม้จะอิมหันต์สำราญเพียงไร ก็เป็นเพียง ความเพลิน (Pleasure) เท่านั้นเอง จะเป็นศานติสุขและความผาสุกไปไม่ได้เลย. แม้กระนั้นคนเราทั่วไป ก็ยังเรียกสิ่งทั้งสามนี้ว่า ความสุข โดยเสมอกัน ดังจะเห็นได้จากการส่งของขวัญปีใหม่ ซึ่งให้ “ความเพลิน” ได้เล็กน้อย เราก็เรียกว่าส่งความสุขปีใหม่, และคำอวยพร ให้ “กินเหยื่อโลก” มากๆ เราก็เรียกว่าส่งความสุขปีใหม่ด้วย. แต่ก็มีใช่เป็นคำที่ผิด ถ้าเราจะแบ่งสิ่งที่คนเราเรียกกันว่าความสุข ให้เป็นชั้นๆ และถือว่า เป็นเสมอเหมือนบันไดแห่งกันและกัน. แม้ว่าความสุขปีใหม่ คือความใกล้ชิดต่อความเป็นอิสระจากเหยื่อโลก ยิ่งกว่าปีเก่า; แต่ความเป็นอิสระนี้ มาจากความรู้จักโลกอย่างถูกต้อง โดยชิมซาบในรสของโลกมาอย่างทั่วถึง

แล้ว จะเป็นโดยการเข้า “ผ่าน” ไปในโลก, หรือการพิจารณาโดย
ไม่ต้องเข้า “คลุก” ก็ตาม. เพราะฉะนั้น, แม้จะเป็นการเน้นเข้า
ไปบ้าง, การ “ดื่มกินโลก” อย่างเต็มที่ ย่อมช่วยให้คนธรรมดา
เราท่านเข้าใจโลกได้ดีทางหนึ่งเหมือนกัน. และการจะ “ดื่มโลก”
ได้ ดี หรือ มาก เต็มที่ ก็ได้ด้วยการ ทำงาน ให้ มาก หรือ ดี
เต็มที่นั่นเอง เพราะว่างานเป็นเครื่องช่วยให้เรารู้จักชีวิตหรือ
โลกโดยตรง. เพราะฉะนั้น ความสุขปีใหม่ของคนธรรมดา
ทุกๆ ไป ก็คือ “การทำงานให้ ดีกว่า และ มากกว่า ปี
เก่า” นั่นแล.

ส่วนบุคคลประเภทพิเศษ คือผู้ที่เริ่มรู้จักโลกตาม
ที่เป็นจริงอย่างไรแล้วนั้น ย่อมอยู่เหนือวิสัยแห่งการส่ง
ความสุขปีใหม่ และท่านกำลังพยายามเพื่อขึ้นพ้นระดับ
แห่งความสุข ที่คนเราตามธรรมดาจะส่งให้กันและกัน
ได้ ซึ่งแม้พระเป็นเจ้าก็บันดาลให้ท่านไม่ได้ !

ขอความสุขปีใหม่ จงมีแต่ท่านทุกๆ ไป โดย “การงาน
ใหม่แห่งปีใหม่” ที่เป็นเสมือนบันได อันจะทำให้ท่านใกล้ชิดต่อ
ความเป็นอิสสระจากเชื้อโลก ยิ่งขึ้นทุกที เทอญ ฯ

พุทธทาสภิกขุ

๓ เมษายน ๒๕๓

บรรณาธิการแถลง

เพลงโลหะโทชะโมะ กำลังลุดุโพลงเผาไหม้อยู่ ในทวีปยุโรป มนุษย์ชาติซึ่งเจริญในทางการศึกษาอย่างสูงสุดได้จับอาวุธเข้ามาฟันฟันรื้อร่วมทวีปอย่างทารุณที่สุด สำหรับพวกเราชาวพุทธ ไม่มีสิ่งใดที่จะอ่อนวอนให้ช่วยเหลือ. คนมีความเห็นผิด ดำริผิด ก็ต้องทนรับบาปกรรมและรับบทเรียนอันขมขื่นนั้นๆไป จนกว่าจะมีความเห็นชอบ ดำริชอบเมื่อใด สันติสุขจึงจะกลับเกิดมีขึ้นอีกได้.

หนังสือเล่มนี้ ควรจะได้ออกทันวันวิสาขะ แต่เนื่องจากหาซื้อกระดาษหนาอย่างเล่มก่อนๆไม่ได้ จึงรอเข้ามา ในที่สุดก็ต้องใช้กระดาษบางลงกว่าเดิม ทั้งราคากระดาษได้แพงขึ้นกว่าก่อนมาก. เพื่อให้เป็นการทุ่นค่ากระดาษปกและการพิมพ์ปก การจัดส่งหนังสือลงได้บ้าง จึงได้รวมเล่ม ๑ — ๒ เข้าด้วยกัน แต่จำนวนหน้าในเล่มหนึ่ง คงมี ๘๐ หน้าตามปกติ (สองเล่ม ๑๖๐ หน้า).

สวนดูมพินี

หลักศิลาในรูปแบบเครื่องหมายสถานที่ประสูติ

วันวิสาขบูชา

ของ หลวงวิจิตรวาทการ

ความรู้สึกในวันวิสาขบูชา มีนั้น อาจมีได้ต่างๆกัน, คนบางพวก
ได้ความสุข เพลิดเพลิน เช่นเดียวกับที่ได้จากงานมหรสพ. แต่
บางคนได้ธรรมปิติ หรือพุทธานุสสติ. ต่อไปนี้ เป็นความรู้สึกของ
คุณหลวงวิจิตรวาทการที่ควรถือเป็นเนตติได้แบบหนึ่ง. -คณะ บ. พ.

เมื่อถึงวันวิสาขบูชา อันเป็นวันสำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา
เราพากันเข้าไปในอุโบสถอารามใดอารามหนึ่ง นั่งลงตรงหน้ารูปอันมหิมา
ซึ่งเราเรียกว่า พุทธปฏิมากร คือรูปที่ทำเปรียบด้วยองค์พระสัมมา-
สัมพุทธเจ้า ปิดทองอร่ามทั่วไปทั้งองค์ ประดิษฐานอยู่บนแท่นที่
แพรวพราวด้วยแก้วกระจก ซึ่งประดับประดาโดยฝีมืออันประณีต ภายใต้
มีเครื่องสักการะสว่างไสวด้วยแสงเทียน พระสงฆ์สามเณรมาประชุม
พร้อมกัน สวดแสดงความเคารพระลึกถึงพระพุทธรูป วันนั้นเป็นวันที่
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประสูติจากครรภ์พระพุทธรมาดา, ตรัสรู้
พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ และเสด็จดับขันธปรินิพพาน ภายหลังจาก
ได้ทรงทำประโยชน์แก่โลกไว้เป็นอันมากแล้ว.

เราหลับตาระลึกถึงพระพุทธรูป, เสียงกัมพูสามเณรสวดมนต์
อย่างพร้อมเพรียง มากระทบโสต, ร่างกายของเราได้รับความเยือกเย็น
อันมีประจำอยู่ในโสตทุกกาละ, ฐูปหอมที่ปรุงด้วยกระแจะจันทร์ และ
สรรพดอกไม้ที่ร้อยกรองอย่างงดงาม ก็ปลิวฟุ้งมาต้องมานะประสาท

ดวงจิตต์ของเราก็ดำเนินออกจากพระราชอาณาจักรไทย เข้าสู่ดินแดนอันกว้างใหญ่แห่งประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นภูมิภาคศูนย์กลางแห่งศาสนา, ศิลธรรม, ลัทธิและวิทยาอาคมทั้งหลาย เป็นที่ประชุมแห่งเรื่องนิยายวรรณคดีและศิลปกรรมต่างๆ. ความคิดของเราก็ถอยออกจากปีตยุบันสมัย กลับเข้าสู่ประตูแห่งอดีตกาล ระลึกถึงเวลาสามพันปีเศษที่ล่วงมาแล้ว, เมื่อ ๔๕ ปีก่อนพระพุทธศักราช, ครั้งสมเด็จพระบรมโลกนาถยังประทับอยู่ภายใต้ต้นมหาโพธิ ใกล้เคียงแม่น้ำเนรัญชรา เป็นพื้นที่ราบแนวป่าเขียวสด น่าเบิกบานใจ แม่น้ำเนรัญชราที่หลังไหล มีน้ำใสบริสุทธิ์ห่างออกไปจากนั้นโดยรอบ มีหมู่บ้านคนอยู่สำหรับได้เสด็จเที่ยวศึกษาจาร, ในท่ามกลางความวิเวกแห่งราตรีกาลเพ็ญเดือนหก พระจันทร์เต็มดวง พระองค์ได้ทรงบรรลุล่วงญาณต่างๆในไตรยาม จนได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณในเวลาอรุณขึ้น. เรานึกต่อไปอีกถึงเมื่อพระองค์ประกาศพระศาสนา แวดล้อมด้วยสงฆสาวก ประทานพระธรรมเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ ทรงวางดวงประทีปอันรุ่งโรจน์ ส่องโลกให้คลายความมืดมนที่ บรรลุถึงซึ่งความสว่างคือการรู้เห็นตามที่เป็นจริง วันวิสาขบูชาจะมี ไม่เฉพาะแต่เป็นวันเคราะห์ดีของโลกอย่างเดียว ยังเป็นวันเสรีาสลคของโลกอีกโสดหนึ่งด้วย เพราะต่อจากเวลาที่ตรัสรู้มาได้เพียง ๔๕ ปี พระองค์ก็เสด็จเข้าสู่นิพพาน ทิ้งไว้แต่พระธรรมและพระสงฆ์เป็นเครื่องแทนพระองค์อยู่ในโลก เราถึงแล้วซึ่งพระองค์ ว่าเป็นที่พึงเราปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์ เราเคารพนบนอบเพื่อแม่เจ้าจนแต่พระสงฆ์ผู้เป็นบุญเขตต์ เราผู้เป็นพุทธศาสนิกชนนับถือพร้อมทั้ง ๓ ประการ มิได้ขาดคดบกพร่องแต่อย่างใดอย่างหนึ่งเลย.

จาก “พุทธานุภาพ”

วิถีแห่งชีวิต

“หยาดฝน” ประพันธ์

ภิระ ท่อมน้อย น้อยนี้ มีชานเฉลียง

รัตติกาล ดวงเดือน ลอยเลื่อนเอียง
นอนครึ่งนั่ง ยังที่ เก้าอี้น้อย
พระพายโฉบ ฉิวเฉื่อย เรื่อยเรื่อยมา
กระชับผ้า ห่มน้อย ไว้แนบร่าง
เจตสิก เคลื่อนคล้อย ล่องลอยไป
ลมโชนกลิ่น ราตรี ที่ข้างรั้ว
ปลอบฤดี ที่ขมขื่น ค่อยชื่นบาน
พื้นพิภพ นภางค์ กระจำงแจ้ง
เปนนวลใย วิไลล้ำ เลิศล้ำของ

ดาราเรียง รายระยับ จับนัยนา
สายตาลอย เลื่อนเร่ ท้องเวหา
ต้องกายา สะท้านทั่ว ถึงหัวใจ
พอค่อยสร้าง คลายคราว ที่หนาวได้
สู่แดนไกล ฟากฟ้า ราตรีกาล
มาเคล้ากลิ่น ฆานะนุ่ม กลิ่นหอมหวาน
นานต่อนาน นิ่งนึ้ก ระลึกตรอง
จรัสแสง จันทรแจ่ม แอร่มส่อง
ยิ่งพิศมอง เย็นตา พาเย็นใจ

หวนคณิง ถึงวิถี แห่งชีวิต
เมื่อยามสุข ปลูกคติม ปลูกปลื้มใจ
เพียบพร้อมทรัพย์ ศฤงฆาร ลากยศศักดิ์ จะบายพัคตร์ สู่ทางไหน ได้พบสิ่ง
ที่ยั่วยวน ขวนขื่น รื่นเริงจริง
มีลำนนำ คำโบราณ พรำงานไป
ประหลาดเหลือ เมื่อวาสนา บุญมาแทน ความคับแค้น ทุกข์พลัน อันตรธาน

พรหมลิขิต มนุษย์โชค โลกสมย์
ประสงค์ใด มักได้นั้น ฝันเป็นจริง
เป็นสุขยิ่ง หาดิ ไม่เปรียบแมน
เป็นจริงไว้ “โชคมนุษย์” นี้สุดแสน

ป่วยกลับหาย หน่ายกลับรัก ประจักษ์จิตต์ มวลญาติมิตร แห่ห้อม ล้อมขนาน
 เจกจันทร์เพ็ญ เค้นวิโรจน์ โชติตระการ บรivar คาราล้อม อยู่พร้อมบุรณ
 “แต่ตรงข้าม ยามอาภัพ ต้องอัปโชค ความทุกข์โศก กระจ่างอยู่ มิรู้ศูนย์
 ป่วยกลับหนัก รักกลับหน่าย ร้ายอาดูร มิตรญาติเคย เพิ่มพูน ก็หน่ายคลาย
 ทรัพย์ศฤงคาร บรivar ลาภยศศักดิ์ อิกสุขจัก เรสร้าง เจื่อนจางหาย
 เหมือนจันทร์แรม เลือนลับ ยิ่งกลับกลาย แปรละลาย ลีบลด จนหมดดวง”

เปรียบ “วิถี ชีวิต” ไม่ผิดแพก
 ไม่นั่นอน จริงจัง ให้ซ่งดวง
 อันหมุนเวียน เปลี่ยนอยู่ เปนคู่โลก
 สุขกับทุกข์ เคียงคู่ อยู่ไปมา

โดยนัยนี้ มีธรรม สำหรับยึด
 อันเลิศเอก อุเบกขา ตราไว้มี
 คือไม่มี ดีใจ เมื่อได้สุข
 แต่วางเฉย ทำใจ ให้เที่ยงตรง

มีย้ายแยก เปลี่ยนไป ได้ใหญ่หลวง
 ไม่ลู่ลวง พันกำหนด กฎธรรมดา
 คล้อยตามโชค อำนาจ วาสนา
 ทุกๆกรอบ แห่งทิวา แลราตรี

หมั่นประพฤติ ตามมุนินทร์ ชินศรี
 คตินี้ เลิศล้ำ ดำรงคง
 คราเกิดทุกข์ ไม่เสียใจ จนไหลหลง
 ชีวิตคง ราบรื่น ชื่นบานเอย.

คัมภีร์เก่าควรเชื่อได้เพียงไร

มติของ หลวงวิจิตรวาทการ

คัมภีร์เก่าๆ มักมีเรื่องเบป็นปัญหา ขวนให้จงงและล้งเล ไม่รู้ว่า จะเชื่อดีหรือไม่เชื่อดี อยู่เสมอ ทำให้การศึกษาคัดข้ด และ ง่อนแง่นในใจผู้ศึกษา. เพื่อตอบปัญหาข้อนี้ให้เป็นเครื่องจัด ความยุ่งยาก ค้ดกล่าวแล้ว เราได้ยกเอาบทนิพนธ์ของคุณหลวง วิจิตรวาทการ ตอนหนึ่ง มาฝากนักศึกษของเรา ค้ดต่อไปนี่.

-- คณะบรรณาธิการ

การที่เราจะวินิจฉัยว่า คัมภีร์ตำราทั้งหลายในพระพุทธศาสนา ซึ่งมี ผู้แต่งไว้เป็นภาษามคธ แต่ครั้งโบราณควรเชื่อได้เพียงไรนั้น เราจำเป็นจะ ต้องแยก “การกล่าวเกินความจริง” (Exaggeration) กับ “การกล่าวเท็จ” (False statement) ออกเป็น ๒ ประการ. ไม่ต้องสงสัยเลย, เรื่องราว ทั้งหลายที่เล่าสืบต่อกันมามากๆ จะต้องมีข้อความที่เกินความจริงเข้าแซงอยู่ แต่เราจะสันนิษฐานว่าเป็นความเท็จไปทั้งหมดหาควรไม่ ยกตัวอย่าง เช่น ในพระนิพนธ์ พระปฐมสมโพธิกถา^๑ มีว่า ในขณะที่พราหมณ์ ทั้ง ๘ ไปพบ พระนางมหามายาพุทธมารดา เวลาที่ประทับอยู่ในพระอุทยานนั้น ทรง แวดล้อมด้วยนาง ครุณินารี หลายแสน ข้บร้องบันลือศัพท์ดุริยางค์ดนตรี. ข้อที่ว่าหลายแสนนั้น ต้องเป็น “การกล่าวเกินความจริง” เพราะจำนวนคน ตั้งแสนนั้น ไม่น่าน้อยๆ เลย จะเข้าไปเล่นในอุทยาน หรือปฏิบัติพระมหามายา

๑. ฉะบับใหญ่.

ให้ทั่วถึงกันไม่ได้เป็นแน่ แต่เราจะถือว่าเป็น “การกล่าวเท็จ” ไปทั้งเรื่องนั้นไม่ได้ ต้องฟังว่า พระมหามายาได้ประทับอยู่ในพระอุทยานจริง แวดล้อมด้วยครุณีนารีมากจริง แต่ไม่ถึงแสน ดังนี้จึงจะควร.

ในเรื่องตัวเลขนั้น เราจำต้องให้อภัยคณิศรจนอาจารย์อยู่เสมอ เพราะท่านกะประมาณเอาตามความพอใจของท่าน จำนวน ๕๐๐ เป็นจำนวนที่ท่านชอบนักหนา สิ่งที่เป็นจำนวนมากแล้ว ท่านก็ลงเลข ๕๐๐ ลงไปที่เดียว ในบางครั้งถ้าเป็นงานใหญ่งานโต ก็มักจะลงจำนวนเลขเอาจนเหลือเพื่อ เช่นว่า สมเด็จพระเจ้าสีหนุราช รับสั่งให้ประชุมกษัตริย์ สักยราช หกแสน พระองค์มาปรึกษา เพื่อไปขอพระมหามายาให้แก่พระสุทโธทนะ พุทธบิดา ดังนี้ เป็นอาทิ ข้อความเหล่านี้เป็นแต่กล่าวเกินความจริง แต่จะเรียกว่าเป็นการกล่าวเท็จนั้นหาได้ไม่ ความจริงต้องมีอยู่ แต่ไม่มากถึงปานนั้น.

เราทราบอยู่แล้วว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า นั้น ฟังจะได้มาจาริกลงเป็นตัวหนังสือ เมื่อหลายร้อยปี ภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ทั้งนี้ ไซ้ว่าคนครั้งพุทธกาลจะไม่มีใครรู้จักหนังสือหาไม่ได้ แท้จริงเป็นเพราะในสมัยนั้น สวากของพระองค์มีพระอานนท์ เป็นต้น มีความทรงจำอย่างดีเลิศ จนไม่ต้องการเขียนอะไรลงเป็นลายลักษณ์อักษร เพราะฉะนั้น เราจะไปค้นคว้าหาดำเนินที่เกิดขึ้นในครั้งพุทธกาลแท้ๆ มาเป็นหลักฐานว่า พุทธวจนะที่แท้จริงเป็นประการใด นั้น เป็นอันว่าหาไม่ได้ ถ้ายังเป็นเรื่องกล่าวตำนานเช่นพุทธประวัติด้วยแล้ว ก็ดูเหมือนยังเขียนภายหลังห่างจากพุทธกาลมาเป็นอันมาก ฉะนั้น คนบางคนจึงสันนิษฐานว่า พวกคณิศรจนอาจารย์เขียนเอาตามชอบใจของตัว ข้อความเหล่านั้น เลยกลายเป็นเรื่องปั้นเอาเอง หามูลความจริงมิได้. ถ้าหากว่าการได้เป็นไปตามที่สันนิษฐานกันเช่นนี้ ก็น่าประหลาดว่า พวกคณิศรจนอาจารย์เหล่านั้นไปนัดแนะกันไว้อย่างไร จึงได้เขียนไว้ตรงกันโดยมาก มีน้อยนักหนา ที่จะขัดกันถึงตรงกันข้าม.

อีกประการหนึ่ง ถ้าท่านเหล่านี้รู้ว่าข้อความที่ตนเขียนไม่เป็นจริงแล้ว จะใจบาปหยาบช้า ถึงกับสมคบกันเขียนตำราไว้ลวงโลกได้ถึงปานนั้นทีเดียวหรือ และในจำนวนพวกท่านเหล่านี้ จะไม่มีสักคนหนึ่งหรือ ที่มองเห็นว่าข้อความเหล่านั้นเป็นเท็จ เมื่อเห็นแล้วทำไมไม่แต่งตำราคัดค้านกัน ให้หักพังลงไปเสียแต่ครั้งกระนั้น โฉนจึงปล่อยให้คัมภีร์ตำราทั้งหลายดำรงอยู่ได้จนบัดนี้ นี่แหละเป็นสิ่งที่น่าคิด.

การที่จะสอนคน ว่าคัมภีร์ตำราทั้งหลายเป็นของเท็จของปลอม หรือเป็นแต่नियाสอนเด็กไปทุกอันนั้น เป็นการทำลายพระศาสนาโดยตรง และเป็น การมุสาวาทอีกชั้นหนึ่งด้วย เพราะที่จริงคัมภีร์ทุกอัน ย่อมมีความจริงเป็นมูลอยู่ หากผู้แต่งจะกล่าวเกินความจริงไปบ้าง ก็หาใช่ความเท็จไปทั้งหมด หรือเป็นเรื่องที่ป็นขึ้นทั้งอันไม่.

กล่าวกันอีกอย่างหนึ่งว่า เรื่องราวต่างๆที่เป็นทำนองตำนานนั้น เป็นนิยายที่พระพุทธเจ้าทรงประดิษฐ์เล่าขึ้น สำหรับช่วยให้คนเข้าใจธรรมของพระองค์ได้ชัดเจน ด้วยเหตุว่าธรรมของพระองค์นั้นลึกซึ่งสุขุมนัก ถ้าไม่เอานิทานเข้าประกอบแล้ว ก็จะไม่มีการเข้าใจได้. คำกล่าวเช่นนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่สามารถจะปลงใจเห็นด้วยเลย เพราะถ้าความจริงเป็นดังนั้น ก็แปลว่าพระพุทธเจ้าเป็นแต่เพียงนักเล่านิทาน พระสาวกที่ไปฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์ ก็ตกลงไปฟังนิทาน ซึ่งรู้กันอยู่ดีแล้วว่าไม่ใช่เรื่องจริง จะทำให้เกิดความเลื่อมใส ถึงกับบรรลุมรรคผลกันอย่างไรได้ ก็ยังมองไม่เห็น. เราหยิบหนังสือเล่มหนึ่งขึ้นมาอ่าน ถ้าเรารู้ว่าเป็นตำนานเราก็ตั้งใจอ่าน ด้วยความปรารถนาอยากรู้อยากเรียน ครั้นอ่านแล้วก็จดจำใส่ใจ และเอามาไตรตรองให้ลึกซึ่ง จนเกิดความรู้ความคิดขึ้นในตัวเรา. ถ้าหากเป็นแต่เรื่องนิยายแต่งเล่น เราก็อ่านโดยตั้งใจจะฟังถ้อยคำสำนวน หรือเพื่อทราบความคิดของผู้แต่งเท่านั้น. เมื่ออ่านจบแล้ว ความคิดต่างๆก็พลันหาย

ยังคงเหลืออยู่ในหัวใจเราแต่เพียงข้อเดียว คือว่า แต่งดีหรือไม่ดี, เราไม่ได้เก็บเอาท้องเรื่อง มาตริตรองให้เกิดผลอะไรขึ้นนั้นใดก็ดี. ถ้าเรื่องที่พระพุทธเจ้านำมาทรงเล่าบรรยายแก่พระสาวกนั้น เป็นแต่เพียงนิทานแท้ๆ ไม่มีความจริงเป็นตำนานพงศาวดารประกอบอยู่แล้ว ก็ไม่น่าเชื่อว่าพระสาวกจะตั้งใจฟัง และนำมาไตร่ตรองถึงกับบรรลุมรรคผลอันใดได้เลย.

จริงอยู่ ประเทศอินเดีย เปอร์เซีย อหรับ และประเทศอื่นๆ ที่เรารวมเรียกว่าเมืองแขกนั้น เป็นบ่อเกิดแห่งนิทานที่ประดิษฐ์เล่ากันขึ้นอย่างแนบเนียน จนบางเรื่องกลายเป็นวรรณคดีที่มีค่า อย่างเรื่อง “พันหนึ่งราตรี” “อหรับราตรี” “นิทราชาคริข” ซึ่งมาปรากฏในภาษาไทยของเราแล้ว และซึ่งเราเชื่อกันแล้วว่าไม่ใช่เรื่องจริง. แต่ทว่า, เรื่องนิทานมีอิทธิพลที่ระบุนามมาข้างต้นนั้น น่าจะเล่ากันไปได้แต่ในส่วนเรื่องประโลมโลก หรือนิทานสุภาพสติดอย่างโลกๆ. ใครจะแต่งนิทานอันเป็นที่จบบรรจุเข้าไปในทางธรรม และอ้างว่าพระพุทธเจ้าตรัสไว้ดังนี้ จะมีเป็นการลบหลู่พระศาสนาเกินไปนักหรือ จะไม่มีพุทธศาสนิกชนคนใดที่จงรักภักดีต่อพระศาสดา ร้องคัดค้านมิให้เอาพระพุทธเจ้ามาลบหลู่เช่นนั้นบ้างหรือ นี่เป็นข้อที่น่าคิดอีกประการหนึ่ง.

ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่า เรื่องราวประวัติต่างๆ ที่แต่งขึ้นเป็นคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งยังคงเป็นแบบแผนให้กุลบุตรได้เล่าเรียนสืบต่อกันมา จนกระทั่งถึงสมัยนี้ ต้องมีมูลความจริงอยู่ทุกอัน. คัมภีร์เหล่านี้ ได้แต่งขึ้นเมื่อเกือบสองพันปีมาแล้ว ผู้แต่งในสมัยนั้น สามารถจะค้นคว้าหาหลักฐาน พิสูจน์ความจริงได้ดีกว่าสมัยนี้ เพราะโบราณวัตถุ, ศิลารึก หรือองค์พระยานต่างๆ สำหรับครั้งพุทธกาล ยังคงเหลืออยู่ให้ผู้แต่งคัมภีร์ยึดเป็นหลักได้มากๆ ผู้ที่แต่งคัมภีร์สำคัญๆ เช่นพระพุทธโฆษาจารย์ คงจะได้มองเห็นหลักฐานประจักษ์แก่ตาตนเองอยู่มาก และคงไม่นั่งฝันเล่านิยายเอาโดยปราศจากความจริงเลย.

เมื่อเราพิเคราะห์โดยละเอียด ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ก็ทำให้เรามีความไว้วางใจในคัมภีร์ต่างๆมากขึ้น และถึงแม้จะมีข้อที่เกินความจริงอยู่บ้าง ก็มีไว้จะปราศจากความจริงเสียทีเดียว เปนแต่ว่าเราจะต้องรู้จักเลือกพื้นที่ว่า เขตต์ของความจริงมีอยู่เพียงไหน. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา วชิรญาณวโรรส ได้ทรงประทานโอวาทในเรื่องนี้ ไว้เป็นอย่างดีที่สุด คือว่า “เหมือนจะบริโภคผลไม้มีเปลือกหนา ต่างว่ามังคุดหรือเงาะ ขบเข้าทั้งเปลือกก็ฝาด และ จะถือเสียว่าเป็นของไม่ควรบริโภคหรือ เข้าใจเช่นนั้นไม่ถูก ควรปอกเปลือกป้อนเอาเนื้อใน ก็จะบริโภคกลืนลงคอ.” เพราะฉะนั้นถ้าเรามีปัญหาในใจ ดังที่ข้าพเจ้าได้วางไว้ข้างต้นว่า คัมภีร์ตำราทั้งหลายในพระพุทธศาสนาที่พระคันถรจนจารย์ แต่งเป็นภาษามคธไว้แต่โบราณกาลควรเชื่อได้เพียงไร ดังนี้แล้ว เราก็น่าจะตอบว่า **ควรเชื่อได้ว่ามีความจริง และเรื่องจริง เป็นหลักประกอบอยู่ทุกอัน.** ข้อที่จะกล่าวเกินความจริงไป ก็เพียงแต่ในพลความ เช่นจำนวนที่กำหนดประมาณ เป็นต้น แต่แก่นของเรื่องแท้ๆ นั้น ต้องมีความจริงเป็นตำนาน หรือพงสาวดารอันผู้แต่งมีหลักฐานประกอบชัดเจน อยู่ในเวลาที่แต่งคัมภีร์นั้นๆ.

จาก พุทธานุภาพ

พาลและบัณฑิต

โยพาโถ มลัญจติ พาลย์

พาโล จ ปณฺหิตา มานี

อินทร วิเชียรฉันท์ ๑๑

ปณฺหิตโต อาปี เตนโส

สวพาโล ตี วุจฺจติ ฯ

พาลาทูราชาติ
สิ่งร้ายมลายธรรม
ไร้สัจย์ขจัดชอบ
อาณาประชากร
ทั้งนี้เพราะมีพาล
พลโลกก็ลำเค็ญ
ธีรางค์สว่างวิทย์
สิ่งสุทธีสอนพาล
เพียรฝึกและศึกษา
เวียเวทย์วิเศษสน
รู้ลึกสำนึกตัว
เพียรตัดสลดรอน
ฐุรธรรมจะนำทาง
เสพสถานดีสราญกาย
อีกพวกนะพินธุ์พาล
ไร้ชอบประกอบกรรม
เมธาะจะว่าสอน
โสตตรับสติบใน
นัยนี้และเลวชาติ
มีนามอุทราชมร
เกิดตนสกนธ์กาย
ห่อนยึดประโยชน์การ

ระกะกาจประกอบกรรม
ทูลศีลมิสังวร
มนนอบและเนาบร
บมิสุขประสพเย็น
นรผลาญประสานเช็ญ
คุณเพราะทุกขทุกกาล
ธประสิทธิ์ประสาทสาร
ภยลักษณะประจักษ์ผล
มิระอาระอดทน
ชิศูนย์อนุสสรณ์
บมิมีวประมาทนอน
ฐุรร้ายมิไถ่กราย
ดูสว่างกระจ่างฉาย
จิตตขึ้นระรื่นสันดี
มุหมานและเมินธรรม
กิจทุกทิวาไป
ก็ บ ห่อนสมัคใจ
นยฟังคำสั่งสอน
อุฉลาดเฉลียววร
ระบุชื่อระบือพาล
กลววยชีวาปราณ
กิจชอบระบอบบุญ ฯ

“จันทโรทัย”

เฉลยปฤศนาโคลงทนายครั้งที่ ๒

“เนื้อหน้าบึง”

เค้าเรื่องในบาลีเทวทรวัดกกสูตร (ม. ม. ไตร. ถ. ๑๒ น. ๒๓๘) มีว่า พระผู้มีพระภาค เมื่อจะทรงเร้าน้ำใจผู้ฟังให้อาจหาญรื่นเริงในการประพฤติธรรม ได้ตรัสพระพุทธานุสสติเป็นคำเปรียบ ถึงความที่มนุษย์เรามีหวังในการเอาชนะมาร และพระองค์ได้ทรงแผ้วทางไว้สำหรับสัตว์ทุกรูปทุกนามแล้ว ยังอยู่ที่แต่ที่เราอยากทำหรือไม่เท่านั้น.

คำเฉลยในพระบาลีและคำขยายความ

ของ “สิริวิยาส”

๑

บึงใหญ่ นั้นได้แก่
ที่ซึ่ง ทุกสัตว์หมุ่น
คูคดิม หมกจมรูน
คูจคัง ผุงปลาต้อง

กามคุณ ห้าแล
จิตต์จ้อง
แรงมาก
ติดน้ำธรรมดา.

๒

เนื้อผุง ลงคิมน้ำ
ความใคร่ ในกามรูด
ตัณหา ระหายสุด
เวียนวัง ลงสู่ทำ

คือมนุษย์
รูกหน้า
ถอนไถ่
คิมได้ คิมเอา.

๑. ถ้าต้องการโท เขียน ถ้า.

๓

บุรุษ ผู้มั่งร่ำ

คือสภาพ แห่งความพาล
คุณธรรม ที่สุทธิสานต์
รังแต่ จะคอยง้าง

เรียกมาร
พวกล้าง
สว่างจิตต์
เงื่อนให้ หาบบาย.

๔

ปิดทางปลอด เปรียบด้วย

เห็นชอบ, ตรีชอบ, ฯลฯ วาง
อันเรียกว่า อัญญา —
ทางดิ่ง สู่มืองแก้ว

กลบทาง ชอบแล
จิตต์แผ้ว^๑
คิกมรรค
เกียรติก้อง อ ม ต เมือง.

๕

เปิดทางร้าย เปรียบด้วย

เห็นผิด, ตรีผิด, ฯลฯ วาง
เรียกว่า อนัญญา —
ทางดิ่ง สู่คอกเล้า

เผยทาง ผิดแล
จิตต์เสร์^๑
คิกมรรค
มีดคือคืออบาย.

๖

เนื้อนุ่ม มีไว้ล่อ

ได้แก่ ความรัก ปาง
อำนาจ ความเพลิน วาง
ยิ่งรัก ก็ยิ่งไซ้

เนื้อนาง
บอดไป^๒
จิตต์ผิด เสมอแล
แต่ยิ่งเพลินเหลือ.

๑. จิตต์แผ้ว : สัมมาสมาธิ.

๒. ความรักอย่างบอดไป ไม่ลืมหูลืมตาอ้าปาก.

๓

นางเนื้อ ล่อหน่มเนื้อ

ได้แก่ อวิชา วาง
ทั้งท่อน ที่ตา ปาง
ห่อนนึก ว่าสิ่งร้าย

ติดนาง
ท่อนไม้
ปองเพง^๑
ห่อนรู้เจ็ยหรือ ?

๔

เนื้อวอดวาย เปรียบด้วย

หลงรัก หลงไหล หลง —
เวียนวาย ในวิภูตสง —
แห่งเกิด แห่งตายด้วย

โลกงง งามแล
ละโมภม้วย
สารจักร
จิตต์ได้ไหลหลง.

๕

เกิดมี บุรุษผู้

คือพระ ศากยมุนี
ทอดองค์ ไถ่ถอนชี —
ก่อนแต่ จะเสด็จเข้า

หวังดี

พระพุทธรเจ้า
วิตสัตว์
เขตต์ข้างโลกอุดร.

๑๐

ปิดทางร้าย เปรียบด้วย

คือมิจฉายริต ทิฏฐ —
ให้หนุ่ สัตว์พินิจ
รู้รักตัว รู้ย้าย

ชี้ผิด

รู้ร้าย
เห็นโทษ เองแล
ออกข้างทางเกษม.

๑. เมื่อเพ่งแต่จะได้ ย่อมไม่มองเห็นภัย แม้ที่เป็นอันตรายต่อชีวิต.

เชิญมาเถิด !

เชิญมาเถิด	และนั่งน	ที่รูกขมุด
เมื่อเพิ่มพูน	ความเพียร	เวียนค้นหา
ใครอาจรู้	อาจทาย	ท่านได้นา ?
เหมาะที่ท่า	ดูถึง	ซึ่งญาณพล.
เฝ้าจงกรม	ไปมา	คั่นห้ามรรค
ให้ประจักษ์	ครบองค์	คงเป็นผล
ใครหนออาจ	รู้ทาย	ให้ท่านยล ?
ท่านอาจดล	สถานติธรรม	อันล้ำรส.
เมื่อจงกรม	ไปมา	ค้นหาไป
และเขี่ยไค้	ดูตัว	ทั่วไปหมด
ฝูงทวยเทพ	แหะรู้	ไม่คู่คด
ว่าท่านจรด	ถึงธรรม	ที่ล้ำญาณ.
เมื่อทึ่งเกียรติ	เกลียดศักดิ์	รักสงบ
ก็จะพบ	นิพพานได้	ตั้งใจขาน
ตัวท่านแหะ	รู้ชัด	อุบัติการณ์
ว่าตัวท่าน	เองถึง	ซึ่งวิมุติ.
จงดำเนิน	ตามรอย	พระพุทธรองค์
บากบั่นมุ่ง	รางวัล	อันเอกอุตม์
แน่ตั้งอา —	ทิตยอุทัย	ไม่มีชุด
ท่านจะยุด	วิมุติได้	ไม่เปล่าเอย.

“สิริวิยาส”

(แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ ของท่านโลกนาถ)

การอุปบัติของสังขาร

“สาธุสิทธิ” พระนคร

วันนั้นเป็นวันธรรมสวนะ ขึ้น ๑๕ ค่ำ คุณพระ, คุณนายธรรมนิกรมนตรี กับบุตรธิดา ออกมาดักบาตรหน้าบ้าน“รั้นธรรม” แสงอรุณอ่อนจับสี่แห่ง ผ้ากาสาवพัตรของภิกษุพุทธสาวก ซึ่งเดินมาเพื่อรับอาหารบิณฑบาตร ด้วยอาการสงบเสงี่ยม ทอดสายตาแต่พองาม เป็นภาพที่น่าดูแลน่าปราณี ทั้งหน้าเคารพนอบน้อม คุณพระ, คุณนาย และบุตรธิดา ต่างใส่อาหารบิณฑบาตร โดยอ่อนน้อมนับถือ และนั่งลงไหว้ด้วยความปีติโสมนัสส์.

กำลัง อากาศปลอดโปร่ง เดือนก็แจ่ม ลมก็พัดมาเย็นๆ ครอบครวั รั้นธรรมพากันออกมานั่งที่ระเบียง พร้อมด้วยป้าแจ่มคนครัวเก่า. คุณพระ อยู่บนเก้าอี้ผ้าใบ คุณนายกับธิดาและป้าแจ่ม นั่งตัดใบตองเย็บกระทง เพื่อใส่สังฆทานในวันรุ่งขึ้น บุตรชายคนโต นั่งอ่านหนังสืออยู่ริมประตู

“อ่านอะไรนั่นลูก”

“อ่านสังฆารูปปัตติสูตร ขอรับ คุณพ่อ.”

“ไหนอ่านให้พ่อฟังบ้างซิ”

เขาอ่านเป็นวรรค ตอน นำฟัง เป็นเวลาเกือบ ๒๐ นาทีจึงจบ ป้าแจ่ม เปล่งเสียงสาธุ ๓ ครั้ง

คุณนาย รู้สึกทั้งในพระพุทธรูป และรู้สึกสงสัย จึงถามขึ้นว่า “สังฆารูปปัตติ คืออะไรกัน คุณพระ”

“ความบังเกิดขึ้นแห่งสังขาร สิเมผิน.”

“สังขาร?” คุณนายกล่าวเป็นที่ถาม

“แม่ผินสงสัยละสิ ฉันจะอธิบายให้ฟัง, “สังขาร” คือสภาพอันปัจจัยปรุงแต่ง. สภาพอะไรก็ตาม เมื่อมีสิ่งอื่นปรุงแต่งแล้ว เรียกว่าสังขารทั้งนั้น. ฉัน, แม่ผิน, ป้าแจ่ม แลบุตร นี้ก็เป็นสังขาร ใตตองนั้นก็เป็นสังขาร เพราะมีสิ่งอื่นเป็นปัจจัยปรุงแต่งขึ้น มิใช่ลอยเกิดเฉยๆ สังขารนั้น เรียกไปต่างๆ กัน คนบ้าง สัตว์บ้าง ต้นไม้บ้าง อันที่แท้ก็เป็นสังขารเหมือนกันทั้งนั้น.”

“ขอทานโทษขอรับคุณพ่อ ถ้าเช่นนั้นคนกับสัตว์ก็ไม่ต่างอะไรกัน”

“พ่อจะแยกอธิบาย คนกับสัตว์เหมือนกัน โดยลักษณะเป็นสังขารอย่าง ๑ โดยลักษณะรักสุขเกลียดทุกข์ด้วยกันอย่าง ๑ แต่คุณธรรมนั้นสืทำให้ต่างกัน พ่อกล่าวโดยลัทธินิยมของมนุษย์ คนมีคุณธรรมดีกว่าสัตว์ มีใจประเสริฐกว่าสัตว์ ส่วนสัตว์เราถือว่าไร้คุณธรรม และใจต่ำ ทั้งเป็นอภัพพ์.”

“ผมเคยเห็นสัตว์บางชนิดที่รักลูกมันเหมือนคน และยิ่งกว่าคนก็มี เช่นนี้มันจะได้ชื่อว่า มีพรหมวิหารธรรมบ้างไหมขอรับ คุณพ่อ”

“ความจริงมันน่าจะมี”

“มีแน่ๆ ที่เดียวคุณพระ” ป้าแจ่มเสริม

“มิได้” คุณพระค้ำัน และกล่าวต่อไปว่า “ความนิยมของมนุษย์ เขาไม่กล่าวกันเช่นนั้น. แต่อย่างไรก็ดี ต้องตริตrongให้ดีเสียก่อน ขอให้เป็นความรู้สึกละเพาะตนๆ เกิด. พ่อเห็นอีกแง่หนึ่งคือ กรรม แบ่งสังขารระหว่างคนกับสัตว์ให้แตกต่างกัน กรรมชั่วส่งมาให้เป็นคนสัตว์ กรรมดีส่งมาให้เป็นคน.”

“คนก็ต่างกันขอรับคุณพ่อ หากกรรมดีส่งมาแล้ว คนก็ต้องดีด้วยกันทั้งโลก”

“เป็นไปได้ไหนลูก, กรรมดีนั้นพ่อหมายถึง ดีพอแก่การเกิดมาเป็นมนุษย์ แต่ไม่ดีตลอดชีพของเขา เพราะฉะนั้น คนจึงไม่ดีทั้งโลก และไม่ชั่ว

ทั้งโลก ก็เพราะต่างคนต่างได้ทำกรรมดีขั้นต้นมาด้วยกัน แต่ไม่ดีตลอดบ้าง ดีตลอดบ้าง ดีที่สุดบ้าง คนจึงแตกต่างกัน。”

“ผมนึกพระพุทธภษิตได้บทหนึ่ง ว่า “กมฺมํ สตุเต วิภชติ ยทิทํ หีนปฺปณฺธิตตาย” กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้ดีเลวต่างกัน กรรมคือกรรมอะไร ขอรับคุณพ่อ”

“กรรมดีกรรมชั่วสลูก กรรมดีส่งมาให้เป็นคนดี, กรรมชั่วส่งมาให้เป็นคนชั่ว”

“คุณพ่ออธิบายค้ำนกันเอง ทีแรกคุณพ่อว่า ผู้ที่เกิดมาเป็นคน เพราะกรรมดีทั้งนั้น เดียวนี้คุณพ่อกลับว่ากรรมชั่วปนเข้ามาอีก”

“ฟังให้ช้ชิลูก กรรมดีที่ส่งมาให้เป็นคนนั้น พ่อหมายถึง ดีพอแก่การเกิดมาเป็นคน เท่านั้น เพราะการเกิดมาเป็นคนชื่อว่า เป็นของดีของยาก หากกรรมไม่ดีพอ เขาจะได้เกิดมาเป็นคนหรือ ย่อมเป็นไปได้อยู่เอง กรรมดีนั้นเขาทำไม่ตลอด ทำกรรมชั่วคละปะปนด้วย. เขาเกิดมาเป็นคน ตอนนี้เป็นกรรมดีของเขา เขาเกิดมาแล้ว เป็นคนชั่ว นี่เป็นตอนกรรมชั่วของเขา. คนที่ดี เขาทำกรรมดีตลอด หรือโดยมากเป็นส่วนดี เขาจึงเป็นคนดีได้, พ่อกล่าวไม่ค้ำนกันเลย”

“สัตว์ ถ้าจักทำกรรมชั่ว แลช้ช้ช้น้อยกว่ากัน จึงได้แตกต่างกันหรือขอรับ”

คุณพระพักหน้ารับรอง

“เมื่อเข้าใจเรื่องสังขารกันดีแล้ว ควรรู้ต่อไปว่า อะไรเป็นเหตุเกิดแห่งสังขาร พระพุทธองค์ตรัสว่า “อวิชชา” เป็นปัจจัยให้สังขารเกิด อวิชชาคือธรรมชาติที่ยังไม่รู้ คือค้ำนคว้ำไปอย่างละเอียดก็ไม่รู้ว่าอะไร เหตุฉะนั้นจึงตรัสว่า “อวิชชา ปจฺจยา สังขารา” เพราะอวิชชาเป็นปัจจัยมีสังขาร。”

สังขารนั้นแบ่งออกเป็น ๒ อย่างคือ

๑. อุปาทินนกสังขาร สังขารมีชีวิตจิตต์ครองเช่น มนุษย์ สัตว์.

๒. อนุปาทินนกสังขาร สังขารไม่มีจิตต์ใจครอง เช่น รถ เรือ เรือ.
คุณพระยกแก้วน้ำยาอุทัยขึ้นจิบแก้คอแห้ง พลาทกล่าวต่อไปว่า “ต่อนั้น
ก็อุปบัติๆ ก็คือความบังเกิดขึ้น ในพระสูตรหมายเอาการแปรจากร่างนี้ไปอีก
ร่างหนึ่ง”

“คุณพ่อขอรับ การแปรร่างดังนี้ เป็นลัทธิของพราหมณ์ เขาถือว่า
ในร่างเรามีอาตม努 แลอาตม努นั้นเอง ไปสิงในสรีระอื่น. การแปรร่าง
ก็แปลว่า อาตม努ออกจากร่างไปสิงสรีระอื่นนั้นเอง หรือคุณพ่อจะเห็น
อย่างไร”

“พ่ออย่าเข้าใจในลัทธิของพราหมณ์น้อยนัก จึงมีอยากอธิบาย อย่างไร
ก็ตาม พระพุทธศาสนาแย้งว่า มิใช่อาตม努 คำแย้งนั้น ก็คืออนัตตา แปลว่า
ไม่ใช่ตัวตนหรืออาตม努 เป็นสภาพขณะหนึ่ง.”

คุณนาย ป้าแจ่ม เร่งเร้าให้คุณพระอธิบายต่อ คุณพระได้หยุดตรีกตรอง
ชั่วคราว แลอธิบายต่อไป

“สูตรนั้นแสดงว่า ภิกษุประกอบด้วย สัทธา สีล สุต จาก ปัญญา ท่าน
อธิษฐานว่า ขอให้ท่านได้เป็นสหายของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล
คหบดีมหาศาล ดาวดึงสเทพ ยามะเทพ कुสิตะเทพ ฯลฯ สุทิสสา สุทิสสี
อกนิฏฐา แลผู้เข้าถึง อากาसानัญญาตนะ วิญญาณัญญาตนะ อากิญญ-
ัญญาตนะ เนวสัญญานาสัญญาตนะ และท่านอธิษฐานให้ถึงเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ กล่าวคือนิพพาน อย่างใดอย่างหนึ่ง.

“เพราะอะไรเธอจึงอธิษฐานดั่งนั้น”

“เพราะการคำนวณของท่าน ก็ได้ยืนยันว่าสวรรค์ชั้นนั้นๆ พรหมชั้นนั้นๆ
มีอายุยืน มีวรรณงดงาม มีสุขมาก เธอจึงคำนวณว่า คงเป็นเช่นนั้น ท่านจึง
อธิษฐาน แลนิพพาน เธอคงนึกว่า มีสุขอย่างยิ่ง.”

“การแปรสังขารไปอีกสังขารหนึ่ง อาศัยอะไรบ้าง ?”

“อาศัยคุณธรรมแลกำลังใจ กล่าวคือผู้นั้น ต้องประกอบด้วยคุณธรรม ๕ ประการ คือ สัทธา ศีล สุต จาก ปัญญา แล้วตั้งจิตต์ อธิษฐานจิตต์ เจริญจิตต์ นี่คือปฏิบัติแห่งการอุปบัติ ณะที่นั่นๆแห่งสังขาร.”

“โอ ! น่าประหลาด, อานุภาพพระธรรมนำอัสจรรย์หนอ — — — สาธุ !
ป่าแจ่มออกอุทยาน.”

“ขอคุณพ่ออธิบายธรรมทั้ง ๕ นี้ด้วย ผมกระหายอยากฟังเหลือเกิน”
คุณพระปิดหนังสือวางไว้บนโต๊ะ ทอดสายตาดูลำน้ำเจ้าพระยา ซึ่งงดงามคล้ายกระจกเงา เพราะแสงเดือนจับ ลมพัดน้ำเป็นลูกกระลอกเล็กๆ บ้านริ้นธรรมอยู่ใกล้ลำน้ำ จึงเห็นได้ถนัด.

“ฉันดูลำน้ำเจ้าพระยานี้ ดูเหมือนกับสวรรค์อันนำรีนรมย์ ใครเขาคงอยากพายเรือเล่นในกลางน้ำนั้น สวรรค์จึงเป็นที่ปรารถนาของมนุษย์ อยากเป็นเทพ เป็นพรหม. ส่วนนิพพาน ฉันอยากเปรียบว่า เหมือนดวงเดือนนั้น และหากต่างกันก็ตรงที่ดวงเดือนนั้น มีรอยคำพริ้วอยู่ นิพพานปราศจากราคี ฉันคิดว่า ทุกคนคงอยากได้ ดวงเดือนนั้นเหมือนกะต่าย นิพพานเป็นธรรมชาติสูง เหลือความสามารถของปุถุชนผู้คอยแต่แลดู เขาคงไม่สมอารมณ์ปองจักต้องชบเซาเหมือนกะต่าย เขาไม่รู้ดอกหรือว่ามรรควิถี อันจะนำไปเกิดในที่นั้นๆ แลดูถึงนิพพานมีอยู่พร้อมแล้ว มรรควิถีอันนั้นก็คือ สัทธา ศีล สุต จาก แลปัญญา.

อะไรเล่าเป็นสัทธา ? ตถาคตโพธิสัทธา ความเชื่อในพระปัญญาของตถาคตนี้เลิศ เป็นสัทธาญาณสัมปยุตต์ เพราะเหตุไรเล่า ท่านจึงสอนให้เชื่อในพระปัญญาของพระองค์ เพราะพระปัญญาของพระองค์ ความรอบรู้ของพระองค์มีเหตุผล ได้มาจากความจริง กล่าวคืออริยสัจ ๔ และ

พระองค์ตรัสสอนให้ประพฤติกวามดี เมื่อเราเชื่อในพระปัญญาของพระองค์แล้ว เราก็ย่อมมีมานะบากบั่น ค้นคว้าหาเหตุผล จนได้พบความจริงตามพระองค์ และทำให้มันประกอบความดี. สัทธาเป็นสิ่งสำคัญขั้นแรกอย่างที่สุด และสัทธาเป็นสหายที่คอยปลุกปลอบใจให้มีมานะ ปราศจากความพรันพรึง สัทธาเป็นผลอันสำคัญเบื้องต้น ยิ่งกว่านั้น สัทธายอมให้ล่วงพ้นห้วงแห่งกิเลสได้อีกโสดหนึ่ง โดยพระพุทธานุภาพว่า สทฺธาย ตรีปิ โอหม “ข้ามโอฆะได้เพราะสัทธา” สัทธาเป็นปฏิบัติขั้นแรก ฉะนี้.

ศีล คือบรรทัด หักตัด กาย วาจา ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อขจัดกิเลสอย่างหยาบ ส่งเสริมกำลังสมาธิให้แรงกล้า และยิ่งกว่านั้น ยังส่งเสริมเมตตาปธานิธรรมอีกด้วย เพราะในศีล ห้ามการฆ่าสัตว์ โดยฐานเป็นผู้รักสุขเกลียดทุกข์เหมือนกัน อันเมตตาธรรม นั้น ก็คือพรหมวิหารธรรม — ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหมโดยแท้. ศีลเป็นอารมณ์อันงดงาม แม้แต่โยคีก็ยังมิศีลเป็นเครื่องประดับ สมกับโบราณพจน์ว่า

ศีล โยคสุส ลงกาโร ศีล โยคสุส มณฺฑนํ

ศีลเป็นอารมณ์ของโยคี ศีลเป็นเครื่องประดับของโยคี ยิ่งกว่านั้น ศีลเป็นมรรคาไปสู่นิพพานอีก กล่าวคือศีลมีอยู่ในอริยมรรค ๘ ถึง ๑ องค์กร คือสัมมาวาจา สัมมากรรมันต สัมมาอาชีวะ ซึ่งเรียกว่า อาชีวะวัฏฐกศีล — ศีลมีอาชีวะเป็นที่ ๘.

สรุปความว่า สีเลน สุขตี ынติ ย่อมไปสุคติได้ด้วยศีล สีเลน โภคสมุพทา โภคสมบูรณด้วยศีล สีเลน นิพพุตติ ынติ ย่อมไปสู่นิพพานด้วยศีล ศีลเป็นปฏิบัติข้อ ๒ ดังนี้.

สุตะ การสดับ เมื่อฟังดีย่อมได้ปัญญา “สุตฺตสุตฺติ ลภเต ปญฺญํ” ฟังดีได้ปัญญา คนมีสุตะน้อย ก็เหมือนโคนแค้น เนื้อของเขาเท่านั้นเจริญ ปัญญาหาเจริญไม่ อันผู้ได้ยินได้ฟังมาก ย่อมเป็นผู้รู้จักผิดชอบมาก เห็นตัวอย่าง

มาก ย่อมเลือกประพจน์ทางดี เป็นการเพิ่มพูนปัญญา ซึ่งเรียกว่า สุตมย-
ปัญญา ดังนั้นพระพุทธรองค์จึงได้ทรงสรรเสริญ พาหุสัจจ ความเป็นผู้
พหูสูต ว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการหนึ่ง อันผู้ปรารถนาเพื่ออุปบัติคุณภ
นั้นๆ ฝั้วมีหมั่นสดับ จักดำเนินไปถึงได้ไหน มีครูขนาดคนตาบอด จักเดินไป
ถูกทางกระไร ดังนั้นจึงเห็นว่า สุตตะ เป็นองค์อันหนึ่งแห่งปฏิบัติภา อันจะหลีกเลี่ยง
เสียมิได้.

“จาคะ การสละแบ่งออกเป้น ๒ คืออามิสจาละสละสิ่งของ ๑ ธรรมจาละ
สละธรรม ๑ ธรรมชาติจิตต์ใจของคนเรา ย่อมมีใฝ่ฝามาทั่วหม่บออยู่ณิณิรันดร
อาทิเช่น ความตระหนี่ถี่เหนียว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอาทินพ เครื่องทำให้
หม่นหมอง ประหนึ่งดินพอกหางหมู และประหนึ่งละอองจับภาชนะ นับวัน
จะหนักเข้า และนับวันจะนับหม่นหมอง อันผู้มีจิตต์หม่นหมองเช่นนี้ จักพึง
ไปเกิดในภพนั้นๆ แลลถึงนิพพานได้ไหนเล่า สวรรค์ย่อมยอมรับจิตต์อันสะอาด
นิพพานย่อมเป็นวิสัยแห่งจิตต์อันบริสุทธิ์สะอาด ปราศจากสรรพกิเลสสาอะ
ดังนั้น จึงจำเป็นโดยแท้ ที่จักต้องสละอามิส เพื่อกันจิตต์มิให้หม่นหมอง
ยิ่งกว่านั้นจักเป็นการส่งเสริมความอนุเคราะห์ เอ็นดู เมตตา ปราณีแก่ผู้รับ
อีกด้วย. อนึ่งการสละธรรม คือความรู้อันใด อันเรามี พึงสละแก่ผู้อื่น
มัจจริยะ ความตระหนี่ถี่เหนียว ก็จักพึงคลายออกทีละน้อยๆ จนกระทั่งหมด
จดสะอาด. จาคะ ก็เหมือนน้ำชูปดินพอกหางหมู ฝ้าเซ็ดละออง กระจนี้จะ
เห็นว่า จาคะเป็นปฏิบัติภาอันจะพึงเว้นเสียมิได้เหมือนกัน.”

คุณพระหุคณิกชัวครุแล้วอธิบายต่อไปอย่างผาสูกใจ. ชีวิตของใคร
ดำเนินไปทางธรรมวันใด วันนั้นเขาจะมีความสุขอย่างยิ่ง อย่างคุณพระ.

“ปัญญา ความรอบรู้นี้สืบเนื่องแห่งปฏิบัติภาอันสำคัญยิ่ง เพราะวา
ปัญญาเป็นเครื่องมือค้นคว้าหาเหตุผล. รู้จักเหตุผลแห่งความจริง ได้แก่
โกศล หรือความฉลาด ๓ ประการ คือ อายนะโกศล ความฉลาดในทางเจริญว่า

อะไรเป็นวิวัฒนาการ ? อะไรเป็นบ่อเกิดแห่งวิวัฒนาการ ? และอะไรเป็นอุบายให้ประพตวิวัฒนาการ. อุปายโกศล ความฉลาดในทางเสื่อมว่า อะไรเป็นหายนะธรรม ? อะไรเป็นบ่อเกิดแห่งหายนะธรรม ? อะไรเป็นเหตุให้ประพตวิหายนะธรรม ? อุปายโกศล ความฉลาดในอุบายเพื่อเลี่ยงจากหายนะไปสู่วิวัฒนาการ, ครั้นรู้แล้วจักพึงดำเนินไปได้. ปัญญาเป็นประทีปแสงสว่าง เป็นแก้วของนรชน แสงเดือนแสงตะวันแลแสงต่างๆบรรดามีหาเสมอด้วยแสงแห่งปัญญาไม่. อันว่าบุคคลใด ไร้ปัญญาความรู้ความฉลาดก็เสมือนบุคคลผู้บอดโดยกำเนิด เมื่อเขาไม่มีแสงประทีปนำทางแล้วการอุปบัติณ ภพนั้นๆ แลถึงนิพพานจะพึงมีได้ไหนเล่า. “ปัญญา บริสุทธิ ย่อมบริสุทธิได้ด้วยปัญญา” ปัญญาเป็นองค์แห่งอริยมรรค ๘ คือสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปป เมื่อเขาไม่มีความเห็นถูกคำริถูก เขาก็ไป ณ ที่เขาปรารถนาได้อย่างไร. ประมวลความว่า สังขารูปัตติปฏิบัติปฏิบัติ มีปัญญาเป็นองคาวุฒิอันสำคัญที่สุด ประคองร่างกายเรามีหัวใจเป็นส่วนสำคัญฉะนั้น. อวัยวะอื่นๆก็สำคัญเหมือนกัน แต่ไม่เท่าหัวใจ, และย่อมควบคุมกัน, ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว. แม้ปัญญาก็เหมือนกัน ย่อมต้องอาศัย สัทธา สील สุตะ จาคะ ด้วยควบคุมกัน. สัทธา สील สุตะ จาคะ ปัญญา ๕ นี้ เป็นสังขารูปัตติปฏิบัติปฏิบัติ — ปฏิบัติปฏิบัติให้เกิดแห่งสังขาร, การแปรสังขารไปอีกสังขารหนึ่ง เป็นกัมมัฏฐีมหาศาล พราหมณ์มหาศาล เป็นต้น แลถึงนิพพานในที่สุด.”

ทุกคน สาธุด้วยปริดา ผิวหน้าระเรื่อด้วยปีติ เมื่อนึกถึงอาหารบิณฑบาตที่ตนบำเพ็ญแล้วแก่ผู้บริสุทธิในตอนเช้า และกระหายจักให้สว่างอีก เพื่อได้ถวายเป็นสังฆทานโดยเร็วในวันพรุ่ง.

กล้องส่องธรรม

ของจริงมีอยู่ ควรวุของจริง ละทิ้งของปลอม

ในโลกนี้ มีสัตว์ อุบัติเกิด
มีรูปร่าง ต่างชนิด แผลกผิดกัน
ไม่มีใคร ยืนยง คงตัวอยู่
ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่คน ตัวตนใคร
สมมติกัน พอให้รู้ ดูให้ดี
ว่านี่เรา นั่นเขา เมापัวพัน
ชั่วที่ยึด ยึดจึงชั่ว กลัวจงละ
จงเพ่งจันทร์ ว่าเป็นทุกข์ สุขไม่มี
ความสุขใจ มีได้ เพราะไม่ยึด
เพ่งทุกวัน หมั่นเพ่ง เล็งดูไป

หลายกำเนิด เกิดแยก แผลนภจันทร์
เกิดแล้วมัน แปรดับ ย่อยยับไป
พินิจดู ให้แน่ แท้ที่ไหน
ดินน้ำไฟ กับลม ประสมกัน
ใครไม่มี ธรรมก็เพื่อ ละเมอฝัน
ยึดกองจันทร์ ว่าเป็นตัว ชั่วเกิดมี
ขึ้นยึดจะ ได้ทุกข์ ไม่สุขี
ความยินดี หายวับ กลับสุขใจ
หมั่นประพฤติ เพ่งทุกข์ จะสุกใส
จนใจไม่ ยึดทุกข์ มีสุขเอย.

นายสำราญ พรเจริญ

ในที่สุดของสังขาร

ฉบับ ๑๖

อันว่ามนุษย์นานา	กำเนิดเกิดมา
ในหล้าแหล่งพิภพอบสกล	
กลายจากทารกมาดล	วัยหวานสวาทยล
เกิดสกันธ์กายงามทราวมสงวน	
วัยหนุ่มวัยสาวคราวนวล	แนบสนิทอิฏฐ์อวล
ยั่วยวนให้ก่นกลกาม	
ทุกส่วนชวนพิศเพราะงาม	กลผกาศรayment
เผยอแย้มจรงกลิ่นจรรยา	
หนุ่มสาวเฝ้าใฝ่ไม่วาย	หวังเสพสะบาย
สืบสายเสน่ห์สนิทชิตชม	
ทุกส่วนอยากรวมร่วมรมย์	รื่นรักภักดีสม
นำนมอ้มเอมเปรมปรีดี	
แม่นได้สมหวังดังที่	พรรณนาพาที
ดวงฤดีด้าดิมปลื้มพลัน	
วัยสาววัยหนุ่มชุ่มทรัพย์	หวดหวังฝั่งกระสัน
พัลวันสวาทรินชื่นใจ	
คราเมื่อวัยหวานสวาทไหว	ยาตราคลาไคล
คลว้ยชะรามมาถึง	

ไม่ใช่วัยรักปักตรึง	วัยบ่วงห้วงริง
ครุ่นคิ่งชีวีรังกั้วล	
เนื้อหนังห่อนแข็งแข็งย่น	ฤชนวนนวนยล
ให้ชนนึกรักภักดีชม	
ແผกกว่าวัยอุดมบ่มฉม	ช่างชื่นรื่นรมย์
นำนิยมไม้เบือเหลือหลาย	
สามวัยรู้เถิดว่าตาย	จากกันมันหมาย
บรรยายไว้คิดสะกิดมาน	
คราตายจากครรรภ์ปล้นพาน	ทารกไม่นาน
ตายผ่านพบวัยหนุ่มสาว	
วัยเรียงด้วยเล่ห์เสน่ห์พราว	แล้วรีบเร่งคราว
ตายก้าวเข้าวัยชะรา	
คราพรากจากนั้นต่อมา	กองกรรมจำพา
มุดคร่าจากพะวงพงศ์พันธุ์	
เครื่องญาติวิโยคโศกศัลย์	พิไรรำพัน
กล่าวขวัญคุณงามความดี	
กาลแห่งทิวาราตรี	หมุนตามดิถี
กลืนชีวิตสัตว์วิบัติเห็น	
กายเราเหมือนเรือนร่มเย็น	ดับเศร้าย่ำวเข็ญ
กรรมเข่นต้องพรากจากจร	
อะไรจะสง่าถาวร	ปรวนแปรแน่นอน
นับวันบั้นทรุดโทรมลง	
มรณาเท่านั้นแนวตรง	สมพจน์พุทของค์
พระทรงตรัสไว้ให้ตรอง	

เอากายพุนดินถิ่นพร่อง ภูผาล้ำคลอง
ห้วยหนองบึงบางละหานธาร ดินชาติแตกตระการ
เป็นปุ๋ยรูกษชาติเจริญบาน ดินชาติแตกตระการ
มานานเพื่อประดับโลก ฝากสัตว์วิจนา
เพลงพจน์รจน์สรรพ์พรรณนา ฝากสัตว์วิจนา
เพื่อประชาลองชิมลิ้มคำ ฝากสัตว์วิจนา
หากเห็นเด่นถ้วนควรรนำ ตนพึงซึ่งธรรม
มลายกรรมประกอบบุญสุนทร์ทาน ๑

“จันทโรทัย”

อะไรเป็นอะไร

สวรรค์ก็ดี นรกก็ดี เป็นเพียงผลอันเกิดจากความเข้าใจในความเป็นไปของโลก ถูกหรือผิดไปจากความเป็นจริงของมันเท่านั้น.

ถ้าเข้าใจความเป็นไปของโลกถูกต้องตามความเป็นจริงของมัน จิตต์ใจของเราก็จะเป็นอิสระลอยอยู่นือสิ่งทั้งปวง อันจะเป็นเหตุให้สภาพแห่งความสุขใจ สภาพแห่งความเป็นสวรรค์หรือพระนิพพาน ปรากฏขึ้นที่จิตต์ใจของเรา.

แต่ถ้าเราเข้าใจความเป็นไปของโลก ผิดไปจากความเป็นจริงของมันแล้ว จิตต์ใจของเราก็หมดความเป็นอิสระ ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของสิ่งทั้งปวง เป็นเหตุให้ความรู้สึกอันเป็นภาวะแห่งความทุกข์ หรือความเป็นเมื่อนรก ปรากฏขึ้นที่จิตต์ใจของเราด้วยกัน.

จีน พันธุ์วัฒน์ ๑๒/๒/๘๒

ศาสนา วัฒนธรรม และ ปรัชญา

ของอินเดียสมัยโบราณกาล

โดย อินทปัญญาภิกขุ

ข้อความต่อไปนี้ เป็นตอนหนึ่งแห่งตำราหนังสือ “พุทธประวัติ” ที่ข้าพเจ้าได้รวบรวมขึ้น ตามคำชักชวนของกองตำรากรมการศาสนา (สมัยนายทองสืบ สุขุมารค ยังเป็นภิกษุ และเป็นหัวหน้ากอง). ข้าพเจ้าได้คัดลอกข้อความบางตอนมาลงหนังสือนี้ เนื่องจากหาเวลาว่างเขียนข้อความอื่นไม่ค่อยจะได้ แต่ถึงกระนั้นก็ยังเชื่อว่า คงจะช่วยให้ท่านผู้อ่านได้รับความรู้ประกอบอันจะทำให้เข้าใจพระพุทธธรรมได้ทั่วถึงยิ่งขึ้น ซึ่งเข้าใจว่าคงจะได้ประโยชน์คุ้มกับที่เสียเวลาอ่าน ตามสมควร -- อ. ป.

ศาสนา

แม้ว่าในอินเดีย จะมีศาสนาหลายลัทธิก็ตาม แต่อาจสรุปหลักเป็นหัวข้อได้เป็น ๔ ประเภทคือ :

- ก. ประเภทที่ถือธรรมชาติ เป็นสรณะ
- ข. ประเภทที่ถือเทวดาหรือพระเป็นเจ้า เป็นสรณะ
- ค. ประเภทที่ถือการประพฤติดีและวัตร เช่นนั้นเช่นนี้เป็นสรณะ
- ง. ประเภทที่นิยมการรู้หลักปรัชญา เป็นหลักแห่งการพ้นทุกข์.

และพึงทราบว่า บางศาสนาอาจเป็นที่คลบรวมกันอยู่แห่งหลักเหล่านี้ ถึงสองหรือสามประเภทก็ได้ และทั้งบางประเภทต่างก็เป็นเหตุผลของกันและกัน เช่น การประพฤติวัตรบางประการ เป็นเหตุให้เห็นปรัชญา ตัวอย่างเช่นพุทธศาสนา

มีทั้งศีลและวัตรและหลักปรัชญา ที่เป็นเครื่องดับวิชา อธิบายย่อๆทีละประเภท ดังต่อไปนี้ :

ก. ประเภทถือธรรมชาติเป็นสรณะ ได้แก่ถือไฟ ฟ้า อากาศ ภูเขา ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์และอื่นๆ ซึ่งเป็นธรรมชาติด้วยกัน เพื่อเป็นสรณะทำความมั่นใจเบาใจให้แก่ตน. ลัทธินี้กล่าวได้ว่าเป็นลัทธิแรกที่สุด ที่มนุษย์ในโลกรู้จักนับถือ เพราะเป็นลัทธิที่เกิดขึ้นตามสัญชาตญาณแห่งมนุษย์ในสมัยที่ยังเป็นอนารยะ ไม่มีความรู้อะไรสูงไปกว่าความเข้าใจว่า สิ่งที่ควรนับถือก็คือสิ่งที่น่ากลัวที่สุด หรือที่ดูเหมือนกำความเปนครวมตายของตนไว้. ไฟ ฟ้า ฟ้า อากาศ และภูเขา เหล่านี้เป็นของน่ากลัว แสดงภาพและอาการต่างๆ ะชนิดที่คนเหล่านั้นไม่เข้าใจว่าเป็นเพราะอะไร เพราะขาดความรู้ในทางวิทยาศาสตร์แห่งสิ่งนั้น, ครั้นมาในสมัยที่รู้จักใช้ไฟเป็นประโยชน์แก่ชีวิตแล้ว ก็ยิ่งเพิ่มความนับถือเข้าอีกโสดหนึ่ง ในฐานะเป็นสิ่งมีคุณสมบัติเสียมิได้. ต้นไม้ใหญ่ครึ้มบางต้น เมื่อเข้าไปภายใต้ร่มเกิดความรู้สึกขึ้นแปลกๆ และมักเป็นเหตุให้เกิดเรื่องบางอย่างที่เป็นทำนองอัศจรรย์ และเล่าลือกันต่อไป จนเกิดความนิยมนับถือ, เมื่อล่วงมาถึงสมัยที่ถือพระเจ้าหรือเทวดา อันเป็นตัวเป็นตนขึ้นมาแล้ว ต้นไม้ชนิดใดซึ่งสอนกันว่า เนื่องด้วยเทวดานั้นๆ โดยอาการอย่างนั้น ก็พลอยได้รับการนิยมนับถือไปด้วย เช่นต้นอโศก ต้นกะเพรา ฯลฯ, มีวิธีเส้นสรรพบูชาต่างๆ กระทั่งการบูชากองไฟก็รวมอยู่ในประเภทนี้.

ลัทธิเช่นนี้ได้เกิดขึ้นและถือกันมาแล้วตั้งแต่ยุคพวกคราเวเดียน และไกลาเรียน หรืออื่นๆซึ่งมีอยู่ก่อน ตามมากตามน้อย, และพึงเข้าใจว่า แม้ส่วนอื่นของโลกในยุคเดียวกันนั้น ต่างก็ได้ถือลัทธิอันเกิดตามสัญชาตญาณนี้ด้วยเหมือนกัน แม้ในทุกวันนี้ ก็ยังมีลัทธินี้เหลืออยู่โดยประปรายทั่วไป, แม้ในหมู่พวกพุทธมามกะบางส่วน ก็ยังมีลัทธินี้เข้าเจือปนในพวกที่ขาดการศึกษาอยู่ไม่น้อย.

ข. ประเภทถือพระเปนเจ้าเป็นสรณะ ในหมู่ชนพวกที่ถือธรรมเนียมชาติ เช่นไฟ น้ำ ภูเขา ฯลฯ เป็นสรณะนั่นเอง ต่อมาได้เกิดความคิดความเห็นใหม่ๆ ขึ้นสืบไปว่า สิ่งเหล่านั้นมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ก็เพราะมีผี หรือพระเจ้าสิงประจำอยู่ในภายใน สารสำคัญอยู่ที่ผีหรือพระเจ้าต่างหาก ไม่ใช่ที่ลำพังไฟ ภูเขา ฯลฯ นั้นเลย ควรจะบูชาหรืออ่อนน้อมต่อพระเจ้านั้นๆโดยตรง แทนที่จะมุ่งหมายเอาสิ่งนั้นๆ. มาเมื่อถึงสมัยที่จะทำรูปร่างของพระเจ้าขึ้นบูชา ก็เกิดการหารื้อกันขึ้นในพวกพระ หรือเจ้าหน้าที่ทางฝ่ายศาสนา ในที่สุดก็ยุติกันได้ว่า พระเจ้าองค์นั้นมีรูปร่างอย่างนั้นอย่างนี้เป็นต้น เพราะไม่มีใครรู้อะไรดีไปกว่าพวกพระ. ต่อมา พระเจ้าองค์เล็กองค์น้อย ก็มีรูปร่างกันหมด ถึงกับถูกจัดให้เป็นวงศ์วานเครือ มีประวัติวิถิตถาร กระทั่งเรื่องราวแปรมาหนักเข้า กลายเป็นเรื่องผีก่อนมาครึ่งคน ก็มีอยู่มาก. ยุคไหนนิยมองค์ไหนกันมาก องค์นั้นก็ถูกยกให้เป็นหัวหน้าแห่งพระเจ้าทั้งปวง ครั้นนานเข้าก็เปลี่ยนตัวอีก, ทำให้พระเปนเจ้ารู้จักเป็นรู้จักตายตามกาลและสมัยเหมือนกัน. บางพวกยังนับถือองค์แรกที่สุด ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ก็เกิดแตกแยกเป็นนิกายกันขึ้น นิกายก็หลายนิกาย อันเป็นเหตุให้เกิดการแต่งตั้ง คัมภีร์หรือลัทธิขึ้นแข่งขันกัน ลบล้างกัน ก่อให้เกิดความปั่นเฟ้อในวงพระเปนเจ้าหนักเข้า. พวกที่ถือพระเจ้าองค์เดียวทนไม่ไหว ต้องอพยพหลีกออกไปจากอินเดียก็มี.

อีกแขนงหนึ่งของลัทธิถือพระเปนเจ้านี้ ก็คือลัทธิถือผีหรือวิญญาณของบรรพบุรุษ พวกอริยันเดิมได้ถือลัทธินี้ติดมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ พ่อบ้านจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ในการบูชาให้ถูกวิธีด้วย มิฉะนั้นผีจะโกรธ หรือไม่โปรด และตระกูลนั้นก็ไม่ว่าเรื่อง. เขามีความคิดเห็นกันว่า พวกเขาชอบคัมภีร์และกินเนื้ออันใด ผีหรือพระเจ้าก็คงชอบฉันนั้น จึงบูชาด้วยอาหารที่ตนเชื่อว่าคงถูกใจ รวมทั้งเหล้าด้วย. เรื่องของทิพเพ็งจะเกิดเชื่อกันขึ้น

ในตอนหลัง เมื่อเขารู้จักแยกให้พวกเทพเป็นพวกพิเศษคนละชนิดเสียจริงๆ แล้ว. เขาเชื่อกันอีกว่าพวกเทพและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น มีพิภพอยู่ในเบื้องบน การที่จะส่งเครื่องบูชาหรืออาหารไปยังพวกเหล่านั้น ไม่มีทางอื่นที่ดีไปกว่าเผาไฟ ให้ควันพาขึ้นไป เป็นเหตุให้เกิดการบูชาด้วยการเผาไฟ ซึ่งมักเรียกกันว่า บูชายัญขึ้น เว้นไว้แต่ฤตศีลันต์ซึ่งจะวางไว้ให้ตามพื้นดิน, แม้ในสมัยที่นิยมทำเทวรูปขึ้นบูชากันแล้ว ส่วนมากก็ยังใช้วิธีเผาไฟบูชากันอยู่นั่นเอง โดยถือเสียว่าเทวรูปนั้นเป็นเพียงวัตถุแทนเท่านั้น. แต่ภายหลังต่อมา ดูเหมือนความคิดในเรื่องนี้ได้กลับต่ำลง เกิดความเชื่อในองค์เทวรูปว่าเป็นองค์พระเป็นเจ้าของจริงๆยิ่งขึ้น จึงนิยมทำการบูชาหรือติดต่ออย่างอื่นกับเทวรูปนั่นเอง ในฐานะเป็นพระเป็นเจ้าของ และคนก็ได้กินของนั้นๆด้วย, ในยุคหลังจากพุทธกาล.

ค. ประเภทที่ถือการประพาศัตว์เป็นสรณะ ต่อมาเมื่อคนเจ้าปัญญาบางคนเห็นว่าการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของนั้น ยังเป็นการเสียสละต่อพระเป็นเจ้าของน้อยเกินไป ถ้าหากยอมพลีเลือดเนื้อและความสุขถวาย พระเป็นเจ้าของเห็นใจและโปรดปรานมากกว่าพวกแรก เพราะเป็นปฏิบัติบูชากระทำได้โดยยาก จึงเกิดลัทธินำเพ็ญตบะทรมาณกาย โดยประการต่างๆ เช่นการละเลยร่างกาย การอดกลางคืน การอดอาหาร ฯลฯ ซึ่งเป็นการกระทำที่พลีเนื้อเลือด หรือความสุขต่อพระเป็นเจ้าของ ขอรับพรที่จะทรงประทาน. ถ้าสิ้นชีวิตเพราะเหตุนี้ พระเจ้าของจะโปรดมาก หรือจะได้เป็นพระเจ้า(พรหม)องค์หนึ่งเสียเอง.

อีกสายหนึ่ง คือคนเจ้าปัญญาในการจับเค้าเงื่อน เพื่อค้นหาความจริงจากภายในตนเอง ค้นพบไปอีกแห่งหนึ่งว่า กิเลสหรือความชั่วร้ายในใจ เช่น ความกำหนัดในทางกาม ความโกรธ ความหลงใหลนั้น เป็นสิ่งเลวทรามน่ารังเกียจ, คนประเสริฐ ควรจะได้แก่ผู้ที่ไม่มียกิเลสเหล่านั้น และกิเลสเหล่านั้นย่อมมีธรรมชาติลุ่มลึกมาก ในเมื่อร่างกายอิมอ้วนคนอง แต่จะเบาบาง

ไป หรือไม่ปรากฏในเมื่อร่างกายถูกทรมาณเข้า และมันอาจหมดไปอย่างไม่มีเหลือ ถ้าทรมาณจนถึงขีดสุด, จึงเกิดมีพวกบ้าเพี้ยนการทรมาณอย่างแสบเผ็ดยิ่งขึ้นไปกว่านั้น โดยจุดมุ่งหมายจะอย่างกิเลส เป็นการกลับเผากิเลสซึ่งเคยแผดเผาตนมานานแล้ว. พวกนี้มีวิธีกระทำตามแต่ที่ตนจะเห็นว่าดีที่สุด อยางไร เช่น ยืนเปนนิจ กระโหย่งเปนนิจ กำมือ(ไม่ยอมหยิบฉวยสิ่งใด)เปนนิจ จนเล็บแทงทะลุฝ่ามือ เปลือยกาย กินอาหารน้อยที่สุด ไม่กินอาหารธรรมดา กินแกลบกินรำเปนต้น นอนบนหนาม ก่อไฟไกล่ตัวโดยรอบเมื่อนั่งอยู่กลางแดดจัดๆ ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่เจ็บปวดจนใจไม่มีโอกาส หรือสามารถน้อมนึ้กไปในความใคร่ทางกาม หรือโกรธแค้นเคืองใคร. พยายามทำกันไปจนกว่าจะเชื่อด้วยตนเองว่ากิเลสนั้นๆ ได้หมดแห่งไปแล้ว, ใครทำได้อย่างน่าอัศจรรย์มาก ก็มีผู้เลื่อมใสมาก บุษาวาเป็นผู้สำเร็จ ซึ่งเรียกกันในครั้งนั้นว่าเปนพระอรหันต์.

อีกสายหนึ่ง ซึ่งสูงขึ้นไปอีก เห็นว่าการประพตวิวัตร และทำจิตต์ให้คู้นเคยชำนาญกับการเจริญเมตตาทาวนา หรือหยุดแ่นวอยู่ในอารมณ์อันใดอันหนึ่ง เป็นการสงบจิตต์จากอารมณ์ต่างๆ นั้น เปนวิธีที่ถูกต้องกว่า สุขกว่า ทั้งตายไปแล้วก็จะเป็นสัตว์ที่มีความสุขสมตามที่ต้องการได้จริง เช่นใจบริสุทธิ์ตลอดชีพซึ่งยาวตั้งกัลป์. พวกที่เกลียดกาย ก็เจริญสมาธิอันมีการเพ่งโทษของกายทำเดียว เปนอารมณ์ และเพ่งสุขของความไม่มีกายอันเป็นที่ตั้งอาศัยของโรคภัยและกิเลสอันชั่วร้ายอย่างอื่น พร้อมกันไปด้วย. พวกที่เกลียดใจอันมีธรรมดาตกไปในฝ่ายต่ำง่ายกว่าฝ่ายสูง ก็เพ่งขอให้มิแต่เพียงกายล้วนอย่างมีใจ (อัสถุญีสัตว์) เหล่านี้ล้วนแต่เชื่อว่า ตนจะสมมุ่งหมายได้ด้วยศีลและวัตรเช่นนั้นๆ ต่างก็พยายามกระทำตามวิธีของตน อย่างยิ่งยวด.

ลัทธิเหล่านี้แพร่หลายมากในปลายยุคพราหมณ์ต่อยุคอุปนิษัท โดยจะเพาะคือพวกอารัณยกะอุปนิษัท.

ง. ประเภทที่ถือปรัชญาหรือปัญญา เป็นสรณะ ในยุคอุปนิษัท และพุทธศาสนาอุบัติ ความคิดของบัณฑิตคนเจ้าปัญญา ได้แล่นสูงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง พบหลักทั่วไปว่า ความสงบนิ่งแห่งใจเช่นนั้นยังไม่สูงพอ หรือถึงที่สุด เพราะความโง่หรืออวิชชาสงบตัวซ่อนอยู่ภายใน ยังคงเป็นเหตุให้ต้องเที่ยวไปในวิญญูสงสาร กลับไปกลับมาไม่มีที่สิ้นสุดลงได้ แม้จะเสวยสุขตั้งกัลป์ ก็ยังกลับมาสู่ทุกข์หรือหุมนแปรอยู่นั่นเอง. ทางที่ดีถึงที่สุดจะต้องทำลายความโง่นั้นเสียด้วยปัญญา อันเป็นเครื่องรู้อย่างแจ่มแจ้งว่า โลกนี้คืออะไร ? อาตมันคืออะไร ? เกิดขึ้นอย่างไร ? เพื่ออะไร ? ดับไปอย่างไร ? ฯลฯ. พวกนี้ยอมรับเอาวิธีทำใจให้สงบผ่องใสของพวกเขาแรกมาเป็นเบื้องต้นของตน ทำนองเดียวกับที่สมาธิหรือสมถะเป็นบูรพภาคของปัญญาหรือวิปัสณาตามหลักแห่งพุทธศาสนาฉันนั้น.

ลัทธิประเภทนี้ ที่จริงก็เป็นการสร้างความเชื่อชนิดหนึ่งนั่นเอง แต่เป็นความเชื่อที่คมเฉียบเค็ดขาดตายตัว ด้วยอำนาจปัญญาที่แล่นไปตามเหตุผลนั้นๆ แล้วสันนิษฐานดิ่งลงถึงที่สุดว่าอย่างนั้นๆ ไม่ยอมเชื่ออย่างอื่น หรือความระวางอย่างอื่นเกิดขึ้นแซกแซงได้อีกต่อไป. ความเชื่อหรือความปลงตกเช่นนี้ สูงกว่าความเชื่อของยุคแรกที่เชื่อพระเจ้าหรือผี อันตกไปฝ่ายมงาย ไม่ทำให้ใจเบาเป็นสุขได้อย่างอิสระเหมือนอย่างหลัง. แต่ถึงกระนั้นก็มีใช้ว่า พอมีคนเจ้าปัญญาคนแรกพบวิธีใหม่นี้แล้ว จะเป็นการพบอย่างถูกต้อง และตลอดถึงที่สุดก็หาไม่, ยังมีที่ต่างคนต่างพบ สูงต่ำ ผิดถูก กันไปคนละแง่สองแง่ ดังจะกล่าวไว้อย่างละเอียดในตอนว่าด้วยปรัชญายุคใกล้พุทธกาล, ซึ่งในที่สุดพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงอุบัติขึ้น เป็นจอมยอดแห่งศาสดาผู้สอนศาสนา โดยที่พระองค์สามารถวางรูปโครงสร้างของพระองค์ให้มีพร้อมทั้งความเชื่อ สีลวัตร และปรัชญา, ทั้งนี้เพราะเหตุว่าสัตว์โลกมีดวงใจสูงต่ำแก่อ่อนกว่ากันเป็นชั้นๆ ที่ต่ำก็เหมาะแก่ความเชื่อ และศีลธรรมชั้นต่ำ อัน

เขาจะฟังเชื่อและทำตามคำสอนของพระองค์ ซึ่งมีเหตุผลเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นว่าควรทำตามอยู่เสมอ, ที่มีหัวใจสูง ก็เลยขึ้นไปจนถึงอาณาจักรบรมธรรม คือรู้ว่าอะไรเป็นทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และทางให้ถึงความดับทุกข์นั้น อันเป็นความรู้ที่ไม่มีความรู้อะไรประเสริฐขึ้นไปกว่านี้แล้ว. ทั้งนี้ทำให้กล่าวได้ว่า พุทธศาสนามีทั้ง สัทธา สีลธรรม และปรัชญา จึงสามารถช่วยสัตว์โลกไว้ได้หมดทุกชั้นทุกภูมิ นอกจากที่เป็นภูมิปทปรมะ ไม่ยอมรับถือหรือถือเอาไม่ได้เสียจริงๆ แม้แต่ศาสนาเชนิกโค, ควรที่จะกล่าวได้ในที่สุดว่า เป็นศาสนาของโลก, เป็นศาสนาที่ทำให้พระพุทธองค์กลายเป็นผู้ที่โลกควรสนใจ ในการเรียนรู้ประวัติเรื่องราวของพระองค์อย่างยิ่งด้วย.

ทั้งหมดนี้สรุปความว่า ลัทธิศาสนาของอินเดียได้เปลี่ยนแปลงมาตามกาลตามสมัยมากมาย สมกับที่เป็นประเทศกว้างขวาง และมีอายุยืนประเทศหนึ่งในประวัติศาสตร์ โดยมีวัฒนธรรมของตนเอง ติดต่อกันได้ตลอดเวลาต่างๆ, และอีกอย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่าธรรมชาติของจิตต์มนุษย์ย่อมคืบหน้าไปเอง แม้ในการถือลัทธิศาสนา ถึงกับทำให้ค่อยๆเจริญได้ถึงขีดสุด ไม่สูงไปกว่านั้นได้อีก, หากจะมีการเปลี่ยนแปลงอีกต่อไป ก็เป็นการวนลงมหาต่ำ แล้วค่อยวนไปหาสูง เป็นวงกลมดังนี้เสมอไป. พระพุทธเจ้าทุกๆพระองค์ ก็คือผู้ที่เปิดเผยยอดสุดของลัทธิศาสนา อันมิได้เป็นยุคๆแห่งวงกลม ตามนัยที่กล่าวมาแล้ว สลับกันกับยุคที่มนุษย์โลกพากันหมุนไปด้วยกิเลสอย่างเต็มขีด พัวพันกันไป ตลอดอนันตกาลอันยาวยืดยาว. ควรเราในบัดนี้จะรู้สึกตัวว่ามีโชคเป็นอันมาก ในการที่เกิดมาในยุคซึ่งสามารถพบคำสอนของพระองค์ และเป็น การสมควรอย่างยิ่ง ที่จะศึกษาให้เข้าใจพระองค์อย่างดีที่สุดที่จะทำได้ คือด้วยการศึกษาอันสมบูรณ์ทั้งทางหลักธรรม ประวัติศาสตร์ และตำนานเบ็ดเตล็ดอันเกี่ยวกับพระองค์ทั่วไป.

วัฒนธรรม

วัฒนธรรม ฉะเพาะในที่นี้ จักหมายถึงความสูงขึ้นไปของการงาน ความ เปนอยู่ และความรู้ อันเปนไปเพื่อความผาสุกทั้งทางฝ่ายวัตถุ และฝ่ายจิตต์, หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือการเพ่งชี้ให้เห็นชัดฉะเพาะในส่วนที่ว่า มนุษย์ใน อินเดียสมัยก่อนพุทธกาล นับตั้งแต่ยุคโบราณมา ได้มีความรู้เปลี่ยนแปลง มาอย่างไรรันเอง. และจะเลือกกล่าวฉะเพาะบางอย่างที่เห็นว่าสมควร เพราะ คำว่าวัฒนธรรมนั้น กินความกว้างขวางยิ่งนัก. เมื่อผู้ศึกษาทราบถึง วัฒนธรรมเหล่านั้นอย่างแจ่มแจ้งแล้ว ก็จะเข้าใจได้ง่ายที่สุดว่า พระพุทธ- ศาสนาก็คือยอดสุดแห่งวัฒนธรรมทางฝ่ายจิตต์ใจของอินเดีย หรือของโลก และข้อนี้จะเปนการเพิ่มกำลังจันตะในการศึกษาพระพุทธประวัติของ ผู้ศึกษา ขึ้นอีกเปนอันมาก. จักกล่าวที่ละประเภท ดังนี้.

วัฒนธรรมทางฝ่ายวัตถุ ในยุคก่อนพวกอริยัน พวกคราวิเดียนรู้จัก การทำนา การเลี้ยงสัตว์ การปั้นฝ้าย การสร้างบ้านเรือน และการหัตถกรรม อื่นๆ พอนับได้ว่า เปนความเจริญ ไม่แพ้ในยุคอริยัน ดังที่กล่าวมาแล้วข้าง ต้นว่า พวกนี้รู้จักประกอบเครื่องมือการชลประทาน, ยังขาดความเจริญแต่ ในทางการศึกษา และการสงคราม เพราะมิได้เปนพวกทองเทียว.

ในยุคอริยันอินเดียมีการค้าขายกับต่างชาติ รู้จักทำเหล้าดื่ม การรบบพุ่ง และการฝึกฝนสัตว์อย่างสูง. ต่อมาพวกพระในฝ่ายพระเวท ได้ดัดแปลงตัว อักษรจากอักษรโฟนิเซียนขึ้นใช้เปนอักษรของตน ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนว่า ด้วยอักษรศาสตร์ และวรรณคดี. พวกพระยังมีความรู้ในทางดาราศาสตร์ (Astronomy) เพราะจำเป็นจะต้องรู้ฤกษ์ยาม ในการเส้นสรวงตามระเบียบ และเกิดความรู้ทางโหราศาสตร์ตามกันขึ้นเปนลำดับ. และยิ่งกว่านั้น พวก นี้ยังมีความรู้ทางเรขาคณิต (Geometry) เพราะกิจการบังคับให้ทำ คือการ

ขยายออก หรือลดเข้าในการสร้างแทนบุขาสั้นสรวง, บางที่ต้องการขยายขนาดแทน ส่วนรูปร่างและลักษณะที่เป็นชั้นเชิงนั้น คงเดิม ซึ่งจะต้องรู้จักคำนวณลดส่วนสักให้ถูกต้อง, บางที่ต้องการขนาดเดิม แต่เปลี่ยนลักษณะและทรวดทรง ซึ่งเป็นความรู้ทางเรขาคณิตศาสตร์โดยตรง. และเชื่อกันว่านี่เป็นการให้กำเนิดวิชาเรขาคณิต ซึ่งพวกกรีกได้ขอยืมไปอีกต่อหนึ่ง^๑ แต่ที่เราทราบกันในบัดนี้ว่า ชาวกรีกเป็นผู้ให้กำเนิด. การสถาปตยกรรมอันวิจิตร ก็ได้ฝึกตามขึ้นมาเป็นลำดับๆ. ต่อมาในยุคพราหมณ์ การศึกษาได้เจริญขึ้น จนจัดความรู้ทุกอย่างให้เป็นส่วนของพระเวท เรียกว่าเวทางคคือ ๑. สูตร หมายถึงตำหรับเรื่องหนึ่งซึ่งสมบูรณ์ในเรื่องนั้นๆ กล่าวไว้สักว่าหัวข้อสำคัญ จะเพาะในทางธรรมจรรยาหรือศาสนา, ๒. ไวยากรณ์ สำหรับไวยากรณ์, ๓. จันทสะ สำหรับจันทลักษณะ, ๔. ศิกษะ สำหรับว่าด้วยเสียงและลักษณะการออกเสียง, ๕. นิรุกตะ วิจิวิภาคและประวัติของคำที่เปลี่ยนแปลงกันมาอย่างไร, และ ๖. โชยติษะ คือดาราศาสตร์. การศึกษาเหล่านี้ ทำให้อินเดียเจริญด้วยวิชาความรู้ จนเป็นคลังวิทยาแห่งเอเชีย. โดยจะเพาะสำหรับเอเชียภาคตะวันออกเฉียงใต้ ขนชาติฮินดูได้กระจายออกไปสั่งสอนวัฒนธรรมต่างๆ พร้อมกับการเที่ยวแสวงประโยชน์ส่วนตน มาแล้วแต่ยุคก่อนพุทธกาลนาน.

วัฒนธรรมทางฝ่ายจิตต์ มนุษย์ในยุคดึกดำบรรพ์เริ่มมีความรู้ในการที่จะระงับความเดือดร้อนทางใจ เช่นความกลัว เป็นต้น มาตั้งแต่สมัยที่มนุษย์มีความรู้สึกเกิดขึ้นว่า สิ่งที่มีอำนาจพิเศษเหนือคนธรรมดานั้นมีอยู่. เขาเข้าใจว่านั่นเป็นสิ่งใด ก็หวังพึ่งบารมีสิ่งนั้น และเปลี่ยนแปลงเรื่อยๆมา จนถึงสมัยที่พบวิธีที่ดีที่สุด ที่กำจัดความทุกข์ให้เด็ดขาดไปจากใจได้จริงๆ. ความเจริญขึ้นของความรู้ประเภทนี้จะได้ขนานนามในที่นี้ว่าวัฒนธรรมทางจิตต์.

๑. Dr. Thibaut, Journal, Asiatic Society, Bengal, 1875

เมื่อมนุษย์รู้สึกกลัวต้องการที่พึ่ง และต้องการสิ่งที่ตนอยากได้ ก็ทำการบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่น ต้นไม้ ภูเขา ซึ่งเชื่อว่ามีผีอยู่ภายในสิ่งนั้น ด้วยการอ้อนวอนขอร้อง พร้อมด้วยการถวายสิ่งของด้วยการวางไว้ หรือเผาไฟส่งไปถวาย แล้วแต่เหตุการณ์. วิธีนี้ปรากฏว่าพวกคราเวเดียนได้รู้จักและทำกันมาก่อนแล้วแต่ยุคก่อนอารยัน. ครั้นได้ทำก็เบาใจและเป็นสุขจริงๆ เพราะไม่มีความรู้อื่นที่สูงไปกว่านั้น แม้เพียงแต่จะก่อให้ระวางในความรู้จักความเชื่อของตนเช่นนั้นๆ.

ในยุคอารยัน ก็ทำนองเดียวกัน เป็นแต่กว้างขวางกว่าเท่านั้น เพราะชนพวกนี้เป็นพวกเร่ร่อนมาก่อน ได้พบเห็นสิ่งต่างๆ ที่เป็นปัจจัยของความฉลาดมากกว่าธรรมดา. รู้จักบัญญัติว่าสิ่งที่นับถือกันอยู่ก่อนนั้น เช่น ไฟ, ฟ้า, น้ำ, เป็นต้น มีพระเจ้าตัวจริงประจำสิ่งนั้นอยู่ในสวรรค์เบื้องบน มิใช่ศักดิ์สิทธิ์อยู่ที่วัตถุนั้นๆ เลย การบูชาต้องกระทำส่งไปยังพระเจ้าโดยตรง. และวิญญาณของบัณฑิตบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว ก็รวมอยู่ในเบื้องบนกับพระเจ้านั้นด้วย ทุกสิ่งอาจขอร้องได้จากพระเจ้านั้นๆ โดยกระทำให้ถูกวิธี. พวกอารยันได้มีความเชื่อและกระทำกันเช่นนี้มาบ้างแล้ว ก่อนแต่ยกเข้ามาในอินเดีย เมื่อยกเข้ามาในอินเดียแล้ว ได้พบพวกคราเวเดียน ก็ได้รับเอาลัทธิบางอย่างของพวกนั้นรวมเข้าไว้ในของตนด้วย จึงมากขึ้นทุกที. ข้อนี้ได้ผลในทางใจ คือเมื่อประชาชนเบื่อหรือจืดต่อวิธีสั้นๆ ตื้นๆ อย่างที่มีอยู่ก่อนแล้ว วิธีแปลกหรือใหม่นี้ก็เป็นของขลังหรือศักดิ์สิทธิ์แทน ยังคงเรียกร้องความเบาใจหรือความสุขอันเกิดจากความเชื่อมาให้ผู้ทำได้สืบมา โดยมีการขยายตัวออกไม่หยุดหย่อน.

ในยุคพราหมณ์ มีบางคนเกิดปัญญาพิจารณาเห็นความไม่สู้จะแท้จริงของลัทธิเก่า เพราะเห็นความไม่สมประสงค์ต้องซัดเอาว่า การกระทำนั้นไม่สปลใจพระเจ้า เพราะทำไม่ถูกวิธีอยู่เนืองๆ ก็เริ่มระวางไม่ไว้ใจอานุภาพ

ของพระเปนเจ้า หันมาจับเงื่อนไขที่ตัวความทุกข์ เกิดความรู้สึกว่าน่าจะมีวิธีอื่น ก็ปลีกตัวออกไปคิดค้นหาความสุขให้ดวงใจตามลำพังในที่สงัด ก็พบหลักอันเกี่ยวกับการกระทำของผู้ทำนั่นเอง ว่าจักต้องประพฤติหรือกระทำเช่นนั้นเช่นนี้จึงจะประสพผล และรู้ว่าความรู้สึกที่ชั่วร้ายอันมักเกิดขึ้นภายในใจนั้น เป็นของควรรังเกียจ ก็คิดหาวิธีที่จะปลดปล่อยออกไปเสีย นึกได้ดีที่สุดอย่างไร ก็ทำและสอนกันเช่นนั้น ตั้งแต่การสมาทานวัตร กินอยู่หลับนอน เช่นนั้นเช่นนี้ นักเข้าถึงกับกลายเป็นการทรมานให้กิเลสเจ็บปวด. หรือหมดกำลังลงไป, นี่เป็นสายหนึ่ง. อีกสายหนึ่ง ไปในทางตรงกันข้าม คือจะค้นหาเหยื่อ หรืออารมณ์มาป้อนใจ หรือความอยากของตนให้เอบอ้มอยู่เสมอ อย่าให้พร่องได้ ชีวิตนี้จึงจะไม่เป็นของทรมาน ในที่สุดก็เกิดลัทธิกามสุขัลลิกานุโยค หรือลัทธิบางอย่างที่เห็นกันว่าน่าอุจาดขึ้นในภายหลัง และสืบมาจนกระทั่งบัดนี้. นี่นับว่าอีกขั้นหนึ่งของวัฒนธรรมทางจิตต์ของคนยุคโบราณ อันเป็นการกระทำที่ค่อยเอียงมาตามหลักแห่งเหตุผลที่เขาประสพนำความเบาใจมาให้ได้อีกสายหนึ่ง.

แต่มีบางพวก ซึ่งไม่อยากทิ้งลัทธิดั้งเดิม คือพระเจ้า ก็ได้ถือเอาการบำเพ็ญวัตร หรือการ กระทำนั้นๆ เป็นการกระทำเพื่อบูชาต่อพระเปนเจ้าก็มี หรือเพื่ออ่อนนอบขอจากพระเปนเจ้าไปได้อีกแง่หนึ่ง ว่าขอให้การกระทำของเขาสำเร็จด้วยดีก็มี, และเพื่อให้พระเปนเจ้าเห็นใจในการเสียสละของตน แล้วจะโปรดให้กิเลสของเขาสงบรำงับเป็นคนบริสุทธิ์ไป ก็มี.

ต่อมาในปลายยุคนี้ หรือเริ่มยุคอนุพันธ์ วัฒนธรรมนี้ได้เขยิบขึ้นไปกระทั่งกลายเป็นความคิดอันสุขุม เป็นพวกปัญญาหรือปรัชญาโดยตรง คือพวกคนเจ้าปัญญาพากันจับหลักว่า จะต้องคิดให้เห็นความจริงของสิ่งทั้งหลายอย่างแจ่มแจ้ง จนหัวใจปล่อยวางความทุกข์นั้นเสียเอง เรียกว่าหลุดพ้น จึงจะเป็นความสุข หรือยอดสุข. ลัทธินี้จะกล่าวให้ละเอียดในตอนต่อไป

อันว่าด้วยปรัชญา. แต่รวมความว่า เมื่อรู้ความจริงของโลกหรืออารมณ์ต่างๆเสียแล้ว ก็ไม่กลัว ไม่ปลาบใจ ไม่หลงไหล และนั่นเป็นความสุข เขาเริ่มตั้งเป็นปัญหากันขึ้นว่า โลกคืออะไร อะไรเป็นสมมุติฐานของโลก อะไรเป็นที่สุดของโลก หรือว่าไม่มี. เจ้าลัทธิเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก มีเหตุผลยืนยันต่างๆกัน แต่ก็มีคนรับถือกันทุกลัทธิ เพราะคนเรามีจิตใจต่างๆ กัน สิ่งใดสบใจก็รับถือ ทั้งเมื่อได้ข้อมใจด้วยความรู้สึกอันเกิดขึ้นตามแนวแห่งลัทธินั้นอยู่เสมอ ก็ได้รับความเบาใจสบายใจได้จริง, เขาก็รู้สึกอยู่ว่าเป็นลัทธิที่สูงกว่าก่อนทั้งใครก็ว่าถูกและดี กว่าจะรู้สึกว่ามีอย่างอื่นที่ดีกว่าถูกกว่า เขาก็ตายไปเสียก่อนแล้ว. จะอย่างไรก็ตาม เป็นอันกล่าวได้ว่า ลักษณะเช่นนี้ นำความสุขทางใจมาให้ได้สูงกว่าลัทธิเก่าจริง จึงจัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมอีกขั้นหนึ่ง.

ครั้นมาถึงยุคพุทธกาล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอุบัติขึ้น ได้ทรงค้นพบหลักมัชฌิมาปฏิปทา อันเป็นหลักที่สาธารณะทั่วไปแก่ทุกคน คนมีปัญญาอ่อนก็ทำอย่างเพลา คนมีปัญญากล้าก็ทำอย่างอดุตกฤษฎ์ สำหรับการครองชีพที่มีความสุขเยือกเย็นทั้งทางกายและทางใจ. คำสอนของพระองค์กว้างพอที่จะช่วยไว้ได้ทั้งคนโง่และคนฉลาด เพราะทรงวางหลักธรรมค้อยลุ่มลาดไปหายอดสุข หรือพระนิพพาน จากง่ายไปหายาก จากต่ำไปหาสูง ตามลำดับๆ กัน ทุกอย่างประกอบด้วยเหตุผลที่ผู้ปฏิบัติจะเข้าใจเห็นจริงได้ด้วยตนเอง ทั้งในขณะที่เรียน ขณะทำ ขณะได้รับผลของการปฏิบัติ ทรงช่วยสัตว์โลกให้หลุดพ้นจากการมงาย ในการแสวงหาที่พึงอันไม่อาจเป็นที่พึงได้จริง ทรงชี้ให้เห็นว่าตัวของตัวสำคัญกว่าพระเป็นเจ้าของ, ให้รู้จักเสรีภาพ สมภาพ ภราดรภาพ อันควรเป็นอารยธรรมอันเอกของมนุษยนิกร ทรงพิสูจน์ความเหลวไหลแห่งการถือขั้นวรรณะของพวกพราหมณ์ และทรงชี้โทษของการถือ. การทำดังนี้ เป็นประหนึ่ง การจุดประทีปดวงใหม่ให้แก่ประชาชนทั่วไปใน

เบื้องต้น. และในที่สุดทรงสอนลัทธิอนัตตา ซึ่งโลกไม่เคยได้ยินได้ฟังมาแต่ก่อน ว่าสิ่งทั้งปวงไม่มีตน ไม่ใช่ตน จะเป็นสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งได้ หรือแม้ที่ปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้ก็ตาม ล้วนไม่ควรยึดถือว่าเป็นตน หรือของตนแต่สักอย่างเดียว. ความโง่ของคนเรามีอยู่ในสันดาน ยึดถือนั่นนี่ว่าเป็นตน หรือของตน นำมาซึ่งความทุกข์ทรมานใจมากมาอยู่แล้ว ทางที่จะชำระล้างความทุกข์ให้หมดไป ก็คือการละวางความยึดถือว่าตนนั้นเสียได้ด้วยอำนาจปัญญา จิตต์ก็จะได้รับความว่างโปร่งจากกิเลสเครื่องกีดทับ และสงบเยือกเย็นเป็นยอดสุดได้. ทุกคนจะได้รับผลที่ตนปรารถนา จากการกระทำของตนเอง มีกรรมเป็นของตัว จะต้องมีความพยายามเข้มแข็งในการที่จะทำตัวให้เป็นที่พักของตัว โดยไม่เกี่ยวกับพระเจ้า ดวงดาว และอื่นๆ. คำสอนของพระองค์คือกฎความจริงต่างๆ ที่ทรงค้นพบพร้อมทั้งเหตุผล อันเป็นเครื่องทำให้พิสูจน์ จึงเป็นคำสั่งสอนที่ทนทานได้ต่อการพิสูจน์ของปรปักษ์ และยังยืนมาได้กระทั่งทุกวันนี้, ยิ่งมนุษย์นิยมความจริงมากขึ้นเพียงไร คำสอนของพระองค์ก็สปลงใจมนุษย์ยิ่งขึ้นเพียงนั้น. จึงเป็นอันกล่าวได้ว่า พระองค์ได้ทรงเปิดเผยวัฒนธรรมทางจิตต์ ชั้นเอกและเป็นขั้นสุดท้ายให้แก่อินเดีย ซึ่งทำให้อินเดียได้รับเกียรติจากทุกๆภาคของโลก ว่าอินเดียแดนแห่งยอดปราชญ์ ทางปรัชญาและวัฒนธรรม อันเกี่ยวกับศานติสุขของจิตต์ ดังนี้.

วัฒนธรรมแห่งพุทธศาสนา มิใช่มีแต่ที่เป็นไปเพื่อปัจเจกภาพ(individual) อย่างเดียว, มีทั้งที่เป็นไปสำหรับสมาคม (social) ด้วย ได้แก่คำสอนประเภททิฏฐุธรรมิกัตถประโยชน์ และระเบียบของคณะสงฆ์อันเป็นฝักฝ่าย แห่งประชาธิปไตยนั่นเอง. การที่วัฒนธรรมฝ่ายปัจเจกภาพ เช่นหลักแห่งพระนิพพาน ซึ่งไม่อาจถึงพร้อมกันได้ทุกคนเป็นต้น ปรากฏว่าอยู่สูงเป็นชั้นยอดและออกหน้าออกตาเป็นชั้นเอกของ พระพุทธศาสนานั้น มิใช่ว่าหลักแห่งพระ

พุทธศาสนาจะไม่นิยมความรุ่งเรืองแห่งชีวิตทางสมาคมก็หาไม่ แต่เป็นเพราะพุทธศาสนามีทั้งสองอย่าง ต่างกับวัฒนธรรมของกรีก ซึ่งหนักไปทางสมาคมอย่างเดียว และวัฒนธรรมของเจ้าลัทธิอื่นในอินเดียก่อนหน้าพระองค์ ซึ่งหนักไปทางปัจเจกภาพอย่างเดียว. เมื่อมีสองอย่าง อย่างใดสูง อย่างนั้นก็เด่นขึ้นหน้า จนคล้ายกับว่ามีแต่อย่างนั้น หรือถืออย่างนั้นเป็นสำคัญแต่อย่างเดียวเท่านั้น. แต่อย่างไรก็ตาม ยังเป็นการกล่าวได้อยู่แน่นอนว่า หลักพระพุทธานิยามปัจเจกภาพยิ่งกว่าทางสมาคม เช่นเดียวกับลัทธิเพื่อนๆคนเดียวในอินเดียด้วยกัน ทั้งนี้ก็เพราะว่า วัฒนธรรมทางสมาคมนั้น ไม่อาจแล่นขึ้นถึงขีดสุดได้ในส่วนศานติสุขของใจ เพราะเนื่องกับคนมากหรือทั้งหมดหลักนั้นๆ จะต้องพึงให้เหมาะกับส่วนรวมเสมอ, และอีกประการหนึ่ง หลักความจริงซึ่งอาจเห็นกันได้ทั่วไปก็มีอยู่ว่า ถ้าทุกๆคนดีแล้ว ส่วนรวมหรือสมาคมนั้นก็ดีด้วยเอง.

ปรัชญา

ปรัชญาในที่นี้ จำกัดความหมายว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องลึกลับเป็นปรมาตมธรรม สายหนึ่งหรือแง่หนึ่ง ซึ่งเจ้าลัทธิมีเหตุผลพร้อมที่จะยืนยัน และพิสูจน์ จนถึงอันติมมติเด็ดขาดลงไปเป็นเรื่องๆ. สำหรับยุคดึกดำบรรพ์ก่อนยุคนี้ นั่น แม้จะมีผู้คิดและเชื่อ หรือวางลัทธิลึกลับบางอย่าง ก็ไม่มีเหตุผลที่จะพิสูจน์ให้แก่มวลมนุษย์ จึงไม่จัดเป็นปรัชญา, เรียกเพียงลัทธิ ดังที่เคยเรียกมาแล้ว ในตอนว่าด้วยศาสนา.

ตามที่กล่าวมาแล้วในตอนว่าด้วยวัฒนธรรมทางจิตต์ข้างต้นนั้น แสดงว่านักคิดค้น ได้คิดและวางหลักสืบต่อกันมาเป็นลำดับๆ ที่เข้ากันกับลัทธิของ

ผู้อื่นได้ก็มี ไม่ได้ก็มี ได้แต่บางส่วนก็มี. เมื่อฟังดูจากส่วนใหญ่ลงมา
หาส่วนย่อยแล้ว อาจแบ่งหลักความเห็นที่เป็นแนวปรัชญาได้ เป็นเค้าๆดังนี้ :

- (๑) **เกี่ยวกับความตาย** : ก. ตายแล้วเกิด
ข. ตายแล้วสูญ
- (๒) **เกี่ยวกับความสุข** : ก. ความสุขไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย
ข. ความสุขความทุกข์ มีเหตุมีปัจจัย.
- (๓) **เกี่ยวกับความเที่ยง** : ก. เที่ยงทุกอย่าง
ข. เที่ยงบางอย่าง.
- (๔) **เกี่ยวกับที่สุด** : ก. โลกมีที่สุด
ข. โลกไม่มีที่สุด
ค. โลกมีที่สุดบางอย่าง
ง. มีก็มีใช่ ไม่มีก็ไม่ใช่..
- (๕) **เกี่ยวกับสัญญา** : ก. สัตว์เช่นนั้น ตายแล้วเป็นสัตว์มีสัญญา
ข. ” ” ไม่มีสัญญา
ค. ” ” มีก็มีใช่ ไม่มีก็ไม่ใช่
- (๖) **เกี่ยวกับนิพพาน** : ก. กามสุขเป็นนิพพาน
ข. ฌานสุขเป็นนิพพาน, (สีฌาน).

(๗) **พวกหนึ่งว่า** **ไม่ควรบัญญัติอะไรว่าเป็นอย่างไรทั้งสิ้น,**
การไม่บัญญัติย่อมดีกว่า เพราะสิ่งทั้งปวงไม่ควรแก่การบัญญัติ
โดยที่มันหากฎเกณฑ์อะไรมิได้ทั้งนั้น.

ลักษณะที่ถือ และเหตุผลที่ทำให้ถือเช่นนั้น จะได้ขยายความและนำมา
เปรียบเทียบกับฝ่ายพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้ :—

(๑) พวกที่ถือว่าตายแล้วเกิด ถือว่าเกิดไม่มีที่สิ้นสุดก็มี มีที่สิ้นสุดก็มี
มีที่สิ้นสุดลงเพียงชาติสุดท้ายแล้วคงอยู่ ไม่เกิดไม่ตายต่อไปอีกก็มี. พวกนี้

ย่อมประกอบความดีงามต่างๆ เพื่อการเกิดที่ดียิ่งขึ้นในข้างหน้า. พวกที่ถือว่าตายแล้วไม่เกิด ก็คิดสั้นๆ แคบๆ แสวงประโยชน์ส่วนตนตามอำนาจความอยากหรือความเห็นแก่ตนถ้ายศเดียว. ยอมรับว่าตนมีเพียงชาติที่กำลังเป็นอยู่นี้เท่านั้น เลยกจากนั้นไปไม่รับเอาเป็นของตน ทำให้บาภาระทางจิตต์ใจไปได้ไม่น้อย จึงมีผู้ชอบถือกันมากเหมือนกัน. ทั้งสองพวกนี้ เรียกตามฝ่ายพุทธศาสนาว่า สัสตทิฏฐิ และอุจเฉททิฏฐิ.

ส่วนพุทธศาสนาไม่สอนเช่นนั้น, คือไม่บัญญัติว่าเกิด หรือไม่เกิดอย่างไรเลย แต่วางหลักไว้ว่า สิ่งทั้งหลายมีเหตุมีปัจจัยที่ทำให้เกิด ให้แปร ให้แตกดับ. ถ้าสิ่งใดยังอยู่ได้อำนาจเหตุปัจจัยนั้นๆ มันก็ต้องเกิดแปรและดับเรื่อยไปจนกว่าจะหลุดพ้นจากอำนาจแห่งเหตุและปัจจัย.

(๒) พวกที่ถือว่า ความสุขและความทุกข์ไม่มีเหตุปัจจัยอะไร นั่นเขาอธิบายว่า สิ่งนั้นมันเป็นมาเอง ของมันเอง เพื่อมันเอง โดยมันเอง, ไม่มีใครบันดาลได้ สร้างได้ หรืออะไรปรุงแต่งได้. พวกนี้พากันวางเฉยล้วนแต่เหตุการณ์จะเป็นไป ไม่ชวนชววยในการอ่อนวอน การละชั่วการทำดีตามคำสอนของใคร, ที่ทำการทำงานก็เพียงเพื่อปากเพื่อท้องที่จำเป็น ไม่เกี่ยวกับสุขทุกข์ ซึ่งมีลักษณะแห่งโศกชตา. ความรุ่งเรืองหรือความพิบัติเป็นของธรรมดาสำหรับพวกนี้. เมื่อถือไว้ด้วยใจอันเข้มแข็งเด็ดขาด ก็เบาใจหมดภาระทางใจเช่นเดียวกัน จึงมีผู้ถือคุณลัทธิอื่นๆ เรียกว่า อเหตุกทิฏฐิ. พวกที่ถือว่า สุขทุกข์มีเหตุปัจจัยนั้น ถือว่ามาจากสิ่งอื่น ผู้อื่น สร้างสรรบันดาลหรือปรุงแต่งขึ้น, และยังแยกกันเป็นสองพวก พวกหนึ่งถือปัจจัยภายนอก คือพระเจ้าผู้สร้าง พระเจ้าทั่วไป หรือเพื่อนสัตว์ด้วยกัน ตลอดจนวัตถุที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ว่าเป็นผู้ประสาทสุขให้แก่ตน. อีกพวกหนึ่งถือปัจจัยภายใน คือการกระทำทางกายวาจาใจของตนเป็นปัจจัย ว่าทำชั่ว ได้ทุกข์ ทำดีได้สุข โดยไม่ต้องเนื่องหรือสำเร็จมาจากสิ่งภายนอกนั้นเลย. พระ

พุทธศาสนา สงเคราะห์หลังได้ในพวกหลัง ทั้งจีและพิสูจนได้ลึกซึ่งถึงที่สุดของความสุขและความทุกข์จริงๆ ยิ่งกว่าที่เคยสอนกันมาก่อน. พวกก่อนๆ สอนดิ่งตึงไปไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ในสองทางคือ กามสุขัลลิกานุโยค และอิตถิกิลมถานุโยค, แต่พุทธศาสนาสอนมัชฌิมาปฏิปทา.

(๓) เกี่ยวกับความเที่ยง, พวกที่ถือว่าเที่ยงทุกอย่างหรือทุกคน ถือว่าทุกคนเกิดมาเป็นอย่างไร ก็คงเป็นเช่นนั้นเสมอไป ชีวะก็ดวงนั้น สรีระก็ร่างนั้น และทุกคนเป็นอย่างนั้น. อีกพวกหนึ่งถือว่าเป็นเช่นนั้นบางคน เช่น จะเพาะเทพบางองค์เป็นต้น, ส่วนคนอื่นแปรปรวนไม่แน่นอน. ส่วนพุทธศาสนาสอนว่า ไม่เที่ยงสำหรับสิ่งที่อยู่ใต้อำนาจเหตุปัจจัย แต่เที่ยงสำหรับสิ่งที่ไม่อยู่ใต้อำนาจเหตุปัจจัย หรือที่เรียกว่า อสังขตธรรม.

(๔) เกี่ยวกับที่สุดคือความดับสูญสิ้นไป, พวกหนึ่งว่าโลกและสัตว์โลก มีที่สุดแห่งการแปรปรวนหรือท่องเที่ยว, พวกหนึ่งว่าไม่มี อีกพวกหนึ่งแบ่งรับแบ่งสู้ว่ามีแต่บางอย่าง, อีกพวกหนึ่งพูดสายเสียว่า จะว่าอย่างไร (ในสามอย่างที่ว่ามาแล้ว) ก็ไม่ใช่ทั้งนั้น. สำหรับพุทธศาสนาไม่ยืนยันเกี่ยวกับที่สุด แต่ยืนยันเกี่ยวกับเหตุผลว่า สิ่งที่เกิดขึ้น เหตุ ย่อมหยุดหรือสิ้นสุด, สิ่งที่ยังไม่สิ้นเหตุ ย่อมกลับไป จมมองดูที่เหตุของสิ่งนั้นๆ.

(๕) เกี่ยวกับสัญญา, พวกหนึ่งบัญญัติว่า สัตว์ที่มีลักษณะเช่นนี้ๆ ตายแล้วเกิดเป็นสัตว์มีสัญญา (คือสัตว์ที่มีจิตต์วิญญาณครบถ้วนตามธรรมดา), พวกอื่นแย้งว่า ต้องอย่างนี้ต่างหาก(มีแย้งกันหลายพวก). ในส่วนที่ว่าไปเกิดเป็นสัตว์ไม่มีสัญญา คืออสัญญีสัตว์ มีสักแต่ร่างกายล้วนๆ ไม่มีจิตต์, และแนวสัญญานาสัญญี มีสัญญาก็ไม่ใช่ ไม่มีก็ไม่เชิง นั่นก็มีพวกที่บัญญัติและแย้งต่างๆ กัน ทำนองเดียวกัน. ทั้งหมดนี้เป็นเพียงลัทธิความคิดเห็น และความเชื่ออันตายตัวลงไปอย่างหนึ่งๆ ซึ่งนักคิดเจ้าลัทธิในสมัยนั้นยืนยันต่อกันเท่านั้น.

(๖) เกี่ยวกับนิพพาน, เมื่อมีความต้องการนิพพาน ซึ่งมีความหมายว่ายอดสุข ไม่มีความทุกข์เหลือขึ้น ก็มีผู้สอนว่า ภาวะอย่างนั้นๆ เป็นนิพพานต่างๆกัน. พวกหนึ่งว่าความอึดเอิบไปด้วยกามคุณ สมอยากสมปรารถนาไปเสียทุกอย่าง นั่นเป็นนิพพาน. พวกหนึ่งว่า ดวงจิตต์ที่ว่างจากกามคุณ ว่างจากความคิดนึก ว่างจากความอึดเอิบใด จิตสนิทสงบอยู่นั้นต่างหาก เป็นนิพพาน (แบ่งตามชั้นเป็นสี่ชั้น คือ ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน และ จตุตถฌาน). ส่วนพุทธศาสนาสอนว่า ความที่จิตต์รู้สิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง หมดความยึดถือในทุกข์ สิ่งด้วยอำนาจปัญญา มิใช่ด้วยอำนาจการบังคับเช่นพวกที่สองนั้น เป็นนิพพาน, โดยที่จิตต์เป็นอิสระ ไม่มีอะไรจะกลับห่อหุ้มฉาบทาได้อีก.

(๗) พวกปัญญาต์ไม่ตายตัว, พวกนี้ไม่สามารถปัญญาต์ให้ตายตัวชัดเจนลงไปในเรื่องหนึ่งๆ เพราะไม่รู้จริงบ้าง เพราะยึดมั่นแน่นของการพูดบ้าง กลัวจะเป็นมุสาวาทบ้าง ก็พอใจที่จะปัญญาต์ว่า อย่างไรๆ ก็ไม่ใช่. หรือถ้าจะกล่าวให้เป็นรูปลัทธิกระชับขึ้นสักหน่อย ก็ต้องกล่าวว่า พวกนี้ปัญญาต์ว่า “สิ่งนั้นๆไม่มีภุคณท์อะไร ที่จะปัญญาต์ลงไปว่าอย่างไรได้เลย.” พวกที่ปัญญาต์เช่นนี้ ก็มีอยู่หลายพวก ตามแต่จะปรารถนาวัตถุอะไรๆ เป็นปัญหาแต่ในที่สุด ก็คล้ายเหมือนกันหมด.

เจ้าลัทธิ คนที่เป็นเจ้าปัญญา ได้เริ่มคิดค้นปรมัตถธรรมมาตั้งแต่ปลายแห่งยุคพระเวท กระทั่งยุคพุทธกาล. เมื่อการศึกษาประเภทนี้สูงขึ้น ก็มีคนสนใจคิดและฟัง สูงขึ้น, เกียรติยศในการเป็นเจ้าลัทธิเช่นนี้ ก็ค่อยสูงขึ้นเป็นลำดับๆ. ตกมาถึงยุคใกล้พุทธกาล ปรากฏว่าเคียงบ่าเคียงไหล่กับเกียรติแห่งความเป็นพระราชา ต่างกันก็เพียงแต่ที่ฝ่ายหนึ่งเป็นเกียรติฝ่ายโลก และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายธรรม ข้อนี้จะเห็นได้จากหน้าหนัของการทายอนาคค

ของผู้ที่ประกอบด้วยมหาปุริสลักษณะสามสิบสองประการว่า ถ้าไม่เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ก็ต้องเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า. เจ้าลัทธิในยุคร่วมพุทธกาลมีอยู่หกคณะด้วยกัน เรียกกันง่ายๆ ว่า “ครูทั้งหลาย” คือปุณณกัสสป มักขลิโคศล อชิตเกสสัมพล ปกุธกัจจายนะ นิคันถนาฏบุตร และสัจจยเวถ์ภุบุตร ต่างมีเกียรติเป็นคณาจารย์ ที่สักการบูชาของพระราชและคนชั้นสูง คนทั้งหลายเชื่อกันว่าเป็นพระอรหันต์ เช่นเดียวกับความเชื่อของพุทธบริษัทในพระพุทธองค์ ในยุคต่อมา.

ลัทธิของ “ครูทั้งหลาย” นี้ บางส่วนก็เฉียดๆ กับหลักแห่งพุทธศาสนา บางอย่างก็ตึงหรือตึงจนเกินไป มีเค้าๆ ดังนี้

ครูปุณณกัสสป สอนลัทธิว่า ไม่มีกรรม, สิ่งที่ทำลงไป ดีก็ตามชั่วก็ตาม เท่ากับไม่ได้ทำ ไม่มีบุญหรือบาปเกิดขึ้นเพราะเหตุนั้น นอกจากผลได้ผลเสียทางวัตถุที่ปรากฏแก่ลวงจักขุชัดๆ เช่นฆ่าสัตว์ก็ได้กิน เป็นต้น. จัดเป็นอภิปริยทิกขุ ถือหลักธรรมชาติตึงเกินไป คล้ายกับหลักของนักวิทยาศาสตร์บางพวกในสมัยนี้ ที่ถือธรรมชาติทางวัตถุเป็นกฎเกณฑ์แต่อย่างเดียว.

ครูมักขลิโคศล สอนว่า ไม่มีการกระทำที่เป็นเหตุของความบริสุทธิ์หรือเศร้าหมอง ตนเองก็ทำให้ตนไม่ได้ ผู้อื่นก็ทำให้ไม่ได้ สัตว์เศร้าหมองเองตามธรรมชาติ ที่มันมีการท่องเที่ยวในวัฏสงสารเป็นธรรมดา และสัตว์ก็บริสุทธิ์ได้เอง ในเมื่อได้ท่องเที่ยวไปในกำเนิดนั้นๆ มีจำนวนเท่านั้นๆ ครั้ง จนครบกำหนด(เหมือนกันทุกคน)แล้ว เปรียบเหมือนกลุ่มด้าย ที่คนจับปลายไว้ข้างหนึ่งแล้วขว้างไป มันก็วิ่งไปพลาง เมื่อหมดกลุ่มก็หยุดกลิ้ง พร้อมกันฉันใด, คนกับวัฏสงสารก็ฉันนั้น. ใครจะรีบมบุญให้สุกรอบก่อนกำหนดมิได้เลย, ทุกคนจะต้องท่องเที่ยวเท่ากันหมด เป็นแต่การตั้งต้นมิได้พร้อมกัน คนเราจึงกำลังแตกต่างกันอยู่ในบัดนี้. ไม่มีเหตุปัจจัยอันใดที่จะทำคนให้เศร้าหมองลงหรือบริสุทธิ์ขึ้น เร็วหรือแปลกไปกว่ากฎธรรมดา

ตามที่กล่าวมาแล้ว, ลัทธินี้เรียกว่า อเหตุกทฤษฎี. ตรงกับหลักวิวัฒน์แห่งชีววิทยา ของวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบันบ้างแง.

ครูอชิตเกสกัมพล สอนว่า ไม่มีอะไรเลย หลงเรียกอย่างนั้นอย่างนี้กันไปเปล่าๆ ไม่มีคน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุญ ไม่มีบาป ไม่มีบิดา มารดา ไม่มีสมณะและพราหมณ์ ฯลฯ มีแต่การประชุมของดินน้ำไฟลมและแล้วกลับแยกกัน แยกกันแล้วก็สิ้นสุดกันแค่นั้นเอง. ทานเป็นการบัญญัติของคนโง่ การบูชาขัญญ์จับกันเพียงแต่ถูกเผาเป็นขี้เถ้า หามืออะไรต่อจากนั้นไปอีกไม่. นี้เรียกว่านัตถิกทฤษฎี และอุจเฉททฤษฎี. แม้หลักวิทยาศาสตร์ปัจจุบันบ้างสาย ที่ค้นพบเพียงเรื่องของวัตถุ แล้วก็วางกฎคล้ายๆกับลัทธิของครูผู้นี้.

ครูปฐกัจจายนะ สอนว่า “กาย” คือสภาพที่จะผาเอนหรือจะทำให้ผันแปรต่อไปอีกมิได้แล้ว มีอยู่ ๗ อย่างคือ ดิน น้ำ ไฟ ลม สุข ทุกข์ และชีวะ เหล่านี้มันคงอยู่ในตัวเอง ใครจะทำมันให้เจ็บหรือให้วิปริตอย่างใดมิได้ ให้ได้ยินได้ฟัง รักโกรธอะไรก็มีได้ เพราะฉะนั้น ไม่เป็นอันว่าใครทำอะไรให้แก่ใคร แม้ว่าใครจะตัดศีรษะใคร หรือแฉ่เนื้อใคร เพราะเป็นเพียงธาตุเช่นดินเป็นต้น จำแรกตัวไปตามระหว่างของกายหรือธาตุเท่านั้น เช่นเดียวกับมีดผ่าหน้า. ไม่มีใครบำรุงใคร ไม่มีใครฆ่าใคร. จัดเป็นประเภทนัตถิกทฤษฎี พวกนักกรบนักฆ่าชอบถือหลักนี้ และอบรมบริหารของตนให้มีความคิดความเชื่ออย่างนี้ เพื่อให้ทารุณต่อศัตรูที่สุด แม้ในสมัยปัจจุบันนี้ ก็ยังมีพวกที่ต้องการ และกำลังปฏิบัติกันอยู่.

ครูนิคันถนาฏบุตรสอนว่า ผู้ที่จะเป็นนิครนถ์ได้ จะต้องพยายามเป็นอย่างดีในฐานะทั้งสี่คือ ห้ามกันบาปด้วยธรรมที่เป็นเครื่องห้ามกันบาป ๑, ประกอบในธรรม อันเป็นเครื่องประกอบเพื่อหมดยบาป ๑, กำจัดทำลายบาปนั้นๆ เสียด้วยธรรม อันเป็นเครื่องกำจัด ๑, และเป็นผู้ลูถึงที่สุดแห่งพรหมจรรย์

ด้วยธรรมเนียมกำจัดบาปนั้นๆ ๑, ผู้ใดทำได้ดังนี้ ชื่อว่าเป็นผู้ลุถึงอาตมมัน จบการบำเพ็ญ ตั้งอยู่ตลอดอนันตกาล. เราจะเห็นได้ว่า หลักโดยกว้างๆ เช่นนี้ พ้องกับหลักพุทธศาสนา เช่นหลักกรรมเป็นต้น, เป็นแต่ความหมาย หรือคำแปลของคำนั้น มีการกระทำและลักษณะผิดกันเท่านั้น ที่ตรงกันก็มีบ้าง บางแง่, จึงปรากฏว่า ลัทธินี้เป็นคู่แข่งกันอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่กันมากับ พุทธศาสนาแต่ยุคโบราณ แม้ในสมัยปัจจุบันนี้ ก็มีการขยายตัวเปลี่ยนแปลง ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ที่แปรรูปลัทธิแยกนิกายออกไปก็มี. ในบาลีเรียกลัทธิ นี้ว่า จตุยามสังวรลัทธิ แปลว่าลัทธิสอนการสังวรด้วยนิยามกรรมสี่อย่าง.

ครูสัญญาชัยเวถฐบุตฺร สอนลัทธิที่ส่ายได้ ไม่ตายตัว คือปฏิเสธทั้งหมดว่า เรื่องนั้นๆ จะบัญญัติว่าอย่างนั้นหรือ ก็มีใช่ อย่างโน้นก็มีใช่ และอย่างไหนก็มีใช่ทั้งหมด และเรื่องอื่นก็อย่างเดียวกันอีก. ตกลงว่าเป็นลัทธิที่ ส่ายว่ามีใช่ไปหมด ซึ่งดูเหมือนว่าจะอะไรก็ตาม จะบัญญัติลงไปว่าอย่างไร หาได้ไม่ หรือไม่ยอมบัญญัติอะไรออกมาแน่นอน. ในบาลีเรียกว่า วิกเขป-ลัทธิ ตรงกันข้ามกับวิทยาศาสตร์แผนปัจจุบันนี้ ซึ่งพยายามค้นและบัญญัติ กฎตายตัว หรืออันติมมติ(Conclusion).

ทั้งหมดนี้ จะอย่างไรก็ตาม ทุกๆ ลัทธิเป็นลัทธิที่ฟุ้งเฟื่องอย่างเอิกเกริก อยู่ก่อนพระพุทธองค์ตรัสรู้. พอพระพุทธเจ้าเริ่มประกาศหลักพระ พุทธศาสนา ก็ปะทะกันเข้ากับลัทธิเหล่านี้ ซึ่งเป็นเพียงหลักฝ่ายอุดมคติ อัน ค้างลงไปในด้านใดด้านหนึ่งอย่างเดียว, และทั้งคนที่มีได้เป็นนักคิด ก็ไม่อาจ ได้รับประโยชน์อันใดจากลัทธิเหล่านี้, พระพุทธศาสนาจึงมีรัศมีรุ่งโรจน์ ษะนะลัทธิอื่นๆ ได้ โดยมีการสอนหลักมัชฌิมาปฏิปทา มีทั้งประโยชน์โลกนี้ ประโยชน์โลกหน้า และปรมัตตประโยชน์คือนิพพาน ทั้งเพื่อคนปัญญาอ่อน คนปานกลาง และคนฉลาด พร้อมทั้งชี้ให้เห็นผลได้ด้วยตนเอง ไม่ต้อง เชื่อตามใคร ถึงกับอาจทำให้ใครมาดูและพิสูจน์ เป็นที่พอใจของมหาชน ยิ่งกว่าลัทธิใด นับว่าพระพุทธเจ้ามีพระภาคทรงมีพระคุณนำเลื่อมใส มีพระประวัติ นำศึกษาจริง.

สังขารเอ๋ย

ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตขอเตือนท่าน อันสังขาร
ทั้งหลายมีแต่เสื่อมไปเป็นธรรมดา ขอท่านทั้งหลาย จง
บำเพ็ญกุศลให้เต็มทีด้วยความไม่ประมาทเถิด

พุทธวจนะสุดท้ายที่สุด

So much of our life as we have discovered is already
dead ; and all those hours which we share are part of our
dying day - - - for we die daily.

Francis Bacon.

ถือกำเนิด เกิดมา เป็นมนุษย์
จะไร้ทรัพย์ หรือร่ำรวย ช่วยชุมชน
แต่ใครเล่า จะพ้นมือ มัจจุราช
เอากระดูก เนื้อหนัง ฝังปลงพี
มานอนนิ่ง เนาใน พงไพรกว้าง
แสนวิเวก ว่างเวง นำเกรงครัน
พระพายพัด กลิ่นเน่า เคล้าอวลอบ
ข้างฝูงสัตว์ นานา ในป่าดอน
อจรีง สังขาร ของเราเอ๋ย
เคยรุ่มริน ชื่นทรวง ดวงหทัย
ถึงมีจน คนนับหน้า บูชาล้น
เป็นเช่นนี้ อยู่ทุกเมื่อ เชื้อวันนับ

นับว่าสุด แสนเลิศ ประเสริฐสม
คนนิยม สมสง่า ไม่ราเกี
ตามพินาฏ ชีพมลาย กลายเป็นผี
ตัดไม้ตรี มิตรญาติ แยกคลาดกัน
สุสานสร้าง เจียบสงัด ป่าช้าสุสาน
มีสัตว์ป่า สาระพัน คุ่มดั้นจร
แมลงวัน ตอมศพ ลำสลอน
กัดเนื้ออ่อน รุมกิน จนสิ้นไป
หากเปรียบเปรย ดังเหี่ยว เราอาศัย
ไม่ทันไร ต้องพราก จำจากลับ
ก็ไม่ฟื้น ชีพสลาย มลายดับ
ตลอดกับปี อย่าพะวง สงสัยเอ๋ย ฯ

“จันทโรทัย”

สัจจํ เว อมตา วาจา
สัจจํ ธาเรนติ ปณฺทิตา,
เอเตน สจฺจวชฺเซน
ปลายนตุ อธฺมมิกา.

เรื่องนำของเล่มนี้

ศาสนไมตรีจิตต์ เรื่อง

จะเผยแผ่พุทธศาสนาให้เจริญได้อย่างไร ?

จาก “ชาวพุทธผู้หนึ่ง”

ท่านผู้รักพุทธศาสนาทั้งหลาย

ท่านเคยลองคิดเทียบเคียงความเจริญ ของพุทธศาสนาของเรา กับของศาสนาอื่นๆ บ้างไหม ? พุทธศาสนาของเรา กำลังถูกรุกราน จากคณะแผ่ศาสนาต่างๆ อยู่มิได้ขาด ศาสนิกผู้ไม่เข้าใจความหมาย อันแท้จริงของพุทธศาสนาที่ตนถือ ถูกล่อลวง ชักชวน และสั่งสอน ให้เขาเห็นว่า ศาสนาอื่นนั้นๆ ดีกว่า นำความสุขในทางโลก ชะนิต ที่มองเห็นได้ในปัจจุบันมาสู่ตน ได้อย่างแน่นอนกว่าพุทธศาสนา ก็กลับใจไปนับถือศาสนานั้นๆ มากขึ้น เหตุการณ์เช่นนี้ มิใช่มีเฉพาะ แต่ในประเทศไทยนี้เท่านั้น ในประเทศของพุทธศาสนิกอื่นๆ เช่น พม่า ลังกา จีน เขมร ญวน ก็มีอยู่ดาษดื่น.

ท่านเคยลองคิดดูบ้างไหม ? ทำไมพุทธศาสนาที่เรารักและยกย่องว่าให้ผลไม่จำกัดกาล ไม่จำกัดบุคคล ให้ผลไม่มีสิ่งใดเทียมจึงต้องมาน้อยหน้าต่ำตกว่าเขาอื่นในโลกปัจจุบัน ?

ในทางศาสนา ก็เช่นกับการเมือง การบ้าน หรือสิ่งอื่นๆ บ้านเมืองที่เจริญไม่ทันเขา ในที่สุดต้องตกไปเป็นเมืองขึ้น ก็เพราะมีหนอนบ่อนไส้ มีผู้ทำลายสิ่งเป็นที่รักของตนอยู่ทุกวันๆ วัน โดยไม่รู้สีกตัว. ศาสนาจะเสื่อมก็เพราะบริษัททั้งสี่ คือภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ประพฤติไม่ถูกไม่ตรงตามธรรมวินัย แทนที่จะทำตนเป็นตัวอย่างผู้มีความโลภ ความโกรธ ความหลง เบาบางลง กลับทำตนเป็นตัวอย่างผู้โลภเก่ง โกรธเก่ง มีความเห็นผิดๆ เก่ง และยึดมั่นในการกระทำผิดๆ เช่นนั้นๆ ของตน.

ท่านเคยคิดดูบ้างไหม ? การที่จะให้พุทธศาสนาของเราเจริญรุ่งเรืองนั้น มิใช่เราจะต้องไปต่อสู้เอาชนะกับคนนอกศาสนานี้ แต่จะต้องชักชวนกันแก้ไขสิ่งผิดๆ ดังที่กล่าวนี้ในหมู่พวกเราเอง.

ในครอบครัวของท่านที่ท่านเป็นผู้นำ จงชักนำบุตรภรรยา และคนใช้ของท่านให้แสวงหาความสุข โดยวิธีในพุทธศาสนา โดยครองชีวิตอย่างง่าย ๆ ง่ายๆ มีความต้องการน้อย ต้องการแต่ที่จำเป็นจริงๆ เมื่อสิ่งใดไม่เป็นไปตามที่ตนต้องการ จงเข้าใจความจริงว่าเป็นความผิดและความโง่ของตน ไม่ไปหลงโกรธสิ่งนั้นๆ ทำตนให้เป็นสุขสม่าเสมอ รู้เท่าทันเหตุการณ์ และมีกายและใจเบิกบานแจ่มใสอยู่ทุกขณะ.

ในขณะของท่าน ในวัดของท่าน ในวงราชการที่ท่านเป็นผู้นำ จงพยายามคัดแปลงแก้ไขให้ความเป็นอยู่ของคนเหล่านั้น เป็นไปตามแนวทางแห่งความสุขยิ่งๆ ขึ้น.

พุทธรัฐ

ธรรมทาส แปล

จาก สุนทรพจน์ ของ เซอร์ แคนเนียด แฮมมิลตัน

เรื่อง “นโยบายการปกครองของอโศก”

แสดงที่เมอร์ซิดาบัด เมื่อ ๒๖ มกราคม ๑๙๒๕

จาก มหาโพธิ มีนาคม ๑๙๒๕

เมื่อ ๒๒๐๐ ปีมาแล้ว พระเจ้าอโศกได้ให้จารึกด้วยเหล็ก จารลงบนแผ่นศิลาแห่งประเทศอินเดีย เป็นพระราชโองการไว้ว่า

“ขอให้ปวงชนทั้งผู้น้อยและผู้ใหญ่ จงนำตนก้าวไปข้างหน้า”

ในสมัยทุกวันนี้ ขณะเมื่อท้องฟ้าเต็มไปด้วยคำพูด กล่าวตามภาษาของท่านยิวว่า ในขณะที่ท้องของคนกำลังเต็มไปด้วยลมตะวันออก ปวงชนทั้งผู้น้อยและผู้ใหญ่กำลังนำตนให้ก้าวไปข้างหน้า ในการสร้างรัฐธรรมนูญการปกครอง และระเบียบแบบแผนใหม่ๆ ต่างๆ แต่อินเดียยังคงสดับฟังเสียงของพระอโศก ที่ยังคงก้องกังวาลอยู่ตลอดเวลา ๒๒๐๐ ปี ยังคงสนใจในจีพธรรมนุญ ซึ่งพระองค์ได้จารึกไว้บนแผ่นศิลา เพื่อพวกเราและบรรดาลูกหลานของเราในกาลข้างหน้า จะได้อ่านและเข้าใจทราบซึ่ง ถึงสิ่งที่พระเจ้าอโศกทรงถือว่า เป็นสิ่งยอดเยี่ยมที่จะนำความสุขความเจริญมาสู่อินเดีย.

พระราชโองการบนแผ่นศิลา ข้อแรกที่ทรงโปรดมากที่สุด คือข้อที่ได้ยกมากล่าวข้างต้นนี้ว่า “ขอให้ปวงชนทั้งผู้น้อยและผู้ใหญ่ จงนำตนก้าวไปข้างหน้า” และในศิลาหลักแรกยังมีว่า

“การบรรลุผลในโลกนี้และโลกหน้านั้นยาก จะบรรลุได้ ก็แต่ด้วยความรักธรรมอย่างยอดเยี่ยม การตรวจตราตนเองอย่างยอดเยี่ยม ความเชื่อฟังอย่างยอดเยี่ยม ความละเอียดรอบคอบอย่างยอดเยี่ยม ความกระตือรือร้นอย่างยอดเยี่ยม”

การก้าวหน้า ซึ่งพระอริราชขอโสภณส่งเสริมอย่างยิ่งในพระราชโองการเหล่านั้น คือการก้าวหน้าในทางธรรม หรือทางบุญกุศล หรือสิ่งที่นายฆานทีเรียกว่า กำลังใจ. และบนศิลาอีกหลักหนึ่ง เราอ่านพบว่า

พระราชอาผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ กล่าวว่า “ธรรมะเป็นสิ่งประเสริฐ, แต่ธรรมะนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง ? ธรรมะประกอบด้วยอิสสรภาพจากความรู้สึกรู้สึกว่าเป็นตัวตน เพียบพร้อมไปด้วยการกระทำชอบ ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อตรง และความบริสุทธิ์.”

“ข้าสั่งให้จารึกพระราชโองการนี้ไว้ เพื่อประชากรราษฎรจะได้ประพฤติตาม และพระธรรมก็จะคงรุ่งเรืองอยู่ตลอดไป”

พระราชอาผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ตรัสสอนว่า “บิดาและมารดาต้องได้รับความเคารพรักใคร่ จงเคารพต่อชีวิตทุกขณะจิต จงพูดคำจริง ศิษย์ต้องเคารพต่ออาจารย์ พระราชโองการนี้ เป็นกฎสำหรับประพฤติสืบต่อกันไป พระราชโองการนี้ สำหรับชีวิตของประชากรราษฎร”

พระอริราชทรงตรัสไว้ว่า “ผู้น้อยและผู้ใหญ่ ก้าวหน้าไปในการปลูกเพาะและปฏิบัติธรรมเหล่านั้นมากเพียงไร ทั้งผู้น้อยและผู้ใหญ่เหล่านั้น ย่อมจะมั่งคั่งสมบูรณ์ รัฐจะตั้งมั่นถาวร”

พระเจ้าอโศก ได้ประพฤติกอบถววนในสิ่งที่พระองค์ทรงสอนให้ราษฎรประพฤติ. นับแต่ได้ทอดพระเนตรเห็นความร้ายกาจน่าสยดสยองแห่งการสงคราม ในสนามรบแห่งกลิงค์ ด้วยพระเนตรของพระองค์เอง พระองค์ก็

ได้ทรงประพฤติปฏิบัติ และทรงสอนพระธรรมอันประกอบด้วยสันติสุขในหมู่ชน. พระองค์ไม่เพียงแต่เลิกการสงคราม เพราะว่ามันเป็นเครื่องมือในทางการเมืองเท่านั้น แต่พระองค์ได้ทรงเลิกโดยสิ้นเชิงเด็ดขาด. พระองค์ไม่ทรงเซ็นสัญญาสันติภาพด้วยพระหัตถ์ขวา แล้วประกาศสงครามด้วยพระหัตถ์ซ้ายดังที่กระทำกัน. แทนที่จะได้ยินเสียงกลองศึก “เกร์โฆษ” เราได้ยิน “ธรรมโฆษ” หรือการประกาศพระธรรมแทน. พระองค์ทรงสั่งเก็บดาบและหอกเสีย. ตั้งแต่ครั้งการรบกลิ้งมา การสงครามของพระองค์ ก็คือพยายามขจัด ความจน ความชั่วในใจ ความขาดแคลน และความเจ็บป่วย. ความเปี่ยมด้วยพระธรรมในใจของพระองค์ ได้แสดงออกมา ในการมอบชีวิตเพื่อก่อสร้างสันติสุขขึ้นในโลก.”

พระราชกษัตริย์ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ได้มีพระราชโองการไว้ว่า “ตามถนนหนทางจงปลูกต้นไม้มีร่มเงา เพื่อให้สัตว์และมนุษย์ได้อาศัยร่ม จงสร้างสวนมะม่วงไว้ จงสร้างบ่อน้ำไว้ทุกระยะทางครึ่งโกศ จงสร้างศาลาไว้ทุกๆ แห่ง เพื่อความสุขของสัตว์และมนุษย์. พระราชาองค์ก่อน และตัวข้าได้อำนวยความสุขสวัสดิ์แก่ประชาราษฎร์หลายอย่าง แต่ราษฎรทั้งหลายจะต้องประพฤติตามพระราชโองการที่ประกาศไว้เป็นอย่างเคร่งครัด”

ระบอบการปกครองของพระเจ้าอโศก เป็นระบอบเทวธิปไตย (คนประพฤติดีเป็นใหญ่) ถือหลักความ پاکเพียรทั้งทางกายและทางใจ นั่นคือความก้าวหน้าของผู้น้อยและผู้ใหญ่ในรัฐ. มันเป็นการรวมสวรรค์และโลกมนุษย์นี้เข้าด้วยกัน เป็นสัมพันธภาพอย่างงดงามระหว่างราษฎรและพระราชกษัตริย์ของเขา. คุณคล้ายกับว่าพระองค์ทรงขอร้องแก่ผู้เล็กน้อยและผู้ใหญ่ในรัฐของพระองค์ว่า “สวรรค์อยู่ในตัวของท่านแล้ว จงก้าวหน้าไปอย่างหนักแน่น จนสุดกำลังของท่าน.”

อีกสองร้อยปีต่อมา พระเยซูแห่งนาซาเรธ ได้ป่าวประกาศลัทธิการก้าวหน้าทั้งทางกายและใจ. “จงรีบทำงานของเจ้า เพราะว่าจวนถึงเวลาแล้ว” “จงแสวงหาอาณาจักรของพระпенเจ้า และคุณความดีของพระองค์ในตัวของท่านก่อน แล้วทุกสิ่งที่ท่านต้องการจะตามมา”

วิธีนี้ เป็นวิธีจัดการเศรษฐกิจและการปกครองที่ถูกต้องบริบูรณ์ และสบลักวิทยาศาสตร์ แต่วิธีเดียว, เพราะว่ **เมื่อใจของคนดีแล้ว การงานของเขาก็ดีด้วย และรัฐก็สมบูรณ์ตาม.**

The night is long to one awake, a stage to one who is weary, to fools not knowing the true Law, transmigration, too, is long.

(โลกนิตี)

คนตื่น คืบหนึ่งซ้า
มล้ำ วิถีโยชน์เดียว
สงสาร หมู่พาลเที้ยว
เพราะ บ่ เห็นธรรมน้อย —

จริงเจียว
ดูจร้อย
ทางเนิ่น นานนา
หนึ่งให้ปนคุณ.

(โลกนิตี ๑๗๓)

พระพุทธคุณ ที่จารึกอยู่ในประวัติศาสตร์

เรื่องแปลที่ระลึกในวันวิสาขบูชา ของพุทธทาสภิกขุ

ในสมัยวิสาขบูชา พุทธบริษัทย่อมรำลึกถึงพระพุทธคุณเป็นพิเศษ. ในที่นี้ ได้ชักชวนเพื่อนพุทธบริษัท ให้ศึกษาค้นหาพระคุณนั้นๆ อันเร็นลับ อยู่ในประวัติศาสตร์ ซึ่งมีอยู่อย่างน่าอัศจรรย์ และไม่น้อย. หวังว่าถ้า ได้ตั้งใจพิจารณา คงจะพบมากพอที่จะทำให้มีความเชื่อความเลื่อมใสใน พระผู้มีพระภาคมากยิ่งขึ้นกว่าที่แล้วมา และเหมาะสมกับโอกาส ใน วันเช่นวันวิสาขบูชาวันนี้ -- คณะ บ. พ.

การจะค้นหาให้พบรอยแห่งพระพุทธคุณ อันจารึกติดอยู่ใน สากลประวัติศาสตร์นั้น จะต้องมองให้พบการปฏิวัติอันเกิดขึ้นแก่ โลก เนื่องจากมีพระองค์เป็นมูลเหตุ ว่ามีอยู่อย่างไรเสียก่อน !

พระคุณของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า อันมีอยู่เหนือปวงสัตว์ในสากล โลกนั้น คือความที่พระองค์ทรงประศาสน์ความสวัสดิมิ่งมงคลไว้แก่สัตว์ โลก, ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ด้วยการปฏิวัติที่พระองค์ทรงบรรดालให้ไป ในโลก, โดยทรงพระเจตนาก็ตาม ไร่เจตนาก็ตาม. ความสวัสดิที่เกิดขึ้นโดยตรงนั้น ได้แก่สุขสวัสดิอันเกิดจากการสดับธรรมเทศนาของพระองค์ แล้ว ประพฤติตามโดยควรแก่ธรรม. และที่เป็นไปโดยอ้อมนั้น คือผลอย่าง อื่นอันเกิดขึ้นสืบต่อมาจากการที่มีผู้ฟังธรรม แล้วประพฤติตนให้เป็นตัวอย่าง แก่โลก ดึงดูดให้มีผู้นิยมธรรมอีกต่อหนึ่ง หรือแม้ที่สุดแต่การที่เมื่อบุคคล

มากลายเป็นผู้มีความสุขไปเสียมากขึ้น ความชั่วและคนชั่วก็น้อยไปเอง. และข้อที่ว่าทรงบรรดาให้การปฏิบัติเกิดมี และเป็นไปในโลกนั้น ได้แก่การปฏิบัติของประวัติศาสตร์โลก ทั้งในทางสมาคม และทางศาสนา. สำหรับการปฏิบัติของตัวประวัติศาสตร์นั้น เป็นการปฏิบัติที่ไร้เจตนา ; เพราะพระองค์ทรงทำหน้าที่ของพระองค์ตามธรรมดาพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง เท่านั้น แต่การปฏิบัติก็เกิดขึ้นแก่ประวัติศาสตร์เอง. โดยนัยนี้ เราจะพบว่า มีพระคุณของพระองค์จารึกรอยปรากฏอยู่ในการปฏิบัติทั้งสาม คือ ปฏิบัติของประวัติศาสตร์เอง, ปฏิบัติทางสมาคม, และปฏิบัติทางศาสนา ซึ่งมีการปฏิบัติทั้งฝ่ายทฤษฎี และฝ่ายปฏิบัติการ.

ก. การปฏิบัติที่เกิดขึ้นแก่ประวัติศาสตร์

โลกหมุนตามกระแส และหมุนไปสู่ความแตกดับ ด้วยอำนาจกิเลสของสัตว์โลกนั่นเอง, ได้ก่อการอันร้ายกาจขึ้นทำลายกันเอง หรือเป็นการทำลายโลก ในเมื่อวอดวายกันหมด, แล้วเกิดขึ้นมาใหม่สำหรับเป็นเช่นนั้นอีก. แต่ธรรมนั้นหยุด หรือไม่ลอบไปตามกระแส หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ ขวางกระแส กั้นไม่ให้โลกไหลไปตามกระแสของตัวเอง แต่ให้ทวนกระแสไหลไปตามแนวธรรม. ธรรมเป็นเครื่องคุมครองโลก หรือกีดกั้นไม่ให้โลกหมุนไปสู่ความแตกดับเร็วเกินไป จึงเป็นเหมือนลูกตุ้มที่ถ่วงโลกไว้ ให้มีชีวิตอยู่ยืนนานกว่าที่จะปล่อยให้หมุนจีไปตามอำนาจตัวมันเอง. ธรรมนั้น ไม่มีใครตั้งขึ้น เป็นของมีอยู่เอง เป็นแต่มีผู้ค้นพบ, และเป็นความจริงอันเด็ดขาดอยู่ในตัว. สิ่งใดที่ตั้งขึ้น สิ่งนั้นหาใช่ธรรมในที่นี้ไม่ และไม่มีความจริงในตัว เพราะถูกตั้งขึ้นได้ และมีคนตั้งขึ้น. ธรรมที่แท้จริงใครตั้งไม่ได้ แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงตั้งมันไม่ได้ เป็นแต่ทรงค้นพบด้วยอำนาจพระปัญญา แล้วทรงนำมาสอนสัตว์. คนเราเกิดมาในท่ามกลางอวิชชา จึง

ไม่มีความรู้ หรือมีแต่ความรู้ที่ผิด ซึ่งมีผลเท่ากับความรู้ หรือบางอย่าง จะให้โทษยิ่งกว่าความรู้ไปเสียอีก. ธรรมเนียมหรือกฎความจริงที่มีอยู่เองแล้ว จึงไม่ปรากฏต่อเรา เราทราบข้อนี้ได้ตรงที่เราทำผิดกฎความจริงของธรรมชาติ, และเราทราบว่าเราทำผิดได้ตรงที่เรากำลังไม่ได้รับความสุขชะนิตที่เรามีความพอใจอยู่เสมอได้. เรายังไม่ได้ความอยู่หรือความมีความเป็นที่ถูกใจตรงความประสงค์ของเราทุกๆ อย่าง และแล้วเราก็ไม่ทราบว่ามันเป็นเพราะเหตุไร นั่นแหละคือข้อที่ว่า แม้ความจริงมีอยู่ เราก็หาทราบไม่ จนกว่าเราจะมีปัญญาเสียก่อน.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงค้นพบความจริงด้วยพระปัญญาของพระองค์เองก่อนแล้ว สอนให้เรารู้หรือเข้าใจความจริงอันนั้นตามพระองค์ได้ง่ายขึ้น จนสามารถดำรงใจให้ตั้งอยู่ได้ ในสภาพที่ไม่มีความทุกข์อันใดมารบกวนได้ และเรามีแต่ความพอใจในชีวิตของเราอย่างชุ่มชื่นเยือกเย็นอยู่เสมอ. โลกกำลังกระหายต่อความพ้นทุกข์อยู่แล้ว ฉะนั้น พอพระองค์ทรงอุบัติขึ้นสั่งสอนธรรม แม้ไม่ต้องร้องเชื้อเชิญ สัตว์ที่มีปัญญาก็ยินดีและพร้อมอยู่เสมอ ที่จะรับเอาธรรมจากพระองค์ในส่วนหลักวิชา และนำไปประพฤติจนบังเกิดผลในทางใจ สมตามที่ตนหวังคือ สภาพที่ใจไม่มีความทุกข์อีกต่อไป. เมื่อเกิดมีคนที่สามารถรับเอาธรรมชะนิตนี้ และเกิดมีมากขึ้นด้วยการสั่งสอนกันสืบมา ธรรมก็เป็นสิ่งที่ปรากฏแก่ดวงใจของสัตว์โลกมากขึ้น เมื่อมีมากขึ้น ก็มีอิทธิพลในการที่จะจูงสัตว์โลกไปในแนวของธรรมมากขึ้น หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง ก็คือเป็นลูกตุ้ม ที่ถ่วงให้โลกหมุนไปหาความลุ่มจมช้าเข้านั่นเอง, แม้ว่าผู้ที่รู้ธรรมโดยตรงนั้น จะมีความสุขของตนเองอย่างเต็มเปี่ยมไปผู้หนึ่งเป็นส่วนตัวแล้ว ก็ยังมีอิทธิพลที่จะดึงดูดน้ำใจผู้อื่นอีกเป็นจำนวนมากให้ดำเนินตาม จึงเกิดเป็นลูกตุ้มถ่วงขึ้นได้ด้วยอาการอย่างนี้. ธรรมิกบุคคลในโลกเปรียบเหมือนผู้จะออกกะแนนเสียงเป็นฝ่ายค้านอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งออกความคิด

วิหารพุทธคยา

สถานที่ตรัสรู้ อยู่ในมณฑลพิหาร ประเทศอินเดีย. ในพ.ศ. ๒๔๐๖ ปรากฏว่าหักพังชำรุดมาก พุทธบริษัทชาวพม่าได้ชักชวนกันจัดปฏิสังขรณ์ใน พ.ศ. ๒๔๒๐. ภายหลังตกไปอยู่ในความคุ้มครองของพวกฮินดูเจ้าของที่ดิน ใน พ.ศ. ๒๔๓๔. ต่อมาคณะกรรมการอินเดียเนชั่นนัล คอนเกรสส์ ประชุมตกลงกันว่าต้องยอมให้พุทธบริษัทมีสิทธิเข้าไปนมัสการได้, และคณะกรรมการรักษาจัดการสถานที่ ประกอบด้วยฮินดู ๕ คน พุทธมามกะ ๕ คน.

อย่างหลับตา ปล่อยโลกให้เป็นไปในทางลุ่มจม และเดือดร้อนโดยไม่รู้สึก, ฉะนั้นถ้าธรรมิกบุคคลยังมีมากขึ้นเมื่อใด ลูกคู้มที่ถ่วงก็ยิ่งหนัก และถ่วงได้มากขึ้นเพียงนั้น. ในบัดนี้มีพุทธบริษัทในโลกไม่น้อยกว่า **หนึ่งในสาม** ของพลโลกทั้งหมด. จำนวนคนเหล่านี้ย่อมเป็นส่วนที่ถ่วงให้โลกหมุนไป หาการลูกปืนไฟเข้าตามส่วน. ในระหว่างที่ยังไม่ลูกนี้ เพราะมีความถ่วงให้ช้าอยู่ มีคนอื่นอีกเป็นจำนวนมากหรือทั้งโลก พลอยได้รับความผาสุกไปด้วย จึงกลายเป็นอำนาจสุขให้แก่โลกทั้งสิ้นไปในตัว ซึ่งควรที่สัตว์ทุกถ้วนหน้าจะพึงรำลึกถึงหิตคุณอันนี้ของพระผู้มีพระภาคเจ้า. **และการที่โลกหมุนไปหาความลุ่มจมซ้ำเข้านี้เอง** เชื่อว่าเกิดการปฏิวัติขึ้นในตัวประวัติศาสตร์เอง ซึ่งถ้ามีฉะนั้นโลกจะต้องดำเนินหรือมีฉากในทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างอื่นไปแล้ว ถ้าเราจะปล่อยให้มันเป็นไปตามอำนาจกิเลสตัณหาของโลกถ้วนๆ โดยไม่มีธรรมเข้าคู้มครอง.

ข. การปฏิวัติที่เกิดขึ้นแก่ทางสมาคม

อินเดียในสมัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอุบัติขึ้นนั้น มีการถือชั้นวรรณะตามลัทธิพราหมณ์ แบ่งคนออกเป็น ๔ พวกคือ กษัตริย์, พราหมณ์, พลเมืองธรรมดาที่เรียกว่า ไวศยะ, และพวกทาสหรือที่เรียกว่าศูทร รวมทั้งพวกที่ต่ำกว่า เช่นพวกจันทาลด้วย. สามพวกแรกเป็นพวกสูง และสูงกว่ากันอยู่ตามลำดับ ส่วนพวกหลังนั้น ตามลัทธินั้นคล้ายกับไม่รับรองว่าเป็นมนุษย์. เขาไม่ยอมให้พวกศูทรเข้าโบสถ์ ไม่ยอมให้ได้เรียนหรือได้ฟังพระเวท ไม่ร่วมบ่อน้ำ ไม่ร่วมหนทาง. และถ้าบังเอิญว่าพวกศูทรผ่านมาพบเข้ากับพวกเขา เขาปรับให้เป็นความผิดของพวกศูทรนั้น และได้รับโทษซึ่งทารุณ. เขาถือว่า พวกกษัตริย์สร้างขึ้นจากแขนของพรหม พวกพราหมณ์สร้างขึ้นจากปาก พวกไวศยะสร้างขึ้นจากกระเพาะ และพวกศูทรถูกสร้างขึ้นจากเท้า

ของพรหมดังนี้. พวกศูทรจำนวนล้าน ต้องกลายเป็นพวกที่อดหนาระอาใจของพวกอื่น คล้ายกับว่าของเนาที่ไปปนอยู่ท่ามกลางกองดอกไม้ อันมีกลิ่นหอม. การสมาคมจึงเจือไปด้วยการถือตัว การเกียดกัน และการสบประมาทอย่างรุนแรง มีภาวะที่น่าอนาถใจแซกแซงอยู่ทั่วไป เพราะว่าแม้ว่าพวกวรรณะสูงจะรังเกียจ และเหยียดหยามทำทารุณต่อวรรณะต่ำอยู่เพียงใด ก็ยังต้องติดต่อกับพวกทาสเหล่านั้นอยู่นั่นเอง. ภาพแห่งความทารุณจึงคงมีอยู่ทั่วไปในวงการสมาคมซึ่งเป็นเหมือนกับสีดำนับปายอยู่เป็นแห่งๆ ในพื้นที่ขาวหรือเหลือง ฉันทใดก็ฉันทนั้น. ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอุบัติขึ้น พระองค์ทรงสั่งสอนว่า คนเราจะเป้นพราหมณ์ เพราะเหตุสักว่าบิดามารดาเป็นพราหมณ์หาได้ไม่ แต่จะเป้นพราหมณ์ได้ก็ด้วยการประพฤติตนตามแนวธรรมคือประพฤติดี. และในการประพฤติดีนั้น ทำได้ทุกคนไม่จำกัดว่าจะเป้นวรรณะไหน, ในการประพฤดิธรรม ไม่มีกษัตริย์ ไม่มีพราหมณ์ ไม่มีไวศยะ และไม่มีศูทร, เพราะฉะนั้น คนเราจะเป้นอะไรก็ได้ทั้งนั้น แล้วแต่การประพฤดิของเขานั่นเอง. การเป้นกษัตริย์หรือพราหมณ์ ด้วยเหตุสืบจากบิดามารดานั้น ไม่ช่วยได้ เพราะว่าแม้จะมีกำเนิดจากบิดามารดาที่เป้นกษัตริย์พราหมณ์ ไวศยะ หรือศูทร ก็ตาม เมื่อประพฤดิผิดธรรมแล้ว ย่อมจมลงไปใบนรกเหมือนกัน โดยไม่แตกต่างกัน และไม่มีข้อยกเว้นให้แก่ใครเป้นพิเศษ. ถ้าประพฤดิถูกต้องธรรม ก็จะได้ไปสู่สุคติ และเป้นสุขเสมอกัน โดยทำนองเดียวกัน ดังนี้. ครั้นมีคณนัถือและทำตามคำสั่งสอนของพระองค์มากขึ้น จนกระทั่งถึงพวกราชาและมหาราชา พวกศูทรก็ค่อยมีโอกาสได้หายใจด้วยอากาศที่บริสุทธิ์ สดใสเยือกเย็น ปราศจากลมอันทารุณได้มากขึ้น. ฉากของมนุษย์ในด้านการสมาคม ก็เปลี่ยนไปโดยควรแก่เหตุ. ภาพทารุณที่เคยปรากฏในวงการสมาคมระหว่างวรรณะทั้งสี่ ก็ค่อยจางหายไป พื้นสีขาวในดวงใจของมนุษย์เหล่านั้น ก็มีสีขาวอันสม่ำเสมอมากขึ้น มีจุดหรือด่างดำน้อยลง.

อีกอย่างหนึ่ง สตรี เป็นสิ่งที่เคยถือกันว่าเป็นทรัพย์สมบัติชนิดหนึ่ง. ในตอนแรกก็เป็นทรัพย์ของบิดามารดา ที่เลี้ยงไว้สำหรับขายให้แก่บุรุษในตระกูลที่จะมาขอซื้อเอาไป. ครั้นผู้ที่เปนสามีซื้อเอาไปแล้ว ก็ถือเสมือนหนึ่งทรัพย์หรือสัตว์เลี้ยงชนิดหนึ่ง ปราศจากสิทธิและเสียงใดๆ. เพราะเชื่อกันว่าสตรีเปนมนุษย์ที่ไม่มีอะไรๆสมบูรณ์เหมือนผู้ชาย จึงไม่ให้นักศึกษาแก่สตรี สตรีก็มีอันที่จะเป็นไปในทางเสื่อมเสียมากขึ้น จึงกลายเป็นธรรมเนียมที่ถือกันว่า สตรีไม่ควรถูกยกขึ้นมาเทียบบุรุษ ทุกๆอย่างให้อยู่ในอำนาจของฝ่ายชายอย่างเดียว. จุดดำได้เกิดขึ้นแก่เพศที่เป็นมารดาของโลกอย่างเปื้อนไปหมด ทั้งที่บุรุษผู้ถือลัทธินั้น ก็ต้องเกิดมาจากสตรีนั่นเอง. ครั้นพระองค์ทรงอุบัติขึ้น ทรงรับรองข้อที่ว่าสตรีสามารถบรรลุมรรคผลเช่นเดียวกับบุรุษ โดยไม่มีข้อแตกต่าง และตรัสข้อปฏิบัติสำหรับสตรี เพื่อ “เอาชนะ” ได้ทั้งโลกนี้และโลกหน้า คือความมีหน้ามีตา ในทางสมาคมหรือวงศ์กรม และการไปสู่สุคติสวรรค์โดยเท่าเทียมกับผู้ชาย ให้รู้จักหน้าที่ของตัวที่จะพึงปฏิบัติต่อสามี ซึ่งก็มีหน้าที่อีกอย่างหนึ่ง อันจะพึงปฏิบัติต่อภรรยา และให้ทั้งสองฝ่ายถือเสมือนที่จะพึงกระทำตอบแก่กัน โดยเท่าเทียมกัน. การยกสถานะสตรีเช่นนี้ ปรากฏในตระกูลวงศ์ของพระองค์คือพวกศากยะมาก่อนแล้ว โดยที่ถือว่าสตรีเป็นเพศที่ควรยกย่อง ไม่ยอมยกให้ไปกับพวกที่มีเชื้อชาติต่ำกว่า แม้จะมีอำนาจ และสตรีควรมีสติที่จะปฏิเสธ หรือไม่ถูกยกให้แก่บุรุษที่ไม่มีคุณสมบัติทัดเทียมกัน. หรือกล่าวอย่างสั้นๆ ก็คือว่าเกียรติยศของสตรี เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาอยู่อย่างรอบคอบสุขุม. ข้อนี้ ทำให้สตรีพวกศากยะก้าวออกจากประตูเรือน บวชในสำนักภิกษุณีได้ โดยปราศจากการขัดขวางของฝ่ายชาย. **และธรรมเนียมของพระองค์ ซึ่งมีผู้**

๑. อุบาสิกา พุทธวรรค มาตุคามสัมมุตต สุตตที่ ๕ ไตร.ล. ๑๘ น. ๓๐๖ และบาลีอุโปสถวรรค อัญญ. อ. ไตร. ล. ๒๓ น. ๒๖๕. และอื่นๆ.

รับถือกันมากขึ้นสืบมาในตอนหลัง ได้ช่วยยกสถานะของตรีให้สูงขึ้นอย่างประจักษ์ มีสิทธิและโอกาสที่จะทำการกุศลและการศึกษาตามประสงค์ของตนมากขึ้น.

อีกอย่างหนึ่ง อินเดียในสมัยโบราณมีธรรมเนียมบูชาัญญ์ด้วยเนื้อและเลือดทั้งของสัตว์และมนุษย์. โบสถ์ส่วนมากคือโรงฆ่าสัตว์ ที่แดงไปด้วยเลือดและไฟที่ส่งควันตระหลบ. ผู้มีทรัพย์และอำนาจ จัดให้พวกนักบวชประกอบการบูชาัญญ์ เพื่อไถ่ถอนบาปของตน และช่วยให้ตนมีความเจริญยิ่งขึ้นไปตามลัทธิที่เชื่อกันอยู่. พวกนักบวชเหล่านั้นช่วยทำพิธี ให้บาปของผู้เป็นเจ้าของัญญ์นั้น ตกมารวมกันอยู่ที่ศีรษะของสัตว์ที่จะฆ่า แล้วพินมันเสีย โดยไม่มีขณะที่มันอาจสำนึกถึงรสของความเจ็บและความตาย เขาโลहितrongใส่ถาดมาเผาไฟสมณาคุณพระเป็นเจ้าในเบื้องบน. สัตว์ย่อมตอบแทนสัตว์ด้วยเลือดและชีวิต การริษยาอาฆาตจองเวร ถือกันว่าเป็นเกียรติยศ ไม่ถือกันว่าการให้อภัยเป็นสิ่งไม่ควรนิยมน. ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอุบัติขึ้น พระองค์ทรงสอนว่า ความบริสุทธิ์และไม่บริสุทธิ์เป็นของจะเพาะตัว คนอื่นจะช่วยทำคนอื่นให้เศร้าหมองหรือบริสุทธิหาได้ไม่. กรรมเป็นสิ่งเด็ดขาดแน่นอนในข้อที่ว่า ทำเช่นไรต้องได้ผลเช่นนั้น และผู้ทำนั่นเองเป็นผู้รับผล ไม่มีการไถ่ถอนสับเปลี่ยนกันได้ด้วยอำนาจ หรือด้วยทรัพย์ หรือสิ่งอื่นๆ. เวรย่อมไม่ระงับด้วยเวร แต่จะระงับเพราะความไม่ผูกเวรของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

และการให้อภัยเป็นความกล้าของนักปราชญ์ แม้พวกคนพาลจะถือกันว่า เป็นความขลาดหรืออะไรก็ตาม. สัตว์ทุกชนิด รู้จักรักชีวิตเหมือนมนุษย์ และเท่ากับมนุษย์ และตกอยู่ในภาวะอันหนัก เพราะถูกความแค้นความเจ็บและความตายครอบงำเช่นเดียวกัน ควรที่จะเป็นเพื่อนทุกข์ยากด้วยกัน ดีกว่าที่จะล้างผลาญกัน ซึ่งเป็นการกระทำอย่างหลับตาและน่าละอายยิ่งขึ้น. ครั้นมีผู้นับถือศาสนาของพระองค์มากขึ้น ธรรมที่ทรงนำมาสั่งสอนก็ยังมีอิทธิพล

ในดวงใจของมนุษย์ที่เคยนิยมการฆ่าและการจองเวรมากขึ้น, ซึ่งช่วยให้เขา
 บั่นเทาความโหดร้ายนั้นลงเสียได้ตามควรแห่งธรรมที่ได้ศึกษา. ครั้นแพร่
 หลายไปถึงชั้นพระราชาก็มีกฎหมายบัญญัติห้ามการฆ่าสัตว์ และตั้งโรง
 พยาบาลขึ้นสำหรับสัตว์เดรัจฉาน ดังที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกของพระเจ้า
 อโศกแทบทั่วไปทั้งอินเดีย หรือชมพูทวีป สมตามที่พระราชาราชองค์นี้มี
 อาณาจักรอันกว้างขวาง เพราะทรงอาศัยอำนาจธรรมเป็นเครื่องปราบและ
 ขยายอาณาจักร อันปรากฏตามประวัติศาสตร์ว่า ทรงขยายอาณาเขตได้
 กว้างกว่ากษัตริย์องค์ใดในอินเดีย. การปฏิวัติได้เกิดขึ้นในดวงใจของ
 ประชาชน จนถึงกับทำให้โรงฆ่าสัตว์ชนิดที่หุ้มคลุมอยู่ด้วยลักษณะของ
 โบสถ์นั้นลดจำนวนน้อยลงไป และมีโรงพยาบาลสำหรับสัตว์ที่เจ็บป่วยเกิด
 ขึ้นแทนดังกล่าวแล้ว. นี่คือรอยแห่งพระพุทธรูป ที่จารึกติดอยู่ในประวั
 ศาสตร์ของอินเดีย และประเทศใกล้เคียงเท่าที่ธรรมอาณาจักรของพระเจ้าอโศ
 กราชแผ่ไปถึง, และลารอยของมันสืบต่อมาจนกระทั่งบัดนี้ ได้แผ่ไปใน
 ประเทศอื่นโดยกว้างขวาง จนกระทั่งเกิดมีชนหมู่มากที่ถือไม่กินเนื้อสัตว์เพราะ
 อาศัยรัศมีธรรมของพระองค์ก็มี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพุทธบริษัทที่ปฏิญาณ
 ตนไม่เสพเนื้อสัตว์ตลอดชีวิตหรือบางคราว. สัตว์ไม่ถูกฆ่า หรือเป็นเหตุ
 ให้ถูกฆ่าเพราะชนพวกนี้ หรือในวันที่กำหนดเป็นวันทางศาสนานั้น มีจำนวน
 มากมายเหลือที่จะนับได้ ซึ่งเป็นเสมือนการปิดเสียซึ่งลำธารของโลหิต อัน
 เคยไหลนองให้หยุดไหล หรือน้อยลง ซึ่งย่อมทำให้ฉากแห่งประวัติศาสตร์
 เปลี่ยนแปลงไปอย่างยากที่จะพิจารณาเห็นได้ง่ายๆ เพราะการปฏิวัติอันนี้มี
 สังคม หรือสมาคมส่วนใหญ่ของมนุษย์เป็นมูลฐาน.

เมื่อย้อนมามองดูอีกครั้งหนึ่ง จะพบว่า สังคมใดหนักแน่น
 ในพุทธธรรมแล้ว การเหยียดชั้นวรรณะของกันและกัน จะไม่มีใน
 สังคมนั้นๆ, จะมีแต่ความวางตนเสมอ พร้อมเพรียงสามัคคีกัน

ก่อกู้ภาระของประเทศชาติ. การยกสถานะของสตรี และการให้อภัยด้วยความเมตตากรุณา ย่อมทำได้ง่ายในสมคมนั้น. มนุษย์ชาติส่วนใหญ่ จึงได้มีรูปทางประวัติศาสตร์แปลกไปกว่าตามที่จะปล่อยให้มันหมนไปเอง โดยปราศจากหลักธรรมของพระองค์ ด้วยประการฉะนี้.

ค. การปฏิวัติทางศาสนา

จากประวัติศาสตร์ ของปรัชญาทั้งหมด บรรดาผู้มีในโลกนี้ เราจะพบหลักสำคัญได้อันหนึ่งว่า พุทธศาสนา ได้สอนสิ่งใหม่และแปลก จนถึงกับตรงกันข้ามกับหลักปรัชญานั้นๆ ให้แก่โลก, ซึ่งจะได้ยกมาวินิจฉัยโดยย่อๆ เป็นลำดับไป

ทฤษฎีทางปรัชญา ที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงเผยให้แก่โลก ชะนิตที่ไม่มีใครเคยสอนมาก่อน ก็คือกฎอันว่าด้วย อนัตตา. ไม่มีสิ่งใดที่เป็นอัตตา คือตัวตน. มติในลัทธิอื่น ย่อมสอนว่ามีอัตตา ที่เป็นตัวเรา ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง ถึงแม้จะได้ปฏิเสธบางส่วน (เช่นร่างกายเป็นต้น) ว่าเป็นอนัตตาก็ใช่ตัวเรา ไปแล้วก็ตาม. ในยุคพุทธสมัย มีลัทธิที่สอนอย่างสูงที่สุด ก็คือลัทธิที่สอนให้ศึกษาปฏิบัติ จนรู้จักตัวอาตมันหรืออัตตาที่หลุดพ้นแล้วจากโลกียกรรมอันห่อหุ้มอยู่ ; อันเป็นสภาพชะนิตหนึ่ง ที่ไม่รู้จักตาย หรือแม้แต่แปรผัน, คือเป็นอสังขตะ, นั่นแหละว่าเป็นตัวอาตมัน หรือตัวเราที่แท้จริง, แทนที่จะยึดถือร่างกายหรือจิตต์ตามธรรมดาว่าเป็นตัวเรา. แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงประกาศขึ้นว่า สิ่งที่เป็นอสังขตะคือไม่ตาย และไม่ผันแปร เพราะไม่มีการเกิดและไม่มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งได้นั้น เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง แต่มันหาใช่เป็นอาตมันหรือตัวตนของใครไม่, มันเป็นเพียง “สิ่งธรรมดา” ล้วนๆ เช่นเดียวกับสิ่งอื่นๆ ที่เป็นพวกสังขตะ คือรู้จักตายและแปรผัน เพราะมีเหตุปัจจัย

ปรุ้งนั้นเหมือนกัน. และข้อสำคัญนั้นอยู่ที่ว่า จิตต์จะได้ถึงสถานติสุขอันแท้จริง (Peace) และถึงที่สุดจริงๆ (Ultimate) นั้น ต้องเป็นจิตต์ที่ปราศจากความเข้าใจ และความยึดถือว่ามีอดีต หรือเป็นอดีตเท่านั้น. ถ้ายังปิดว่าเป็นอนัตตาเพียงบางอย่าง และยึดว่าเป็นอดีตบางอย่างดังกล่าวมาแล้ว แม้สิ่งนั้นจะสูงสุดเพียงไร ก็ยังหาใช่เป็นการหลุดพ้น (Deliverance) ที่แท้จริงและถึงที่สุดไม่. เป็นอันว่า พุทธศาสนาปฏิเสธอดีตโดยสิ้นเชิง และประวัติศาสตร์ย่อมแสดงชัดอยู่ในตัวเองทันทีว่า ก่อนหน้านั้น โลกไม่เคยได้ยินคำว่า สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา = “สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตาเลย.” เพิ่งจะมาได้ฟังเมื่อพระพุทธองค์ทรงประกาศขึ้น และได้ลุลึงภูมิธรรมขั้นใหม่ กล่าวคือความปล่อยวางสิ่งทั้งปวงโดยเด็ดขาดได้ เช่นนี้. จึงกล่าวได้ว่า ทฤษฎีอันนี้ (คือที่ว่า สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา) มีอันเดียวจะเพาะในพุทธศาสนาเท่านั้น. ลัทธิอื่นๆ ทั้งหมด มีจุดหมายอยู่ที่หา “อดีตหรือชีวิตอันแท้จริง” ให้พบ, แต่พุทธศาสนาประกาศขึ้นว่า อดีตหรือชีวิตอันแท้จริงนั้น ไม่มีเลย ! แม้ว่าอสังขตธรรมจะเป็นสิ่งไม่ผันแปร และตั้งอยู่ตลอดอนันตกาลเพียงไร มันก็หาใช่เป็นอดีตไม่.

ตามประวัติศาสตร์แห่งธรรมปฏิบัติ เราอาจพบได้อย่างแจ่มแจ้งว่า ก่อนหน้านี้ มีแต่แนวปฏิบัติเพียงสองสายคือ พวกหนึ่งคล้อยไปตามกระแสโลกยังเกี่ยวข้องกับกามคุณ หรือหาความอร่อยทางกายพร้อมกันไปด้วย. อีกพวกหนึ่งก็ถึงกับทรมาณกายให้แทบเผ็ด โดยมีหลักว่า ทรมาณได้เพียงไร ก็ยังเป็นการปล่อยวางกาย ไม่เห็นแก่กาย และเป็นการหลุดพ้นได้เพียงนั้น ไม่เคยมีใครได้ยินหรือได้ยินหลักว่า มัชฌิมาปฏิปทาอันคลุกเคล้าไปด้วยปัญญาและกว้างขวางเหมาะสมสำหรับคนทั่วไป ดังที่พระองค์ทรงบัญญัติขึ้น. ไม่มีใครเคยได้ยินคำว่า อริยสัจอันเป็นกฎแห่งเหตุผล และคนเราจะพ้นทุกข์ได้

ก็ด้วยการกระทำที่ตรงตามกฎเหตุผลเท่านั้น. การอ้อนวอน การบูชาขัญญ์ ไม่เป็นไปตามกฎแห่งเหตุผล.

ก่อนที่พระองค์อุบัติขึ้น ถ้ามีใครถามว่า คนเราตายแล้วเกิดอีกไหม ? ก็จะมีคนตอบต่างๆ กัน คือ ๑. ตอบว่า เกิดอีก, ๒. ตอบว่า ไม่เกิดอีก, ๓. ตอบว่า เกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี. แต่คำตอบชนิดนี้ผิดหลักพุทธศาสนา. ถ้ามีใครทูลถามพระองค์เช่นนี้ พระองค์ก็จะตรัสตอบมีหลักว่า แท้ที่จริง คนเราไม่มี, มีแต่การคุมเข้ากับการแยกออก และการผันแปรไปของธรรมชาติพวกหนึ่ง. ซึ่งมีเหตุปัจจัยปรุงแต่งและผลักไล่ไป. เมื่อขาดเหตุขาดปัจจัย มันก็หยุด หรือดับ. แท้จริงทุกส่วนของสิ่งที่เราเรียกว่า คนเรา หรือ ตัวเราก็เปลี่ยนแปลงเป็นอันอื่นอยู่ทุกๆ ปริมาณ และทุกขณะจิตต่ออยู่เองแล้ว หาสาระที่จะเรียกว่า คนเรา ตรงไหนมิได้. หรือถ้าจะหมายเอาว่าคนเราเกิดหรือตายตรงร่างกาย เราก็ยังกล่าวลงไปไม่ได้ว่า บางคนเกิดอีก หรือบางคนไม่เกิดอีก, คงกล่าวได้แต่เพียงว่า ย่อมแล้วแต่เหตุ, ถ้าเหตุเพื่อจะให้เกิดอีกมี มันก็เกิด, ถ้าหมด ก็ไม่เกิด. แต่อย่างไรก็ตาม การตอบเช่นนี้ยังไม่ตรงตามความจริง. เพราะตามกฎแห่งวิญญูสงสารนั้น มีแต่เพียงสายๆ หนึ่งซึ่งไหลเชื่อมเป็นเกลียวไปด้วยความเปลี่ยนแปลง ไม่หยุดหย่อน จนกว่ามันจะหมดต้นเหตุ โดยที่ต้นเหตุของมันถูกทำลายเสีย. คำว่า เกิด – แก่ – ตาย – หรืออื่นๆ เป็นเพียง “คำสมมติ” ที่เราจับไปสวมเข้า ที่ระยะหรือตอนใดตอนหนึ่งของ “สายอันยาวยืดยาว” สายนี้ เท่านั้น. เพราะฉะนั้น การกล่าวถึงเด็ดขาดตายตัวลงไปว่า เกิดอีกหรือไม่เกิดอีก, บางคนเกิด บางคนไม่เกิด ตายตัวไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นนั้น ผิดกับความจริงซึ่งพุทธศาสนาเล็งถึง. สรุปว่า พระพุทธองค์เป็นผู้เปิดเผยหลักอันสลับด้วยเหตุผล หรือที่เราเรียกกันในสมัยนี้ว่า สบหลักวิทยาศาสตร์ (Scientetifie) เป็นคนแรก. เป็นคนๆแรก

ในโลกที่ประกาศว่า สิ่งที่เราเรียกกันว่าคน หรือตัวเรานั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งๆ ของเกลียวแห่งความหมุนเวียนของเหตุผลขณะหนึ่งๆ. แท้ที่จริง คนเราไม่มี มีแต่ส่วนย่อยๆ หลายส่วน จับกลุ่มกันเข้าแล้วหมุนกลิ้งไปๆ ซึ่งทั้งนี้ เป็นด้วยอำนาจแห่งเหตุที่ทำให้ปรากฏชัดว่ามีตัวอยู่ได้. แต่ก็ชั่วขณะที่มันหมุน, หยุดหมุนก็ดับ และไม่มีตัวอะไร นอกจากความว่างจากสิ่งเหล่านี้. จึงกล่าวได้ว่า มีแต่โลกียธรรม ที่หมุนไปตามเหตุ ปรากฏอยู่ชั่วที่ยังมีเหตุ, และหมุนไปๆ จนกว่าจะถึงที่สุด เท่านั้น.

นอกจากนั้น ยังอาจกล่าวได้สืบไปว่า พระพุทธรูปก็เป็นคนแรกที่ป่าวประกาศ มิให้มีการเชื่อมั่นตามตำรา, เชื่อมั่นคำครู, เชื่อลัทธิธรรมนิยมประเพณี, หรือเชื่อด้วยการตรึกตามเหตุผลชั่วแล่น ตามหลักที่ปรากฏอยู่ในกาลามสูตร. และทรงวางหลักว่า ไม่ควรรถเถียงคัดง้างกันด้วยปัญหาทางปรัชญา ที่เป็นปัญหาโลกแตก ดังเช่นเรื่องทิวฐิสิบ ที่เป็นปัญหาพื้นเมืองในสมัยพุทธกาล. ทรงสรุปใจความว่า ชีวิตนี้ มิใช่เป็นปัญหาที่ต้องสะสาง, แต่เป็นเพียงสภาพความจริงชนิดหนึ่ง ที่เราจะต้องเข้าไปให้ถึงอย่างเดียวเท่านั้น และก็ด้วยการปฏิบัติอันเป็นภายในอย่างเดียว และอาศัยตนของตนโดยจะเพาะจึงจะเข้าถึงได้. การอ้อนวอนพระเป็นเจ้า เป็นเพียงความขลาด.

หลักดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ คือประทีปดวงใหม่ ที่พระพุทธรูปทรงจุดขึ้น และทรงส่องให้สัตว์โลกก้าวเท้าไปสู่ความพ้นทุกข์ โดยอาการที่ผิดแปลกจากที่ถ้าหากว่าโลก จะมีได้รับแสงจากประทีปดวงนี้ และโดยเหตุนี้ จึงทำให้ทิวทรรศน์แห่งประวัติศาสตร์ในด้านปรัชญา หรือธรรมวิทยา ได้เปลี่ยนแปลงรูปไปอย่างมาก. และความเปลี่ยนแปลงอันนี้ ย่อมเป็นผลเกิดมาจากการปฏิบัติทางศาสนา ซึ่งมีมูลฐานมาจากพระพุทธรูปโดยจะเพาะ. เมื่อลัทธิใหม่นี้มีอิทธิพลเหนือชาวโลกแทนลัทธิเก่า (ดังที่กล่าวแล้วในตอนต้นๆ อันมี

พระเจ้าอโศกราชเป็นตัวอย่าง) มากขึ้น รอยจารึกแห่งพระพุทธคุณ ที่ฝังลึก อยู่ในสายอันยาวยืดยาวของประวัติศาสตร์โลก ก็ย่อมมีปกคลุมอยู่โดยทั่วไป. และเราก็จะพอมองเห็นได้ว่า พระมหากรุณาธิคุณของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น จะยังคงปกคลุมประวัติศาสตร์ของโลกไป ตลอดชั่วกัลปาวสาน. และเมื่อ เรามองเห็นภาพแห่งการปฏิบัติทั้งที่ตัวประวัติศาสตร์, ที่มนุษยสมาคม, และ ที่แนวปรัชญาของโลกทั้งมวล อันเป็นมาอย่างไร โดยทั่วถึงดังนี้แล้ว เราก็ จะเห็นได้จากการปฏิวัตินั้นๆ สืบไปว่า พระพุทธองค์ทรงเป็นบ่อเกิดแห่งคุณ ประโยชน์ของโลกอย่างใหญ่หลวงเพียงไร. และผลที่กระทัอนสืบๆ ไปจาก พระคุณทั้งปวงนั้น ย่อมทิ้งรอยของมัน ให้จารึกติดอยู่ในสายอันยาวยืดยาว ซึ่ง พุทธบริษัททั้งหลายควรจะมองกันดูให้ครบถ้วนทั่วถึง ในสมัยอันเป็นเอกลักษณ์- จิตกาล เช่นวิสาขบูชานี้ ด้วยความเคารพอันหาขอบเขตต์มิได้.

พุทธทาสภิกขุ

วิสาขมาส ๒๔๘๓

โลกธรรม

ลาภ, ยศ, สรรเสริญ, ให้
 บำเหน็จงาม งามาม
 ยามเสื่อม ลากยศ ขาน
 ผ่าว ผ่าว เผอกใหม่

ใจบาน
 เงื่อนไว้
 ข้อหมิ่น นิินทา
 ใ้ขม !

ข้อสอบวิชาพุทธศาสนา

โรงเรียนพุทธนิคม

ข้อสอบวิชาพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมปีที่ ๑ พ. ศ. ๒๕๖๒

๑. ใครเป็นพระพุทธเจ้า และท่านมีดีอย่างไร เราจึงให้วันนับถือท่าน
๒. พระพุทธเจ้าท่านทรงคิดเห็นอย่างไร จึงทิ้งลูก ทิ้งเมีย ทิ้งบ้านเมือง ออกบวชเสีย
๓. บาป คืออะไร ? เราประพฤติดังไร จึงจะได้ชื่อว่าเราไม่ทำบาป
๔. ศีลองค์ที่ ๕ ของศีลห้า มีคุณอย่างไร ?
๕. ความประพฤติดี กับ ความสวยงาม เธอชอบอย่างไหนมากกว่า เพราะอะไร ? ประพฤติดีนั้นคือทำอย่างไร ?

ชั้นมัธยมปีที่ ๒ พ. ศ. ๒๕๖๒

๑. จงเขียนองค์ศีลทั้งห้ามาให้ดู พร้อมกับคำแปล หรือความหมาย
๒. พระพุทธรูป และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะบันดาลสิ่งต่างๆ ให้เราได้ตามที่ขอจริงหรือไม่ ถ้าบันดาลได้จริง ในโลกเราจะเป็นอย่างไร ?
๓. พุทธศาสนามีดีอย่างไรบ้าง ?
๔. อริยบุคคลดำรงชีวิตอยู่อย่างไร จึงมีความสุขดี
๕. คำพูดที่ให้โทษแก่ตนเองและผู้อื่น มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง

ชั้นมัธยมปีที่ ๔ พ. ศ. ๒๔๘๒

๑. จงกล่าวถึงความแตกต่างของพุทธศาสนา กับคำสั่งสอนของพวกพราหมณ์ และฤๅษีในสมัยนั้น
๒. ท่านเข้าใจคำเหล่านี้ว่าอย่างไร ? อริยสัจ, นิพพาน, พระอรหันต์, อริยมุคคผล, อุบาสก
๓. พระสิทธัตถะได้ศึกษากับใคร และคิดค้นทดลองดูโดยตนเองอย่างไรบ้าง จงกล่าวตามลำดับ ตั้งแต่ได้เห็นคนแก่จนได้ตรัสรู้
๔. พระพุทธเจ้าสอนว่าสิ่งทั้งหลายเป็นอนัตตา ท่านเข้าใจว่าอย่างไร ?
๕. พระพุทธเจ้าประดิษฐานพุทธศาสนาที่ไหนก่อน โดยทำอย่างไร ?
๖. การบวชมีประโยชน์แก่ผู้บวชอย่างไร ?

คำตอบของ นายยัง เผือกเนียม ชั้นมัธยมปีที่ ๔

๑. **ตอบ** ความแตกต่างของพุทธศาสนา กับคำสั่งสอนของพราหมณ์ ต่างกันคือ พวกพราหมณ์สั่งสอนคนว่า เราจะเป็นสุขได้ด้วยอาศัยอำนาจของพระเจ้า พระเจ้ามีพระอิสวรร พระนารายณ์ อยู่บนสวรรค์ เป็นผู้คอยบรรดาลให้คนได้รับความสุขและความทุกข์ เราต้องทำให้พระเจ้าชอบ แล้วพระเจ้าจะให้เราเป็นสุข การบูชาพระเจ้าบนสวรรค์ บูชาด้วยการบูชาอัญญ์ อันเข้าใจว่าเป็นมงคล เป็นต้นว่าการฆ่าสัตว์ทวงดา ก่อไฟบูชา นั่งไหว้รอบๆ กองไฟ อันเข้าใจว่าไฟจะทำให้ โลภะ โทสะ โมหะ นั้นหายไป และจะทำให้เราเป็นสุข, ยังมีการสอนของพราหมณ์เรื่องอัตตา อันเข้าใจว่าเป็นตัวตน อยากให้ไปไปตามความต้องการ

ของเจ้าของ อันเป็นไม่ได้แล้วทำให้เกิดทุกข์ เมื่อจะตายแล้วไม่อยากจะตาย ทำให้คืนบรรพคุณทูลาย ทำให้เป็นทุกข์, ยังมีคำสอนของพราหมณ์อีกพวกหนึ่งว่า เราต้องทรมานตนให้ได้รับความทุกข์ เป็นต้นว่า ไม่เสพอาหาร ฯลฯ ทำให้บรรลุนิเวศ, หรือประกอบตนให้เปลือกเปลือกใน รูป เสียง กลิ่น รส แล้วจะบรรลุนิเวศ เหล่านี้ไม่จริง พระพุทธเจ้าท่านจึงสั่งสอนเสียใหม่ว่า เราต้องพึ่งตัวเอง ไม่ใช่คอยความช่วยเหลือจากพระเจ้า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การบูชาไฟ เป็นการเผาสัตว์ให้กระวนกระวาย, เราจะหมดทุกข์ได้เพราะใจ ตัวของเราไม่เป็นตัวตน เราจะให้ไปไปตามความต้องการไม่ได้, การทรมานตนให้ได้รับทุกข์ หรือการเปลือกเปลือกใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อันให้เกิดความรักใคร่จะเป็นผู้บรรลุนิเวศไม่ได้ ต้องปฏิบัติเป็นสายกลาง.

๒. **ตอบ ก. อริย** แปลว่า ประเสริฐ, **สัจ** แปลว่า ความจริง เมื่อรวมเข้าเป็น **อริยสัจ** แปลว่าความจริงที่ประเสริฐ ซึ่งเป็นคำตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า และเป็นหัวใจพุทธศาสนา อริยสัจมีสี่อย่างคือ **ทุกข์อริยสัจ** เหตุให้เกิดทุกข์, **สมุทัยอริยสัจ** ความคืนรอนอยากเป็นโน่นเป็นนี่, **นิโรธอริยสัจ** รู้แจ้งด้วยการดับทุกข์, **มรรคอริยสัจ** ข้อปฏิบัติให้พ้นทุกข์ รวมเรียกว่าอริยสัจสี่ ความจริงที่ประเสริฐสี่อย่าง.

ข. **นิพพาน** แปลว่าดับ เป็นคำเรียกสำหรับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าดับเขาเรียกว่านิพพาน; และความหมายอีกอย่างหนึ่ง, นิพพาน พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า เป็นความสุขที่สุด.

ค. **พระอรหันต์** พระอรหันต์ก็คือพระสงฆ์ที่บวชกับพระพุทธเจ้า ครั้งเมื่อพระพุทธเจ้าท่านมีชีวิตอยู่ พระพุทธเจ้าท่านได้แสดงธรรมเทศนาให้

๑. ที่ถูกนั้น พระอรหันต์ มีทั้งที่บวชกับพระพุทธเจ้าและผู้อื่นในภายหลังต่อมา, ที่ตอบเพียงเท่านั้น เป็นความเข้าใจของนักเรียนผู้ตอบ.

พระสงฆ์เหล่านั้น จนรู้เรื่องความทุกข์อะไรเหล่านี้ดี แล้วพระอรหันต์เหล่านั้นก็ไม่มีทุกข์ พระอรหันต์ทุกคนก็รู้เรื่องคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ดี จดจำไว้ได้ดี นับว่าเป็นคลังแห่งพระธรรม เมื่อพระพุทธเจ้าท่านนิพพานแล้ว พระอรหันต์ได้จดจำคำสั่งสอนไว้สั่งสอนคน ตลอดจนการกระทำสังคยาพระไตรปิฎกด้วย.

- ง. **อริยบุคคล อริย** แปลว่าประเสริฐ **บุคคล** แปลว่าคนหรือนุรุษทั่วไป **อริยบุคคล** ก็คือคนที่ประเสริฐ หรือคนที่หมดทุกข์ คล้ายๆ กับพระอรหันต์ก็มี, ที่เป็นพระอรหันต์แล้วก็มี, พวกแรกมีความสัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนา จนปฏิบัติตนให้เป็นสุขได้ดีตามสมควร.

จ. **อุบาสก** เป็นบุคคลผู้ชาย เป็นศิษย์ หรือสาวกของพระพุทธเจ้าเหมือนกัน **อุบาสก**ผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ตั้งใจจะใช้พุทธศาสนาเป็นที่พึ่ง จึงยอมตนสละการทำมาหากินบางอย่าง ไปรักษาศีลห้า และศีลแปด ในวันพระแปดค่ำ บางคนถึงกับออกบวชเลย เมื่อเห็นว่าตนพอที่จะกระทำตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาได้.

๓. **ตอบ** เมื่อพระสิทธัตถะได้ออกบวชแล้ว ได้ออกไปศึกษากับฤๅษี ๒ องค์ ชื่อ **อุทกดาบส** และ **อาฬารดาบส** อันคนทั้งหลายถือกันว่าเป็นผู้ที่มีความรู้มากที่สุดในเวลานั้น พระองค์ได้ยอมเป็นศิษย์ของฤๅษี เรียนไปจนเห็นว่า ฤๅษีทั้งสองไม่มีวิชาอะไรที่จะเรียนให้บรรลุธรรมวิเศษได้ พระองค์จึงได้ออกจากสำนักฤๅษีทั้งสองนี้ ไปค้นหาสภาพธรรมตามลำพังของพระองค์ พระองค์ก็เกิดความรู้ขึ้นเป็นลำดับ หรือบางทีอาจรู้ยิ่งกว่าฤๅษีทั้งสองนั้นก็ว่าได้ แต่ยังหาได้บรรลุธรรมวิเศษอะไรไม่, แต่ก่อนเมื่อพระองค์เคยอยู่ในพระราชวัง เคยเป็นสุขด้วยการบำรุงบำเรอ ยังไม่มีหนทางบรรลุธรรมวิเศษ จึงได้ตกลงพระทัย ทรมานร่างกายพระองค์ ด้วยการอดอาหาร หรือกินแต่ผลไม้ นิ่ง, ยืน, เดิน, ตลอดวันเป็นวันๆ ไป

จนร่างกายของพระองค์ชুবซีดผิวดำคล้ำ แขนจะดำรังพระกายไว้ไม่ได้ ขณะนี้มีฤทธิ ๕ องค์ ชื่อ โกลนัทธัญญะ, วัปปะ, ภัททิยะ, มหานามะ, อัสสชิ ทราบว่าพระสีหัตถะออกบวช คงจะได้บรรลุธรรมวิเศษ แล้วตัวคงได้บรรลุธรรมวิเศษบ้าง จึงได้เฝ้าปฏิบัติพระองค์ที่สำนักของพระองค์ พระองค์เห็นว่า การทรมานตน ไม่ทำให้บรรลุธรรมวิเศษอะไร กลับทำให้เป็นทุกข์อีก พระองค์กลับเสวยกระยาหารตามเดิม ปัญจวัคคีย์ เห็นว่าพระองค์หมดหวัง จึงออกจากสำนักพระองค์ไป พระองค์คงเที่ยวค้นหาสภาพธรรมตามลำพังพระองค์สืบไป จนกระทั่งวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี พระองค์ทรงประทับบนแท่นหล้าคา ได้ร่มไม้โพธิ์ ที่เรียกว่า พุทธคยา บัดนี้ ค้นหาสภาพธรรมตั้งแต่หัวค่ำจนใกล้รุ่ง ได้ตรัสรู้อรุณสังขี คือความจริงที่ประเสริฐอย่างยิ่ง สำเร็จเป็นองค์พระพุทธรเจ้า.

๔. **ตอบ** พระพุทธเจ้าสั่งสอนว่า สิ่งทั้งหลายเป็นอนัตตา หมายความว่า (หมายความว่า ความเท่าที่เกี่ยวกับคนธรรมดาเราๆ จะพึงเข้าใจได้) ว่า สังขารของคน และสิ่งทั้งหลายในโลกล้วนไม่เป็นของเที่ยง จะทำตนให้เป็นไปตามความต้องการของตนไปทุกอย่างไม่ได้ ถึงคราวที่เราป่วยเราก็ต้องป่วย ถึงคราวที่เราตายเราก็ตาย ไม่มีใครจะหักห้ามหรือหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ได้ แล้วล้วนตายไปด้วยกันทุกคน คนละครั้งเหมือนกัน ใครจะตายแก้ตัวเป็นครั้งที่ ๒ ไม่ได้ ไม่เหมือนการค้า จะแก้ตัวเอากำไรครั้งที่ ๒ ได้, ใครขัดขึ้นต้องการจะให้สิ่งที่เกิดเป็นมาตามธรรมชาติ ให้เป็นไปตามความหวังของตน เป็นการหลงผิดไปจากธรรมชาติ ชื่อว่าผู้นั้นไม่เห็นจริงของสิ่งทั้งปวง จึงได้กระทำการขัดขึ้นธรรมชาติ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ถึงคราวตายไม่อยากตาย ด้วยการเสียดายทรัพย์สมบัติข้าวของเงินทอง ลูกเมีย ญาติพี่น้อง บ้านเรือนบ้าง กระทำให้ทรมานทรมาย ด้วยการดิ้นรนก็มี ดังนั้น เราอย่าเป็นห่วงสิ่งเหล่านี้ แล้วเราจะมีความสุข.

๕. **ตอบ** เมื่อพระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้แล้ว ก็ได้เทศน์สั่งสอนปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน จนปัญจวัคคีย์บรรลุนิพพานแล้วแยกย้ายกันไปสั่งสอนศาสนา, ต่อมาพระยศและสหายพระยศ มาบวชเป็นพระอรหันต์ พระองค์ก็ให้แยกย้ายกันไปสอนศาสนาต่อไป ส่วนพระองค์ไปพบชายสหาย ๓๐ คน ทรงแสดงธรรมให้ฟัง ต่อไปพระองค์ไปพบชฎิล ๓ องค์ คืออุรุเวลกัสสป นทีกัสสป คยากัสสป ตรัสเทศน์ให้ฟัง แล้วก็พาชฎิลทั้ง ๓ ไปในแคว้น มคธ พักอยู่ที่สวนตาลหนุ่มแห่งหนึ่ง พระเจ้าพิมพิสาร ผู้เป็นใหญ่ในแคว้นมคธนั้น เติมพระสิริยศทะลุเคยผ่านไปทางนี้ พระเจ้าพิมพิสารสั่งไว้ว่า ถ้าตรัสรู้แล้วให้กลับมาสั่งสอน, เมื่อพระเจ้าพิมพิสารทราบข่าวพระพุทธเจ้ามา ก็พาบริวารออกไปต้อนรับ, เรียกประชุมครั้งนี้ว่า “พิมพิสารสมาคม” บางคนคิดว่า พระพุทธเจ้า กับ อุรุเวลกัสสป ใครจะเป็นใหญ่กว่ากัน ใครเป็นผู้วิเศษ พระองค์ทราบความเห็นของคนเหล่านั้น จึงถามชฎิลเรื่องไฟที่เคยบูชามาก่อน ทำให้หมดทุกข์จริงหรือไม่ หรือ อุรุเวลกัสสปก็แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า คำสั่งสอนของตนเองใช้ไม่ได้ ไม่ใช่ธรรมวิเศษ พระพุทธเจ้าเป็นผู้วิเศษ และคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทำให้หมดทุกข์ได้จริง คนที่มาประชุมก็เชื่อ และนับถือพระพุทธเจ้า มีพระเจ้าพิมพิสารเลื่อมใสในพุทธศาสนา และได้สร้าง เวฬุวันวิหาร ถวายพระองค์ เป็นอันว่า พุทธศาสนาประดิษฐานในแคว้นมคธแต่นั้นมา.

แถลงการณ์ของคณะกรรมการ

๑. งบยอดการรับจ่ายของคณะกรรมการ ประจำปี พ. ศ. ๒๔๘๒

คณะกรรมการ ได้รับเงินจากดอกผลทุนต้นตระกูลพานิช

ดังต่อไปนี้ :—

ดอกเบี้ยวทุนต้นตระกูลพานิช รับในพ. ศ. ๒๔๘๒	๑๗๘.๐๐ บาท
ดอกเบี้ยวทุนต้นตระกูลพานิช เหลือมาแต่ พ. ศ. ๒๔๘๑	๕๐๑.๑๑ ”
รวมเงิน	๖๗๙.๑๑ ”

คณะกรรมการได้ใช้จ่ายดังต่อไปนี้

จ่ายทางสวนโมกขพลาราม	๕๐.๗๑ บาท
เงินคงเหลือไว้ใช้ในการสร้างห้องสมุดคณะกรรมการ ที่กำลังก่อสร้างอยู่ที่วัดธาราราม	๖๒๘.๔๐ ”
รวมเงิน	๖๗๙.๑๑ ”

๒. การจัดออกหนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนาปีที่ ๗ มีรายจ่ายดังนี้

รายรับ

ผู้อุ้มชูบริจาคเงินส่วนตัว ช่วยอุดหนุนการจัดออกหนังสือพิมพ์	
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดเทพศิรินทราวาส	๑๐.๐๐ บาท
พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ ชื่อถวายพระ	๖๔.๐๐ ”
พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ บำรุงประจำปี	๒๕.๐๐ ”

พระคุณยาทนายพิจิตร บ้านสุขสันต์ ชลบุรี	๔๔.๐๐	บาท
พระคุณพากย์ สุวมันท์ ศาลจังหวัดอยุธยา	๒๐.๐๐	”
คุณนายทิพย์ ยงพลพ่าย อุดร	๕.๐๐	”
พระยาปริदानฤเบศร พระนคร	๕.๐๐	”
นางเจริญ เพ็ชรรัตน์ นราธิวาส	๕.๐๐	”
ไม่ให้แสดงนาม ๑ ราย	๕.๐๐	”
ไม่ให้แสดงนาม ๑ ราย	๑.๐๐	”
รวมเงินอุดหนุน	๑๘๔.๐๐	”

ได้รับคำบำรุงประเภทถาวรและรายปี	๕๐๓.๐๕	บาท
ได้รับคำบำรุงทางสาขาจำหน่าย	๑๘๕.๖๐	”
รวมรับ	๖๘๘.๖๕	”

รายจ่าย

คำพิมพ์ เล่ม ๑ ๑๒ ๑/๒ ยก ๑๑๐๐ เล่ม	๒๐๗.๖๐	บาท
” เล่ม ๒ ๑๐ ยก ๑๐๐๐ เล่ม	๑๕๔.๐๐	”
” เล่ม ๓-๔ ๒๐ ยก ๑๐๐๐ เล่ม	๓๐๐.๐๐	”
แสดมปีส่งหนังสือ	๑๖๗.๓๘	”
จ่ายเบ็ดเตล็ด	๓๗.๑๕	”
จ่ายส่วนลดและทางสาขา	๒๗.๐๕	”
รวมจ่าย	๘๕๓.๑๘	”
หักแล้วคงขาดเงิน	๒๐.๕๓	”
หนี้จากปีก่อน	๓๘๐.๕๑	”
รวมหนี้ของหนังสือพุทธศาสนา	๔๐๑.๐๔	”

(หมายเหตุ บัญชีรับจ่ายใน พ.ศ. ๒๔๘๑ ในแถลงการณ์คณะกรรมการ
ลงในเล่ม ๑ ปีที่ ๗ เงินรายรับรวม ๑๐๐๘.๗๕ บาท ที่ถูกเพน ๕๐๘.๗๕ บาท
หักแล้วคงขาดเงิน ๒๘๐.๕๑ บาท ที่ถูกเพน ๓๘๐.๕๑ บาท).

**๓. ทูลบำรุงภิกษุสามเณรในสวนโมกขพลาราม
ของเอกชน ผู้ไม่ประสงค์แสดงนามรายหนึ่ง ใน**

พ.ศ. ๒๔๘๒ ส่งเงินมารวม	๑๘๐.๐๐ บาท
ได้ใช้จ่ายบำรุงภิกษุสามเณร ตั้งแต่เมษายน ถึง มีนาคม	๑๘๐.๐๐ ”

๔. เงินรางวัลทุนเล่าเรียนแก่นักเรียนโรงเรียนพุทธนิคม

เหลือจาก พ.ศ. ๒๔๘๑	๑๐.๐๐ บาท
นางเซย ช่วงสุวณิช ราชบุรี ให้ทุนเด็กกอนาถา	๕.๐๐ ”
เงินของโรงเรียนพุทธนิคม	๑๗.๐๐ ”
รวม	๓๒.๐๐ ”

โรงเรียนได้จ่ายเป็นรางวัลทุนเล่าเรียนดังนี้

๑. นายยัง เผือกเนียม สอบไล่ชั้นมัธยมปีที่ ๓ พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้คะแนนเป็นที่ ๑ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ภาคต้น ๒๔๘๒)	๗.๐๐ บาท
๒. เด็กชายสวาท คงปล้อง ได้รับทุนเด็กกอนาถา	๕.๐๐ ”
๓. นายอำเภอ สังกัทอง ม.๒ สอบวิชาพุทธศาสนาได้ที่ ๑	๕.๐๐ ”
๔. เด็กชายเกล่อว ช่วยประทีพ ม.๒ สอบวิชาทั่วไปได้ที่ ๑	๕.๐๐ ”
๕. เด็กชายสมจิตต์ รัตนพงษ์ ม.๑ สอบวิชาพุทธศาสนาได้ที่ ๑	๕.๐๐ ”
๖. เด็กชายประภาส บุญชูช่วย ม.๑ สอบวิชาทั่วไปได้ที่ ๑	๕.๐๐ ”
รวม	๓๒.๐๐ บาท

๕. อนุมัติให้นำหนังสือแก่ห้องสมุดคณะกรรมการ

คุณชื่น ศรียากย์ บ้านไชยา ถนนสีลม พระนคร ให้สงครามสืบ
 ราชสมบัติโปแลนด์ ๑ เล่ม, นายพลตรี พระยารามกำแหง ถนนเพชรบุรี
 พระนคร ให้เข็มจารีเทศนา ๓ เล่ม ร.อ. ไพรย วิตตะ ถนนวัดเทวราชกุญชร
 พระนคร ให้หนังสือเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในประเทศญี่ปุ่น ๖ เล่ม,
 Everyday Sentences in Spoken English ๑ เล่ม, พระมหาแก้ว วัด
 พระธาตุพนม นครพนม ให้มหาเถรประวัติ ๑ เล่ม.

ท่านเจ้าของ และผู้จัดการหนังสือพิมพ์ต่างๆ ได้เอื้อเฟื้อส่งหนังสือพิมพ์มาให้แก่ห้อง
 สมุดคณะกรรมการ เป็นการร่วมทำบุญเป็นประจำ ดังต่อไปนี้

หนังสือพิมพ์ ไทยใหม่ รายวัน สำนักงาน โรงพิมพ์ไทยใหม่ ตระกกับต้นบุษ

” ประชามิตร รายวัน	” โรงพิมพ์ประชามิตรถนนวิสุทธิกษัตริย์
” ยุทธโกลย์ รายเดือน	” กระทรวงกลาโหม
” นาวิกศาสตร์ รายเดือน	” ราชนาวิกสภา จังหวัดชลบุรี
” กสิกร สองเดือนครั้ง	” กรมเกษตร ถนนหลานหลวง
” สหกรณ์	” กรมสหกรณ์ ท่าเตียน
” ธรรมจักษุ รายเดือน	” หอสมุดมหามกุฏราชวิทยาลัย
” แถลงการณ์คณะสงฆ์	” กรมธรรมการ กระทรวงธรรมการ
” กษาค รายเดือน	” ที่ว่าการสภาภาษาไทย.
” วิทยาจารย์ รายเดือน	” สามัคยาจารย์สมาคม
” ข่าวแพทย์ รายเดือน	” แพทย์สมาคม ถนนบำรุงเมือง
” สวนกุหลาบวิทยาลัย	” โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
” อำนวยศิลป์สาร	” โรงเรียนอำนวยการ ปากคลองตลาด
” เขียวสาร	” บ้านฝรั่ง สมุทรสงคราม
” วิทยาศาสตร์	” กรมวิทยาศาสตร์
หนังสือพระไตรปิฎกแปล	” โรงเรียนศิรินารี สะพานเหลือง

พุทธประวัติ

โดย อินทปัญญาภิกขุ

คำนำ

ข้าพเจ้า ได้รับคำชักชวนของหัวหน้ากองตำรา แห่งมหาวิทยาลัย (ในสมัยที่ นายทองสืบ สุขุมารค ยังเป็นภิกษุ และเป็นหัวหน้ากอง) ให้แต่งหนังสือพุทธประวัติ ชนิดตำรา โดยกองตำราจะให้ความสะดวกตามสมควร. ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่จะพยายามทำขึ้นเท่าที่สามารถ และมีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าทำขึ้นนั้น ควรจะนำออกโฆษณา ทั่วๆ ไป คราวหนึ่งก่อน, เพื่อให้นักศึกษามีโอกาสทั่วถึง ถ้ามีข้อบกพร่องในส่วนใด, และจะได้จัดการพิมพ์ขึ้นภายหลัง ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น.

ข้าพเจ้าได้ใช้เวลาว่าง และแต่งขึ้นตามที่จะสามารถเรื่อยๆ มา แต่ก็ทำได้ช้ามาก เนื่องจากมีเวลาน้อย มีกิจมาก ทั้งเป็นเรื่องฝ่ายวรรณคดี และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นของใหม่ หรือยากสำหรับข้าพเจ้า. บัดนี้ข้าพเจ้าได้เขียนขึ้นสำเร็จแล้ว ๒ ตอน ตอนแรกเป็นบทนำ ว่าด้วยอินเดียก่อนพุทธกาล กล่าวถึงภูมิประเทศ ประชาชน การศึกษา วัฒนธรรม ฯลฯ ปรัชญาลัทธิอื่นๆ ในสมัยก่อนพุทธกาล, ซึ่งได้ส่งต้นฉบับไปยังหัวหน้า

กองตำราในสมัยนั้นแล้ว. อีกตอนหนึ่ง เปนบทต้น ว่าด้วย ประเทศสักกะและศากวงศ์, ดังที่ได้ส่งสำเนามาลงไว้ในที่นี้, หลังจากที่ได้อ่านอีกฉบับหนึ่ง ไปยังนายทองสีบ สุภมารค แล้ว เพื่อช่วยพิมพ์โฆษณาขึ้นขอความเห็นจากนักศึกษาต่างๆ ไปพร้อมๆ กัน. สำหรับที่นำลงในหนังสือพิมพ์พุทธศาสนานี้ ข้าพเจ้าได้ขอให้พิมพ์แยกหน้าเปนแผนกหนึ่งอีกต่างหาก เพื่อผู้ต้องการจะได้ปลดออกรวมกันเปนหนังสือเล่มหนึ่งได้โดยง่าย เพราะจะได้นำลงเปนตอนๆ ไป ตามแต่โอกาสจะอำนวย.

ในท้ายที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออ้ออีกครั้งหนึ่งว่า ความหวังในการพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ขึ้น ก็เพื่อขอความร่วมมือจากเพื่อนนักศึกษาทั้งหลาย ช่วยชี้แจงหรือทักท้วงในข้อบกพร่อง อันอาจมีขึ้น. เพราะข้าพเจ้าได้รวบรวมเรื่องนี้มาเขียนขึ้น โดยลำพังตนเองในชนบท, ปราศจากผู้ช่วยและที่ปรึกษา จึงอาจมีข้อตกหล่น หรือไม่สมบูรณ์โดยประการหนึ่งประการใดอยู่บ้าง เป็นธรรมดา ; และทั้งเปนหนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อส่งเสริมการศึกษาของชาติ อุทิศต่อการศึกษาในทางศาสนาของชาติ จึงควรได้รับความร่วมมือของนักศึกษาร่วมชาติ ให้มากที่สุด ที่จะเปนได้ จึงหวังว่า เพื่อนนักศึกษาคงจะพยายามให้ความหวังของข้าพเจ้า ลุล่วงไปด้วยดีตามควร, โดยได้กรุณาส่งคำทักท้วงไปยังข้าพเจ้า.

อินทปญฺญโณภิกขุ

๑๐ เมษ. ๘๓.

พุทธประวัติ

บทที่ ๑

ว่าด้วยประเทศสักกะและศากยวงศ์

ความนำ

ในบทนี้จะกล่าวด้วยเรื่องศากยวงศ์ และดินแดนของพวกนี้ ซึ่งมีกรุงกบิลพัสดุ์เป็นศูนย์กลางเป็นเรื่องแรก แล้วจึงจะกล่าวเรื่องการค้าเนคของพระมหาสัตว์, เรื่องก่อนออกผนวช, และก่อนตรัสรู้.

การกล่าวเรื่องประเทศสักกะ หรือดินแดนของพวกศากยวงศ์ มีความจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงภูมิประเทศ ซึ่งยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ด้วย ซึ่งนับว่าเป็นปัญหายุ่งยากอยู่ เนื่องจากสถานที่ได้กลายเป็นป่ากร้าง เปลี่ยนแปลงไปตามอำนาจเวลาที่ล่วงไปถึงสองพันปีเศษ ยากที่จะกำหนดเขตต์แดนลงไปได้ว่า เพียงไหน ในด้านไหน. ในเรื่องนี้ ต้องอาศัยผลแห่งการค้นคว้าทางโบราณวัตถุอย่างเดียว แต่ก็ปรากฏว่าชาวยุโรปที่เป็นนักศึกษาในวิชานี้ ยังคงทำการขุดค้นพบของใหม่ๆ อยู่เรื่อยๆ. เมื่อค้นพบอะไรใหม่ขึ้นมา ก็มักทำให้หลักฐานเก่าๆ ที่เคยใช้เป็นเหตุผลเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ไม่

มากก็น้อยแทบทุกครั้ง. ฉะนั้น ในเรื่องนี้ต้องยุติแต่เพียงว่า เราจะศึกษากันไป จะเพาะในส่วนเท่าที่ได้ปรากฏเปิดเผยออกมาแล้วเพียงไร.

พวกศากยะ เป็นพวกที่เพิ่งปรากฏขึ้นในเมื่อพระราชบุตรของพระเจ้าโอกกากราช ยกพวกไปสร้างนครอยู่ใหม่ แล้วได้นามว่าเป็นพวกศากยะขึ้น, แต่ถ้าเราจะศึกษาแต่เพียงเท่านี้ เราจะไม่พบว่า คำมูลแห่งโคตมโคตร หรืออาทิตยวงศ์นั้นสืบกันมาอย่างไร ซึ่งยังไม่เพียงพอแก่การที่จะขจัดปัญหาในเรื่องนี้. ทั้งนี้ เพราะว่าการศึกษาเรื่องโคตมโคตรหรืออาทิตยวงศ์นั้น ย่อมเนื่องไปถึงการศึกษาเรื่องวงศ์กษัตริย์ในสมัยพระเวทด้วย และพระเจ้าโอกกากราช ก็คือกษัตริย์อิक्षวากวงศ์ ที่มีการกล่าวถึงในวรรณคดีสมัยพระเวทมาแล้ว. เพราะฉะนั้น เราจำเป็นต้องขยายแนวทางการศึกษาเรื่องอันเกี่ยวกับศากยวงศ์ของเราออกไปให้กว้าง นับตั้งแต่สมัยพระเวทมา จนถึงปัจจุบันนี้ทีเดียว. การศึกษาในหลักฐานอันเกี่ยวกับดินแดนศากยะ เท่าที่มีปรากฏอยู่ในการค้นคว้าทางโบราณวัตถุในปัจจุบันนี้นั้น ทำให้เราสันนิษฐานปัญหาต่างๆ ในสมัยพุทธกาล อันเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น.

ส่วนเรื่องเกี่ยวกับการประสูติเป็นต้นนั้น มีแนวที่จะศึกษาได้ทั้งฝ่ายตำนานและฝ่ายนิยาย ซึ่งเต็มไปด้วยปาฏิหารย์ แต่การร้อยกรองหนังสือเล่มนี้ จะถือเอาเรื่องชะนิตที่เป็นตำนานเป็นส่วนใหญ่ ทั้งเรื่องประเวทนิยายหรือปาฏิหารย์ไว้เป็นเรื่องพิเศษ เพียงแต่ผนวกไว้ให้เป็นเรื่องสำหรับสันนิษฐานกันสืบไป แต่ถ้ามีข้อสันนิษฐานของนักศึกษาที่ล่วงไปแล้ว ได้สันนิษฐานไว้อย่างน่าสนใจ ก็จะได้นำมาผนวกไว้ ด้วย.

ประเทศสักกะ

ที่มาของเรื่อง ประเทศสักกะหรือศากยวงศ์ มีที่มาเฉพาะในวรรณคดีของฝ่ายพุทธศาสนา ไม่มีในวรรณคดีฝ่ายอื่นเหมือนเรื่องเมืองสาวัตถี หรือพาราณสี อันมีที่มาจากต้นในวรรณคดีของฝ่ายพราหมณ์หรือฮินดูด้วย. แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศสักกะได้เข้าไปมีส่วนแสดงบทบาทอันสำคัญ ในประวัติศาสตร์ของอินเดีย ซึ่งทั้งนี้ก็เนื่องจากการที่พระพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาเอกผู้หนึ่งของโลก ได้ทรงอุบัติขึ้นในหมู่ชนชาตินี้.

สถานะของประเทศ ประเทศนี้เป็นประเทศเล็ก มีอำนาจน้อย เข้าเป็นประเทศราชที่ขึ้นกับประเทศโกศลอีกต่อหนึ่ง. ก่อนหน้าที่พระพุทธเจ้าจะได้ทรงมาอุบัติขึ้นในประเทศนี้นั้น มีคนรู้จักน้อยเหลือเกิน. เรื่องนี้มีทางที่จะสันนิษฐานหรือคำนวณได้จากเรื่องราว ทั้งที่เป็นประเภทนิยาย และประวัติศาสตร์, เช่นในรายนามประเทศที่สำคัญๆ ๑๖ ประเทศ หรือที่เรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า โสฬสนครนั้น ไม่มีชื่อประเทศสักกะ หรือสักกะรวมอยู่ด้วย.^๑ เมื่อท่านพระอานนทัพลูกของพระพุทธเจ้าว่า อย่าเสด็จปรินิพพานที่เมืองเล็กเมืองน้อย หรือเมืองกิ่งเมืองดอน ให้เสด็จปรินิพพานที่เมืองใหญ่โต เช่นเมืองโกศล หรือ มคธ เป็นต้น, ในบรรดาเมือง “ใหญ่โต” ที่ท่านออกชื่อถึงเหล่านี้ ก็ไม่มีเมืองกบิลพัสดุ์ ซึ่งเป็นนครหลวงของพวกศากยะรวมอยู่ด้วย. นี่ย่อมแสดงว่า แม้ในสมัยพุทธกาลเอง ประเทศนี้ก็หาได้มีชื่อเสียงโด่งดังไม่.

เมื่อเหลียวไปสอบสวนดูจากคัมภีร์ฝ่ายสันสกฤตบ้าง ก็จะได้พบเหตุผลอย่างเดียวกัน. หนังสือลลิตวิสตร กล่าวว่า เมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงเป็นโพธิสัตว์อยู่ในชั้นคฤศิต พวกเทวดาทูลเชิญให้เสด็จลงมาอุบัติในมนุษย์โลก

๑. รุรายนาม ๑๖ ชนบท อันมีที่มาในอุโบสถสูตร ดิก. อ๋ ๒/๒๗๓

เพื่อโปรดสัตว์ และมีการเลือกเฟ้นหาประเทศที่เหมาะสมสำหรับพระองค์. ในการเลือกเฟ้นนี้ พวกเทวดาเหล่านั้นมิได้เอ่ยถึงชื่อประเทศสักกะเลย ราว กะว่าเปนประเทศที่มีได้มีอยู่ในโลกในเวลานั้น. แต่ครั้งเมื่อพระโพธิสัตว์ ทรงพิจารณาเลือกเองในตอนหลัง ปรากฏว่าทรงเลือกเอากบิลพัสดุ์ นครหลวงแห่งพวกสาकยะทีเดียว. ข้อนี้ทำให้เกิดว่า ประเทศนี้มีได้เปนประเทศ ที่มีชื่อเสียงโด่งดังในยุคนั้น จึงมิได้ถูกเสนอขึ้นในสภาของพวกเทวดา, หรือ อีกอย่างหนึ่ง ก็เป็นเพราะว่า ประเทศนี้เป็นประเทศราชของประเทศโกศล เมื่อกล่าวถึงโกศล ก็เป็นอันว่ากล่าวถึงประเทศนี้รวมอยู่ด้วย, และการที่พระ โพธิสัตว์ทรงเลือกเอานครกบิลพัสดุ์ ก็เป็นอันว่าทรงเลือกส่วนย่อยลงไปอีก เพราะปรากฏว่าทรงเลือกจากส่วนใหญ่เข้ามาหาส่วนย่อย เช่นว่า จะทรงอุบัติ ในทวีปไหน ประเทศอะไร นครไหน ชนพวกไหน ตระกูลไหน ละเอียดเข้ามา โดยลำดับดังนี้.

ข้อที่กล่าวไว้ว่า ประเทศนี้เป็นประเทศราช ขึ้นแก่ประเทศโกศลนั้น มี หลักฐานหลายประการ. ในปีพพชาสูตร^๑ พระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบพระเจ้า พิมพิสาร ราชานแห่งมคธว่า “ดูก่อนพระราชา, มีชนบทตรงข้างภูเขาคิมพานต์ เป็นชนบทที่สมบูรณ์ด้วยความเพียรเครื่องหาทรัพย์ เป็น “เมืองขึ้น”^๒ ของโกศล มีพวกชื่ออาทิตตโดยโคตร ชื่อสาकยะโดยชาติ อาตมาภาพออกบวชจากตระกูลนั้น...” คำว่า “เมืองขึ้น” ในที่นี้ ออกมาจากศัพท์ว่า นิเกติโน ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงแปลว่า เปน “ถิ่น” อันหมายความว่าเมืองขึ้นเหมือนกัน. ทั้งในอรรถกถาของบาลีตอนนี้ ได้อธิบายความไว้อย่างที่พึงเห็นได้ชัดว่าเป็น

๑. ปีพพชาสูตร มหาวักค์ สุตตนิบาต ไตร. ล. ๒๕ น. ๔๐๗.

๒. คำนี้ บาลีว่า “นิเกติโน” พระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแปลว่า เปนถิ่น ซึ่งก็ยังคงหมายถึงเป็นดินแดน ที่ขึ้นอยู่กับความปกครองของผู้อื่นนั่นเอง. ในอรรถกถาของสูตรนี้ แก่ศัพท์นี้ไว้ บ่งความชัดว่าเป็นเมืองขึ้นเหมือนกัน.

เมืองขึ้นนั่นเอง. อีกแห่งหนึ่งเป็นพระพุทธรูปในอัครัญญสูตร^๑ มีถ้อยคำที่พระองค์ตรัสแก่ผู้อื่นว่า “ดูก่อนวาเสฏฐะ, พระเจ้าปเสนทิโกศล ย่อมทรงทราบว่า พระสมณโคดมออกบวชแล้วจากศากยะตระกูล. ดูก่อนวาเสฏฐะ ก็และพวกศากยะทั้งหลาย เป็นผู้ติดต่อกันใกล้ชิด และอยู่ในอำนาจของพระเจ้าปเสนทิโกศล. ดูก่อนวาเสฏฐะ พวกศากยะทั้งหลาย ย่อมทำการต้อนรับ ทำการอภิวัต ลูกขึ้นยืนรับ ทำอัญชลีกรรม และสามีจิกรรม ในพระเจ้าโกศล...” นี้ย่อมแสดงชัดว่า ในสมัยนั้นพวกศากยะขึ้นอยู่ในประเทศโกศลโดยแท้. ที่พระองค์ทรงนำความขื่อนี้มาตรัส ก็เนื่องจากว่าเมื่อพระองค์ทรงออกบรรพชาแล้ว พระเจ้าปเสนทิกลับทรงทำความเคารพแก่พระองค์ ซึ่งเป็นชาวศากยะคนหนึ่ง เช่นเดียวกับที่พวกศากยะเคยกระทำแก่พระเจ้าปเสนทิมาก่อนอย่างตรงกันข้าม. อีกแห่งหนึ่งในบาลีสัมมเจติยสูตร^๒ มีถ้อยคำสนทนาระหว่างพระพุทธเจ้ากับพระเจ้าปเสนทิโกศล ตอนหนึ่งเป็นคำที่พระราชากราบทูลเพื่อข้อมความเข้าใจกันบางอย่างว่า “พระองค์ผู้เจริญ, พระผู้มีพระภาคก็เป็นกษัตริย์ หม่อมฉันก็เป็นกษัตริย์, พระผู้มีพระภาคเป็นชาวโกศล หม่อมฉันก็เป็นชาวโกศล, พระผู้มีพระภาคมีพระชนมายุแปดสิบ หม่อมฉันก็มีชนมายุแปดสิบ . . .” นี้ก็ย่อมชี้ให้เห็นว่า พวกศากยะก็ถูกนับเป็นพลเมืองโกศลด้วย.”

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อคำนวณเอาตามเหตุการณ์ที่เป็นมาแล้วแต่ก่อน ก็ย่อมบ่งว่า พวกศากยะเป็นเมืองออกหรือเมืองลูกหลวงของโกศลนั่นเอง. ข้อนี้ได้แก่เหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่แล้วว่า พวกศากยะนี้ เพิ่งจะแยกออกไปจาก

๑. อัครัญญสูตร ปา. ที. ไตร. ล. ๑๑ น. ๕๑.

๒. สัมมเจติยสูตร ม. ม. ไตร. ล. ๑๓ น. ๕๑๕.

๓. ควรเพิ่มคำปรารภของมหานามศากยะ ที่กล่าวเมื่อถูกพระเจ้าปเสนทิขอลูกสาวเข้าด้วย, คืออ้างถึงความที่ตัวเองอยู่ใต้อำนาจเขา.

นครเดิมของบิดาของตน คือพระเจ้าโอกกากราช. แม้ในปกรณัมฝ่ายพระบาลีจะไม่ระบุนามว่านครเก่าของพระเจ้าโอกกากราชว่า มีนามอย่างไร หรือได้แก่นครอะไรก็ตาม แต่ในปกรณัมฝ่ายสันสกฤต และเหตุผลที่จะคำนวณเอาตามหลักกรรมดา ได้บ่งไว้ชัดเจนแล้ว ว่านครเดิมนั้น ได้แก่นครหลวงแห่งอาณาจักรโกศลในสมัยนั้นอันเป็นเรื่องที่จะได้วินิจฉัยให้ละเอียดในตอนต่อไป. แม้ว่านครหลวงแห่งอาณาจักรโกศลในสมัยนั้น จะมีนามเป็นอย่างอื่น มิใช่ชื่อว่าสาวัตถีเช่นในตอนหลัง หรือตอนพุทธกาลก็ตาม มันย่อมเป็นการแน่ชัดว่านครของพระเจ้าโอกกากราช จะเป็นนครอื่นนอกไปจากนครหลวงแห่งอาณาจักรโกศลไม่ได้. เมื่อพระราชบุตรเหล่านั้นได้ยกออกไปตั้งแถบเชิงเขาเป็นนครน้อยๆ ไม่มีกำลังทางแสนยานุภาพทันเทียมประเทศใหญ่อื่นๆ ก็ต้องอาศัยร่มเงาของนครเดิมนั่นเอง จึงถูกนับเป็นเมืองออกของโกศล หรือเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรโกศล. การที่ทางนครโกศลไม่ถูกเรียกว่าพวกสาकยะไปด้วย ก็โดยเหตุที่ว่า สักกะหรือสาकยะ เป็นคำที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อพระราชบุตรนั้นๆ ได้แสดงความสามารถสร้างนครใหม่เสร็จแล้ว เป็นที่พอพระทัยของพระบิดาในฐานะเป็นคณองอาจกล้าหาญ จึงถูกชมด้วยคำว่า สักกะ (ซึ่งแปลว่าผู้กล้าหาญ) และกลายเป็นนามประจำสำหรับพวกนี้เป็นต้นมา. ส่วนทางนครเดิมนั้นเห็นเป็นธรรมดาอยู่เองว่า นามนั้นมีได้มีความหมายอันมีเกียรติอะไรสำหรับพวกเขา เพราะเป็นนามที่เกี่ยวกับพวกที่ยกไปตั้งนครใหม่ โดยจะเพาะเท่านั้น, ครั้นนานมา คงเป็นเพราะเชื้อวงศ์ของกษัตริย์ในนครเดิมเปลี่ยนแปลงไป และมีการโยกย้ายนครหลวง พวกหลังก็ยังเห็นห่างกับพวกสาकยะ และพวกสาकยะก็เกิดการถือตัว ไม่ยอมถือว่าพวกนั้นมีเชื้อสายที่บริสุทธิ์สมควรสมรสรวมกัน ดังที่ปรากฏในตอนพุทธกาลว่า พวกสาकยะไม่ยินดีจะให้กุลธิดาของตนสมรสกับพระเจ้าปเสนทิ ผู้เป็นพระราชานเหนือตน. แต่ถึงอย่างนั้นในอำนาจทางการปกครอง พวกสาकยะยังคงขึ้นกับพวกโกศล หรือเป็นโกศลส่วนหนึ่งสืบมา

ซึ่งทั้งนี้ น่าจะเนื่องจากเป็นประเทศเล็ก จนไม่สามารถยกตนเป็นประเทศใหญ่ได้ โดยที่ตนไม่ยอมสมรสกับคนต่างวงศ์นั่นเอง.

ด้วยเหตุผลทั้ง ๔ ประการดังกล่าวมานี้ ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า พวกศากยะเป็นเมืองน้อยขึ้นแก่โกศล หรือถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของโกศล นับว่าเป็นสิ่งที่แปลกสำหรับผู้ที่เคยคิดมาก่อนว่า พระราชวงศ์ของพระพุทธเจ้า เป็นมหากษัตริย์ที่มีบรมเดชาานุภาพ อันยิ่งใหญ่ประเทศหนึ่งในอินเดีย หรือตามความรู้สึกของคนบางคนที่ว่า เป็นยอดแห่งกษัตริย์อื่นๆ ทั้งหมด. ปัญหาอาจเกิดขึ้นว่า ทำไมพระโพธิสัตว์เมื่อยังอยู่ในชั้นคฤศิต จึงได้ทรงเลือกเอาถิ่นแห่งศากยะเป็นที่อุบัติของพระองค์เล่า. ข้อนี้แม้จะเป็นสิ่งที่ค่อนข้างนิยายก็จริง แต่ก็มีเหตุผลที่เป็นลู่ทางอยู่. คือว่า แม้ว่าพวกศากยะจะเป็นพวกมีอำนาจน้อย แต่เป็นพวกที่สงวนชาติพันธุ์ของพวกตนอย่างยิ่ง ไม่ยอมให้เชื้อชาติอื่นเข้าปะปน ไม่ว่าจะโดยการสมรสหรืออะไรก็ตาม คงเรียกว่าศากยะจะเพาะผู้ที่มีเลือดแห่งชาติพันธุ์ของตนโดยบริสุทธิ์เท่านั้น. เมื่อธรรมเนียมในสมัยนั้นนิยมว่า เชื้อชาติมีค่าสูงกว่าอำนาจดังนี้ ผู้ที่จะอุบัติขึ้นในโลกเพื่อเป็นศาสดา ก็ต้องเลือกประเทศที่มีเชื้อชาติสูง ยิ่งกว่าประเทศที่มีอำนาจมาก. ข้อนี้ย่อมเป็นการตัดความสงสัยของผู้ที่เชื่อว่ามี การเลือกหาที่เสด็จปฏิสนธิของพระโพธิสัตว์. ส่วนทางนครเดิมของพระเจ้าโอกกากราช ซึ่งเป็นพระบิดาโดยตรงของพวกศากยะนั้น เมื่อตกลมาถึงสมัยหลัง คงเกิดการเปลี่ยนแปลงวงศ์เจ้าผู้ครองนคร เป็นเชื้อชาติหรือโคตรที่ต่ำไปเสียแล้ว เช่นในสมัยพุทธกาลปรากฏว่าพระราชผู้ครอบครองโกศลชลบท ได้แก่พระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งมีใช้วงศ์โคตมโคตรไปเสียแล้ว. ผู้ที่สืบสายโดยตรงและยังคงบริสุทธิ์มาแต่อาทิตยโคตรหรือโคตมโคตรนั้น จึงยังคงมีแต่พวกศากยะเท่านั้น พระโพธิสัตว์จึงทรงเลือกเอาพวกศากยะเป็นตระกูลที่จะทรงอุบัติ ก็พอเข้ารูปกันทั้งทางนิยายและเหตุผล.

สรุปความว่า พวกศากยะนั้น แม้จะเป็นพวกที่ไม่มีอำนาจมาก แต่ก็
เป็นพวกที่มีเชื้อชาติอันสูง ทำให้ได้รับความนิยมนแทนการดูหมิ่นถิ่น
แคลน อันจะเกิดจากฝ่ายอันเป็นปรปักษ์.

ที่ตั้งของประเทศ ตามตำนานที่รับสืบกันมา ปรากฏว่าประเทศสักกะนี้
อยู่ในร่วมกลางที่เรียกว่ามัชฌิมชนบท หรือมัธยมประเทศของชมพูทวีป.
แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง จะเห็นได้ว่าที่กล่าวเช่นนั้น มีความ
หมายแต่เพียงว่า สักกชนบทถูกนับเนื่องอยู่ในโกศลชนบท จึงถูกนับเป็น
มัชฌิมชนบทรวมกันไปด้วยกับโกศล. สำหรับดินแดนสักกชนบทในบัดนี้
ตามที่ปรากฏอยู่ อยู่ในเขตต์ของประเทศเนปาล เหนือประเทศอินเดียของ
อังกฤษขึ้นไป มิได้รวมอยู่ในประเทศอินเดียโดยตรง^๑ แต่ว่าอยู่ริมแดนลง
มาทางที่ต่อกับอินเดียของอังกฤษ และอยู่แถบเชิงเขาหิมาลัย สมตามที่กล่าว
ไว้ในบาลีปิพพชาสูตร. เรื่องนี้พอที่จะทำความเข้าใจได้ว่า สักกชนบทนั้น อยู่
สุดริมของเขตต์ที่เรียกว่ามัชฌิมชนบททางทิศเหนือ แต่ก่อนไปข้างตะวันออก
เล็กน้อยทีเดียว. ส่วนนครเดิมของพระเจ้าโอกกากราช อยู่ในเขตต์ของ
มัชฌิมชนบทแท้ และในบัดนี้ ก็อยู่ในเขตต์ของประเทศอินเดีย มิได้อยู่ใน
เขตต์เนปาลเช่นชนบทสักกะ ซึ่งมีนครกบิลพัสดุ์เป็นศูนย์กลาง.

ในปกรณ์ฝ่ายบาลีของเรา เราหาความรู้ทางภูมิศาสตร์ได้น้อยเหลือ
เกิน หรือแทบจะนับได้ว่าหาไม่ได้เลย. จากปกรณ์ที่เป็นชั้นบาลีสังคีติ เรา
รู้แต่เพียงว่าสักกชนบทอยู่ใกล้เชิงเขาหิมาลัยเท่านั้น. ในปกรณ์ชั้นอรรถกถา
เช่นอรรถกถาอังคุตตรนิกาย^๒ เราได้ความบ้างว่าเมืองสาวัตถี อยู่ห่างจาก

๑. อีสรรรัฐเนปาล (Nepal) ไม่รวมอยู่ในจักรวรรดิอินเดียของอังกฤษ (British India)
โดยถูกยกให้เป็นอิสสระชนนิตเพียงแต่อยู่ในความดูแล.

๒. อรรถ. ฉบับอังกฤษ Vol I, p. 384, 409.

เมืองสาเกต ๗ โยชน์,^๑ และห่างจากรามคามของพวกโกถียวงศ์ ๔๕ โยชน์, เรา
 รู้ได้โดยนัยว่า เมืองสาวตติซึ่งเปนนครหลวงใหม่ของโกศลนั้น อยู่เหนือ
 เมืองสาเกตขึ้นไป และรามคามอยู่ห่างไปทางทิศตะวันออกของเมืองทั้งสองนี้
 ส่วนเมืองกบิลพัสดุ์อยู่ตรงร่วมกลาง ในเมื่อขีดเส้นโยงเมืองทั้งสามให้เป็น
 รูปสามเหลี่ยมขึ้น. อีกแห่งหนึ่ง^๒ ว่า กบิลพัสดุ์ห่างจากเมืองราชคฤห์แห่ง
 มคร ๖๐ โยชน์. เมื่อการสำรวจได้ค้นพบเมืองใดเมืองหนึ่งอย่างถูกต้อง
 ขึ้นสักแห่งหนึ่งแล้ว การคำนวณหาเมืองอื่นต่อไป ก็ง่ายขึ้น.

ท่าน วี. เอ. สมิต นักสำรวจและค้นคว้าลือนาม ได้กล่าวว่า “ข้าพเจ้า
 ตกใจพร้อมแล้วที่จะกล่าวว่า ประเทศศากยะ ก็คือเขตต์ดาราย (Tarai)
 ขยายออกไปทางทิศตะวันออก นับจากที่ซึ่งแม่น้ำราปตี (Rapti) ได้เลี้ยวแยก
 ออกมาเสียจากภูเขา เปนภูมิประเทศเรื่อยไปจนกระทั่งถึงแม่น้ำ คันทกะน้อย
 (little Gandak), หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็กล่าวได้ว่า เปนเนื้อที่ระหว่าง
 อาณาจักรสาวตติกับรามคาม. ส่วนเขตต์ทางทิศใต้นั้น ข้าพเจ้ายังไม่
 สามารถกล่าวจำกัดลงไป.”^๓ เนื้อที่แห่งประเทศสักกะตามที่ท่านสมิตกล่าวนี้
 คือตั้งแต่ที่ผันนครตะวันออก ๘๑ ๕๑ ไปจนถึง ๘๑ ๔๕. นับว่าเราได้เนื้อที่อัน
 จำกัดเข้ามาส่วนหนึ่งก่อน สำหรับค้นหาตัวเมืองหรือจุดสถานที่สำคัญต่อไป.
 ส่วนเขตต์ทางเหนือและใต้นั้น ลงสันนิษฐานได้แต่เพียงว่า เอาเส้นริมแดน
 ระหว่างเนपालกับบริติชอินเดียนเปนแนวกลาง จะขยายขึ้นไปทางเหนือและลง
 มาทางใต้เพียงไหน ยังกล่าวไม่ถนัดนัก.

การสำรวจและค้นหาสถานที่สำคัญ การค้นพบหลักฐานทางโบราณ
 วัตถุเท่านั้น ที่ได้ทำให้นักศึกษาชาวยุโรปบางคน ขอมกลับมาความคิดที่เขาเคย

๑. โยชน์ตามมติของซิลเดอรุส เท่ากับประมาณ ๑๒ ไมล์. แต่ตามมติของนักจาริกจีน
 เท่ากับ ๗ ไมล์เท่านั้น โดยท่านกล่าวเทียบไว้กับสี่.

๒. อรรถ. อัง. มโนรธ ปรณิ ๑/๑๒๗.

๓. รายงานการเที่ยวสำรวจค้นโบราณสถานแห่งดาราย หน้า ๑๘.

ยืนยันว่า พระพุทธเจ้าไม่มีพระองค์จริง มีแต่ตัวตนในนิยายสมมติ ที่สมมติขึ้นเพื่อเป็นเจ้าของคำสอนอันสำคัญของพวกปราชญ์ในอินเดียเท่านั้น. อีกประการหนึ่ง การเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในความเปนอยู่ทางภูมิศาสตร์ ย่อมทำให้เกิดความสามารถในการที่จะลอก “กะพี้” หรือข้อความที่เกินความจริง อันมีแซกอยู่ในเรื่องราวต่างๆ ออกได้ง่ายขึ้น, เพราะฉะนั้น เราจำต้องพิจารณาถึงเรื่องนี้ตามควร.

เรื่องราวที่จะใช้เป็นเหตุผลสำคัญในการค้นหาสถานที่ หรือทราบชื่อของสถานที่นั้น ต้องอาศัยข้อความร่วมกันจากที่มา ๓ ทาง คือตำนานหรือปกรณ์เดิม ทั้งฝ่ายพุทธศาสนาและวรรณคดีของฝ่ายฮินดูทางหนึ่ง, จดหมายเหตุบันทึกการเดินทางของนักจาริกจีนทั้งสอง คือฟาเหียน (พ. ศ. ๒๔๒) และห้วนเจียง (พ. ศ. ๑๑๗๒) ทางหนึ่ง และอีกทางหนึ่ง ก็คือรายงานการขุดค้นที่ได้เริ่มทำกันมาตั้งแต่ตอนแรกๆ ของชาวยุโรป ซึ่งได้เริ่มทำสืบๆ กันมาตั้งแต่ตอนกลางๆ ของศตวรรษที่ ๑๕ หรือเมื่อประมาณ ๖๐ ปีมาแล้ว.

สำหรับเงื่อนไขที่ได้มาจากตำนาน ทำให้เกิดปัญหาเป็นข้อแรกขึ้นว่า นครเดิมของพวกศากยะก่อนแต่ยกขึ้นไปสร้างเมืองกบิลพัสดุ์นั้น คือนครอะไรแน่. ในปกรณ์ฝ่ายฮินยานเราทั้งบาลีและอรรถกถา ไม่ปรากฏว่ามีชื่อนครนี้. แต่ปกรณ์ฝ่ายมหายานมีกล่าวถึง. คัมภีร์มหาวัสต์ ก่อว่าชื่อนครสาเกต เป็นนครของพระราชากาสี โภศล. พุทธประวัติฉบับที่ว่าชื่อนครโปตล (Potala), และมีบางคนเช่น อาร์. เอส. ฮาร์ดี้^๒ กล่าวไว้ในหนังสือของเขาว่า ชื่อนครพาราณสี. สำหรับรายหลังนี้ ต้องผิดทั้งดุ้นแน่นอน เพราะว่าตามประวัติ นครพาราณสี เป็นนครของ รัมมะ หรือ โกละ ซึ่งเป็นต้น

๑. Rockhill, หน้า ๑๑.

๒. R. S. Hardy (Man. Budh. P. 135).

บรรพบุรุษของพวกโกถียวงศ์แห่งรามคามอีกพวกหนึ่งต่างหาก. ส่วนที่ พุทธประวัติเรียบได้ว่าได้แก่นคร โปตล นั้นก็เห็นได้ว่าเป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ เพื่อเข้าข้างชาติของตัวเกินไป คงมีที่นำวินิจฉัยและเชื่อถือได้เพียงอย่างเดียว คือตามที่มหาวัสตูกล่าวว่าชื่อสาเกต.

ข้อความสำหรับการวินิจฉัยมีอยู่ว่า พระราชกุมารเหล่านั้นได้ยกขึ้นไป ทางเหนือ กระทั่งเชิงเขาหิมาลัย. ความข้อนี้ก็เหมาะสมสำหรับเมืองสาเกต เพราะเมื่อกำหนดเมืองกบิลพัสดุ์ ณะถันดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว เมืองสาเกต ก็อยู่ทางทิศใต้ได้จริง. และอีกอย่างหนึ่ง นครเก่าต้องเป็นนครหลวงของ กษัตริย์ที่มีนามโด่งดัง เช่นพระเจ้าโอกกากราช หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง ตามฝ่ายสันสกฤตหรือวรรณคดีฮินดู ก็เรียกว่า อิกษวากู ซึ่งสืบวงศ์กันลงมา ยืดยาว ไม่มีนครอื่นที่เหมาะสม. จะว่านครสาวัตถิก็ไม่ได้ เพราะเราเชื่อ ได้ว่า เรื่องที่กล่าวถึงพระเจ้าโอกกากรานั้น เป็นเรื่องเก่าก่อนสมัยที่เมือง สาวัตถิเป็นราชธานีของโกศล แต่พอเหมาะที่จะเป็นเรื่องในสมัยที่เมืองสาเกต เป็นราชธานี. อีกประการหนึ่งเมืองสาวัตถินั้น ปรากฏชัดว่าอยู่ตรง ตำบลที่เรียกในบัดนี้ว่า สเหตุ มเหตุ (Sabeth Mheth) ตามคำยืนยันของท่าน คันนิงแฮม (Cunningham)^๑ และตำบลนี้อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของ นครกบิลพัสดุ์ไปเสีย หาได้อยู่ทางทิศใต้ตามที่ปรากฏในคัมภีร์ไม่. อีก ประการหนึ่ง ตามตำนานกล่าวว่า นครใหม่ห่างจากนครเก่า ๖ โยชน์ ถ้าถือเอา ตามมติของซิลเดอรุส ที่กล่าวว่าโยชน์หนึ่งเท่ากับ ๑๒ ไมล์ โดยประมาณแล้ว เมืองสาเกตนับว่าอยู่ในระยะที่เหมาะสมพอดี.^๒ เพราะฉะนั้นนครเก่าจึง

๑. Arch. Survey 1, หน้า ๓๓๐

๒. การที่ต้องถือเอาตามมติซิลเดอรุส ไม่อาจถือเอาตามมตินักจาริกจีน ก็เพราะมติซิลเดอรุส มีว่า โยชน์หนึ่งเท่ากับ ๑๒ ไมล์ ซึ่งใกล้ชิดกับที่เรารับรองกันอยู่ในประเทศไทยที่สุด คือ ๔๐๐ เส้น, มตินักจาริกจีน เมื่อเทียบกับที่ท่านกล่าวไว้ปนลี่ (Li) แล้วมีประมาณ ๗ ไมล์เท่านั้น.

ไม่ใช่นครสาวตติโดยแน่นอน, และได้แก่เมืองสาเกตนั่นเอง. เมืองสาเกตนี้ ในสมัยต่อมา ได้มีนามว่า นครอโยธยา หรือเรียกในบัดนี้ว่าเมือง อูธ (Oudh). เป็นอันว่าได้เค้าเงื่อนขึ้นหนึ่งก่อน.

นักจาริกจีนกล่าวไว้ว่า สาวตติอยู่ทางทิศเหนือของกบิลพัสดุ์ ดังที่เรา จะได้เห็นแผนที่อินเดียโบราณเขียนกันเช่นนั้นอยู่ยุคหนึ่ง. ต่อมาการค้นคว้า ได้ค้นพบเป็นอย่างอื่นไป ปรากฏว่าสาวตติอยู่ทางทิศตะวันตกของกบิลพัสดุ์ ซึ่งขวางกับบันทึกของนักจาริกจีน, และเป็นอันว่าจะเชื่อถือบันทึกนั้นไม่ได้. ทั้งท่าน วี. เอ. สมิท ได้ยืนยันด้วยว่า นครกบิลพัสดุ์ที่ได้พบโดยฟาเทียน กับ นครกบิลพัสดุ์ที่ได้พบโดยห้วนเจียง และต่างก็ได้บันทึกไว้ด้วยกันนั้น มิใช่ แห่งเดียวกันแน่นอน เพราะฉะนั้น จึงไม่อาจเชื่อตามจดหมายเหตุของนักจาริก จีนเสมอไป, ทั้งท่านสมิทและคันนิงแฮม ต่างได้แก้ไขระยะและลักษณะของที่ ตั้งทางทิศต่างๆ ในจดหมายเหตุของนักจาริกจีนนั้นเสียใหม่ตามควรแห่งเหตุผล ที่เป็นหลักฐาน ในที่สุดก็พบข้อสันนิษฐานอันเด็ดขาด และมีเรื่องดังต่อไปนี้.

ในปี ค.ศ. ๑๘๗๕ ท่าน คาลลีเยล (A. C. L. Carlleyle) ได้ทำการค้นคว้า ที่ ภูอิลลา (Bhuila) ในเขตต์อำเภอพัสติ (Basti) แล้วได้ยืนยันว่า สถานที่ตรง นี้เอง ได้แก่สถานที่แห่งนครกบิลพัสดุ์ ถ้าไม่ถูกต้องอย่างเด็ดขาดที่สุด ก็ต้อง นับว่าใกล้เคียงความจริงกว่าที่เคยสันนิษฐานกันมา.^๑ (ในขณะนี้ ยังไม่ได้ค้นพบเสาศิลาของพระเจ้าอโศกที่ลุมพินี).

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๕๕ ได้ค้นเสาศิลาจารึกภาษามาคธีที่ฝั่งบึงใหญ่ ชื่อว่า นิกลี สาคร (Nigali Sagar) ใกล้ๆ กับหมู่บ้าน นิกลิวะ ในเขตต์ของ เนปาล (Nigliwa in Nepal) อยู่ห่างจากสถานี อุสกะ บะซาร์ (Uska Bazar) ในอำเภอพัสติ (Basti) ไปทางทิศเหนือ ๓๘ ไมล์. ที่ศิลาจารึกนั้นมีข้อความ กล่าวไว้ ซึ่งตามคำแปลของ ดร. ฮัลตซช (Dr. Hultzsch) มีใจความว่า

๑. Arch. Survey ระบุปี ๑๒ น. ๑๐๘.

“พระเจ้าปิยทัสสี (นามของพระเจ้าอโศก) หลังจากที่ได้ทรงเป็นพระราชาอันเรืองเดชแล้ว ๑๔ ปี ได้ทรงสร้างพระสถูปของพระเจ้าโกนาคมะเพิ่มขึ้น (อีก) เป็นสองสถูป, และเมื่อ ๒๔ ปี ได้เสด็จมานมัสการด้วยพระองค์เอง.”^๑ การพบเสาศิลาอันเป็นเครื่องหมายของสถานที่ที่ตั้งพระสถูปของพระเจ้าโกนาคมะเช่นนี้ ได้ทำความตื่นเต้นให้แก่นักค้นคว้าเป็นอันมาก เพราะปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุของนักจาริกจีนว่า นครกบิลพัสดุ์อยู่ห่างจากพระสถูปของพระเจ้าโกนาคมะออกไปทางทิศตะวันออก เพียง ๑ โยชน์ (โยชน์นักจาริกจีนเท่ากับ ๗ ไมล์) เท่านั้น. จึงพากันหวังว่า คงจะค้นพบนครกบิลพัสดุ์ได้โดยไม่ยากแล้ว. แต่ในที่สุดได้ปรากฏว่า ท่าน ดร. ฟุห์แรร์ (Dr. Fuhrer) ผู้ค้นพบเสานี้ ถูกประนามอย่างเสียหาย ท่านได้ลงในบันทึกของท่านราวจะว่า เสาศิลาที่ตั้งอยู่ในที่เดิม และพระสถูปที่คู่กันกับเสาก็ได้ถูกท่านค้นพบด้วย ซึ่งความจริงเสานั้นหาได้อยู่ในที่เดิมไม่ โดยที่ท่านสมิธได้สอบสวนดู และลงสันนิษฐานได้ในตอนหลังว่า เสานี้ได้ถูกเลื่อนที่ไปจากที่เดิมของมันมาตั้ง ประมาณ ๘ หรือ ๑๓ ไมล์ ซึ่งถ้าไม่เคลื่อนมาจากสิसानี (Sisania) ก็ที่ ปาลตา เทวี (Palta Devi).^๒

แต่ต่อมาในปี ค. ศ. ๑๘๕๖ (ตรงกับ พ. ศ. ๒๔๓๙) ได้ค้นพบเสาศิลาจารึกอีกต้นหนึ่ง ใกล้เคียง กับตำบล ปะคะเรีย (Padaria) ภายในเขตต์ประเทศเนปาล ห่างจากหมู่บ้านนิกลิวะ (Nigiliva) ออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ๑๓ ไมล์ มีอักษรจารึกอยู่ ซึ่ง ดร. ฮัลตซ์ (Dr. Hultzsch) ได้แปลออก มีใจความว่า “เมื่อพระเจ้าเทวานามปริยทรรสิน (นามของพระเจ้าอโศก) ได้รับมรณาภิเศกแล้ว ๒๐ ปี, พระองค์ได้เสด็จมาด้วยพระองค์เอง และได้บูชาสถานที่นี้, เพราะว่า พระพุทธศากยมุนีได้ประสูติแล้วที่นี่.

๑. “จารึกพระเจ้าอโศก” ของ ดร. ฮัลตซ์ หน้า ๑๖๕.

๒. Mukherji report, หน้า ๔.

พระองค์ได้ทรงรับสั่งให้สร้างศิลารูปม้า(?) และรับสั่งให้ยกเสาศิลาขึ้น (เพื่อเป็นการแสดง) ว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ประสูติแล้วที่นี่. (พระองค์) ได้ทรงทำให้หมู่บ้านลุมพินีพ้นจากการถูกเก็บส่วย, และเก็บอยู่หนึ่งในแปดของผลที่เก็บเกี่ยวได้.”^๑

ต่อมาในปี ค. ศ. ๑๘๕๘ ดร. ฟุห์เลอร์ (Buhler) ได้รายงาน^๒ว่า มร. คับลิว. ซี. เปปเป (W. C. Peppe) ได้ขุดค้นที่สตูปอันมีชื่อว่า ปีปราวโกฏิ ซึ่งอยู่ในบริเวณคฤหาสน์ของท่าน ห่างครึ่งไมล์จากเส้นเขตต์ของประเทศเนปาล. ภายในช่องกุฏิที่ทำด้วยศิลาในสตูปนั้น ได้พบพระอภิสติลาหลายใบ และขามทำด้วยผลึกซึ่งในนั้นมีชิ้นกระดูก สะเก็ดศิลาและแผ่นทองคำบางๆ รูปสี่เหลี่ยม และดาวห้าแฉกมีรอยคุณรูปราชสีห์. ที่ริมฝาพระอภิสติลาหนึ่ง มีอักษรจารึก รูปอักษรเช่นเดียวกับจารึกพระเจ้าอโศก ทุกๆคำชัดเจนดี แต่มีคำที่ประกอบด้วยสระรัสสะทั้งนั้น. การวินิจฉัยได้เกิดแตกอย่างกันตรงที่เอาความยาก แต่ในที่สุด ดร. เอฟ. คับลิว. ทมัส (F. W. Thomas) ได้อธิบายว่าข้อความนั้น อยู่ในรูปกาพย์หรือฉันท์ ที่เรียกว่า อารยา (araya verse), และ มร. เปปเปได้จัดลงเป็นตัวอักษรพร้อมด้วยการคัดแปลงของท่าน เจ. เอฟ. ฟลิต ให้ถูกต้องยิ่งขึ้น เป็นคำและวรรคตอนดังต่อไปนี้ —

สุกิติกติน สภคินิกน สปุตทลน

อिय สลิตนิชเน พุชส ภควเต สกियน.

แต่นักภาษาบาลีได้คัดแปลงให้เป็นรูปบาลีตามธรรมเนียมมา ซึ่งจะต้องเปลี่ยนรูปไปใหม่ในบางคำ และโดยจะเพาะคือสระสั้น ตามที่สันนิษฐานกันว่า ควรจะเป็นอย่างไรที่สุด ดังนี้ :—

๑. “จารึกพระเจ้าอโศก” ของ ดร. ฮัลตซ์, หน้า ๑๖๔.

๒. Journal of Royal Asiatic Society 1898, 387.

สุกิติภาตินิ สภาคินิกานิ สปุตุตทธารานิ

อัย สิริริณิพุทธโน พุทธุสสุส ภควโต สากิยานิ.

ปัญหายุ่งยากอยู่ตรงข้อความที่เป็นรูปสามีสัมพันธ์ตอนต้นนั้น ไม่แน่ว่าจะแปลเข้ากับคำว่าสากิยานิ ดี หรือเข้ากับ สิริริณิพุทธโน ดี. ถ้าแปลเข้ากับ สากิยานิ ความก็จะได้ไปในทางที่ว่า เป็นพระสถูปที่บรรจุพระอัฐิธาตุของ พระผู้มีพระภาคเจ้า. แต่ถ้าแปลสัมพันธ์กับคำว่า นิพุทธโน ความอาจจะ กลายเป็นว่า เป็นอัฐิธาตุของพวกศากยะตระกูลหนึ่งไป ซึ่งก็มีผู้เชื่อกัน เหมือนกันว่า ได้แก่ศากยะพวกที่ถูกพระเจ้าวิฑูทกะทรงฆ่าเสีย เพราะความ อาฆาต. หรืออย่างดีที่สุด จะเอาความได้อีกอย่างหนึ่งว่า พระอัฐิธาตุ นั้นเป็นของพระผู้มีพระภาคเจ้า พวกศากยะตระกูลนั้นเป็นเจ้าของพระอัฐิธาตุ ส่วนนี้ และได้จัดสร้างพระสถูปส่วนนี้ขึ้นด้วย เป็นส่วนของตน ดังนี้ก็ได้อีก.

แต่อย่างไรก็ตาม พระสถูปนี้ย่อมแสดงว่า ต้องเป็นสถานที่ส่วนหนึ่งของ นครกบิลพัสดุ์ โดยแน่แท้ นับว่าเป็นที่นอบใจได้อย่างหนึ่งว่า อย่างไรเสีย การค้นหาดินแดนของชนพวกนี้ ย่อมมีเค้าเงื่อนและหลักฐานอันแน่นอนแล้ว. เมื่อได้ค้นพบสถานที่ปรักหักพังอีกแห่งหนึ่ง ห่างจากสถูปนี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ๑๔ ไมล์ ลึกเข้าไปในประเทศเนปาล มีเหตุผลอย่างอื่นแวดล้อม ให้ยุติกันได้สืบมาจนบัดนี้ ว่า ณ สถานที่หักพังตรงนั้นเองได้แก่นครกบิลพัสดุ์ ตรงที่เป็นตัวนคร หรือพระราชวังของเจ้าผู้ครองนคร.

จึงสรุปความได้ขั้นหนึ่งตามนัยนี้ว่า แคว้นสักกะซึ่งมีนครกบิลพัสดุ์เป็นนครหลวงนั้น อยู่ในเขตต์ของประเทศเนปาล ในระหว่าง ที่มันดร ๘๑ ถึง ๘๔ โดยประมาณ และวิตถันดรเหนือ ๒๗ ถึง ๒๘ โดย ประมาณดูจกัน เพราะการที่จะหาเส้นเขตต์อันแน่นอนนั้นย่อมหาไม่ได้ในบัดนี้. และเราจะพบว่า นครเก่า หรือสาเกตนั้น ตั้งอยู่ที่แม่น้ำ สรพูนในเขตต์ของโกศล เพราะเป็นราชธานีของโกศลในสมัยโบราณ

ก่อนแต่ที่พวกราชกุมารเหล่านั้น จะได้ยกออกไปสร้างนครกบิลพัสดุ์. สาวัตถิ ราชธานีใหม่ของโกศล อยู่ทางทิศเหนือของสาเกตขึ้นไปตรงๆ. กบิลพัสดุ์ อยู่ทางทิศตะวันออกของสาวัตถิ เยื้องไปทางเหนือเล็กน้อย จนเกือบจะเป็นทิศบูรมิสาณ, นับตั้งแต่สถานที่ที่รักษาพักมาจนถึงปีปราวะ ดังกล่าวแล้ว. ลุมพินี ที่ประสูติของพระผู้มีพระภาคเจ้า อยู่ตรงที่มีเสาศิลาของพระเจ้าอโศกราชปักไว้เป็นเครื่องหมาย อยู่ตรงจุดที่ฆันดร ๘๕ ๑๑ ต่อจากนครกบิลพัสดุ์ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ ๑๕ ไมล์, มีหมู่บ้านซึ่งเรียกนามตามพื้นบ้านว่า รุมมินดี (Rummindei).

ศากยวงศ์

กำเนิดของพวกศากยะ ตามที่กล่าวมาแล้วอย่างย่อๆ ในตอนอันว่าด้วยประเทศสักกะ ว่าพระเจ้าโอกกากราช หรืออิกษวากุแห่งนครสาเกตเป็นกษัตริย์ต้นตระกูลของพวกนี้, ในที่นี้จักได้กล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น. แต่ว่าการกล่าวเพียงบรรพบุรุษชั้นพระเจ้าโอกกากราชนี้ ไม่ทำให้เราทราบได้ถึงความหมายแห่งคำว่าอาทิตยโคตร หรือโคดมโคตร เพราะว่าอาทิตยโคตรย่อมมีความหมายกว้างขวางไปถึงผู้เป็นต้นโคตรนี้ทีเดียว. พระเจ้าโอกกากราชเป็นเพียงกษัตริย์สายหนึ่งที่สืบโคตรนี้ลงมาเท่านั้น. เพราะฉะนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะได้ศึกษากันมาตั้งแต่บุคคลผู้เป็นต้นกำเนิด แห่งโคตรๆนี้ทีเดียว. แต่จะได้กล่าวในตอนหลัง ในเมื่อได้กล่าวถึงกำเนิดของพวกศากยะ ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน.

พวกศากยะกำเนิดขึ้นมาอย่างไรนั้น เราอาจทราบได้อย่างมีหลักฐานที่สุดจากบาลีอัมพัฏฐสูตร^๑ เป็นพระพุทธานุศาสนิต ใจความว่า “อัมพัฏฐะ, เรื่องดึกดำบรรพ์มีว่า พระเจ้าโอกกากราช^๒ ทรงปรารถนาจะยกราชสมบัติประทานแก่โอรสของมเหสีใหม่ ที่โปรดปรานต้องพระทัย จึงได้ทรงสั่งให้ราชกุมารที่เป็นพี่ๆ คือเจ้าอุกกากมุข กรกัณฑุ หัตถินีก และเจ้าสินีปุร ออกไปจากราชอาณาจักร ไปตั้งสำนักอยู่ณะป่าสากใหญ่ ใกล้สระโบกขรณี ข้างภูเขาคิมพานต์. ราชกุมารเหล่านั้นกลัวชาติจะระคนกัน จึงสมสู่กับพี่น้องหญิงของเธอเอง. ต่อมาพระเจ้าโอกกากราช ตรัสถามอำมาตย์ว่า ‘บัดนี้ กุมารเหล่านั้นอยู่ที่ไหน,’ เขกราบทูลว่า ‘บัดนี้กุมารเหล่านั้นเสด็จอยู่ณป่าสากใหญ่ ซึ่งมีอยู่ใกล้สระโบกขรณี ข้างภูเขาคิมพานต์ พระกุมารทั้งหลายกลัวชาติระคนกัน จึงสมสู่กับภคินีของตนเอง.’”

ขณะนั้น พระเจ้าโอกกากราชทรงเปล่งอุทานว่า ‘สกุยา วต โภกุมารา’ (ซึ่งแปลว่า กุมารผู้อาจหาญหนอ กุมารผู้อาจหาญอย่างยิ่งหนอ) เพราะเหตุนี้เป็นเดิม พวกนี้จึงได้นามว่าพวกศากยะสืบมา.” ข้อความที่เป็นพระพุทธานุศาสนิตมีเพียงเท่านี้. เราได้ใจความสำคัญอย่างหนึ่งในขั้นนี้ว่า คำว่าศากยะหรือสากยะ เป็นนามของราชกุมารพวกนี้ หาใช่เป็นชื่อของประเทศหรือนครไม่, และเป็นเช่นเดียวกันทุกๆ พวก เช่นพวก มคธ กาสี โภสถ มัลล เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นชื่อของชนชาติทั้งนั้น เราทราบได้โดยที่อยู่ในรูปของพหูพจน์นะ เป็น มคธานํ กาสีนํ โภสถานํ มลลานํ หรือ สาकยานํ ชนปโต เป็นต้น. แต่ในตอนหลังผู้รจนาคัมภีร์ต่างๆ ได้ใช้เป็นชื่อของประเทศไปเสีย

๑. สิล. ที. ไตร. ล. ๘ น. ๑๒๐.

๒. บาลี เป็นอุกกากราชทุกแห่ง แต่อรรถกถาเป็นโอกกากราช ตามที่เราเรียกกันจนชินหู. ในที่นี้จึงแก้ไขให้ตรงตามอรรถ. เพื่อมิให้ขัดหู.

ทีเดียว และชวนให้เกิดความเชื่อที่ว่า คำนี้เป็นชื่อของประเทศ และเรียกกันมาจนชิน, จะวินิจฉัยข้างหน้า.

ข้อความโดยละเอียดอันเกี่ยวกับกำเนิดของพวกศากยะนี้ เราจะทราบได้จากอรรถกถาแห่งอัมพภูฏสูตร^๑ สืบไป มีใจความว่า :—

พระเจ้าโอกกากราชมีมเหสี ๕ องค์คือ หัตถา จิตฺตา ชันตุ ซาลินี และวิสาขา. มเหสีองค์หนึ่งๆ มีสัตรีเป็นบริวาร ๕๐๐. อัคคมเหสีมีโอรส ๔ องค์คือ โอกกา मुख^๒ กรกัณฑุ หัตถินิก และ สินีปุระ. มีธิดา ๕ องค์คือ ปิยา สุปปียา อานันทา วิชิตา และ วิจิตเสนา. ครั้นประสูติโอรสและธิดา ๕ พระองค์นี้แล้ว ก็สิ้นพระชนม์.

ต่อจากนั้น พระราชานำราชธิดาสาวสวยองค์อื่น มาตั้งไว้ในตำแหน่งอัคคมเหสีแทน และประสูติโอรสใหม่ชื่อ ชันตุ. พระนางประดับประดาโอรสแล้วนำไปเฝ้าพระราชาในวันที่ห้า. พระราชาปลาทปลืมในราชโอรสใหม่นี้มากถึงทรงประทานพรแก่นาง ให้เลือกเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามปรารถนา ซึ่งพระนางได้ไปทูลขอกษัตริย์นิสิต แล้วทูลขอพระราชทานสมบัติให้บุตรองค์น้อยนี้. พระราชาทรงกริ้ว ตรัสว่า “จงฉิบหายเสีย, อีหญิงถ่อย, เองปรารถนาทำอันตรายแก่ลูกๆของข้าแล้ว.” แต่พระนางได้ทรงทำให้พระราชอาชญาปลาทปลืมอยู่ในที่ลับเนืองๆ และทูลอยู่เสมอๆว่า “ข้าแต่มหाराช, ชื่อว่าคำมุสา ย่อมไม่เป็นสิ่งสมควร” ดังนี้เป็นต้น เฝ้าวอนขอราชสมบัติสืบไป.

๑. สุมังค. ภ. ๑ น. ๓๑๕ - ๓๒๕.

๒. ในมหาเวสตุว่า มีโอรส ๕ องค์ ชื่อ โอปุระ นิปุระ กรกัณฑะ อุลกามุชะ และหัสติกสิษะ, มีธิดา ๕ องค์ ชื่อ สุทธา วิมลลา วิชิตา ซาลา และซาลี. โอรสของมเหสีใหม่ ชื่อ เรนตา.

พระราชাত্রัสเรียกโอรสมาแล้วตรัสว่า “เจ้าทั้งหลาย เราเห็นขันตุมการน้องสุดท้องของเจ้าแล้ว ได้ประทานพรแก่แม่ของเขาโดยสะเพร่า, บัดนี้เธอทูลขอให้ยกราชสมบัติประทานให้แก่ลูกของเธอ. พวกเจ้าทั้งหลายจงพาเอา ช้าง ม้า รถ ไปตามปรารถนา เว้นเสียแต่ ช้างต้น ม้าต้น และรถทรงสำหรับเรา แล้วจงออกจากรบไป. เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว จึงค่อยกลับมาถือเอาราชสมบัติ.” ดังนี้, และทรงส่งอำมาตย์ ๘ คนไปเป็นเพื่อนด้วย. ราชกุมารเหล่านั้นทรงกรรแสงคร่ำครวญ ขอขมาโทษต่อพระราชอาและบรรดาพระมหาลีตามธรรมเนียมแล้ว ขอร้องว่าจะพาพี่น้องหญิงทั้งหมดไปด้วยกันได้กราบทูลลา พาพระภคินีเหล่านั้นออกจากนครไป พร้อมด้วยเสนาแควดล้อม. ชาวเมืองติดตามไปด้วยเป็นอันมาก โดยคิดว่า ราชกุมารเหล่านั้นจักกลับมาครอบครองราชสมบัติ ในเมื่อพระเจ้าโอรสออกจากรบแล้ว. ในวันแรก กองเสนายาวประมาณ ๑ โยชน์, วันที่สอง ๒ โยชน์ และวันที่สาม ๓ โยชน์.^๑

ราชกุมารเหล่านั้น ปรึกษากันว่า เสนาของเรามากมาย หากเรายกเข้ารบสามันตราชแห่งใดแห่งหนึ่ง แล้วยึดเอานครก็คงจะทำได้ เขาไม่อาจต้านทานเรา แต่จะมีประโยชน์อะไรด้วยการบีบบังคับผู้อื่น ในเมื่อชมพูทวีปนี้ยังกว้างใหญ่อยู่มาก. เราจัดสร้างนครในป่ากันเถิด. ครั้นปรึกษากันเช่นนั้นแล้ว ก็มุ่งหน้าสู่ป่าหิมพานต์ แสวงหาที่สำหรับสร้างนคร.

สมัยนั้น โภธิสัตว์ของเรา เกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาล นามว่า กบิลพราหมณ์ ออกบวชเป็นฤๅษี สร้างศาลาทำด้วยใบไม้ อยู่ที่ดงแห่งไม้สักะ ใกล้ฝั่งสระโบกขรณี ช้างภูเขาหิมวันต์. ท่านชำนานูในวิชาดูพื้นที่อาจรู้ว่ดีหรือร้าย กระทั่งสูงขึ้นไปในอากาศ ๘๐ สอก และภายใต้แผ่นดิน ๘๐ สอก. มีพื้นที่แห่งหนึ่ง มีหญ้า กอไม้ และเถาวัลล์ขึ้นเวียนขวา พุ่งยอด

๑. จำนวนมากเกินควรเช่นนี้ เป็นของธรรมดา ในอัฐกฐา หรือเรื่องของคนโบราณ. มีความหมายแต่เพียงว่า “มากนัก” เท่านั้น.

ไปทางทิศตะวันออก. ราชสีห์ หรือเสือเป็นต้น ไต่ติดตามเนื้อหรือสุกรมาก็ตาม ภูโล่กับหรือหนูมาก็ตาม ครั้นมาถึงที่นั่นแล้ว จะไม่สามารถไล่ต่อไป ทั้งกลับถูกสัตว์ที่ตนไล่มาขู่เอาจนต้องกลับด้วย. ท่านรู้ได้ว่าพื้นที่ตรงนั้นเป็นที่ดีเลิศ จึงได้สร้างบรรณศาลาเพื่ออาศัย.

ครั้นท่านได้เห็นราชกุมารแสวงหาที่สร้างนครมาถึงที่นั่น ได้ถามจนทราบเรื่องแล้ว ก็เกิดความเอ็นดู บอกให้สถานที่นั้นและอธิบายว่า นครที่สร้างบนพื้นที่นี้ จักเป็นนครที่เลิศในชมพูทวีป. บุรุษที่เกิดในที่นี้ คนเดียว อาจปราบบุรุษในที่อื่นได้ตั้งร้อยตั้งพัน จงสร้างนครในพื้นที่นี้ และสร้างวังสำหรับราชาตรงที่ตั้งบรรณศาลา, แล้วแม่บุตรที่เกิดแต่ชนชั้นทาส^๑ ก็จะมีกำลังยิ่งกว่ากำลังแห่งจักรพรรดิ. ราชกุมารคัดค้านว่า มันเป็นที่ตั้งบรรณศาลาของท่าน, แต่ท่านกลับตอบว่า อย่ามีความเกรงใจว่าเป็นที่ตั้งบรรณศาลาของท่านเลย จงทำบรรณศาลาให้ท่านใหม่ในด้านอื่น แล้วสร้างนครตรงที่นั่น. ราชกุมารเหล่านั้นได้กระทำตามคำของท่าน และอาศัยอยู่ที่นั่นตลอดมา.

อำมาตย์ที่ติดตาม ๘ คนปลุกยักกันว่า ราชกุมารเหล่านี้ ถึงวัยสมรสแล้ว ถ้ายังอยู่ในวังของพระราชบิดา ท่านคงทำอวาทวิวาหให้, แต่ในที่เช่นนี้ย่อมตกเป็นหน้าที่ของพวกเรา. จึงพากันไปหารือกับบรรดาราชกุมาร. ราชกุมารเหล่านั้นตอบว่า ไม่เห็นมีธิดาแห่งกษัตริย์ไหนที่สมควรกับท่าน หรือมีราชกุมารที่ไหน ที่สมควรกับพระภคินีของท่าน เมื่อสมรสกับคนที่ไม่สมกัน บุตรที่เกิดขึ้นก็จะไม่บริสุทธิ์ ไม่ฝ่ายบิดาก็มารดา ศูนย์ชาติพันธุ์ที่ดีไป. เพราะเหตุนี้ท่านยินดีที่จะร่วมสมรสกับพี่น้องด้วยกัน. เมื่อเป็นที่ตกลงแล้ว ราชกุมารเหล่านั้นก็ได้ทำการสมรสอยู่ร่วมกับภคินีของตนๆ เว้นพี่สาวใหญ่ไว้ในที่เป็นมารดา.

๑. ศัพท์นี้ว่า จมฺพทาล แต่แปลว่า ทาส เพื่อให้เป็นคำที่เข้าใจง่ายขึ้น.

เมื่อเวลาล่วงไป ราชกุมารเหล่านั้นมีบุตรและนัดคามากขึ้น ส่วนพี่สาวใหญ่ได้เกิดเป็นโรคเรื้อน สีกายเหมือนดอกทองเหลือง. ราชกุมารเหล่านั้นเห็นว่า โรคนี้จะติดต่อกับผู้ที่อยู่ร่วมกัน จึงวันหนึ่งยกพี่สาวใส่รถ ทำที่ราวจะจะไปเล่นในอุทยาน แต่พาพี่สาวตรงไปป่าแล้วขุดบ่อ^๑ ทำเป็นเรือนใต้ดินให้อาศัย เอาพี่สาวใส่ไว้ในเรือนนั้นพร้อมทั้งอาหาร เอาดินกลบข้างบน แล้วกลับมาเสีย.

ครั้งนั้น พระราชาแห่งนครพาราณสี นามว่า รามะ^๒ เป็นโรคเรื้อน เป็นที่รังเกียจของพระมเหสีและนางบำเรอ ท่านสลัดใจ จึงทรงมอบราชสมบัติแก่โอรสองค์ใหญ่ เข้าป่า เทียวบริโภคน้ำมัน และรากไม้ในป่า ไม่นานก็กลับหายมีผิวสีทองอย่างเดิม. ครั้นทรงเที่ยวไปๆ พบต้นไม้มีโพรงใหญ่ ก็ปรับปรุงเนื้อที่ประมาณ ๑๖ สอก^๓ ในโพรงนั้น เป็นที่อาศัยมีประตูหน้าต่าง และบันได, ติดไฟที่กะบะไฟแล้วประทับนอน สดับเสียงนื้อและสุกรเป็นต้น. ท่านคอยฟังว่าราชสีห์หรือเสือร้องในทิศไหน รุ่งขึ้นก็เสด็จไปที่นั่น เก็บเนื้อที่เหลือเคนมาเผาจีบริโภค.

ครั้งวันหนึ่ง เมื่อท่านสุ่มไฟแล้วนั่งอยู่ตอนใกล้รุ่ง เสือตัวหนึ่งได้กลืนตัวของราชธิดาโรคเรื้อน ได้ขุยดินและกำรามขึ้นที่เหนือหลุม. ราชธิดาได้ยินเสียงและเห็นเสือ ได้ร้องขึ้นดังๆด้วยความกลัว. ท่านได้ยินเสียงนั้นทราบได้ว่าเป็นเสียงผู้หญิง ได้ไปสู่วัดนั้นแต่เช้ามีด พบแล้วร้องถามว่าใครอยู่ที่นั่น. ได้ทราบว่าเป็นผู้หญิง และเป็นธิดาแห่งพระเจ้าโอกกาทราช แต่ไม่ยอมออกมาด้วยมานะกษัตริย์ จึงทรงแสดงให้ทราบความที่ท่านก็เป็นกษัตริย์เช่นเดียว

๑. ศัพท์นี้ว่า โปกขรณิ, คือขุดขนาดเท่าเรือนเล็กๆ จึงแปลว่า บ่อ.

๒. แต่ในมหาวิสตุ (๑/๓๕๓) ชื่อว่า โกละ มาก่อนแล้ว.

๓. เข้าใจว่า ๑๖ ตารางสอก คือกว้าง ๔ สอก ยาว ๔ สอก, และจะนับฝรั่งก็แปลกันว่าตารางสอกเหมือนกัน. แต่ในที่นี้คงไว้ตามรูปศัพท์เดิม เพื่อวินิจฉัยกันดู. ศัพท์ว่า โสพส หตุตฺ ปมาณิ.

กัน จนหมดรังเกียจแล้วทอดพระองค์รับขึ้นมา ได้ประทานยาที่เคยบริโภครักษาโรคเรื้อนให้หายสนิทได้ในไม่กี่วัน และร่วมสมรสด้วยราชธิดานั้น. นางได้ประสูติโอรสรวม ๑๖ ครั้งๆละ ๒ องค์ ก็มีกุมารพี่น้องเกิดขึ้นถึง ๓๒ องค์. พระเจ้ารามผู้บิดา ได้ทรงสอนบุตรที่เจริญวัยแล้วด้วยศิลปะทั้งปวง ตามที่จะทรงสอนได้.

สืบมาวันหนึ่ง พนาจรนายหนึ่งเป็นชาวนครเดิมของพระเจ้าราม เทียวแสวงหาแก้วตามภูเขา เทียวมาในป่าพบพระราชชายาของตนเข้าก็จำได้ และกราบทูลให้ทรงทราบความที่ตนจำได้. เมื่อกำลังสนทนากันอยู่ พวกกุมารเหล่านั้นได้เข้ามา พนาจรนายนั้นทูลถามและได้ทราบเรื่องทั้งปวงก็ดีใจว่า ตนมีข่าวดีที่จะกลับไปกราบทูลพระราชบิดาที่นครเดิม. พระราชาในนครเดิมหวังที่จะอัญเชิญพระราชบิดาของพระองค์กลับ จึงยกกองทัพประกอบด้วยจาดุรงค์เสนาออกมาทูลเชิญเสด็จ. พระเจ้ารามทรงปฏิเสธว่า “อย่าเลย ลูก, เราไม่เข้าไปสู่นคร แต่เจ้าจงโค่นและรื้อต้นไม้ต้นนี้เสีย แล้วสร้างนครใหม่ให้เรา ณ ที่นี้เถิด.” พระราชาทรงจัดตามรับสั่ง และขนานนามนครนี้เป็นสองชื่อชื่อหนึ่งว่า “โกลนคร” เพราะสร้างตรงต้นโกละ (กะเบา) ที่ถูกตัด, และอีกชื่อหนึ่งว่า พัยคฆพล เพราะสร้างตรงทางของเสื่อ. ครั้นสร้างเสร็จแล้ว ก็ทูลลากลับนครของพระองค์เอง.

ต่อมาเมื่อกุมารเหล่านั้นเจริญวัยขึ้น ราชธิดาผู้เป็นมารดาได้ตรัสเล่าให้ฟังว่า มีพวกศากยะอยู่ในนครกบิลพัสดุ์ ซึ่งเป็นน้ำๆมีอยู่, ธิดาของน้ำเหล่านั้นเกล้าผมและทรงกุษาเช่นนั้นๆ ให้กุมารเหล่านั้นไปคอยอยู่ที่ทำน้ำ ครั้นธิดาเหล่านั้นมาที่ทำน้ำ จงพาเอาคนที่ตนชอบมา. กุมารเหล่านั้นได้ไปที่ทำน้ำในนครกบิลพัสดุ์ เมื่อธิดานั้นสงวนน้ำเสร็จแล้ว กำลังผึ่งผมให้แห้งอยู่ก็ตรงเข้าถือเอาตามที่ตนปรารถนา ร้องบอกให้ได้ยินชื่อและตระกูลของตนอยู่ดั่งๆ แล้วก็พาเอาไป. ศากยราช (ในนครกบิลพัสดุ์) ทรงทราบเรื่องนี้แล้ว

ตรัสแก่ข้าราชการสำนักว่า ช่างเถิด ญาติของเราเอง แล้วทรงเฉยเสีย. นี่คือการบังเกิดขึ้นแห่งศากยวงศ์และโกถียวงศ์. ศากยวงศ์และโกถียวงศ์ได้กระทำอาวาทและวิวาทะแก่กันและกันอย่างนี้สืบมา จนกระทั่งถึงสมัยพุทธกาล โดยไม่ขาดลำดับ, ดังนี้.

ตามข้อความทั้งหมดนี้ เมื่อลคเรื่องอันเปนนิยายหรือธรรมเนียมของพระอัฐฐกถาจารย์ เช่นเรื่องเสนายาว ๓ โยชน์ เป็นต้นเสียแล้ว ก็นับว่าได้เรื่องที่ฟังได้เพียงพอ.^๑ การกำเนิดของศากยวงศ์จึงสรุปความได้สั้นๆว่า พระราชบุตรของพระเจ้าโอกกากราชได้เป็นผู้ก่อตั้ง และสืบต่อกันลงมาพร้อมๆกับโกถียวงศ์ของพระเจ้ารามะ ซึ่งได้พระเชษฐภคินีของราชบุตรที่ก่อวงศ์ศากยะเปนมเหสี, และต่างฝ่ายต่างสมรสแก่กันและกัน ภายในสองวงศ์นี้ สืบมาจากกระทั่งถึงพุทธกาล ก็ยังดำเนินไปตามประเพณีนี้ ดังเช่นพระสิทธัตถะได้อภิเสกสมรสกับพระนางยโสธรา ราชธิดาแห่งพระเจ้าสุปปพุทธะแห่งเทวทहनคร เชื้อโกถียวงศ์ เป็นต้น.

นครแห่งราชกุมารเหล่านั้นได้นามว่า นครกบิลพัสดุ์ ตามนามของกบิลฤษีผู้ยกเนื้อที่ให้สำหรับสร้างนคร. ในปกรณัมฝ่ายเหนือเช่นคัมภีร์มหาวัสตุ เรียกนามนครนี้ตามสำเนียงสันสกฤตว่า กบิลวัสตุ พร้อมทั้งให้คำแปลไว้ว่า ที่ซึ่งฤษีกบิลยกให้อยู่อาศัย. แต่ในที่บางแห่งเรียกว่า กบิลวาสดุ์ก็มี ซึ่งแปลว่า ที่ดินของกบิลฤษี.^๒ ในคัมภีร์ลลิตวิสตรก็เรียกว่า กบิลวัสตุเหมือนกัน แต่บางทีก็เรียกว่า กบิลปุระบั้ง กบิลาหวยปุระบั้ง. ในคัมภีร์

๑. ควรสังเกตไว้ว่า พระอรธกถาจารย์ชอบสิ่งทีมากเกินไปจนความจริงเสมอ เช่นถ้ามากสักหน่อยแล้ว ก็ลงเอาว่า ๘๔,๐๐๐ ทีเดียว เป็นต้น ซึ่งมีอยู่ทั่วไป.

๒. ผิดกันเพียง วัสตุ กับ วาสตุ ถ้ามีใช้เขียนผิดเวลาคัดลอก ก็นับว่า ท่านถี่ถ้วนในเรื่องศัพท์กันมาก.

พุทธจริต มีเรียกว่า กบีลาสยวัสตุ^๑ ก็มี. ในคัมภีร์ทิวาวทานะ^๒ เรียก กบีลวัสตุเป็นพื้น ทั้งยังกล่าวว่านครกบิลพัสดุ์นี้ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำภาคีร์ถี ไม่ไกลจากอาศรมของฤๅษีกบิล. และในมหาวัสตุกล่าวว่านครนี้มีกำแพงล้อมอยู่ ๗ กำแพง.^๓

ส่วนทางนครพระเชษฐภคินีนั้น ที่ปรากฏชัดอยู่ ได้นามว่า โกลนคร ตามชื่อต้นไม้ที่ถูกตัดลงสร้าง นามหนึ่ง, อีกนามหนึ่งว่า พยัคฆปถ โดยถือเอานิมิตว่าสร้างขึ้นแทบทางเดินของเสื่อ ซึ่งคงหมายถึงเสื่อที่ไปคู้ยเจี่ยเหนือหลุม ที่พระเชษฐภคินีเมื่อยังเป็นโรคเรื้อนอาศัยอยู่. มีคำสำหรับเรียกชาวเมืองนี้ในชั้นหลังว่า พยัคฆปัจชะก็มี เข้าใจว่าเป็นนามแห่งตำบลหรือนิคมในนครนั้น. ในบาลีอังคุตตรนิกาย^๔ พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกโกลิยบุตรผู้หนึ่ง นามที่ขมาชื่อว่า พยัคฆปัจชะ ซึ่งหมายความว่า ชาวพยัคฆปัจชะ, และไม่มีที่เรียกพวกพยัคฆปัจชะนี้ว่าสาकยะเลย มีแต่ระบุชัดว่าเป็นพวกโกลิยะ. นอกจากนี้ นครนี้ยังได้นามว่ารามคาม เนื่องจากนามแห่งพระราชานั้นว่า ราม ตามที่ปรากฏชัดอยู่แล้วในอัฐกถา. แต่ในมหาวัสตุ ระบุว่าพระราชาก็หายจากโรคเรื้อนและสมรสกับพระเชษฐภคินีนั้น มีนามว่าโกละ พวกที่สืบเชื้อลงมา จึงได้นามว่า โกลิยะ และนครก็พลอยมีชื่อเช่นนั้นไปด้วย. แต่ข้อนี้ อาจเป็นเพียงความเข้าใจของท่านผู้แต่งหนังสือมหาวัสตุในชั้นหลังเองก็ได้.

นอกจากนี้ ยังมีนครอันก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากขึ้นอีกนครหนึ่ง คือ นครเวททหะ. พวกกษัตริย์ที่ครองนครนี้ เป็นพวกโกลิยะหรือสาकยะนั้น เป็น

๑. พุทธจริต เล่ม ๑ กถา ๒.

๒. ทิวาวทานะ น. ๕๔๘.

๓. มหาวัสตุ เล่ม ๒ หน้า ๗๕.

๔. อัฐ. อ. ไตร. ล. ๒๓ น. ๒๘๕.

๕. มหาวัสตุ ล. ๑ น. ๓๕๓.

ปัญหา เพราะมีหลักฐานอันแสดงไม่แน่นอน คือเป็นโกลิยะก็ได้ เป็นศากยะก็ได้.

ข้อที่ว่า ทางนครเทวทหะเป็นพวกโกลิยะนั้น เพราะทราบกันอยู่แล้วว่า พวกนี้สืบสายลงมาจากราชเจ้ารามแห่งโกลนคร ซึ่งเป็นพระกัศดาของพระเชษฐภคินี. และอีกประการหนึ่ง เป็นที่ทราบกันชัดเจนว่าพวกกษัตริย์ทางนครกบิลพัสดุ์นั้น สมรสกับพวกเทวทหะสืบมาจนถึงพุทธกาล และพร้อมกันนั้น ก็ทราบหรือปรากฏอยู่ในอัฐกถาว่าพวกศากยะสมรสกับพวกโกลิยะ^๑ โดยนัยนี้ เป็นอันว่าพวกที่อยู่ในนครเทวทหะ ก็คือพวกโกลิยะนั่นเอง.

ส่วนข้อที่ว่าพวกเทวทหะเป็นพวกศากยะนั้น มีบาลีปรากฏอยู่บางแห่งเช่นบาลี สยุตตนิคาเย^๒ว่า “ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในชนบทของชนชาวสักกะ อันมีนิคมชื่อ เทวทหะ ของพวกศากยะ . . .” และยังมีข้อความในปกรณ์รุ่นหลัง เช่นมहाวงศ์ เป็นต้น ก็เรียกพวกเทวทหะว่าศากยะด้วยกันทั้งนั้น. จึงมีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นสำหรับวินิจฉัยสืบไปว่า พวกเทวทหะนี้จักเป็นพวกไหนแน่, และควรวินิจฉัยเป็นข้อแรกก็คือคำว่า ศากยะ.

คำว่าศากยะ คำนี้ เพิ่งเกิดขึ้นโดยพวกราชกุมารที่ออกไปสร้างนคร ได้รับนามนี้จากพระเจ้าโศกกากราช ที่ทรงเรียกโอรสของพระองค์ ในการที่ออกไปสร้างนคร และตั้งวงศ์ของตนได้ด้วยความกล้าหาญ. ฉะนั้นคำว่าศากยะ จึงมิได้เป็นนามสำหรับพระเจ้าโศกกากราชผู้เป็นบิดา หรือของกษัตริย์พวกเดียวกัน แต่เป็นสายอื่น เช่นสายที่ครองนครเดิมของพระเจ้าโศกกากราชสืบกันลงมา หรือทางนครของพระเชษฐภคินี ที่ได้สมรสกับพระเจ้ารามแห่งโกลิยวงศ์. เราจะเห็นได้ว่า ชนชาติศากยะตามความหมายเดิมนั้น

๑. อัฐกถาที่มนิกาย สุมังค. ก. ๑ น. ๓๒๕.

๒. บาลี ขันธ. ตี. ถ. ๑๗ น. ๗.

คือกษัตริย์สายหนึ่งโดยจะเพาะ ได้แก่สายที่สืบมาจากพระเจ้าโอกกากราช ที่ออกไปสร้างนครใหม่ชื่อกบิลพัสดุ์เท่านั้น. สายนอกนั้นเป็นพวกที่มีนามอย่างอื่น เป็นแต่ร่วมโคตรกันมีอยู่หลายสาย และมีอยู่ก่อนแล้ว ที่ปรากฏชัดเช่นสายที่ครองนครเดิม แต่น่าจะมาขาดตอนเสียตอนใดตอนหนึ่งก่อนสืบมาถึงยุคพุทธกาลได้ ที่ยังรักษาเชื้อชาติของตนไว้ได้บริสุทธิ์ ก็คงมีแต่พวกสาकยะที่ครองนครกบิลพัสดุ์เท่านั้น. ในหนังสือฝ่ายอุตตรนิกายบางเล่ม เช่นมหาวัสตุ^๑ ที่กล่าวถึงกษัตริย์หนุ่มบรรดาที่มาในการประกวดฝีมือกับพระเจ้าสิริทัตตะ ในตอนที่ทรงแสดงพระองค์ว่า ทรงมีคุณสมบัติและความสามารถคู่ควรกับพระนางยโสธรา หรือที่เรียกว่าพิธิสยัมพรนั้น ได้กล่าวถึงกษัตริย์หนุ่มชาวโกลิยะ และชาวลิจฉวีด้วย. นี่ย่อมแสดงว่ากษัตริย์ที่มีเชื้อสาย **เนื่อง** กับพวกสาकยะ ถึงกับจะสมรสกันได้นั้น มิได้มีแต่สายเดียว. พวกโกลิยะและลิจฉวี มีนครอยู่ติดต่อกันใกล้เคียงกัน เป็นพวกมีอำนาจน้อยและปกครองโดยสามัคคีธรรมอย่างเดียวกันด้วย. บางที่จะได้นามว่าพวกสาकยะเหมือนกันด้วยกระมัง แต่ไม่เคยพบในปกรณ์ฝ่ายบาลีเรา ว่ามีพวกสาकยะชาววัชชีเลย. รอคสิล อ้างข้อความในหนังสือประวัติศาสตร์มังกโกลภาคตะวันออกเฉียงของ Sanang Setsen (หน้า ๒๑) ว่า พวกสาकยะแบ่งออกเป็น ๓ สาย มีนามปรากฏว่า สาकยะใหญ่ (Cakya the great) สาकยะลิจฉวี และสาकยะพวกชาวเขา (Cakya the Licchavi, and Cakya the mountaineer).^๒ แม้เรื่องนี้ จะเป็นข้อความในปกรณ์ของฝ่ายอื่น ซึ่งเชื่อถือไม่ได้นักก็ตาม แต่อย่างน้อยที่สุดก็ยังทำให้สันนิษฐานได้ว่า คงมีการเกี่ยวพันกันบ้างไม่มากก็น้อย.

ในบาลีอัมพภูฐสูตร^๓ มีพระพุทธรภาสิตปรากฏอยู่ว่า พวกสาकยะได้นามเช่นนั้น เพราะเป็นพวกที่มีความสามารถจนเป็นที่พอพระทัยของพระเจ้า

๑. มหาวัสตุ เล่ม ๒ หน้า ๗๖.

๒. รอคสิล น. ๒๐๓ เจริงอรธ.

๓. สील. ที. ไตร. ถ. ๕. น. ๑๒๐.

โศกการาชผู้เป็นบิดา. เมื่อพวกนี้ถือเป็นเกียรติยศ ก็นำไปยอมให้นามนี้ แพร่ไปในพวกอื่น โดยไม่ได้รับความยินยอมของตน แม้จะเนื่องกัน. ดังนั้น ในบาลีมหาปริณิพพานสูตร จึงมีคำเรียกพวกโกลิยะเป็นพวกหนึ่งออกไป ทั้งที่เป็นนครของพระเชษฐภคินี และเชื่อได้ว่ามีเชื้อสายสืบมาจากพระนางนั้นด้วย แม้กระทั่งถึงยุคพุทธกาล. ในอัฐกถาอัมพภูตสูตร^๑ ได้กล่าวข้อความไว้ตอนหนึ่งว่า “พวกศากยะกับพวกโกลิยะ ได้กระทำวิวาหะและอวาหะ กันและกันสืบมาจนกระทั่งถึงยุคพุทธกาล ไม่ขาดวงศ์เลย” ดังนี้ ย่อมแสดงว่า พวกศากยะกับโกลิยะนั้น ถูกแบ่งออกเป็นพวก ไม่รวมกัน ซึ่งคงจะมีหลักว่าฝ่ายหญิง ซึ่งไปสมรสกับชายอีกฝ่ายหนึ่ง บุตรที่สืบลงมาก็ต้องนับเป็นฝ่ายชายไป. ตามนัยนี้ เราจะเห็นได้ว่า เมื่อกล่าวถึงพวกศากยะโดยตรงแล้ว จะต้องหมายถึงจะเพาะพวกที่ครองนครกบิลพัสดุ์ และสืบลงมาจากราชา-กุมาร ที่เป็นโอรสของพระเจ้าโศกการาชโดยตรงเท่านั้น. และเมื่อถือตาม นัยนี้แล้ว พวกกุมารที่สืบสายมาจากพระเชษฐภคินี และครองนครเทวทหะนั้น หาจัดเป็นพวกศากยะได้ไม่. แต่เหตุไรในบาลี สัตยตตนิกาย และปกรณ์ชั้น หลังบางแห่งจึงกล่าวว่า พวกเทวทหะเป็นพวกศากยะด้วย จะได้พิจารณา สืบไป.

ในมหาวงศ์มีข้อความตอนหนึ่งว่า^๒

เทวทเห เทวทหสกุโก นามาสี ภูปติ
 อณฺชโน จาด กจฺจานา อาสี, ตสฺส สุตา ทูเว
 มเหสี จาสี กจฺจานา รณฺโณ สีนฺนุสฺส สา
 อาสี อณฺชนสกุกฺกสฺส มเหสี สา ยโสธฺรา.
 อณฺชนสฺส ทูเว ธีตา มายา จาด ปชาปติ

๑. สุมังค. ภ. ๑ น. ๓๒๕.

๒. มหาวงศ์ ระเบียบ W. Geiger น. ๑๒-๑๓.

ปตตะ ทูเว ทณฺฑปาณิ สุปปพุทฺโธ จ สากิโย
 สุปปพุทฺธสฺส สกฺกสฺส มเหสี อมิตา อหุ
 ตสฺสาส์, กทฺทาภจฺจนา เทวทตฺโต ทูเว สุตา.

ซึ่งจากข้อความเหล่านี้ มีคำบ่งไว้ชัดเจนว่า กษัตริย์ฝ่ายเทวทหะเป็นพวกสาकยะเหมือนกัน จึงมีนามว่า เทวทหสักกะบั้ง อัญชนะสักกะบั้ง ทณฺฑปาณิ และสุปปพุทฺธะ ชาวสากิยะบั้ง สุปปพุทฺธสักกะบั้ง.

ข้อความเช่นในมหาวงศ์นี้ มีทางวินิจฉัยได้เป็นสองทาง คือทางที่อาจเชื่อถือได้ และไม่อาจเชื่อถือได้. ทางที่ไม่อาจเชื่อถือได้นั้นคือว่าปกรณัมชั้นนี้ เป็นธรรมดาของพระเกจิอาจารย์ผู้รื้อยกรองไม่ชอบ หรือไม่ยึดหลักในทางอันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ หรือการเมืองเสียเลย ท่านไม่เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ เลยกล่าวไปตามที่ใครจะกล่าวตามความพอใจ หรือความเห็นของท่าน และไม่คิดว่าจะมีผลร้ายอะไรเกิดขึ้น เช่นเดียวกับที่มีปัญหาว่าพวกสาकยะเป็นราชาหรือมหาราชาหรือไม่ และท่านได้กล่าวให้กษัตริย์สกุลพระเชษฐภคินีเป็นมหาราชาไปก็มีอยู่เสมอ. อีกทางหนึ่งก็เพราะความจำเป็นในการประพันธ์ข้อความให้เป็นกาพย์ ดังเช่นตัวอย่างที่ยกมานี้ บางแห่งต้องการเพียงให้ครบคณะฉันท ก็ปล่อยคำบางคำเพิ่มลงไปให้เต็ม คำว่ามหาราชา หรืออื่นจึงถูกบันจุลงไป. นี่เป็นทางสันนิษฐานด้านที่จะไม่ถือเอาตามปกรณัมนี้.

แต่เพราะมีข้อความในบาลีชั้นสังคีติปรากฏชัดอยู่ว่า เทวทหะเป็นพวกสาकยะ และมีนามกษัตริย์บางองค์เช่นทณฺฑปาณิ เป็นต้น ก็บ่งว่า ทณฺฑปาณิสากิยะ จึงทำให้หลังสันนิษฐานได้ว่าข้อความในมหาวงศ์นั้น ถูกต้องแล้ว ยังอยู่ที่แต่ว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เพราะเราเคยเข้าใจกันมาว่า พวก

๑. เช่นบาลีสถิตินิกายที่กล่าวมาแล้ว แห่งหนึ่ง กับบาลีมถปิณณาสกัมมัชฌิมนิกาย น. ๒๒๐ มีกล่าวถึง ทณฺฑปาณิ สากิยะ.

นครเทวทหะนั้น เป็นพวกโลกียวงศ์ เพราะเป็นสกุลฝ่ายพระเชษฐภคินี, เหตุไรจึงมากลายเป็นพวกศากยะไป.

จากบาลีชั้นสังคีติที่กล่าวถึงพวกโกลิยะนั้น มีพบที่ที่กล่าวถึงพวกโกลิยะ ขวรามคาม อันเป็นนครของพระเจ้าราม ส่งทูตมาขอแบ่งพระสารีริกธาตุ แยกเป็นพวกหนึ่งต่างหากจากพวกศากยะ ซึ่งถ้าเป็นพวกเดียวกัน ก็คงไม่แยก หรือคงเรียกว่าเป็นศากยะเหมือนกัน บาลีนั้นดังนี้คือ

อดโโข เวสาลีกา ลิจฺฉวี โกสินารกานํ มลฺลานํ ทูตํ ปาหสฺสํ, ๑๗๙

อดโโข กาบปีลวตฺถวา สกฺขยา โกสินารกานํ มลฺลานํ ทูตํ ปาหสฺสํ, ๑๘๐

อดโโข อุลลกปฺปกา ฉูลโย โกสินารกานํ มลฺลานํ ทูตํ ปาหสฺสํ, ๑๘๑

อดโโข รามคามกา โกลิยา โกสินารกานํ มลฺลานํ ทูตํ ปาหสฺสํ, ๑๘๒^๑

การที่เรียกชาวกบิลพัสดุ์ว่าศากยะ พร้อมๆกันกับที่เรียกพวกรามคามว่า โกลิยะเช่นนี้ ย่อมแสดงอยู่แล้วว่าพวกรามคามหาได้เป็นพวกศากยะไม่. แต่ใน ปกรณ์ชั้นบาลี เมื่อกล่าวถึงพวกโกลิยะแล้ว ย่อมกล่าวถึงรามคาม หามี กล่าวถึงนครเทวทหะ ว่าพวกโกลิยะชาวเทวทหะไม่ ฉะนั้นจึงเป็นอันเชื่อได้ว่า เทวทหะกับรามานั้น มิใช่นครเดียวกัน. รามคามได้แก่นครเดิมที่พระเจ้าราม สร้างขึ้น และอยู่ครองกับพระเชษฐภคินี ส่วนเทวทหะนั้นต้องเป็นนครอื่นอีก แห่งหนึ่งจากรามคาม ถ้าเช่นนั้นนครเทวทหะได้แก่นครอะไรเล่า.

ในตอนนี้ มีข้อที่น่าสังเกตอยู่ข้อหนึ่ง คือบาลีมหาปรินิพพานสูตรอิก นั้นเอง ในตอนอ้างสิทธิของกษัตริย์ต่างๆที่ส่งทูตมา เพื่อรับส่วนแบ่งพระ สารีริกธาตุนั้น พวกศากยะชาวกบิลพัสดุ์พวกเดียวเท่านั้น อ้างสิทธิว่าตนเป็น ญาติ ควรได้รับส่วนแบ่ง กษัตริย์ นอกนั้นอ้างสิทธิในฐานะเป็นกษัตริย์เหมือน กับพระผู้มีพระภาคเจ้า แม้แต่พวกโกลิยะชาวรามคามก็เช่นเดียวกัน หาได้ อ้างว่าเป็นญาติไม่. ความข้อนี้ชี้ให้เห็นชัดว่า พวกรามคาม ซึ่งเป็นนคร

๑. บาลีมหาปรินิพพานสูตร มหา. ที. ไตร. ส. ๑๐ น. ๑๕๑.

ของพระสวามีของพระเชษฐภคินีนั้น ไม่นับว่าเป็นญาติกับพระผู้มีพระภาคเจ้า และเป็นพวกโกถียะโดยตรง ไม่ใช่พวกสาकยะ และไม่ใช่คนเดียวหรือพวกเดียวกันกับพวกนครเทวทหะ. ถ้าเช่นนั้นพวกเทวทหะเป็นพวกสาकยะได้อย่างไร. ข้อนี้ต้องพิจารณาถึงข้อที่ว่า พวกเทวทหะเกิดขึ้นอย่างไรเป็นส่วนสำคัญ.

พวกเทวทหะปรากฏเป็นอีกพวกหนึ่งขึ้นมาอย่างไรนั้น ในปกรณ์ฝ่ายบาลีเราไม่มีที่กล่าวถึง แต่มีในปกรณ์ฝ่ายอุตตรนิกาย พอเป็นทางสังเกต. ในมหาวัสตุ มีข้อความปรากฏอยู่ว่า พวกกุมารที่เป็นโอรสของพระเจ้ารามกับพระเชษฐภคินีนั้น ครั้นเติบโตขึ้นได้รับคำสั่งสอนจากมารดา ถึงขนบธรรมเนียมของพวกสาकยะเป็นอย่างดี และได้ไปแสดงตนต่อพวกสาकยะแห่งนครกบิลพัสดุ์, ในที่ประชุมในสันถาคาร พวกสาकยะพอใจมาก ที่เห็นกุมารเหล่านั้นมีมรรยาทถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของพวกตัว และได้ถาม ได้ทราบความที่เป็นโอรสของพระเชษฐภคินีของตนเอง และมีบิดาเป็นกษัตริย์มีตระกูลไม่ต่ำกว่า^๒ ก็พอใจที่จะสมาคมด้วย จึงประชุมและตกลงกันให้ธิดา และการแต่งตั้ง (appointments), พร้อมทั้งให้ที่ดินสำหรับการเพาะปลูก และสำหรับตั้งบ้านเรือนอาศัย. ปัญหาที่อยู่เล็กน้อยตรงคำว่า “การแต่งตั้ง” คำนี้ในที่นี้หมายถึงการยอมรับเข้าเป็นพวกสาकยะนั่นเอง เพราะข้างต้นมีคำของพวกกบิลพัสดุ์กล่าวกันขึ้นเองว่า “เขาต้องเป็นพวกสาकยะด้วย เขาอยู่ในวรรณะเดียวกันกับเรา เราจึงให้สัตรีสาकยะและการแต่งตั้งแก่เขาเถิด.” เป็นอันว่าการแต่งตั้งในที่นี้ คือการยอมรับเข้าเป็นพวกสาकยะ เพื่อรวมกันได้ในทางสมรส. เมื่อกุมารพวกนี้ได้รับที่ดินแล้ว เข้าใจว่าคงตั้งเป็นนครหรือนิคมขึ้นเป็นของตน และใช้นามพวกตนว่าสาकยะด้วย เพราะเชื่อได้ว่านครที่สร้าง

๑. มหาวัสตุ ล. ๑ น. ๓๕๒ - ๓๕๕.

๒. หนังสือบางเล่มว่าพระเจ้ารามนี้ เป็นกษัตริย์สายจันทรวงศ์, แต่ในที่นี้ กุมารเหล่านั้นบอกว่า เป็นกษัตริย์กรุงพาราณสีเท่านั้น

ขึ้นนี้ ก็คือเทพทหนครนั่นเอง ทั้งบาลีสันยุตตนิกายก็ระบุชัดเจนอยู่แล้วว่า เทพทหนครนิคมของพวกศากยะ ก็มีพวกศากยะชาวเทพทหนครอีกพวกหนึ่งต่างหาก จากพวกกบิลพัสดุ์. ข้อสันนิษฐานอันนี้ลงรอยกันได้กับข้อความในทูลลวะ. ในทูลลวะ กล่าวไปอีกอย่างหนึ่งแต่สั้นๆว่า เมื่อพวกศากยะมีลูกหลานมากขึ้น เทพคาได้ชี้พื้นที่แห่งหนึ่งให้สร้างนครเพิ่มขึ้นใหม่ และนครนั้นได้นามว่า เทพทหนคร มีความหมายว่าสร้างตรงที่เทพคาชี้. ทูลลวะกล่าวสั้นเกินไปก็จริง แต่กินความกว้างมาก คำว่าเทพคาหมายถึงกษัตริย์ชั้นที่เป็นหัวหน้านั่นเอง, และคำว่ามีลูกหลานมาก ก็หมายได้กว้างทั่วไป ซึ่งในที่นี้หมายถึงกุมารที่มาจากรามคามนั้นก็ได้ เพราะที่ประชุมของพวกศากยะยินดีรับเอาเป็นพวกตัว. ด้วยเหตุผลดังนี้ จึงสันนิษฐานว่านครเทพทหนคร คือนครของกุมารพวกนี้ ซึ่งที่แท้ควรจะเป็นพวกโกลิยะและอยู่ในรามคาม กลับมาตั้งพวกของตัวเอง และสมทบเป็นพวกศากยะไปเสีย. ทางรามคาม จึงมีแต่จะขาดตอนกันออกไป จนไม่กล้านับว่าเป็นญาติ ดังที่ปรากฏในคราวส่งทูตมาขอแบ่งส่วนพระบรม-ธาตุดังกล่าวแล้ว. แต่ตรงกันข้ามกับทางเทพทหนคร ยิ่งใกล้ชิด เป็นพวกศากยะยิ่งขึ้นทุกที เพราะการสมรส ซึ่งสมรสกันระหว่างพวกเทพทหนครกับพวกกบิลพัสดุ์เท่านั้น หาไปถึงพวกรามคามด้วยไม่ สืบมาจนถึงพุทธกาล ซึ่งเราจะได้ยืนยันแต่ว่ามีการสมรสกับพวกเทพทหนครเท่านั้น, และพวกนี้ก็ถูกนับเป็นพวกศากยะเอาเสียทีเดียว พร้อมกับที่พวกรามคามยังถูกนับเป็นพวกโกลิยะอยู่ตลอดมา. อาจมีบางส่วนหรือบางพวกที่แบ่งเรียกพวกเทพทหนครว่าเป็นพวกโกลิยะบ้างก็ได้ เช่นทางพวกรามคามอาจเรียกเช่นนั้น แต่ส่วนทางเทพทหนครเอง กับทางกบิลพัสดุ์ คงอ้างตัวเองหรือยอมรับเอาเป็นพวกศากยะ ครั้นมาถึงยุคร้อยกรองปกรณ์ต่างๆ ยิ่งทำให้เป็นศากยะยิ่งขึ้น ด้วยความรักและเคารพในพระผู้มีพระภาค. นครเทพทหนครอยู่ทางไหน ไม่มีข้อความบ่งไว้ชัด

๑. ทูลลวะ พ. ๔๔๕ หรือ รอกขิล น. ๑๒.

แต่คงสันนิษฐานได้ว่า อยู่ใกล้กับทางกบิลพัสดุ์ยิ่งกว่ารามคาม เพราะปรากฏอยู่ในบาลีสถิตตนิคายแล้วว่า เทวทหะเป็นนิคมของพวกศากยะ และทั้งในมหาวัสตุกถ์กล่าวข้อความซึ่งฟังได้ว่า ที่ดินที่พวกศากยะยกให้แก่พวกกุมารเหล่านั้น ย่อมอยู่ใกล้กับทางกบิลพัสดุ์นั่นเอง, ยิ่งในทูลลวาก็ยังแสดงว่าเป็นพวกศากยะ และในแดนศากยะเอาเสียทีเดียว, โดยนัยนี้จึงเป็นอันยุติได้ว่า นครเทวทหะนั้น เป็นนครอีกนครหนึ่งจากรามคาม และถูกนับเป็นพวกศากยะด้วยตั้งแต่เดิมมา และได้เกี่ยวพันกันมากับทางนครกบิลพัสดุ์ โดยทางสมรสลงมาจนกระทั่งถึงยุคพุทธกาล.

เมื่อพวกโกถิยะมิใช่พวกศากยะดังนี้แล้ว โกลนครหรือรามคาม ก็ไม่อาจถูกนับรวมอยู่ในแคว้นสักกะ หรือศักยะ ซึ่งหมายถึงดินแดนของพวกศากยะ. ข้อที่ควรถือเป็นหลักในที่นี้คือข้อที่ว่า คำว่า ศากยะ หรือศักยะก็ตาม หาใช่เป็นชื่อของประเทศไม่ แต่เป็นชื่อของชาวชาติหรือชนชาติ. ข้อนี้เทียบกันได้กับคำว่า ไทย เป็นชื่อของชนชาติ (แต่คำว่าสยามเป็นชื่อของดินแดน) ครั้นมาบัดนี้ ได้ใช้ชื่อของชนชาติเป็นชื่อของประเทศ โดยมีความหมายว่าประเทศของชนชาติไทยทั้งหลาย แต่ในที่สุดได้เรียกให้สั้นเพื่อสะดวกว่า ประเทศไทยเท่านั้น. คำว่าศักยะก็เช่นเดียวกัน เมื่อจะใช้เป็นชื่อของดินแดน ต้องใช้เป็นรูปพหูพจน์ไป เช่น สากยานิ ชนปโท เช่นเดียวกับพวกอื่นๆเหมือนกัน เช่น กุรุณิ ชนปโท, มาถรานิ ชนปโท, เปนตัน, ซึ่งมีความหมายแต่เพียงว่า ชนบทหรือดินแดนของพวกชนชื่อนั้น เท่านั้น หาใช่ดินแดนนั้นมีชื่ออย่างนั้นไม่. แต่ครั้งต่อมาเป็นภาษาไทย เรียกอย่างนั้นไม่สะดวกแก่ลักษณะนิยมในภาษา จึงเลยเรียกเป็นชื่อประเทศเสียทีเดียวว่า ประเทศสักกะ แต่ก็คงใช้เป็นรูปพหูพจน์ คือหมายถึงนิคมน้อยๆหลายๆนิคม ล้วนแต่เป็นของพวกศากยะทั้งนั้น มีนครหลวงชื่อกบิลพัสดุ์. ในบาลีไม่มีคำว่า ประเทศสักกะ ซึ่งเป็นรูปเอกพจน์ มีแต่ สกุเกสุ หรือ สกยานิ นิคม

ซึ่งหมายถึงดินแดนส่วนน้อยๆ ของชนชื่อพวกสักกะหรือศากยะรวมกันหลายๆ นิคมเท่านั้น. แต่เมื่อได้ใช้กันจนจินว่า ประเทศสักกะในเมืองไทยแล้ว ก็ใช้กันสืบมา ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ก็ได้ใช้คำว่าประเทศสักกะด้วย แต่มีความหมายเพียงดินแดนส่วนน้อยๆ เป็นส่วนๆ ของพวกศากยะที่ขึ้นอยู่ในโกศลหรือประเทศโกศลเท่านั้น.

เมื่อคำว่าศากยะมิได้เป็นชื่อของประเทศ แต่เป็นชื่อของชนชาติ ดังนี้แล้ว พวกโกลิยะก็ไม่มีส่วนที่จะเป็นพวกศากยะ และนครรามคาม ก็ไม่อาจนับรวมเข้าในประเทศสักกะด้วย เพราะเหตุนั้น.

ในบาลีชั้นสังคีติ ก็มีทางให้สังเกตโดยแน่นอนอยู่แล้ว เมื่อกล่าวถึงดินแดนของพวกศากยะ ก็ใช้คำว่า สกฺเกสุ, เมื่อกล่าวถึงดินแดนของพวกโกลิยะ ใช้คำว่า โกลิเยสุ ดังจะนำมาเทียบกันไว้ในที่นี้ พอเป็นตัวอย่างดังนี้ :-

เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหริติ กปิลวัตถุสมิ นิคฺคราธาเม^๑

เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหริติ เทวทหํ นาม สกฺขานํ นิคโม^๒

เอกํ สมยํ ภควา โภพิเยสุ วิหริติ กกุกรปตฺตํ นาม โภพิยานํ นิคโม^๓
 นี้ย่อมเห็นได้ว่า โกลิยะกับสักกะ มิได้นับรวมเป็นประเทศ หรือดินแดนเดียวกัน.

ส่วนทางนครเดิมของพระเจ้าโอกกากราชนั้นเล่า หาถูกนับว่าเป็นพวกศากยะได้ไม่. ตามเหตุผลย่อมแสดงอยู่แล้วว่า ไม่ติดต่อกับทางกบิลพัสดุ์โดยทางสมรส และทั้งคงถือนามที่เป็นเกียรติของพวกตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีเกียรติกว่าคำว่า พวกศากยะ มาก่อนแล้ว, การที่จะมารับถือนามว่าศากยะ อันเป็นเกียรตินามของพวกกุมาร ที่แสดงความสามารถของ

๑. บาลี อัญฺฐ. อํ. ไตร. ถ. ๒๓ น. ๒๘๑ และอื่นๆ อีกมาก.

๒. บาลี อัญฺฐ. อํ. ไตร. ถ. ๒๓ น. ๒๘๕.

๓. บาลี จันทร. สํ. ไตร. ถ. ๑๗ น. ๗.

พวกตัวอิกพวกหนึ่งนั้น เป็นไปไม่ได้ ทั้งจะถือว่าเป็นการเสียเกียรติด้วยซ้ำไป. ทั้งยังเป็นที่ยึดถือได้ด้วยว่าเชืวงศ์ของพระเจ้าโอกกากราช ที่ครองนครเดิมนั้น คงสูญเชื้อไปเสียแล้วก่อนมาถึงยุคพุทธกาล โดยมีกษัตริย์วงศ์อื่นเข้าแซกแซงแย่งชิงเอาไป หรือย้ายนครหลวงไปเสียในที่อื่นด้วย. จึงเป็นอันกล่าวได้ว่า ประเทศสักกะ มีเพียงประเทศเดียว ก็หมายถึงแคว้นสักกะที่มีนิคมหลายนิคม และมีนครกบิลพัสดุ์เป็นนครหลวง เท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับนครเดิมของพระเจ้าโอกกากราช และนครรามคามของพวกโกลิยะด้วย. การที่จะสันนิษฐานว่า พวกราชกุมารเหล่านั้นจะได้สร้างนครขึ้นองค์ละนครรวมเป็น ๔ นครทั้งกบิลพัสดุ์นั้น ยังไม่มีทางสันนิษฐาน และน่าจะเป็นไปไม่ได้ ในเมื่อพิจารณาถึงการปกครอง ซึ่งเป็นไปในทำนองสามัคคีธรรม และมีนครปรากฏอยู่เพียงนครเดียว ในฐานะเป็นนครหลวง, ส่วนคำอื่นเช่นเทวทหะ เป็นต้น หากมีปรากฏเป็นชื่อนครไม่ กลายเป็นเพียงชื่อนิคมหนึ่งๆของพวกศากยะเท่านั้น.

การที่จะสันนิษฐานว่าเทวทหะเป็นนครหลวง ดังที่เรียกกันว่ากรุงเทวทหะเป็นประเทศของอิกพวกหนึ่ง ซึ่งติดต่อทางสมรสกับพวกศากยะนั้นเป็นไปไม่ได้, เพราะปรากฏชัดอยู่แล้วในบาลี สยุตตนิกายว่า เทวทหะ เป็นนิคมของพวกศากยะ. ในประวัติศาสตร์อินเดีย ของ เคมบริดจ์ กล่าวว่า เทวทหะเป็นเพียงเมือง (Town) เมืองหนึ่งของพวกศากยะเท่านั้น. การที่มีการสมรสกันระหว่างพวกเทวทหะกับพวกกบิลพัสดุ์นั้น เป็นเพียงการภายในประเทศ แต่เรามักเข้าใจกันว่าเป็นกิจการระหว่างประเทศสองประเทศ. ในหนังสือปกรณ์ชั้นหลัง กล่าวไว้คล้ายกับว่าเป็นกิจการระหว่างมหาประเทศเอาทีเดียว จึงมีการบรรยายถึงการที่ต้องส่งทูตเที่ยวเลือกหาเจ้าสาว ตลอด ๘ ทิศ และในที่สุด ได้พบผู้ที่ควรเป็นเจ้าสาวจากกรุงเทวทหะ ดังนี้เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้อ่านเชื่อไปตามราวกันว่า เป็นเรื่องอยู่กันคนละมุมทวีปทีเดียว. แต่เมื่อ

พิจารณาจากปรมณ์ชั้นเดิมจริงๆแล้ว จะเห็นว่าเทวทหะเป็นเพียงนิคมที่ขึ้นรวมอยู่ในพวกศากยะ หรือทางกบิลพัสดุ์ เท่านั้น ทั้งเข้าใจว่าอาจไม่มีสันถาคารของตัวเอง เวลาประชุมกิจการ ก็ประชุมที่สันถาคารแห่งกบิลพัสดุ์ นั่นเองด้วย. ถ้าพิจารณาจากปรมณ์ฝ่ายอุตรนิกายแล้ว จะยังเห็นว่าการสมรสระหว่างพวกกบิลพัสดุ์ กับเทวทหะนั้น ยิ่งเป็นภายในยิ่งขึ้น โดยที่เป็นพวกที่ติดต่อกันอยู่ใกล้ชิดเสมอ มีการรับผิดชอบทางการเมืองร่วมกัน และประชุมแห่งเดียวกัน มีศักดิ์หรืออำนาจเท่ากัน เช่นจะขัดแย้งพระเจ้าสุทโธทนะได้ เช่นเดียวกับพวกศากยะในกบิลพัสดุ์เอง. ดังนั้นจึงเป็นอันว่า นครหลวงของพวกศากยะมีแต่กบิลพัสดุ์เท่านั้นและพวกศากยะก็มีได้แบ่งกันเด็ดขาดเป็นพวกศากยะกบิลพัสดุ์และศากยะเทวทหะเหมือนพวกมัลละที่แยกกันเด็ดขาดเป็นมัลละชาวปาวา กับมัลละชาวกุสินารา ซึ่งถึงกับต้องขอแบ่งส่วนพระสารีริกธาตุอีกส่วนหนึ่งต่างหาก. แต่สำหรับพวกศากยะนั้น ปรากฏว่ามีที่ส่งทูตไปขอส่วนแบ่งพระบรมธาตุแต่ศากยะชาวกบิลพัสดุ์ เท่านั้น ทำให้จึงไม่มีศากยะชาวเทวทหะ ทั้งนี้ก็เพราะว่า เทวทหะรวมอยู่ในพวกกบิลพัสดุ์นั่นเอง, ส่วนทางรามคามซึ่งเป็นญาติห่างออกไปกว่า กลับส่งทูตไปได้ ได้รับมาตามประสงค์.

จึงสรุปความในขั้นนี้ได้ว่า พวกศากยะมีนครเพียงนครเดียว ที่เป็นนครหลวง นอกนั้นเป็นเพียงนิคมหรือหมู่บ้านซึ่งแบ่งแยกกันออกไป รวมเรียกกันทั้งหมดว่าแคว้นศากยะ ไม่นับรวมแคว้นโกถิยะและนครเดิมของพระเจ้าโอกกากราช เข้าด้วยวัน, และหมายถึงเฉพาะพวกที่มีนครกบิลพัสดุ์ เป็นนครหลวงสืบกันลงมา จนถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าเท่านั้น. พวกนี้มีการศึกษา การปกครอง และขนบธรรมเนียมโดยเฉพาะของตนเองอย่างไร อันแตกต่างไปจากที่วรรณะกษัตริย์อื่นๆจะพึงมีตามธรรมดาอื่นๆ จะได้กล่าวต่อไปในตอนหลัง จากที่จะได้

วินิจฉัยถึงคำว่า โคตมโคตร หรืออาทิตยโคตร อันเป็นโคตรของกษัตริย์พวกนี้เสียก่อน.

กำเนิดแห่งโคตมโคตร พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอยู่ในวรรณะกษัตริย์แห่งอาทิตยโคตร หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าโคตมโคตร. สองชื่อนี้ เป็นชื่อสำคัญและได้ยินอยู่ทั่วไปยิ่งกว่าชื่ออื่น. นอกนั้น ยังมีคำแทนซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกัน เช่นอาทิจงพันธู เป็นต้นบ้าง. และคำอื่น เช่น อังคิรส ที่มีได้หมายถึงอาทิตยวงศ์ก็ตาม แต่ได้หมายถึงเหตุการณ์ที่เป็นเครื่องหมายประจำโคตรๆนี้บ้าง.

ในคัมภีร์มหาวัสตุ เรียกพวกสาकยะทุกคนว่าอาทิตยพันธู (อาทิตยวณฺชน) เพราะเหตุที่พระเจ้าอิศขวาถู หรือโอกกากราชเป็นกษัตริย์เชื้อสายอาทิตยวงศ์. และยังเรียกพวกสาकยะว่า พวกอิศขวาถูวงศ์ด้วย. ถึงแม้ในฝ่ายบาลีเราก็จะได้พบคำว่าอาทิจงพันธู และคำว่าอังคิรส อยู่ทั่วไป,^๑ แต่ไม่เคยพบที่เรียกโอกกากรวงศ์เลย. คนนอกทั่วไป เขาเรียกพระผู้มีพระภาคเจ้าว่าสมณโคตม ตามชื่อโคตร ซึ่งแสดงอยู่อย่างชัดเจนว่า พระองค์ทรงมีโคตรอย่างนั้น. แต่ในบาลีปิพพชาสูตร^๒ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถึงพระองค์เองว่าเป็นอาทิตยโคตร เพราะชื่อทั้งสองนี้ เป็นคำเดียวหรือหมายถึงโคตรๆเดียวกัน. พวกสาकยะทุกคนจึงเป็นพวกอาทิตยโคตรหรือโคตมโคตร และคำนอกนั้นเป็นคำที่แทนหรือหมายถึงโคตมโคตรนั่นเอง.

ในบาลีมหาวิงค์ ปาจิตติยกัณท์^๓ มีระบุชื่อโคตรสูงและต่ำ ได้ยกตัวอย่างโคตรสูงไว้คือ โคตมโคตร โมคคัลลานโคตร กัจจายนโคตร

๑. โย โสวาทิตยวณฺชนํ สาकยานํ ปรมุณฺนิ : มหาวัสตุ ๒ หน้า ๓๐๓.

๒. ที. ปา. ๑๑/ ๒๑๐ - อังคิรสฺส นมตฺถ สกฺยปตฺตสฺสฺส สิริมโต.

๓. มหาวิคค์ สุตตนิบาต ขุท. ล. ๒๕/ ๒๐๗.

๔. วินัยปิฎก ไตร. ล. ๒ น. ๑๖๕.

วาเสฏฐโคตร, และโคตรต่ำคือ ภารทวาชโคตร. แต่สำหรับพวกกษัตริย์ปรากฏว่าถือกันว่าอาทิตยโคตรเป็นชื่อที่สำคัญสำหรับวรรณะนี้. อาทิตยโคตรหรืออาทิตยวงศ์จึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาหาเค้าเงื่อน ตามที่เกี่ยวกับพระผู้มีพระภาคเพียงไร ไม่ว่าจะเป็นไปได้ในแง่ที่ว่าพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์วงศ์นั้นจริง หรือว่าเป็นแต่เพียงเกจิอาจารย์รุ่นหลัง ได้ลากแนวบรรพบุรุษของพระองค์ขึ้นไปทางคั้นั้น เช่นเดียวกับที่พวกคฤสเถียนลากแนวแห่งบรรพบุรุษของพระยีสัส ไครีส ขึ้นไปจนถึงดาวิด คนสำคัญในประวัติศาสตร์ ทั้งที่คัมภีร์กล่าวอยู่ว่าท่านเป็นบุตรพระเป็นเจ้า.

ในปกรณ์ฝ่ายใต้ หรือเถรวาท มีกล่าวแต่เพียงว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นอาทิตยโคตรหรือโคตมโคตร แต่ไม่มีกล่าวถึงว่าสืบขึ้นไปถึงพระอาทิตยผู้เป็นต้นวงศ์อย่างไร นอกจากจะกล่าวขึ้นไปจนถึงพระเจ้าสมมตราช กษัตริย์องค์แรกในโลกเท่านั้น. แต่ในปกรณ์ฝ่ายเหนือ มีกล่าวไว้ด้วยว่า สืบลงมาจากพระเจ้าอิกษวากุ ซึ่งเป็นโอรสของพระเคาตมฤณี และทั้งกุมารองค์นี้ฟักองค์ขึ้นด้วยแสงอาทิตย์. อีกทางหนึ่ง กษัตริย์อิกษวากุเป็นนามที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ปุราณะ และเป็นกษัตริย์ในสมัยปุราณะ อันเป็นโอรสโดยตรงของพระมนู ซึ่งเป็นโอรสของพระอาทิตย์.^๑ แม้ว่าเรื่องราวจะไม่ตรงกันโดยทั่วไป แต่ก็จะสังเกตเห็นนามกษัตริย์ในคัมภีร์ ปุราณะ กับในคัมภีร์ของพวกพุทธบริษัทพ้องกันอยู่ไม่น้อย. อีกทางหนึ่ง ตามที่ทราบกันอยู่เป็นหลักทั่วไปในวรรณคดีฮินดู ปรากฏว่าชื่อโคตรนั้นขนานขึ้นตามชื่อของพระ หรือปุโรหิต ผู้ทำหน้าที่ประจำตระกูล ซึ่งเป็นธรรมเนียมในสมัยพระเวท. จึงมีบางท่าน^๒ ลงสันนิษฐานว่า บางทีกษัตริย์อิกษวากุวงศ์ จะได้เคยมีพระผู้ประจำตระกูลชื่อโคตมมาก่อนก็ได้. แต่เห็นว่าธรรมเนียมในพระเวทนั้น

๑. วิษณุปุราณะ ภาค ๔ ตอน ๑, ฉบับ Wilson เล่ม ๓ หน้า ๒๓๑.

๒. Some Ksatriya Tribes ของ B. C. Law, น. ๑๗๕.

อาจใช้สำหรับพวกที่ไม่มีโคตรมาก่อน แต่ต้องการจะตั้งโคตรใหม่ก็เป่นได้. เมื่อพวกสากยะมีบรรพบุรุษที่มีโคตรมาแล้ว ทั้งเป่นโคตรสูงด้วย ธรรมเนียมนั้นอาจไม่ถูกนำไปใช้ และข้อสันนิษฐานนั้นก็เป่นอันตกไป คงฟังแต่ตามที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ หรือเหตุผลทางอื่นก็พอ.

ในคัมภีร์ของพวกพุทธบริษัททางฝ่ายอุตตรนิกาย แม้จะได้บรรยายเรื่องที่พระเจ้าอิกษวากู (หรือโอกกากกราช) เป่นโอรสของพระเจ้าคตมฤณี แล้วก็ตาม แต่ก็ไม่วายลากแนวบรรพบุรุษต่อขึ้นไปอีก จนถึงพระเจ้าสมมตติราชเหมือนกัน ช่างคล้ายกับที่พวกคฤสเดียนลากแนวของพระยีสซ์สขึ้นไปตามสายโยเซฟ จนถึงดาวิดฉันนั้น. พระเจ้าสมมตติราชเป่นกษัตริย์องค์แรกของโลก นับแต่เริ่มมีมนุษย์ขึ้นในโลกดังที่กล่าวไว้ในบาลีอัคคัญญสูตร ปาฏิถวัคค์ ทีฆนิกาย^๑ ซึ่งผู้ต้องการทราบละเอียดจักดูได้จากที่มานั้น, เป่นกษัตริย์ที่พวกกษัตริย์ทุกสายเชื่อว่า เป่นเกียรติยศอย่างยิ่ง ถ้าใครได้สืบลงมาโดยตรง, ก็เป่นกษัตริย์ที่บริสุทธิ์แท้โดยสายโลหิต. คัมภีร์ฝ่ายทักษิณนิกายเรา เช่นอัญญูกถาทีฆนิกาย และปกรณ์พิเศษเช่นมหาวงส์ และปกรณ์รุ่นหลังเช่นปฐมสมโพธิเป่นต้น กล่าวการสืบมาจากพระเจ้าสมมตติราชตรงกันหมด ชะรอยจะถือว่าการสืบลงมาจากอาทิตยวงส์ ไม่เป่นสิ่งสำคัญ, หรือไม่สำคัญเท่าการสืบลงมาจากพระเจ้าสมมตติราช ก็ทราบไม่ได้, แต่ถึงอย่างนั้นก็ได้ลากแนวผ่านลงมาทางพระเจ้าโอกกากกราช ซึ่งตรงกันกับพระเจ้าอิกษวากูในคัมภีร์ของพวกอุตตรนิกาย และอิกษวากูในคัมภีร์ปุราณะของฝ่ายพราหมณ์ ดังกล่าวมาแล้ว.

คำว่าโอกกากกราช กับคำว่าอิกษวากู เมื่อเทียบกันดูโดยศัพท์หรืออักษรวิธีของตำราไวยากรณ์ ไม่มีทางที่จะเห็นได้ว่าตรงเป่นคำๆเดียวกันได้เลย. แต่เป่นเพราะคัมภีร์ฝ่ายอุตตรนิกายได้ใช้คำๆนั้นทุกๆคราว หรือ

๑. ไตร. ถ. ๑๑ น. ๑๐๑.

ทุกๆแห่งที่ฝ่ายทักษิณนิกายเราใช้คำว่าโอกกากราช จึงเป็นที่เชื่อถือกันมา คำสองคำนี้ตรงกันจะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้. แม้จะมีบางคนสงสัย^๑ ว่า บางทีจะเป็นเพราะพวกอุตตรนิกายหรือใครๆ มีเจตนาสร้างคำว่า อิกษวากู ขึ้นในฝ่ายตัว เพื่อให้อิกษวากูในฝ่ายปุราณะมาเข้ารอยกันได้สนิท และสืบสายอาทิตยวงศ์ไปตามแนวนั้น ก็ยังมีทางที่จะกล่าวได้ว่า ตามคัมภีร์ของพวกอุตตรนิกาย ก็สืบสายบรรพบุรุษตรงไปยังพระเคาตมฤณี และปีกตัวออกมาจากอสุจิด้วยแสงอาทิตย์อยู่แล้ว. แม้ไม่ต้องฟังพาอิกษวากูตามนัยแห่งปุราณะที่สืบขึ้นไปยังพระมนูโดยตรง ก็ยังสืบไปตามแนวของตัวได้. และการที่นามกษัตริย์ หรือเรื่องราวทางฝ่ายอินดูมาตรงกับนาม หรือเรื่องราวในปกรณ์ของพวกพุทธบริษัทนั้น มิใช่จะมีแต่เรื่องอิกษวากูนี้ ยังมีเรื่องอื่นอีกหลายเรื่อง. ตัวอย่างเช่นเรื่องรามจันทร ถูกขับไปจากนครของท้าวทศรถพร้อมกับพระลักษมณ์และนางสีตา ก็ตรงกับเรื่องและนามในทศรถชาคก^๒ ของฝ่ายนี้ ทั้งยังมีเค้าเรื่องคล้ายกับที่ราชกุมารของพระเจ้าโอกกากราชถูกขับเพราะพระบิดาหลังพระโอบุษฐ์ ประทานพรแก่พระมเหสีองค์ใหม่เช่นเดียวกันด้วย, แม้ชื่อนครจะผิดกันบ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อย, เช่นนครพาราณสีแทนเมืองอโยธยา และไปทางทิศเหนือแทนที่จะไปทางทิศใต้ เป็นต้น. ข้อนี้ทำให้เชื่อว่า การฟ้องกันนั้น คงมิใช่เป็นไปโดยเจตนา เพราะเรื่องเล็กๆน้อยๆที่ฟ้องกันก็มีมาก โดยไม่เห็นทางว่าจะแก้งแต่ให้ฟ้องกันเพื่อประโยชน์อะไร. จึงเป็นอันยุติได้ในตอนนี้ว่า บรรพบุรุษที่สืบขึ้นไปจากพระเจ้าโอกกากราชนั้น สืบขึ้นไปจนถึงพระเคาตมฤณี แล้วจึงสืบขึ้นไปถึงพระเจ้าสมมตราชอิกชั้นหนึ่ง ตามข้อความของพวกอุตตรนิกาย นี้อย่างหนึ่ง, และสืบจากพระเจ้าโอกกากราชขึ้นไปถึงพระเจ้าสมมตราชโดยตรง โดยไม่มีพระเคาตมฤณีตาม

๑. พุทธประวัติของ อี เจ ธอมัส หน้า ๖

๒. เอกาทสกนิบาต ชาตกัฏฐกถา ภาค ๖ หน้า ๔๕

ข้อความในฝ่ายทักษิณิกายเรา นี้ก็อีกอย่างหนึ่ง, และยังมีที่สืบจากพระเจ้าอิษวาถู (หรือโออกกากราช) ขึ้นไปทางพระมนู และถึงพระอาทิตย์โดยตรง ตามข้อความในปุราณะอีกทางหนึ่งด้วย. แต่สำหรับอย่างที่ว่าสามนี้ ไม่จำเป็นจะต้องพิจารณาหรือศึกษาโดยละเอียดเช่นสองอย่างข้างต้น ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้.

ก. ในฝ่ายทักษิณิกายเรา ดังที่กล่าวมาแล้วว่า มีข้อความตรงกันทั้งในอัฐกถาที่ฆนิกาย ปกรณ์พิเศษเช่นมหาวงส์ และหนังสือรุ่นหลังเช่นปฐมสมโพธิ แม้จะมีพยัญชนะของคำบางคำ หรือผลความแตกต่างกันบ้าง ก็ยังแสดงให้เห็นว่าได้ถ่ายทอดมาจากกัน และเว้นบางตอนเสียตามความประสงค์ของผู้รื้อยกรอง. ข้อนี้ย่อมแสดงว่าชั้นเดิมที่สุดคงมีเพียงสำนวนเดียว และเข้าใจว่าคงเป็นอัฐกถาที่ฆนิกาย หรือข้อความเดิมที่ทำนรื้อยกรองเป็นอัฐกถาอันนี้ขึ้น ซึ่งนักศึกษาชาวยุโรปก็มีความเห็นชอบไปทางนั้นปรากฏอยู่ในข้อที่เขามักอ้างข้อความนี้ มากกว่าข้อความในมหาวงส์. เพราะฉะนั้น ในที่นี้จะได้ยกเอาข้อความแห่งอัฐกถาที่ฆนิกายขึ้นกล่าวเป็นหลัก และกล่าวถึงข้อความในปกรณ์อื่นจะเพาะที่แตกต่างออกไป แม้จะโดยผลความดังกล่าวแล้ว.

เรื่องมีว่า พระเจ้าสมมตราชกษัตริย์องค์แรกในโลก มีกษัตริย์สืบสันตติวงศ์ ลงมาตามลำดับชั้นดังต่อไปนี้.^๑

พระเจ้าสมมตราช

พระเจ้าโรชะ

พระเจ้าวรโรชะ

พระเจ้ากัลยาณะ

พระเจ้าวรกัลยาณะ

๑. สุมังค. ภ. ๑ น. ๓๑๕.

พระเจ้ามันธาดา

พระเจ้าวรมันธาดา

พระเจ้าอุโปสถะ

พระเจ้าวระ

พระเจ้าอุปวระ

พระเจ้ามณฑะ

กษัตริย์พระนามอย่างอื่นอีกมากมายหลายพระองค์
(จนถึงกับอัญญาภรรยาสำนวนว่า ๘๔,๐๐๐ องค์) แล้วก็ถึง

พระเจ้าโอกกากราช วงศ์ที่ ๑

พระเจ้าโอกกากราช วงศ์ที่ ๒

และ พระเจ้าโอกกากราช วงศ์ที่ ๓ ซึ่งมีโอรส ๕ องค์
ธิดา ๕ องค์ ซึ่งต้องออกไปสร้างนครอยู่ใหม่ดังกล่าวแล้ว. และการที่ใช้
คำว่าพระเจ้าโอกกากราชวงศ์ที่ ๑ วงศ์ที่ ๒ เช่นนี้ ย่อมแสดงว่าคำว่า
โอกกากราชเป็นชื่อวงศ์ เช่นวงศ์อุทองของประเทศไทย เป็นต้น. ในมหา
วัศตุ^๑ ก็มีกล่าวไว้ว่า พระเจ้าอิชวากุพระนามว่า สุชาตะ (The Igshvaku King
Sujata) เป็นทำนองเดียวกัน เป็นที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งว่า พระเจ้าอิชวากุ
หรือโอกกาเกะนั้นมีมากหลายพระองค์. ในหนังสือทูลลวะ (พุทธประวัติฉบับ)
ก็กล่าวอย่างเดียวกัน.^๒ พระเจ้าโอกกากราชวงศ์ที่ ๑ วงศ์ที่ ๒ คือใคร
มาอย่างไรนั้น ไม่มีกล่าวไว้ในทักษิณนิกายเรา แต่อาจจับเค้าเงื่อนได้จาก
ฝ่ายทูลลวะว่า โอกกาเกะวงศ์ที่ ๑ ตรงกับโอรสของพระศาตมฤษีองค์ที่,
วงศ์ที่ ๒ คือองค์น้อง, และวงศ์ที่ ๓ คือ โอกกาเกะ (หรืออิชวากุ) ที่มีนามว่า
วิรุทธกะ และมีโอรสชุดที่ถูกขับออกจากนครตรงกันพอเหมาะ นามกษัตริย์

๑. มหาวัศตุ ฉบับ Senart เล่ม ๑ หน้า ๓๔๘.

๒. ทูลลวะ พับที่ ๔๔๐.

ในอัฐกถาทิฆนิกายนี้ มีตรงกันเป็นส่วนมากกับนามในทูลลวะ ถึงกับทำให้สันนิษฐานว่า คงจะมีทางมาอันเดียวกัน หรือสัมพันธ์กันทางใดทางหนึ่ง และจำนวนกษัตริย์ที่อ้างมากล่าวก็เท่าๆกันไม่มากมายและยึดเชื้อเหมือนที่กล่าวในมหาวงส์ของลังกา, จะได้เทียบกันข้างหน้า.

ส่วนในหนังสือปฐมสมโพธิ^๑ นั้น มีข้อความในตอนนีตรงกันในอัฐกถาทิฆนิกายเป็นอันเดียวกัน, แม้จะมีพยัญชนะที่เป็นนามกษัตริย์ผิดกันเป็นบางอักษรอยู่แห่งหนึ่ง (วรมันธาดา เป็นสกมันธาดา) ก็แสดงว่าได้ถ่ายทอดมาจากอัฐกถานี้โดยแท้ หาได้ถ่ายมาจากมหาวงส์ไม่.

ในมหาวงส์^๑ มีลำดับกษัตริย์ก่อนหน้าพระเจ้าโอกกากราช ดังต่อไปนี้คือ

พระเจ้าสมมติราช

โรชะ

วโรชะ

กัลยาณ

กัลยาณ (อีกองค์หนึ่ง ซึ่งคงมีคำว่า วร อยู่หน้า แต่ไม่มี)

อุโปสถ(องค์นี้ไขว้กับอุโปสถใน ที. อฎ. โดยมาอยู่หน้ามันธาดา).

มันธาดา

จรกะ (ตรงกับ วรระ ใน ที. อฎ.)

อุปจระ (ตรงกับ อุปวะระ ใน ที. อฎ.)

เจติยะ (ตั้งแต่นี้ไปจนถึง มฆเทวะ ไม่มีใน ที. อฎ.)

มัจละ

มหามัจละ

มัจลินทะ

สาคระ

๑. มหาวงส์ ฉบับพิมพ์ ของ W.Geiger หน้า ๑๒-๑๔.

สาครทเวะ

ภรต (เข้าใจว่าเป็นภรตแห่ง ทสรถชาดก)^๑

อังกีรส

รุจิ และ สุรุจิ

ปตาปะ และ มหาปตาปะ

ปนาทะ และ มหาปนาทะ

สุทัตสนะ (ที่อ้างว่าครองนครกุสาวดี)

เนรุ และ มีเนรุอีก ๔ องค์

อัจจิมา

(กษัตริย์ ๒๘ องค์นี้ ครองนครกุสาวดีบ้าง ราชคหะบ้าง มิถิลาบ้าง, ข้อนี้มีทางที่ทำให้สัมพันธ์กับกษัตริย์ในปุราณะได้มาก หรือยิ่งง่ายขึ้น).

ต่อจากนี้มีแจ้งแต่จำนวน ไม่มีนามปรากฏมากมายเหลือเชื่อคือ ๑๐๐ องค์ ๕๖ องค์ ๖๐ องค์ ๘๔,๐๐๐ องค์ ๓๖, ๓๒, ๒๘, ๒๘, ๑๘, ๑๗, ๑๕, ๑๔, ๙, ๗, ๑๒, ๒๕, ๑๒, ๑๒, ๙, และอีก ๘๔,๐๐๐ องค์ และมีกษัตริย์องค์สุดท้ายนามตรงกันกับในอัฐกถาที่หมื่นกษัตริย์องค์หนึ่ง คือ

มฆทเวะ

อีก ๘๔,๐๐๐ องค์ มีพระเจ้ากถารชนกะเป็นต้น

อีก ๑๖ องค์ ถึงองค์สุดท้ายคือ

พระเจ้าโอกกากราช

เป็นที่น่าสังเกตว่า ทำไมคัมภีร์ มหาวงศ์ของลังกา จึงมีกษัตริย์ชื่อยาวจนเมื่อคำนวณดูแล้ว เกินกว่าความจริง หรือไม่น่าจะเป็นไปได้เช่นนั้น. การ

๑. ทสรถชาดกนี้ มีเค้าเรื่องคล้ายกับเรื่องที่โอรสของพระเจ้าโอกกากราชถูกจับที่สุด. ชาตกัฏฐกถา ภ. ๖. น. ๔๙. จะบัพไทยหอสมุดเล่ม ๑๑ น. ๖๖. เป็นข้อความตอนหนึ่ง ที่นักศึกษายุโรปสนใจว่า ทำไมมันจึงตรงกัน และความที่ตรงกันนี้ อาจมีอะไรบางอย่างที่ควรวินิจฉัย - อ. ป.

ที่จะสันนิษฐานว่าอย่างอื่นย่อมไม่เหมาะ มีทางสันนิษฐานอยู่ทางเดียวคือว่า น่าจะเนื่องจากท่านเพิ่งแต่จะให้อัจฉรย์อย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงหลักทาง เหตุผลและการเมืองเป็นต้น มุ่งแต่จะให้ข้อความที่ท่านรจนาขึ้น มีความ ศักดิ์สิทธิ์สำหรับประชาชนในครั้งนั้นเท่านั้น และทั้งท่านยังพยายามเป็นพิเศษ อีกอย่างหนึ่งด้วย คือพยายามที่จะลากเอาภคัตริย์ที่ลือนามในประวัติศาสตร์ หรือที่เป็นตัวพระโพธิสัตว์สำคัญๆ ในปกรณชาดกมาบังจุเข้าไว้ เพื่อเพิ่มความ ศักดิ์สิทธิ์อีกส่วนหนึ่ง. เพราะฉะนั้น นักศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องทำการ

“ปกเปลือก” เลือกลงเอาแต่ใจความตามที่สมควร เพราะเราต้องการข้อความที่มีเหตุผลและแก่นสาร ชะนิดที่ผิดกันกับในสมัยที่ร้อยกรองหนังสืออื่นๆ.

เป็นอันว่าจากข้อความในหนังสือทั้งหมดนี้ ยังหาไม่พบเค้าเงื่อนที่ว่า สกถวงศ์ ของพระผู้มีพระภาคเจ้า สืบมาจากอาทิตยโคตรได้อย่างไร นอก จากแต่เพียงว่า สืบลงมาจากพระเจ้ามหาสมมตราชเท่านั้น. เพื่อให้ได้เค้า เรื่องในเรื่องอาทิตยโคตรโดยสมบูรณ์ จึงจำต้องพิจารณาจากข้อความใน หนังสือของพวกเขาอุตตรนิกายสืบไป. การที่แจ้งรายนามภคัตริย์ไว้โดยครบ ถ้วนนั้น เพื่อเป็นเครื่องช่วยในการสันนิษฐานว่า คัมภีร์ของพวกเขาอุตตรนิกาย กับฝ่ายทักษิณนิกายเรา มีความสัมพันธ์หรือสอดคล้องกันเพียงไรด้วย หรือ แม้แต่ในฝ่ายทักษิณนิกายตนเอง ก็ยังเป็นทางให้ทราบได้ว่า รุ่นไหนหรือ พวกไหน มีหลักและการถ้อยถ้วนในการร้อยกรองตำนานของตนอย่างไร.

ข. ในฝ่ายอุตตรนิกาย หนังสือทูลละว่^๑ พบที่ ๔๓๐ ถึง ๔๔๐ ได้ กล่าวถึงนามภคัตริย์ และเรื่องราวอันเกี่ยวกับพระเศวตมฤติ ผู้เป็นต้นกำเนิด แห่งโคตมโคตรไว้ดังต่อไปนี้ : (คำในวงเล็บเป็นภาษาธิเบต)

๑. ได้เห็นว่าหนังสือทูลละว่ไม่มีในฉบับพิมพ์ มีแต่ฉบับเขียน เป็นพับๆ ทำนองสมุด จีน, ที่พิมพ์ออกบ้างแล้ว มีแต่ข้อความที่ร้อยกรองขึ้นตามหนังสืออื่น หรือที่คัดตอน มาบางตอน, ทูลละว่เดิม มีเรื่องคละรวมปนกันอยู่ มีกระทั่งวินัยของฝ่าย ทักษิณนิกาย - อ. ป.

พระเจ้าสมมตราช

โรชะ	(Od mdjes)
กัลยาณะ	(Dge - ba)
วรกัลยาณะ	(Dge - mtchog)
อุตโปษชะ	(Gso - sbyong - hphags)
มันธาทาระ	(Nga - las nu)
การุ	(Mdjes - pa)
อุปการุ	(Nye - mdjes - pa)
การุมันตะ	(Mdjes - ldan)
อุปการุมันตะ	(Nye - mdjes - ldan)
กษัตริย์หลายองค์	ครองนครพาราณสี ไปจนถึง
มเหศวรเสนะ	(Dbang - phyug tchen - poi sde)
มีโอรสหลายองค์	ครองกุสินครและโปตละองค์หนึ่งชื่อ
การณิก	(Rna - ba - chan)

พระเจ้าการณิกะมีโอรส ๒ องค์ องค์หนึ่งชื่อ เคาตมะ อีกองค์หนึ่งชื่อ ภารทวาชะ. เคาตมออกบวชเป็นฤๅษี เป็นศิษย์ฤๅษีชื่อ กฤษณวรณะ ภารทวาชะผู้เป็นน้องครองนครสืบต่อพระบิดา. ต่อมาหญิงโสเภณีคนหนึ่ง ถูกชู้รักที่มีเล่ห์เหลี่ยมมากฆ่าตาย และช้อนดาพ้อนเปื้อนเลือดไว้ใกล้กระท่อม พระเคาตมะ พวกเขาเมืองไปพบเข้า ตัดสินพร้อมกันว่าให้ฆ่าพระเคาตมะ ตายตกไปตามกัน เอาพวกดอกยี่โถแขวนคอตามธรรมเนียมนักโทษประหาร แล้วตระเวนไปรอบเมือง นำไปเสียบไว้บนหลาวทางประตูนครด้านใต้. พระกฤษณวรณฤๅษีมาพบเข้า ขณะที่พระเคาตมะยังมีชีวิตอยู่ จึงถามเรื่องราว พระเคาตมะมิได้ให้คำตอบตรงๆ แต่ได้ให้คำอธิบายว่า ถ้าท่านไม่มีความผิด ขอให้สีกายของพระกฤษณวรณฤๅษี ซึ่งเป็นสีกายอยู่นั้นกลายเป็นสีกายของ

เกิด ซึ่งก็ได้เป็นดังนั้นในขณะนั้นจริง. พระเคาตมะแจ้งให้ทราบว่าจะเรื่องที่จะต้องตายนี้ไม่สำคัญ วิตกอยู่ที่แต่น้องชายไม่มีทายาทสืบสกุล ขอให้พระกฤษณวรณจัดการตามที่เห็นควร. พระกฤษณวรณซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนนามเป็นกนกวรณ เพราะสีกายเปลี่ยน ได้บรรดาลด้วยฤทธิ์ให้ฝนตกหนักพร้อมด้วยพายุที่กายของพระเคาตมะ บำบัดความเจ็บปวด แล้วให้มือสุจิตไหลตกจากพระเคาตมะ ปนออกมากับเลือดที่ไหลออกจากสะดือ, สองหยาดและกลายเป็นไข่. ครั้นแสงแดดส่องขึ้นมา ไข่ได้ฟักตัวเกิดเป็นทารกขึ้นสองคน^๑ และพระเคาตมะก็ได้ดับขันธินเมื่อแสงแดดส่องกล้า. กุมารสองคนนั้นหนีร้อนเข้าไปอยู่ในไร้อ้อย ซึ่งภายหลังพระกนกวรณฤณีได้พาไปเลี้ยงไว้ และได้ครองนครสืบจากภราทวาชะผู้เป็นอา.

กุมารสองคนนี้ถูกขนานนามว่า วงศ์พระอาทิตย์ หรือสุริยวงศ์ เพราะเหตุที่ฟักออกโดยดวงอาทิตย์. และเรียกว่า เคาตมะ ซึ่งกลายเป็นชื่อโคตร เพราะสืบออกมาจากพระเคาตมะ. เรียกว่า อิกษวากุ เพราะอยู่ในไร้อ้อย มีไร้อ้อยเป็นที่สำนักเมื่อเกิดมาสู่โลก. และชื่อว่า อังคีระสะ เพราะเกิดจากสะดือของพระเคาตมะ. ทั้งสี่นามนี้ กลายเป็นนามวงศ์ต่อมา. อิกษวากุองค์ที่สิ้นชีวิตไปโดยไม่มีโอรส อิกษวากุองค์น้องได้ครองนครสืบลำดับและองค์ต่อไปซึ่งเป็นเชื้อสาย มีนามอิกษวากุตามวงศ์ทุกอย่างค์ จนกระทั่งถึงพระเจ้าอิกษวากุวิรุทธะ อันเป็นองค์ที่ขับโอรสออกสร้างนครใหม่. และโอรสที่สืบสายกันลงมา จึงได้นามว่าโคตมโคตร หรือเคาตมโคตร กระทั่ง

-
๑. เรื่องอัศจรรย์ทำนองเดียวกันนี้ มีในปุราณะเหมือนกัน. ถ้าจะอ้างว่าข้อความในทูลละว ไม่น่าเชื่อเช่นในตอนี้ แล้วจะไปพิจารณาเรื่องอาทิตย์วงศ์ในปุราณะ ก็จะพบเรื่องคนต้นวงศ์ (บางคน) เกิดจากหัวแม่มือเข้าอีก. เรื่องประเภทนี้ มีอยู่ทั่วไป. ส่วนเรื่องการบรรดาลด้วยฤทธิ์หรืออิทธิทธิสังขาร เช่นการกระทำของกฤษณวรณฤณี เป็นเรื่องพ้นเหตุผลธรรมดา (Super Human) เช่นเดียวกับเรื่องปาฏิหาริย์อื่นๆ - อ. ป.

ถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งมีนามว่าพระสมณะโคตมะ อันเรียกตามวงศ์ มิใช่
นามตัว, ทำนองเดียวกับที่ธรรมเนียมของฝรั่ง เรียกนามคนสำคัญๆ ในบัดนี้.

จากหนังสือทูลละวະนี้ เราจะสังเกตเห็นกำเนิดแห่งโคตมโคตร ได้โดย
แจ่มชัด. และแม้นามกษัตริย์ที่กล่าวถึงก็ตรงกัน แม้จะมีน้อยนามกว่า ก็
ยังกำหนดได้ว่า มีแนวอย่างเดียวกัน เทียบกันได้ดังนี้^๑

โรชะ	กับ	โรชะ
อุตโปษชะ	กับ	อุโปสละ
มันธาตาระ	กับ	มันธาตา
การุ	กับ	วระ
อุปการุ	กับ	อุปวระ

มีที่ผิดกันบ้าง ก็ไม่เป็นเครื่องแสดงว่า จะมีที่มาเป็นคนละทางคือไม่ได้กล่าวถึง
เรื่องเดียวกันก็หาไม่ได้. เมื่อเป็นที่เชื่อได้ว่าหนังสือทูลละวະซึ่งเป็นฝ่ายอุตตร-
นิกาย กล่าวนามกษัตริย์และแนวที่สืบกันลงมาเข้ากันได้กับ สุมังคลวิลาสินีที่
เป็นอัฐกถาที่มุนิกายของฝ่ายทักษิณนิกาย อันเป็นเครื่องแสดงว่ามีหลักฐาน
เท่าๆกันดังนี้ ข้อความอื่นก็เป็นอันว่าควรรับขึ้นพิจารณาเท่ากัน. เรื่อง
เศตมโคตรแห่งหนังสือนี้ จึงเป็นเรื่องที่ควรรับไว้ และทั้งเป็นเรื่องที่ฝ่ายนี้
ยังขาดอยู่.

ในมหาวัสตุ มีลำดับคือ
มหาสมติราช
กัลยาณะ
ราวะ
อุโปสชะ
มานธาตา

๑. แถวหน้า ทูลละวະ หรืออุตตรนิกาย แถวหลัง มหาวงส์ หรือทักษิณนิกาย.

และกษัตริย์หลายพัน มีองค์สุดท้ายนามว่า
 สุชาตะ อิกษวากุแห่งนครสาเกต ซึ่งจับโอรส. และ
 ทั่วกล่าวจำนวนโอรสว่ามีถึง ๕ องค์ เท่ากับธิดา เกินจากปรกรณ์อื่นไป ๑ องค์.

ค. ในวิษณุปุราณะ^๑ มีรายนามและเรื่องราวละเอียดจะเพาะตอนที่หลัง
 จากพระเจ้าอิกษวากุลลงมา ซึ่งจะได้กล่าวในตอนหลัง. ส่วนตอนที่เหนือ
 อิกษวากุขึ้นไปนั้น มีกล่าวในปุราณะต่างๆไป สืบตรงขึ้นไปถึงพระมนู และถึง
 พระอาทิตย์โดยตรง ในขณะที่ฝ่ายพุทธบริษัทเราสืบขึ้นไปยังพระเจ้าสมมตราช.
 และควรสังเกตว่า พวกพุทธบริษัทพอใจที่จะสืบไปยังพระเจ้าสมมตราช แทน
 ที่จะสืบไปยังพระอาทิตย์ คล้ายกับว่าอาการเช่นนี้เป็นลักษณะจะเพาะ อัน
 แตกต่างกันระหว่างพวกพุทธบริษัท กับพราหมณ์ หรือฮินดู ฉะนั้น.

การสืบสันตติวงศ์ของพวกศากยะ พระสิทธัตถะทรงมีกำเนิดออก
 จากพวกศากยะ ที่เป็นโอรสของพระเจ้าโอกกากราช อันออกไปตั้งนคร
 กบิลพัสดุ์ขึ้นสำเร็จ ตามนัยที่กล่าวมาแล้วในตอนอันว่าด้วยกำเนิดของพวก
 ศากยะข้างต้น. พวกศากยะชั้นที่เป็นโอรสของพระเจ้าโอกกากราช สืบวงศ์
 กันลงมาจนถึงชั้นที่เป็นพระพุทธรูปบิดาอย่างไร ไม่มีข้อความปรากฏในบาลีชั้น
 สังคีติและชั้นอัฐกถา, คงมีแต่ในชั้นปรกรณ์พิเศษเช่นมหาวงศ์ และคัมภีร์
 ฝ่ายอุตตรนิกาย. ในวิษณุปุราณะ^๒ มีกล่าวถึงเหมือนกัน แต่กล่าวไปใน
 ทำนองว่า บรรยายผู้สืบสันตติวงศ์ของกษัตริย์อิกษวากุว่า ไปสิ้นสุดลงเพียง
 ไหน ในฐานะที่พระเจ้าอิกษวากุเป็นกษัตริย์ที่สำคัญเท่านั้น และได้บรรยาย
 เลยศากยะชั้นพระเจ้าสุทโธทนะลงไปอีก จนถึงกับหมดวงศ์ หรือถึงกษัตริย์
 องค์สุดท้ายของวงศ์นี้ ซึ่งไม่มีปรากฏในหนังสือฝ่ายเรา.

๑. วิษณุปุราณะ ภา. ๔ ต. ๒๒.

๒. วิษณุปุราณะ ภาค ๔ ตอน ๒๒, ฉบับแปลเล่ม ๔ หน้า ๑๖๗.

รายนามกษัตริย์ตามที่กล่าวไว้ในมหาวงศ์นั้น เห็นได้ว่าเพิ่งเติมเข้าไปก็มี คุณคล้ายๆกับว่า ถ้ากษัตริย์องค์ใดมีชื่อเสียงในปกรณต่างๆ เช่นชาตก เป็นต้น ก็ถูกนับเข้ามาในสายศากยวงศ์ ซึ่งเป็นชั้นบรรพบุรุษของพระเจ้าสุทโธทนะด้วย ที่เห็นได้ง่ายๆเช่นนับเอาพระเจ้าสีฬีสถูชัย, พระเวสสันดร พระชาติกับนางกัณหาเข้ามาอยู่ในวงศ์นี้ด้วยกัน จึงมีนามกษัตริย์ที่ไม่น่าเชื่อถืออยู่ในสายนั้น ดังต่อไปนี้

พระเจ้าโอกกการาช

โอกกการาช

นิปุณะ

จันทิมา

จันทมูช

สีวิสตูชัย

เวสสันดร

ชาติ

สีหาวานะ

สีหัสสระ

กษัตริย์ที่สืบสายของสีหัสสระ ๘๒,๐๐๐ องค์ ทำYNAMว่า
ชยเสนะ

แยกเปน

(ทางกบิลพัสดุ์) ————— (ทางเทวทหะ)

ชยเสนะ

เทวทหะ (สักกะ)^๑

สีหหนุ

อัญชนะ

๑. มหาวงศ์ เติมคำว่าสักกะ เข้าข้างทำYNAMกษัตริย์พวกโกถยวงศ์รุ่นหลังบางองค์ เพราะเหตุผลอย่างไร กล่าวแล้วข้างต้น อันว่าด้วย “คำว่าศากยะ”

สุทโธทนะ

ลีทชัตตะ(มิได้เป็นราชา)

ราหุละ(มิได้เป็นราชา).

เข้าใจว่าเท่าที่ควรเชื่อถือได้นั้น นามพระราชาบงองค์ต้องเว้นเสีย และจำนวน ๘๒,๐๐๐ นั้น ควรฟังแต่เพียงว่ามากจนกำหนดยาก หรือกำหนดไม่ได้, และสำหรับนามพระราชานในยุคลหลัง มีนักศึกษารับรองกันเพียงตั้งแต่พระเจ้าสีหหนุลงมาเลยนั้นขึ้นไปปล่อยไว้ให้เป็นเพียงนิยาย. สำหรับทางฝ่ายเนื่องมาจากโกลียวงศ์ เริ่มปรากฏเอาที่พระเจ้าเทวทหะ แต่เข้าใจว่าคงเป็นนามที่เรียกตามนามนครมากกว่า เพราะไม่ทราบนามจริงนั่นเอง จึงเป็นอันฟังได้เฉพาะที่นับตั้งแต่พระเจ้าอัญชนะลงมาเหมือนกัน และเป็นชั้นเดียวกันกับพระเจ้า สีหหนุ ของทางฝ่ายสาकยวงศ์.

ส่วนในหนังสือชั้นหลังคือปฐมสมโพธิ กล่าวข้อความต้องกันกับมหาวงศ์ แต่เว้นนามกษัตริย์ที่รองลำดับจากพระเจ้าโอกกามุขเสย ๓ นาม คือ นิปุณะ จันทิมา จันทมุขะ, ซ้ำยังกล่าวด้วยว่า นครกบิลพัสดุ์ในครั้งนั้นเปลี่ยนนามเป็นเชตุตร อันแสดงให้เห็นว่าฟังไม่ได้. และอีกประการหนึ่ง ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ ได้กล่าวถึงการที่พระเจ้าสีหหนุทรงรับสั่งให้ราชอำมาตย์ ออกเที่ยวเสาะหาเจ้าหญิง ที่จะควรคู่กับเจ้าชายสุทโธทนะ จากประเทศ **ตลอดทั้งแปดทิศ !** ข้อนี้ ชะรอยว่าท่านผู้รจนานี้จะลืมนึกไปว่า พวกสาकยวงศ์ จะสมรสกับแต่ในพวกที่มีเชื้อชาติผูกพันกันอยู่ โดยเฉพาะคือกับทางนครเทวทหะ หรือที่เข้าใจกันว่าเป็นพวกโกลียวงศ์เท่านั้น, ท่านจึงกล่าวไว้ว่า ให้ออกเสาะหาทั่วทั้งแปดทิศ. ข้อนี้ ย่อมส่อให้เห็นเจตนาของท่านผู้รจนานี้ว่า มุ่งแต่ในทางจะให้อัศจรรย์เท่านั้น ยิ่งขึ้นไปอีก. เพราะความมุ่งแต่จะยกย่อง หรือจะให้เห็นเป็นอัศจรรย์นี้เอง ที่ทำให้เค้าเรื่องของ

หนังสือเปลี่ยนไปได้มาก ถึงกับต้องมีการคัดเลือกดังกล่าวแล้ว. หนังสือปฐมสมโพธิเพิ่งไปในทางนิยายและปาฏิหาริย์เป็นส่วนสำคัญ โดยมุ่งจะชักนำชนในสมัยนั้นๆ ให้เลื่อมใสอย่างเดียว ฉะนั้นจึงให้ความรู้ในทางตำนานมาก หรือแปลกไปกว่าหนังสือมหาวงศ์ไม่ได้.

ส่วนหนังสือฝ่ายอุตตรนิกาย ในหนังสือทูลละอองกล่าววาทะ ทานนครเดิมของพระเจ้าโอกกากราชนั้น โอรสองค์น้อยที่เป็นต้นเหตุให้โอรสใหญ่ทั้งสี่ ถูกขับจากนคร ได้เป็นกษัตริย์ต่อมา^๑ แต่ขาดเชื้อสาย, กษัตริย์พี่ที่ถูกขับได้กลับมาครองสืบต่อไป และครองทุกองค์ ทั้งสี่องค์ตามลำดับคือ อุลกามุขะ กรกณะ หัสตินาชกะ และนุปุระ, แล้วถึงกษัตริย์ นามว่า วิสิษฏะ และผู้สืบเชื้อสายของท่าน ๕๕,๐๐๐ องค์ ซึ่งได้กลับไปครองนครกบิลพัสดุ์อีก และต่อมาก็มีได้กล่าวถึงนครเดิม. ต่อจากนั้นมามีกษัตริย์นามว่า รัตนทุระเพียงองค์เดียว ก็ถึงพระเจ้าสีหหนุ และมีอนุชานามว่า สีหนาทะ. พระเจ้าสีหหนุมีโอรสชายหญิงอย่างละสี่เท่ากัน นามก็คล้ายกันหรือตรงกันคือ

ชาย	ศุทโททนะ	ศุกโลทนะ	ทโรโนทนะ	อมฤโตทนะ
หญิง	ศุทธา	ศุกลา	ทโรนา	อมฤตา

แปลกกับที่ปรากฏในมหาวงศ์คือ ในมหาวงศ์มีโอรส ๕ ธิดา ๒. นามโอรสคือ ศุทโททนะ โธโตทนะ สักก...^๒ สุกก...^๓ และอมิตุทนะ. ธิดาคือ อมิตา ปมิตา. ส่วนในหนังสือพุทธประวัติของพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^๔ มีนามว่า ฌนิโตทนะ แทนนามว่าสักกะ (หรือสักโกทนะ)

๑. ทูลละออง พับที่ ๔๔๕, รอกฮิต น. ๑๒.

๒. นามว่า ราชชนนทนะ, ส่วนในสุมังคลวิลาสินีว่า ชื่อชันทุ, ในหนังสืออื่นฝ่ายอุตตรนิกายที่ว่าชื่อชันทะ ก็มี.

๓. สักก... เข้าใจว่า สักโกทนะ.

๔. สุกก... เข้าใจว่า สุกโกทนะ นี่ตรงกัน(กับที่ทราบอยู่ทั่วไป) คงแปลกอยู่ที่แต่สักโกทนะ ที่เข้ามาแทน ฌนิโตทนะตามที่ทราบกันอยู่.

๕. ระเบียบพิมพ์ครั้งที่ ๒๓ หน้า ๑๓.

ในมหาวงส์. ในทูลละเกล้าต่อไปว่า พระเจ้าสุทโธทนะ มีพระโอรสคือ “พระผู้มีพระภาคเจ้า” และ นันทา. และยังกล่าวนามโอรสธิดาของพระกนิษฐภคตาของพระเจ้าสุทโธทนะ แปรกลับไปอีกบางพระองค์.^๑

ส่วนหนังสือมหาวัสตุ มีนามตรงกับนามในมหาวงส์ หรือฝ่ายทักษิณ_ นิยามมากกว่าในทูลละเกล้า เช่นนามโอรสธิดาของพระเจ้าอิกษวาคุ ที่กล่าวแล้วในตอนอันว่าด้วยกำเนิดของโคตมโคตร. แต่มีเนื้อความบางตอนแปรไปจนผิดธรรมดา ซึ่งเข้าใจว่าคงเนื่องจากการแปล หรือเหตุอื่น เช่นย่อเอาตามความพอใจของผู้แต่งหนังสือเล่มนั้น แต่มิได้มีคำอื่นแสดงไว้ให้ทราบว่าได้ทำอย่างนั้น เช่นเมื่อกล่าวถึงโอรสของพระเจ้าโอกกากราชแล้ว ก็กล่าวถึงพระเจ้าสีหหนุเลยทีเดียว. นามโอรสของพระเจ้าสีหหนุ ตรงกับในมหาวงส์โดยตรง ผิดแต่เป็นรูปสันสกฤตเท่านั้น และขาดสักโกทนะไปองค์หนึ่ง, และธิดาก็มีแต่นางอมิตา. ข้อนี้ทำให้สันนิษฐานว่า นามคนที่ไม่มีเรื่องสำคัญ หรือมีเรื่องสืบต่อไป ก็มักเว้นกันเสีย ในเมื่อหนังสือเล่มนั้น ผู้ร้อยกรองมุ่งไปอย่างอื่น แทนการพรรณนามวงส์หรือตำนานอย่างละเอียด. อีกประการหนึ่ง หนังสือที่ร้อยกรองเป็นกาพย์กลอน มักมีความจำเป็นในกฎเกณฑ์ของกาพย์กลอนบังคับให้ต้องเพิ่มคำหรือตัดคำ หรือใช้คำอื่นที่มีความหมายคล้ายๆกัน แต่ความไม่ตรงนัก. ในมหาวัสตุมีอยู่แห่งหนึ่ง^๒ ตอนที่กล่าวถึงโอรสพี่น้องของพระเจ้าโอกกากราช ภายหลังกลับกล่าวว่า กุมารเหล่านั้นเป็น ลูก ของกันและกัน, และสืบราชสมบัติต่อกันเป็นลำดับ ตรงตามที่กล่าวในทูลละเกล้า. ข้อนี้สันนิษฐานว่า คำว่าลูกนั้น คงเป็นคำที่แปลเอาความหมายผิด เช่นผู้เขียนใช้คำว่า สืบทายาทในทางครองราชสมบัติ คนแปลก็

๑. เช่นกล่าวว่า สุทโธทนะ มีโอรสนามว่า ชินะ กับภัทรสาขยราช.

๒. มหาวัสตุ ระเบียบ ชินารุต (Senart) เล่ม ๑ หน้า ๓๔๘-๓๕๒.

แปลเป็นลูกเอาเสียทีเดียว เพราะในนามข้างต้นๆมา เป็นลูกทั้งนั้น แต่ในตอนนี้เป็นพี่น้องกัน.

ข้อควรสันนิษฐานในตอนนี้อยู่อีกอย่างหนึ่งว่า ทำไมในปกรณัมฝ่ายทักษิณิกาย เช่นสมังคลวิลาสินีอัญญาฎกาทิฆนิกาย หรือมหาวงศ์ก็ตาม กล่าวว่ายอร์สของพระเจ้าโศกกากราช ได้ครองนครกบิลพัสดุ์เฉพาะองค์ที่เป็นพี่เขาทั้งหมด คือเจ้าโศกกากรมุข ไม่กล่าวถึงองค์น้องๆว่าได้ครองด้วยเลย. แต่ฝ่ายอุตตริกายนจะเป็นทูลละก็ดี มหาวิสตุ์ก็ดี กล่าวว่ายอร์สทั้งสี่องค์หรือทุกองค์ตามลำดับกันด้วย, หรือราวจะว่าองค์หนึ่งสิ้นพระชนม์แล้ว องค์ต่อมาก็ครองสืบแทน ทั้งสี่องค์เช่นที่ปรากฏอยู่ในมหาวิสตุ์ ที่ลงสันนิษฐานมาแล้ว. ความข้อนี้มีทางสันนิษฐานว่า ตามความรู้วิถีธรรมดาราชกุมารที่ออกไปสร้างนครกบิลพัสดุ์ และสมรสกับภคินีของตนทุกองค์นั้น ควรจะได้เป็นพระราชาท่ากัน แม้ว่าองค์พี่ควรได้เป็นก่อน. แต่ถ้าจะรอให้องค์พี่สิ้นพระชนม์ก่อน แล้วองค์น้องสืบต่อนั้น เห็นว่าคงไม่อยู่สืบไปได้ครบทั้ง ๔ องค์ เพราะอายุไล่เลี่ยกัน และมีถึง ๔ องค์. ทางสันนิษฐานมีว่า ถ้าเป็นราชาพร้อมกันทั้ง ๔ องค์ก็ทำได้, ดังเช่นพวกกัจฉวีทำโดยผลัดเปลี่ยนกัน เป็นประธานของที่ประชุมหรือสภาของประเทศ. หรือมิฉะนั้นก็นับให้ว่ามียศเป็นราชาเสมอกันหมด ในขณะเดียวกันนั่นเอง, เพราะว่าการปกครองของพวกศากยชนนี้ เป็นแบบสามัคคีธรรมเช่นเดียวกับพวกกัจฉวี ดังจะได้กล่าวในตอนข้างหน้า, และธรรมเนียมนี้ เลยกลายเป็นธรรมเนียมของพวกนี้สืบมา จนกระทั่งถึงยุคพุทธกาล.

ส่วนในหนังสือปุราณะ^๑ ของฮินดู มีกล่าวเชื้อสายของพระเจ้าอิกษวากุที่สืบลงมาจนถึงพระเจ้าศุทโธทนะ และต่อไปอีกจนสิ้นวงศ์ที่สืบมาตามสายของโอรสองค์ที่ชื่อ พุทททวละ, และในวิษณุปุราณะ^๒ นี้เอง^๓ กล่าวไว้ว่า

๑. วิษณุปุราณะ ภาค ๔ ตอน ๒๒.

๒. วิษณุปุราณะ ภาค ๔ ตอน ๔ ฉะบับ วิลสัน เล่ม ๓ หน้า ๓๒๖.

พฤททวละนี้ ออกรบสิ้นพระชนม์ในสงครามกुरुเกษตร (มหาภารตะ), โดยถูก
 อภิมันยู โอรสของอรชุนฆ่าเสีย. รายนามการสู้รบซึ่งมีในวิษณุปุราณะ
 ภาค ๔ ตอน ๒๒ นั้น มีดังต่อไปนี้

พระเจ้าอิกษวากู (มีโอรสหลายสาย)

พฤททวละ

พฤหัตถษณะ

อुरुเกษปะ

วัตสะ

วัตสวยูหะ

ปรติวโยมะ

ทิวกระ

สหเทวะ

พฤททสวะ

ภาณูรณะ

สุปรตีกะ

มรุเทวะ

สุนักษัตระ

กินระ

อันตฤกษะ

ศุวรณะ

อมฤตชิตะ

พฤททราชะ

ธรมินุ

กรีสถุชยะ

รานัญชยะ

สัตถุชยะ^๑ (ตรงกับ สิวีสัตถุชยะ ของมหาวงศ์)

ศากย (นำแปลกที่เป็นนามบุคคล)

ศุทโธทนะ

ราตุละ (ราหุละ ?)

ปรเสนชิตะ

กษุทรกะ

กฤษทกะ

สุรละ

สุมิตระ

และสิ้นเชื้อสายลงเพียงพระเจ้าสุมิตรนี้ ในกลียุค.

ทำไมจึงมีนามพระเจ้าศุทโธทนะในวิษณุปุราณะเช่นนี้ ชวนให้คิดว่า อาจจะเป็นชนเดียวกันกับที่ทำไมพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงถูกจัดไว้เป็นปางหนึ่ง แห่งพระนารายณ์สิบปาง. หรือมิฉะนั้นก็ต้องเป็นว่า อิกษวากุสายนี้นี้ได้ สืบมาเช่นนี้จริง. ข้อที่คนต้นสายเป็นผู้ได้ร่วมในสงครามกुरुเกษตรนั้น ก็ นับว่าเป็นเกียรติยศอยู่มาก แต่ข้อที่ท่านผู้นั้นเป็นฝ่ายพวกเคราพผู้แย่งชิงราช-สมบัติเจานั้น เข้าใจว่า พวกพุทธบริษัททั้งหมดไม่ถือว่าเป็นเกียรติยศเลย เช่นเดียวกับที่ไม่รู้สึกว่า การที่พวกฮินดูจัดพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นอวตาร ปางหนึ่งของพระวิษณุ นั้น เป็นเกียรติยศแต่อย่างใด.

อีกประการหนึ่ง ถ้าถือตามแนวที่กล่าวไว้ในวิษณุปุราณะนี้ ก็เป็น อันว่าพระเจ้าโอกกากราช หรืออิกษวากุ นั้นเป็นกษัตริย์เก่าแก่ ก่อนสงคราม กुरुเกษตรชัดเจนแล้ว, และเก่าแก่มาก เพราะเป็นเรื่องในสมัยที่ความเจริญ

-
๑. ท่านผู้ร้อยกรองหนังสือมหาวงศ์ ซึ่งเป็นฝ่ายพุทธบริษัท จะได้เค้าเงื่อนมาจากวิษณุปุราณะ ซึ่งเป็นฝ่ายฮินดูนี้ด้วยหรือไม่ ไม่มีทางสันนิษฐาน แต่ก็ก็นับว่า ท่านมีหลักฐานที่รับสม อ้างของท่านอยู่เหมือนกัน, ทั้งที่เราไม่อาจเชื่อกันว่า จะเป็นไปได้เช่นนั้น.

ของอินเดียกำลังเดินทางไปอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หาใช้ในสมัยที่มารุ่งเรืองอยู่ในถิ่นอันเป็นแดนของพุทธศาสนา คือภาคตะวันออกเฉียงใต้ไม่. แม้ข้อความในปุราณะจะมีที่ให้สังเกตเห็นได้ว่า ไม่น่าไว้วางใจทั้งหมดก็ตาม แต่ข้อที่ว่าพระเจ้าโอกกากราชเป็นกษัตริย์ก่อนสมัยสงคราม กुरुเกษตร นั้นเชื่อถือได้.

สรุปความในตอนนี่ว่า การสืบสายของเชื้อวงศ์แห่งพระเจ้าโอกกากราชนั้น เก่าจนไม่สามารถจะเอาใจความทางตำนานได้แน่นอนนักคงได้แต่อย่างๆ ถ้าถือเอาตามมติพุทธบริษัทฝ่ายทักษิณิกายแล้ว ก็คือพวกที่สืบมาจากพระเจ้าสมมตราช เป็นพวกโคตมโคตร มีถิ่นอยู่ในประเทศอินเดียภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แห่งสมัยโบราณกาล, ซึ่งเมื่อถือเอาตามมติของพวกอูตตรนิกายแล้ว ก็คือพวกกษัตริย์อาทิตย์วงศ์ ที่สืบสายลงมาทางพระเจ้าอิกษวากู ที่เป็นโอรสของพระเคาตมฤณี มีถิ่นอยู่ ณ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียด้วยกัน ในเมื่อกล่าวตามวิญญปุราณะแล้ว กลายเป็นพวกอาทิตย์วงศ์ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือไป. มีรายนามกษัตริย์ที่ควรกล่าวถึงแต่เพียงว่า โอรสของพระเจ้าโอกกากราชหรืออิกษวากู นามว่า โอกกาคุมุข หรืออูลกามุข ซึ่งครองนครกบิลพัสดุ์เป็นองค์แรก ได้มีเชื้อสายสืบสันตติวงศ์ลงมาเป็นอันมาก ตามสมควรแก่กาลานุกาล จนกระทั่งถึงพระเจ้าชยเสนะ ในสมัยใกล้ยุคพุทธกาลเท่านั้น.

ส่วนรายนามกษัตริย์ พร้อมทั้งโอรสธิดาในยุคใกล้ๆนี้ มีรายนามเท่าที่จะทราบได้จากปกรณ์ชั้นหลังด้วยกัน เช่นมหาวงศ์เป็นต้น โดยละเอียดดังต่อไปนี้คือ

พระเจ้าชยเสนะ มีโอรสนามว่าพระเจ้าสีหหนุ ครองนครสืบต่อจากพระเจ้าชยเสนะ, ไม่มีพระมเหสีนามว่ากัญจนานี้ น้องพระเจ้าอัญชนะแห่งเทวทหะนคร, และมีธิดาองค์หนึ่ง นามว่ายโสธรา ได้ไปเป็นมเหสีของพระเจ้าอัญชนะ.

พระเจ้าสีหหนุมีโอรส ๕ องค์ คือ สุกุโธทนะ สุกโกทนะ อมิโตทนะ โธโตทนะ และฉนิโตทนะ, มีธิดา ๒ องค์คือ ปมิตา และอมิตา.

พระเจ้าสุกุโธทนะ ได้ทรงราชย์สืบวงศ์ต่อจากพระเจ้าสีหหนุ ได้นำมายาและปชาบดี ซึ่งเป็นน้องของสุปปพุทธะแห่งนครเทวทหะ เป็นชายา มีโอรสด้วยพระนางมายาคือพระสิทธิตถะ และด้วยนางปชาบดีคือนันทะ และธิดาชื่อรูปนันทา. สุกโกทนะมีโอรสองค์หนึ่ง นามว่าอานันทะ, อมิโตทนะ^๒ มีโอรส ๒ องค์ นามว่า มหานามะ และอนุรุทธะ และมีธิดา ๑ องค์ นามว่า โรหิณี. แต่โธโตทนะและฉนิโตทนะนั้น ไม่มีเชื้อสายปรากฏ. ส่วนธิดานามว่า อมิตาได้ไปเป็นมเหสีของพระเจ้าสุปปพุทธะทางนครเทวทหะ.

ส่วนพวกศากยะทางฝ่ายเทวทหนคร ซึ่งมีเชื้อสายสืบมาจากพระเชษฐภคินีผู้เป็นชายาของพระเจ้ารามแห่งโกลนนคร แต่ไม่นับเป็นพวกโกลิยะ (เฉพาะพวกที่อยู่ในนครเทวทหะ) นั้น มีเชื้อสายสืบกันมากระทั่งถึงพระเจ้าเทวทหะ ซึ่งเป็นกษัตริย์ในยุคใกล้พุทธกาล รุ่นเดียวกับพระเจ้าชยเสนะ ทางนครกบิลพัสดุ์.

พระเจ้าเทวทหะ มีโอรสสืบราชสมบัติคือพระเจ้าอัญชนะ ซึ่งได้นำยโสธรา ภคินีของพระเจ้าชยเสนะเป็นมเหสี.

พระเจ้าอัญชนะ มีโอรส ๒ องค์คือ สุปปพุทธะ ซึ่งได้ครองราชย์สืบต่อ, และอีกองค์หนึ่งนามว่า ทัณฑปาณิ,^๓ กับมีธิดา ๒ องค์คือ มายา และปชาบดี ซึ่งได้มาเป็นมเหสีและชายาของพระเจ้าสุกุโธทนะ ดังกล่าวแล้ว.

๑. ในทูลลวะว่า สุกโกทนะ มีโอรส ๒ องค์ นามว่า ชินะ กับภัทรศักราช.

๒. ในทูลลวะ อมฤโตทนะ มีโอรส ๒ องค์นามว่า อานันทะ กับ เทวทัตตะ. และว่า ทโรโททนะมีโอรส ๒ องค์นามว่า มหานาม กับอนิรุทธะ. และไม่มีธิดาของพระเจ้าสุกุโธทนะ ที่มีนามว่า รูปนันทา.

๓. บาลี มรุษปิณฑกิสุตตม ม.ม. ๑๒/ ๒๒๐ มีกล่าวถึงทัณฑปาณิศากยะ คล้ายกับจะเป็นชวานครกบิลพัสดุ์. ในหนังสือฝ่ายอุตตรนิกาย กล่าวว่า เป็นเศรษฐีชาวกบิลพัสดุ์. เข้าใจว่า ทัณฑปาณิจะมีหลายคน และคนละคนกับในที่นี้. - อ. ป.

พระเจ้าสุปปพุทธะมีโอรส ๑ องค์ นามว่าเทวทัตตะ^๑ และธิดา ๑ องค์ นามว่า ยโสธรา หรือพิมพา ซึ่งภายหลังได้เป็นชายาของพระสิทธัตถะ ผู้โพธิสัตว์.

จากข้อความเหล่านี้ จะสังเกตเห็นได้ว่า ทางนครกบิลพัสดุ์กับนครเทวทหะ ได้มีการสัมพันธ์ทางร่วมสมรสกันมาตั้งแต่แรกสร้างนคร จนกระทั่งถึงยุคพุทธกาล ด้วยประการฉะนี้.

ความเป็นอยู่ของพวกศากยะ

ความเป็นอยู่ของพวกศากยะบางประการ เป็นเรื่องควรศึกษาและพิจารณา เพื่อความเข้าใจในเรื่องอันเกี่ยวกับพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ยิ่งขึ้น. เรื่องราวอันเกี่ยวกับภูมิประเทศ, กำเนิดแห่งโคตมโคตร, และกำเนิดศากยวงศ์ ได้กล่าวมาแล้ว ยังคงเหลือจะพาเรื่องอันเป็นปกิณกะ ดังต่อไปนี้คือ.

ระเบียบการปกครอง พวกศากยะปกครองกันโดยสามัคคีธรรม ไม่มีพระราชที่ทรงอำนาจเด็ดขาดเหมือนประเทศใหญ่ เช่นมครและโกศล. ในปกรณ์ชั้นบาลีทั้งหมด เว้นแต่ในมหาปทานสูตร ที่มณีกาย^๒ แห่งเดียวเท่านั้น เมื่อออกนามพระเจ้าสุทโธทนะ กล่าวแต่เพียงว่าสุทโธทนะสักกะ เท่านั้น ไม่มีคำว่าราชา. ในมหาปทานสูตรเป็นคำเล่าเรื่องและออกนามประเทศ บิดามารดา และอื่นๆของพระพุทธเจ้าหมายพระองค์เทียบกัน มีออกนามว่า

๑. ในทูลละ ว่าเทวทัตตะ เป็นโอรสของ อมฤตทนะ (คือ อมิททนะ).

๒. มหาวรรค ที่มณีกาย ล. ๑๐ น. ๘ และ ๖๓.

สุทโธทนะราชา บิดาของเรา ปรากฏอยู่ในรูปพุทธภาสิต. แต่ข้อความในสูตรนี้ มีกล่าวถึงพระพุทธรูปบิดาของพระพุทธเจ้าองค์อื่นๆ ด้วย ส่วนแต่เป็นวรรณะกษัตริย์บ้าง พราหมณ์บ้าง ที่เป็นวรรณะกษัตริย์ชานนามเป็นราชาทั้งนั้น เพราะคงไม่มีค่านามคำอื่นที่จะพืงนำมาใช้ได้ ในเมื่อกล่าวถึงกษัตริย์ที่ครองนคร, ถ้าหากว่าพระเจ้าสุทโธทนะจะได้รับนามอย่างอื่น หรือกล่าวเพียงว่าสุทโธทนะสักกะเฉยๆ แล้ว ย่อมทำไม่ได้อยู่เอง เพราะไม่เหมาะ. เมื่อคำนวณดูถึงข้อที่ว่า ทำไมคำว่าสุทโธทนะที่อ้างถึงในบาลีชั้นเดียวกับแห่งอื่นๆ ทุกแห่ง ไม่กล่าวคำว่า ราชานี้เลย นอกจากในมหาปทานสูตรแห่งเดียวนี้ แต่พร้อมกันนี้ พระราชาอื่นๆ เช่น พระเจ้าพิมพิสาร และปเสนทิโกศล เป็นต้น เมื่อมีการออกนามในที่ใด ก็มีคำว่าราชาด้วยทุกแห่งไป และมีมาคมายเหลือที่จะกำหนดได้แล้ว เราจะจับหลักได้อย่างหนึ่งว่า การเป็นราชาของพระเจ้าแผ่นดินแห่งพวกศากยะนั้นๆ กับของพวกมคธเป็นต้น ย่อมผัดกันคนละอย่าง. นี่เป็นข้อแรกที่จะช่วยให้พบความแตกต่างกันในระหว่างการปกครองสองชนิด คือการปกครองโดยมีอำนาจเด็ดขาดอยู่ที่ราชาผู้เดียว กับราชาที่ปกครองกันโดยสามัคคีธรรม. ในพวกราชาที่ปกครองโดยมีอำนาจเด็ดขาด ย่อมมีกล่าวถึงเรื่องอื่นๆ เช่น การรดน้ำมูรธาภิเสกเป็นต้น^๑ ซึ่งไม่มีในพวกราชาที่ปกครองโดยสามัคคีธรรม หรือประชาธิปไตยเช่น พวกศากยะและอื่นๆ เช่นลิจฉวี มัลละ เป็นต้น. โดยเหตุนี้เป็นอันกล่าวได้ว่า พวกศากยะแห่งนครกบิลพัสดุ์ ปกครองกันด้วยระบอบแห่งสามัคคีธรรมโดยแท้. ส่วนทางนครเดิมคือนครของพระเจ้าโอกกากราช นั้นอาจมีการปกครองเป็นอย่างอื่น แต่เป็นเรื่องที่นานเกินกว่าที่จำเป็นต้องวินิจฉัยในที่นี้. นอกนั้นพวกนี้ก็ไม่มียุทธยานี้อื่น ซึ่งจะต้องวินิจฉัยว่ามีพระราชาปกครองอย่างไรอีก.

๑. มุททาวลิตตสูตร ขตติยสูตร . . . ปเสนทิสฺส โกศลสูตร, ม.ม. ถ. ๑๒ น. ๔๒๗.

การปกครองแบบสามัคคีธรรมแห่งพวกนี้นั้น มีสภาเป็นที่ประชุม (Mote Hall) เรียกโดยภาษาบาลีว่า สันถาคาร. การจัดการปกครองบ้านเมืองก็ดี การตุลาการก็ดี ประชุมวินิจฉัยกันในสภานี้.^๑ ผู้นั่งประชุม คือ พวกศากยะชั้นสูงอายุและวิพัญญานะ จำนวนประมาณ ๕๐๐ คน^๒ เรื่องพระสิทธัตถะเจริญวัยควรสมรส และจะได้คู่สมรสจากไหน ดังนี้เป็นต้น ก็เป็นเรื่องที่ต้องประชุมในสภานี้เหมือนกัน. ดังนั้นเราจะสังเกตได้อีกอย่างหนึ่งว่า การปกครองแบบสามัคคีธรรมนี้เป็นอย่างไร. พวกลิจฉวีมีสภาหรือที่ประชุมใหญ่กว่าพวกศากยะ จำนวนมากกว่า และถือว่าทุกคนเป็นราชาด้วยกันทั้งหมด เปลี่ยนกันเป็นประธานของที่ประชุมตามคราว, ผิดกับพวกศากยะซึ่งสมมติราชาไว้เพียงองค์เดียว และเมื่อกล่าวตามมติ ของศาสตราจารย์ Rhys Davids แล้วราชาในลักษณะเช่นนี้ ก็คือประธานแห่งที่ประชุมนั่นเอง. พระราชามีหน้าที่เป็นประธานแห่งการประชุม และเมื่อไม่มีการประชุม ก็ต้องทรงกระทำกิจการของรัฐ.^๓ ที่ประชุมเช่นนี้ เป็นที่ต้อนรับแขกเมืองหรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่เป็นไปในนามของรัฐด้วยเสร็จ ดังปรากฏในมหาวัสตุ^๔ ว่า กุมาร ๓๒ องค์ ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าราม กับพระเชษฐภคินี ที่เคยเป็นโรคเรื้อน เมื่อเติบโตเป็นหนุ่มแล้ว ครั้งหนึ่งได้ไปแสดงตัวแก่พวกศากยะ ในขณะที่กำลังประชุมในสันถาคารนี้เหมือนกัน และได้รับการต้อนรับอย่างดี. ในหนังสือนั้นเรียกว่า สังสถาคาร.

ลักษณะแห่งสันถาคารนั้น ตามมติของ ริคส เดวิดส กล่าวว่า ปลูกเป็นพลับพลา มีแต่หลังคา ไม่มีฝาหรือกำแพง และประชุมกัน therein และอาจมี

๑. พุทธิสต์อินเดีย ของ ริคส เดวิดส น. ๑๕

๒. จำนวน ๕๐๐ นี้ ตรงกันทั้งในมหาวัสตุ และลลิตวิสูตร. คำว่าห้าร้อยนี้ ฟังทราบว่าเป็นจำนวนประมาณ.

๓. พุทธิสต์อินเดีย ของ ริคส เดวิดส น. ๑๕

๔. มหาวัสตุ ล. ๑ น. ๓๕๒-๓

ไว้หลายๆแห่ง ตามที่สำคัญๆทุกแห่ง. ส่วนที่ประชุมกิจการปกครองตาม ตำบลชั้นนอก ประชุมกันในที่กลางแจ้ง มีพ่อบ้านเป็นผู้มาประชุม เช่นเดียวกับที่ในสภาของรัฐหรือสภาหลวง มีศากยะผู้อาวุโสร่วมกันประชุม.^๑ คณะที่ประชุมนี้ เรียกว่า ศากยปริสา หรือ ศากยบริษัท. มีปรากฏในบาลีสงคีติว่า ครั้งหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้รับคำเชิญของพวกศากยะ ขอให้ทรงทำพิธีเปิดสันถาคารหลังที่เพิ่งสร้างขึ้นใหม่ เพื่อเป็นมงคล และทรงประทับแรมเป็นบุคคลแรกในสันถาคารนั้น. ตลอดคืนนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมด้วยท่านพระอานนท์ และโมคคัลลานะ ได้แสดงธรรมิกถาตลอดรุ่ง.^๒ อีกประการหนึ่ง สันถาคารนี้ บางทีอาจใช้เป็นที่นั่งเล่นของคนทั่วไปหรือเฉพาะของพวกศากยะในราชสกุล นอกเวลาประชุมด้วยก็ได้. ครั้งหนึ่ง อัมพัฏฐ-มาณพศิษย์ พราหมณ์ ไปกขรชาติ ละเอียดไปธุระของอาจารย์บางอย่างที่นครกบิลพัสดุ์ ได้ไปที่สันถาคาร ได้เห็นพวกศากยะและศากยกุมารนั่งกันอยู่บนอาสนะสูงในโรงประชุมนั้น เอานิ้วมือสะกิดกันแล้วหัวเราะ ซึ่งเขาเข้าใจว่าคงหัวเราะเยาะเขา. เขาได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า เขาได้รับการเยาะเย้ยเช่นนั้น และไม่มีใครแม้แต่คนเดียวเชิญให้เขานั่ง การที่ถือตัวเช่นนั้นและไม่มี ความเคารพในพราหมณ์ ไม่สมควรเลย.^๓ ข้อความนี้ ถ้าบังถึงเวลานอกประชุม ก็ไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าเป็นเวลากำลังประชุม ก็แปลว่าในการประชุมนั้น คงยอมให้เด็กหรือคนชั้นรุ่นๆเข้าไปดู หรือร่วมอยู่ด้วย.

ต่อจากพระเจ้าสุทโธทนะมา มีศากยะอีกองค์หนึ่ง ที่ถูกขนานนามว่าราชา คือ พระภททิยะ ผู้เป็นโอรสแห่งนาง กापิลิศา^๔ ซึ่งเป็นศากยะหนุ่ม

๑. พุทธสตฺถินเดีย ของ ริดส เดวิดส น. ๒๐

๒. บาลีเสขปฏิบัติปาฐุตร ม. ม. ถ. ๑๓ น. ๒๔

๓. บาลีอัมพัฏฐสูตร ส. ที. ถ. ๕ น. ๑๑๕

๔. บาลีจุลลวัก ถ. ๗ น. ๕๗

และชั้นเดียวกันกับพระอนุรุธะ. ข้อความตามที่ทราบกันอยู่ ปรากฏว่า พระภททียะกับสหาย ได้ออกผนวชในสมัยที่พระเจ้าสุทโธทนะยังทรงพระชนม์อยู่ ทำให้เกิดปัญหาว่า ทำไมจึงมีผู้ที่ถูกขนานนามว่า ราชา พร้อมกันสองคน. แต่ข้อนี้มีทางสันนิษฐานได้ว่า เพราะทรงชระมากแล้ว จึงเลือกตัวแทน และมีการเลือกโดยที่ประชุม. ส่วนคำว่าราชาที่เคยใช้กับพระเจ้าสุทโธทนะครั้งหนึ่ง ก็ยังคงติดอยู่ในเรื่องนั้นๆ. พระภททียะก็เช่นเดียวกัน คงเป็นเพราะออกผนวชเสียตั้งแต่หนุ่ม จึงมีนามในฐานะที่เป็นราชาเพียงแห่งเดียวเท่าที่ปรากฏอยู่. นอกจากนี้ ไม่ปรากฏว่ามีใครสืบตำแหน่งราชาต่อลงมา.

การปกครองแบบนี้ ตามเรื่องที่ปรากฏอยู่ ไม่เคยปรากฏว่าพระราชารหรือประธานของที่ประชุมเคยชี้ขาดอะไรลงไปได้ ทั้งบางครั้งก็จนปัญญาเอาทีเดียว เช่นคราวที่พระเจ้าปเสนทิโกศล สั่งให้จัดสากยกุมารองค์หนึ่งส่งไปเป็นมเหสีของพระองค์ ที่ประชุมต่างได้แต่ปรับทุกข์ เว้นแต่มหานามสากยกองค์เดียว ออกความคิดส่งบุตรที่เกิดแต่มารดา อันเป็นหญิงชั้นต่ำไปแทน, และที่ประชุมก็ยอมตาม. จึงเป็นอันว่ารัฐบาลแบบนี้ ไม่มีพระราชารที่ทรงอำนาจเด็ดขาด และปกครองกันโดยสามัคคีธรรมจริงๆ ทั้งเมื่อเสด็จถึงรัฐที่เล็กๆน้อยๆ เช่นสากยะ หรือลิจฉวีเป็นต้นแล้ว น่าจะเห็นได้ว่าเป็นแบบปกครองกันเองของคนหมู่น้อยหมู่นิ่ง มากกว่า.

ดร. D.R. Bhandarkar กล่าวไว้ว่า หน่วยย่อยๆที่มีความสำคัญทางการเมือง และการปกครองของพวกสากยกะนั้น เด่นเป็นหน่วยๆอยู่ที่ตระกูลหนึ่งๆ มิใช่ครอบครัวหนึ่ง. ตระกูลหนึ่งๆยอมหมายถึงทั้งพวกที่ใช้ชื่อตระกูลนั้น และพวกที่อยู่ในเขตต์แดน ที่อยู่ในความดูแลของตระกูลนั้นๆด้วย

๑. คำว่าตระกูลในที่นี้ ตรงกับคำว่า Clan, กว้างกว่าคำว่า Family ซึ่งในที่นี้ แปลว่า ครอบครัว.

เพราะว่า แม้วารัฐของพวกศากยะจะมีการปกครอง โดยราชาที่เป็นประธานของสภาที่จริง แต่พลเมืองมิใช่มีแต่พวกศากยะเท่านั้น ย่อมมีพวกพราหมณ์ พวกช่าง และพวกพ่อค้ารวมอยู่ด้วย。^๑ ข้อนี้ทำให้เข้าใจชัดขึ้นได้อีกว่า พวกที่ไปเข้าประชุมนั้น มีแต่พวกที่เป็นศากยะโดยตรง, พวกพราหมณ์ หรือพ่อค้า กรรมกร ไม่มีการส่งผู้แทนเข้าไปร่วมประชุมด้วย และทั้งคงไม่มีสิทธิ์ที่จะแถลงความคิดเห็นขึ้นไปโดยทางใด ทุกอย่างที่จะเป็นประโยชน์แก่พวกตัว ย่อมแล้วแต่ว่า ศากยะผู้เป็นหัวตระกูล ที่ควบคุมเขตต์นั้นๆ จะจัดไปอย่างไรเท่านั้น.

การศึกษาของพวกศากยะ เพราะเหตุที่พวกศากยะเป็นวรรณะกษัตริย์ ซึ่งมีหน้าที่รบหรือคุ้มครองประเทศอย่างหนึ่ง และเพราะเหตุที่พวกนี้ถือตัวจัดอย่างหนึ่ง, จึงทำให้เป็นพวกที่ชอบรบเป็นประการแรก. และประการที่สอง ก็คือข้อที่เพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่นลิจฉวี เป็นพวกชอบรบทั้งนั้น. พวกลิจฉวีแม้จะเป็นรัฐน้อยๆ ก็สามารถรบหรือต้านทานการรบของกษัตริย์ใหญ่ เช่นพระราชามครได้ จนถึงกับต้องใช้กลอุบาย ดังที่ปรากฏอยู่ในเรื่องของ วัสสการพราหมณ์^๒ นั้นแล้ว. เมื่อมีความจำเป็นในการที่จะต้องมีความสามารถในการรบเช่นนี้ การศึกษาที่สำคัญก็คือวิชารบนั่นเอง, นอกนั้นเป็นวิชาที่รองลงมา. เพราะฉะนั้น โรงเรียนสอยวิชารบจึงจำเป็น และจัดขึ้นอย่างขึ้นหน้าขึ้นตาในหมู่พวกศากยะ.

มีโรงเรียนสอนวิชาการธนูในนครกบิลพัสดุ์เอง สำหรับฝึกสอนพวกศากยะหนุ่ม.^๓ และมีโรงยวดยกพื้น สำหรับสอนการฝีมือ.^๔ พวกศากยะ

๑. ปาฐกถา อามิเคล ปี ค. ศ. ๑๕๑๘ หน้า ๑๖๒ และ ๑๖๔

๒. มหาปรินิพพานสูตร มหา. ที. ล ๑๐ น. ๘๖

๓. จากเรื่อง Yuan Chwang ของ Watters เล่ม ๒ หน้า ๑๓

๔. เชงอรรถหน้า ๓ แห่งหนังสือ Dialogues of Buddha. Vol. 4, pt, 3, p. III

ชั้นหนุ่ม จะต้องศึกษาศิลปะให้ชำนาญอย่างหนึ่ง เป็นอย่างน้อย ไม่มีพ่อ บ้านผู้ใดที่จะยอมยกวิชาของตนให้แก่คนจู้เกียจหรือโง่งม ดังจะเห็นได้จาก คำตอบของพระญาติ ที่ตอบแก่พระเจ้าสุทโธทนะ ในคราวร้องขอพระนาง ยโสธราให้แก่พระสัทธัตถะครั้งแรก ทั้งที่พระเจ้าสุทโธทนะก็เป็นราชาแห่งรัฐ และพระสัทธัตถะก็เป็นผู้ที่ใครๆหวังในการเป็นจักรพรรดิ. ในลลิตวิสุตระ ได้บรรยายชื่อแห่งศาสตร์และศิลปะ ที่พระสัทธัตถะได้ทรงศึกษาอย่างพิสดาร เริ่มต้นด้วยอักษรศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยอักษรและภาษา จำนวนหลายสิบ ภาษา กระทั่งวิชาเลขและอื่น จบลงด้วยศิลปะแห่งการรบและกีฬา เช่น การขี่ม้า การใช้ธนู การล่าเนื้อ เป็นต้น. แต่ข้อนี้มีทางให้เห็นได้ว่า ท่านผู้ ร้อยกรองหนังสือนี้ กล่าวเอาตามพอใจที่ตนจะนึกเห็น และตามที่มีอยู่ในรุ่น ที่ร้อยกรองหนังสือนั้นเอง ไม่มีใครอาจเห็นได้ว่า อินเดียในสมัยโบราณกาล จะเจริญด้วยการศึกษาถึงเพียงนั้น. และโดยละเอียดอย่างยิ่ง สำหรับพวก ศากยะ ซึ่งเป็นรัฐน้อยๆอยู่แทบเชิงเขา. คงฟังได้แต่เพียงว่า มีการศึกษา สมตามวรรณะ และไม่ล่าหลังพวกอื่นซึ่งเป็นกษัตริย์รัฐน้อยๆด้วยกัน. การ ประกวดฝีมือในทางใช้อาวุธ ทางพลศึกษา เหล่านี้มีเป็นสิ่งธรรมดา.

ความเคร่งในทางธรรม ดร. ริส เดวิดส์ กล่าวว่า มีสถานที่สำหรับ พักอาศัย ที่ชุมนุมในย่านหนึ่งรวมกันจัดขึ้น ให้เป็นสาธารณะสถานแก่พวก นักบวชทุกๆนิกาย.^๑ และมีข้อความที่น่าฉงนปรากฏอยู่ในหนังสือ เรื่อง ยวน ฉาง ของวัตเตอรูว่า พวกศากยะมีประเพณีอันแปลกอยู่อย่างหนึ่งว่า เมื่อมีเด็กคลอดใหม่ออกมา จะต้องนำไปโบสถ์พระอิศวรเทพ เพื่อถวายแก่ พระпенเจ้า. โบสถ์นั้นมีรูปปฏิมาทำด้วยศิลา ในท่าลุกขึ้น และทำโค้งตัว.^๒

๑. พุทธศาสตร์อินเดีย ของ ริส เดวิดส์ หน้า ๒๐

๒. Watter on Yuan Chwang ถ. ๒ น. ๑๓

ครั้นมาในสมัยที่พวกศากยะได้รับคำสั่งสอน และมีความเลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคแล้ว ปรากฏว่ามีความเคร่งครัดในทางศีลธรรม เว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ยิ่งขึ้น. ในคราวที่วิฑูทกะยกกองทัพไป เพื่อปราบปรามด้วยความแค้น ได้มีกติกาสัญญากันในพวกศากยะว่า จะไม่มีใครฆ่าตอบเลย จนถึงกับอำมาตย์คนหนึ่งของวิฑูทกะ ทูลวิฑูทกะว่า พวกศากยะไม่ฆ่าสัตว์ แม้กระทั่งมดดำ.^๑ ในบันทึกของ ห้วนเจียง กล่าวถึงพวกศากยะว่า อ่อนโยนและเมตตาต่อสัตว์.^๒ นอกจากนี้ ยังมีเรื่องที่จะสังเกตได้จากการที่พวกศากยะได้ออกบวช และบรรลุมรรคผลเป็นจำนวนมาก. และเพราะความเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมนี้เอง ที่ทำให้พวกศากยะชั้นสูงอายุ ไม่ยอมไหว้พระผู้มีพระภาคเจ้า ในเมื่อเสด็จไปถึงเป็นครั้งแรก โดยถือว่ามีพระชนม์ยังเยาว์, ควรจะให้ผู้ใหญ่ชั้นสูงชั้นอาวุโามากกว่า.

ธรรมเนียมประจำพวก พวกศากยะมีธรรมเนียมประจำพวกตัว โดยเฉพาะคือการแต่งงานสมรสกันในพวกตัว. ราชวงศ์อื่นๆ เช่น โกศลมถ และเวเทหะ ต่างมีการสมรสแก่กันและกัน ซึ่งพร้อมกันนั้น เราไม่อาจหาพบว่า พวกศากยะได้กระทำเช่นนั้น. ข้อนี้ คงเป็นเพราะการถือตัวจัดหรือมิฉะนั้นก็เพื่อรักษาประเพณี ที่เมื่อย้อนไปถึงคนต้นวงศ์แล้ว จะพบว่า แต่งจะเพาะกับพวกภคินีของตนเอง เพื่อปกป้องการระคนชาติ. และคงจะเป็นเพราะกลัวระคนชาตินี้เอง ที่ทำให้เกิดการถือตัวขึ้น. พวกศากยะแต่งงานและสมรสกับพวกเวเทหะ เพราะเป็นเชื้อสายกันทางฝ่ายมารดา ดังกล่าวมาแล้วในตอนอันว่าด้วยกำเนิดแห่งศากยวงศ์ ซึ่งในที่นี้ก็นับว่าเป็นพวกตัว, สำหรับการสมรส. นอกจากนี้ จะมีไปสมรสกับพวกอื่นบ้าง ก็โดย

๑. รอกฮิล น. ๑๑๗

๒. ห้วนเจียง ของ บิล ล. ๒ น. ๑๔

เหตุจำเป็นบังคับ เช่นต้องส่งธิดาไปถวายพระเจ้าปเสนทิпенมเหลสี แต่ก็ได้ส่งธิดาที่มารดาเป็นคนชั้นต่ำ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งก็ว่าลูกสนมไป ทั้งที่พระเจ้าปเสนทิเปนกษัตริย์มีอำนาจเหนือ. เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีชนมายุครบแก่การสมรส และเรื่องนี้ถูกนำไปเข้าที่ประชุมในสันถาคาร ได้มีการตกลงว่าจะหาผู้ที่ควรเปนชายของพระสิทธัตถะแล้ว แทนที่จะมองหาออกไปโดยวงกว้างถึงกษัตริย์ประเทศอื่นที่เป็นประเทศใหญ่โต กลับมีแต่เสียงเสนอให้เลือกขึ้นจากตระกูลของพวกเขาเอง. ในลลิตวิสูตร^๑ กล่าวว่า ศากยะชั้นสูงอายุประมาณ ๕๐๐ ที่ประชุมกันอยู่นั้น ต่างเสนอธิดาแห่งตระกูลของตัวเองกันทุกคน แต่ในที่สุดเลือกได้นางยโสธรา. สำหรับนางยโสธรานี้ ปกรณ์ฝ่ายใต้ว่าเป็นธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะ กษัตริย์เชื้อโกลิยวงศ์ แต่ปกรณ์ฝ่ายเหนือกล่าวว่า เป็นธิดาของกษัตริย์ช่อมหานามในนครกบิลพัสดุ์นั่นเอง, แม้จะมีนามแตกต่างเป็นอย่างอื่น ในหนังสือบางเล่ม ก็ยังบอกว่าเป็นธิดาของกษัตริย์ในกบิลพัสดุ์. ข้อนี้ทำให้สันนิษฐานว่า บางทีการสมรสในพวกตัวจะเป็นที่นิยมในฝ่ายอุดตริกาย ยิ่งขึ้นไปกว่าในฝ่ายทักษิณนิคายด้วยกระมัง.

ธรรมเนียมอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งดูเหมือนจะเป็นธรรมเนียมประจำพวก มีน้ำหนักเท่ากับธรรมเนียมสมรสแต่ในพวกของตัวเอง คือธรรมเนียมมีชายหรือภรรยาคนเดียวของพวกนี้.^๒ แต่ธรรมเนียมมีภรรยาเพียงคนเดียวนี้ นักศึกษาฝ่ายฮินดูผู้หนึ่ง^๓ กล่าวว่า เป็นธรรมเนียมมีมาในอินเดียตั้งแต่สมัยพระเวทลงมาแล้ว แม้จะมีธรรมเนียมมีภรรยาได้หลายคนบ้าง ก็เป็นเพียงบางสมัยและเป็นส่วนน้อย, ทั้งจะมีได้ ก็เฉพาะพวกที่เป็นกษัตริย์ประเทศใหญ่ มีอำนาจมาก และมั่งมีมากเท่านั้น. ทำไมพวกศากยะจึงมีธรรมเนียมนี้ จะ

๑. ลลิตวิสูตร ฉะบับ เลฟแมน น. ๑๓๖

๒. รอคฮิล น. ๑๕

๓. B. C. Law. PH. D. M. A. ใน Some Ksatriya Tribes น. ๑๗๘

พิจารณาได้จากขนบธรรมเนียมอื่นซึ่งเนื่องกัน และจากสถานะของประเทศที่เป็นเพียงประเทศน้อย ไม่มีอำนาจทางการเมือง. พวกศากยะไม่นิยมให้ธิดาในตระกูลของตนไปแต่งงานกับพวกอื่น แม้กระทั่งผู้มีอำนาจเหนือ เช่นพระเจ้าปเสนทิโกศลดังกล่าวแล้ว จึงเป็นการจำกัดหรือผูกมัดตัวเองให้แต่งงานกันแต่ในพวกตัวเอง. ถ้าหากว่ามีประเพณีมัทริยาได้หลายคน ผู้หญิงจะไม่เพียงพอ และผู้ชายที่ไม่มีมัทริยาจะมีมาก เมื่อมีความจำเป็นดังนี้ ก็ต้องช่วยกันรักษาประเพณีอย่างกวดขัน เช่นเดียวกับที่พวกสินธุถือไม่รับประทานเนื้อวัว. ในลลิตวิสตร มีข้อความกล่าวไว้ชวนให้เข้าใจว่า พระเจ้าสุทโธทนะมีฮาเร็ม ซึ่งมีพระนางมาयाเทวีเป็นประธาน แต่ความข้อนี้อ้างกันว่า เป็นเพียงการพรรณนาไปตามเชิงแห่งกวีนิพนธ์ ที่มุ่งจะยอพระเกียรติอย่างเดียวเท่านั้น. ในปกรณ์ฝ่ายทักษิณนิกาย ปรากฏว่ามีพระชายาเพียง ๒ องค์ ซึ่งมีกล่าวอธิบายอยู่ในทูลละวះของชิเบต และหนังสือฝ่ายอุตตรนิกายอื่นๆตรงกันว่า การที่มีได้สององค์ ก็เพราะเป็นบำเหน็จความชอบที่พระเจ้าสุทโธทนะไปปราบขบถได้สำเร็จกลับมา^๑ ทั้งเป็นเรื่องที่ได้หาหรือ เพื่อความยินยอมในสันถาคารด้วยแล้ว. สำหรับเจ้าชายสิทธัตถะนั้นเล่า การที่จะได้พระนางยโสธรามาเป็นชายา ต้องได้มาด้วยการประกวดศิลปศาสตร์ แสดงความสามารถให้ผู้ที่จะถวายธิดาเห็น ทั้งในปกรณ์ฝ่ายอุตตรนิกาย ก็กล่าวไว้โดยตรงว่า เป็นการประกวดให้เจ้าสาวเลือก, และท่านยังประกวดได้นางงามอื่นอีกบางองค์ด้วย ซึ่งทำให้มองเห็นได้ว่าการมีมัทริยาเช่นนี้มีใหม่เป็นประเพณีหรือธรรมเนียม แม้ว่าท่านจะมีสองหรือสามองค์ ตามที่

๑. รอกฮิต น. ๑๕ หรือ ทูลละวះ พับ ๔๕๕ กล่าวว่า พวกชาวเขา เชื้อชาติปัทมาวะ ได้ยกเข้าอำเภตศากยะ ชาวเมืองขอร้องให้พระเจ้าสีหหนุทรงส่งสุทโธทนะราชกุมารออกไปปราบ และเมื่อปราบได้สำเร็จ พระเจ้าสีหหนุขอร้องในที่ประชุมแห่งสันถาคาร ให้โอรสของพระองค์มีชายาได้สององค์.

กล่าวไว้ในปกรณัมฝ่ายเหนือ. ส่วนฝ่ายทักษิณนิกายนั้น มีเฉพาะพระนางยโสธราหรือพิมพาองค์เดียว แม้จะปรากฏว่ามีปราสาทที่ประกอบด้วยสตรีจำนวนมากบำเรอ นั้นเป็นเพราะพระเจ้าสุทโธทนะทรงจัดทำให้เป็นพิเศษ เพื่อเป็นรางวัลแก่เจ้าชายไว้ในคราวาส และทั้งได้รับความยินยอมในสันตาคารด้วยแล้ว. ฉะนั้น จึงเป็นอันฟังได้ว่า พวกศากยะอาจมีธรรมเนียมมีภรรยาคนเดียวจริง.

สถานะของสตรีในพวกศากยะ การยกสถานะของสตรี เป็นลักษณะอันหนึ่งของพวกที่เจริญแล้ว หรือที่เรียกกันว่าพวกอารยัน ต่างกับพวกป่าเถื่อนที่ยังมัวกดสถานะของสตรีอยู่. ในบาลีมหาปรินิพพานสูตร^๑ มีพระพุทธภาษิตดังต่อไปนี้ว่า “อานนท์ ได้ยินว่าพวกวัชชี มิได้ลบหลู่เหยียดหยามสตรี และสตรีสาว ในตระกูลของตนอยู่มิใช่หรือ. . . อานนท์ ข้อที่พวกวัชชีไม่ลบหลู่เหยียดหยามสตรี และสตรีสาว ในตระกูลของตนอยู่นั้น ย่อมเป็นความหวังความเจริญได้โดยส่วนเดียว หากความเสื่อมมิได้.” ความข้อนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถึงความที่พวกวัชชีสามารถรักษาบ้านเมืองของตนได้โดยปลอดภัย แม้ว่าจะเป็รัฐเล็กๆ เนื่องจากมีคุณธรรมบางประการ และมีการยกสถานะของสตรีรวมอยู่ด้วยข้อหนึ่ง. พวกศากยะเป็นพวกเล็กเช่นเดียวกับวัชชี และทั้งมีการติดต่อกันใกล้ชิดอยู่มาก ย่อมต้องมีลักษณะบางอย่างที่คล้ายกัน.

พวกศากยะยกสถานะของสตรีขึ้นไว้เป็นอย่างดี, ปรากฏว่าสตรีชาวศากยะ ได้รับอิสสรภาพและมีความคิดอันเป็นเสรียิ่งกว่าธรรมดา. ทั้งนี้คงเนื่องมาจากความเจริญแห่งวัฒนธรรม และธรรมเนียมนั่นเอง. สตรีศากยะถูกสงวนไม่ยอมยกให้ไปแก่คนต่างพวก เท่ากับที่ฝ่ายชายไม่ยอม

๑. มหาวรรค ที่มณีภาษ ส. ๑๐ น. ๘๘

แต่งงานกับคนต่างชาติ. สตรีที่จะยกให้กันในหมู่พวกศากยะเอง ก็จะยกให้กันเฉพาะพวกที่มีความรู้ความสามารถเท่านั้น ไม่ยอมยกให้แก่คนขี้เกียจและโง่เขลา ดังที่ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะต้องประกวดศิลปะดังกล่าวแล้ว, พระนางยโสธราได้รับเกียรติยศสูงมาก ในการที่จัดให้มีพิธีสยัมพร,^๑ และข้อนี้เองเป็นเหตุให้บ้านเมืองเจริญด้วยศิลปะวิทยา และมีพลเมืองที่สามารถเข้มแข็ง. ข้อที่พระเจ้าปเสนทิมิได้รับธิดาที่เป็นเชื้อศากยะอันบริสุทธิ์ ก็น่าจะเนื่องมาจากการยกสถานะของสตรีโดยวิธีนี้ด้วย. อีกประการหนึ่ง นอกจากจะเป็นไปในส่วนวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นเพราะเหตุผลจำเป็นบังคับ คือมีสตรีน้อย เนื่องจากไม่ยอมรับสตรีต่างชาตินั่นเอง ถึงกับทำให้ต้องประกาศใช้การมีภรรยาคนเดียว เป็นกฎหมายของรัฐอันหนึ่ง. เหตุนั้น เป็นอันกล่าวได้ว่าสถานะของสตรีชาวศากยะถูกยกไว้สูง เพราะเหตุผลทางวัฒนธรรม ทางการเมือง และความจำเป็นบางประการดังกล่าวมาแล้ว.

เพราะข้อที่สตรีมีสถานะไม่ตกต่ำนี้เอง ย่อมทำให้ได้รับการศึกษาดีและมีความคิดสูง. ปรากฏว่าสตรีศากยะเป็นสตรีพวกแรก ที่ออกบวชในศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อยกสถานะทางวิญญาณของตนให้สูงขึ้นหรือบรรลुकุณธรรมพิเศษเสมอด้วยผู้ชาย. ปรากฏในตำนานว่า สตรีศากยะจำนวนร้อยๆ^๒ ได้ก้าวออกมาจากราชสำนัก เพื่อบวชเป็นภิกษุณี โดยปราศจากการติดขัด ซึ่งตามธรรมดาในหมู่ชนที่ถือว่าสตรีเป็นทรัพย์สินแล้ว สตรีจะทำตนเป็นอิสสระถึงปานนั้นไม่ได้. เพราะเหตุที่สตรีศากยะเหล่านั้นได้รับยกย่องให้มีสถานะสูงจากฝ่ายชายอยู่ตามธรรมดามาก่อนแล้ว จึงออกได้โดยสะดวกเท่ากับฝ่ายชาย เพราะต่างฝ่ายต่างเคารพสิทธิ์ของกันและกัน.

๑. เรื่องการสยัมพร มีกล่าวชัดเจนในปกรณ์ฝ่ายเหนือ ยิ่งกว่าฝ่ายใต้ ถึงกับเห็นว่า เป็นการยกย่องเกียรติของสตรีจริงๆ.

๒. ดูเรื่องการผนวช ของพระนางปชชาติโคตมี จุลวรรค วินัยปิฎก ล. ๙ น. ๓๒๐

ข้อนี้ ย่อมเป็นเครื่องแสดงว่า พวกสากยะมีความเจริญสมกับเป็นเชื้อชาติ อารยัน และควรเป็นตัวอย่างในประวัติศาสตร์ได้ส่วนหนึ่งเป็นแท้.

ภูมิประเทศและนคร ข้อความเท่าที่จะทราบได้ จากปกรณ์ชั้นเก่า มี ว่า แคว้นสักกะนี อยู่ทางทิศเหนือ เทบเชิงลาดของภูเขาหิมาลัย. ที่ว ยาวทาน^๑ กล่าวว่า อยู่บนฝั่งแม่น้ำภาคีรีตี เทบเชิงลาดของหิมาลัยตรงกัน. แต่ปกรณ์ฝ่ายทักษิณิกายว่า อยู่บนฝั่งแม่น้ำโรหินี มีแม่น้ำโรหินีเป็นเขตต์ แดนคั่นของแคว้นสักกะกับโกลิยะ ดังที่เรื่องการแย่งน้ำจนถึงเกิดวิวาทกัน ได้ แสดงไว้. ในมหาวัสตุ^๒ กล่าวว่า นครกบิลพัสดุ์มีกำแพงล้อมถึง ๘ กำแพง หรือ ๗ ชั้น. ในฎีกามหาวงส์^๓ กล่าวถึงพวกสากยะบางพวกที่ทนการกดขี่ ของวิฑูททะไม่ได้ ได้ยกพวกหนีขึ้นไปทางหิมาลัย เพื่อสร้างนครใหม่ และได้สร้างขึ้นมาว่า โมริยนคร เพราะอิงไปด้วยเสียงนกยูง. ข้อนี้ทำให้ สันนิษฐานได้บ้างว่าทางเหนือจากกบิลพัสดุ์ขึ้นไปนั้น ยังไม่ถึงกับจดภูเขาเสีย ทีเดียว ยังมีที่ลาดซึ่งพอจะสร้างนครได้อีก. จากข้อความในอฎฐกถา ที่หมิกาย^๔ ทราบได้ว่าแถบนครกบิลพัสดุ์นั้น เป็นป่าไม้สาเกมาก่อน อัน เป็นที่ซึ่งกบิลฤๅษีเคยเลือกและสร้างอาศรมของตน มีสระที่เกิดเองตามธรรมชาติ สะพรั่งไปด้วยกอบัว ต้นไม้ส่วนมากพุ่งยอดไปทางทิศตะวันออก ซึ่งน่าจะ สันนิษฐานว่ามีเงื้อมเขาบังแดดอยู่ทางทิศตะวันตกสูงมากเกินไป. ข้อ ความในตอนประสูติกล่าวว่า พระพุทธมารดาประสูติโอรสในสวนลุมพินี อัน

๑. ที่ยาวทาน น. ๕๔๘ และอื่นๆเช่น ทูลละว พ. ๔๔๓.

๒. มหาวัสตุ ล. ๒ น. ๖๕

๓. มหาวังสฎีกา ฉะบับลังกา น. ๑๑๕

๔. สุมังค. ภ. ๑ น. ๓๒๑

เต็มไปด้วยต้นไม้ สาละ ซึ่งแปลกันว่าต้นรัง.^๑ ข้อนี้ชวนให้คิดว่า ต้นสาละนั้นคงคาดคั้นไปหมด เพราะสวนลุมพินีนั้นเป็นสวนป่า ที่เกิดเองตามธรรมชาติ เป็นแต่มนุษย์ช่วยส่งเสริมบ้างพอเป็นที่เที่ยวเล่นเท่านั้น ฉะนั้นคงจะมีไม้สาละนี้ทั่วไปหมด. ไม้สาละนี้มีเนื้อแข็ง เหมาะสำหรับทำล้อและรอดเรือน และใช้ทำหมอนรถไฟด้วย.^๒ จึงเข้าใจว่าคงเป็นไม้ที่ได้ใช้ในการสร้างนครในครั้งสมัยโบราณอย่างสำคัญชนิดหนึ่ง การที่มีไม้สาละหาได้ง่ายในแถบแคว้นศากยะนั้น เชื่อว่าคงเนื่องมาจากครั้งเลือกที่สร้างนครด้วย. ไม้สาละในแคว้นนี้มีมากจนทำให้เกิดมีคำว่าพระสิทธัตถะประสูติก็ได้ต้นรังนิพพานก็ได้ต้นรัง. ทั้งยังมีหนังสือบางเล่มกล่าวว่า การแต่งงานวิواهرก็ได้อันรังเหมือนกัน.^๓

ข้อควรสันนิษฐานยังคงเหลืออยู่ในตอนนี้เล็กน้อยว่า ไม้สาละกับไม้สาละนั้น เป็นอันเดียวกันหรือมิใช่ ในเมื่อไม้นี้ถูกอ้างอยู่ในที่อันเดียวกันทั้งสองอย่าง. คำว่า สาละ อาจเพี้ยนมาจากคำว่า สาละ เนื่องจากจดจำหรือคัดลอกกันมาผิด ก็เป็นไปได้เหมือนกัน. ข้อที่อ้างว่า มีคำว่าสักกะ หรือ สักยะ ที่เป็นชื่อของพวกกษัตริย์ที่ครองนครกบิลพัสดุ์ปรากฏอยู่ สาละจะเป็นสาละไปไม่ได้นั้น ยังไม่มีน้ำหนัก. ทั้งนี้เพราะว่าพวกกษัตริย์เหล่านั้นได้นำมาว่า สักกะ หรือสักยะ หาใช่สาละไม่, ทั้งโดยทางไวยากรณ์คำศัพท์-จะรัสสะ คำที่ยาวอยู่ที่สั้นนั้น เป็นไปไม่ได้. ส่วนในบาลี และอรรถกถาบางชุดไว้ที่เดียวว่า นามนั้นได้มาจากอุทยานของพระเจ้าโศกกากราช ที่เปล่งชมเชยพวกกุมารว่า สกฺยา วต โภ กุมาร^๔ต่างหาก มิได้มาจากชื่อของไม้ในป่า

๑. ไม้สาละ ตรงกับคำ Botanical terms ว่า *Shorea robusta* ซึ่งตรงกับไม้รังในเมืองไทย, คู่กันกับ *Shorea obtuse* ซึ่งตรงกับไม้เต็ง.

๒. สปิริต น. ๗๖

๓. สปิริต น. ๗๖

๔. บาลีอัมพภูตสูตร สีล. ที. ล. ๕ น. ๑๒๑ เป็นรูปพุทธศาสนิศตรัสเล่า. และสมังคภ. ๑ น. ๓๒๕ รูปวินิจฉัยศัพท์ในลักษณะอรรถกถา.

อันเป็นที่สร้างนคร. ถึงแม้ในปกรณัมฝ่ายอุตตรนิกาย ก็มีข้อความตรงเป็นอย่างเดียวกันกับในบาลีและอัฐกถาของฝ่ายเรา.^๑ ส่วนชื่อที่ว่านามนี้มาจากนามแห่งไม้สาเกนั้น ไม่มีในปกรณัมใดเท่าที่เคยพบอันเป็นปกรณัมชั้นเก่า. ในปฐมสมโพธิ^๒ กล่าวว่า การที่ได้นามว่าสักกะ มาจากคำว่าสกสังวาส (สกซึ่งแปลว่าเอง) คือสมรสกันเอง เอาคำคำว่าสก มาเป็นสักกะไป ข้อความเช่นนี้ไม่พบในปกรณัมอื่น แม้กระทั่งฝ่ายเหนือ. ฉะนั้นน่าจะลงสันนิษฐานว่าการที่เกิดมีความเข้าใจว่า พวกราชกุมารได้นามว่าสักกะ ตามนามไม้สาเกนั้น น่าจะเป็นเพราะความพลั้งเผลอของใครสักคนหนึ่งในชั้นแรก แล้วก็เรียกหรือเข้าใจกันเช่นนั้นสืบมา จนกระทั่งถึงสมัยร้อยกรองหนังสือพุทธประวัติ ดังที่ปรากฏอยู่ในหนังสือนั้นๆแล้ว. ในปกรณัมฝ่ายอุตตรนิกายยังไม่เคยพบชื่อไม้สาเกเลย. แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่เชื่อถือได้ว่า ในแถบแคว้นสาละวันนั้น ย่อมสมบูรณด้วยไม้สาละ หรือสาเกปนแท้ แต่ทั้งสองอย่างนี้จะเป็นอย่างเดียวกันหรือไม่ ควรเป็นที่วินิจฉัยของนักศึกษาสืบไป.

ตามคำของห้วนเจียง^๓ กล่าวว่า แคว้นสาละวันนั้น มีขนาดวัดโดยรอบประมาณ ๔๐๐๐ ลี.^๔ มีเมืองร้าง(ควรจะเป็นหมู่บ้านมากกว่า) ประมาณ ๑๐ เมือง (ในสมัยที่ท่านผู้นี้ไปเยี่ยม). นครหลวงถูกทำลายและรกร้าง และไม่สามารถประมาณได้แน่นอนว่า มีขนาดเท่าใด. ส่วนพระราชทานนั้น มีบริเวณวัดโดยรอบประมาณ ๑๔ หรือ ๑๕ ลี. ทั้งหมดก่อสร้างด้วยอิฐ. รากกำแพงยังคงแน่นหนาและไผ่ล้อมอยู่. มันเป็นนครที่รกร้างมานานแล้ว (ในขณะนั้น) มีหมู่บ้านโล่งๆอยู่สองสามหมู่บ้าน มีคนบางเหลือเกิน. พื้น

๑. เช่น ทุลลวะ พ. ๔๔๔, หรือ รอคยิต น. ๑๒.

๒. ปฐมสมโพธิ ฉบับพิมพ์ครั้งแรก น. ๘

๓. ห้วนเจียง พ. ศ. ๑๑๗๒, ฉบับของ บีต น. ๑๑

๔. ลีหนึ่ง ประมาณราว ๖ เส้น.

แผ่นดินสดชื่นสมบูรณ์ เพาะปลูกได้ตามฤดูกาล มีอากาศเป็นอย่างดี
เดียวกันหมด, มรรยาทของคนในทีนั้น อ่อนโยนและเมตตา

ตอนนี้ไปท่านผู้นี้ได้บรรยายถึงข้อความที่หมายถึงสิ่ง อันเกี่ยวกับการก่อสร้างของมนุษย์ ไม่ช่วยให้เข้าใจในทางภูมิศาสตร์, และกล่าวคล้ายๆ กับบรรพทิกของฟาเหียน ซึ่งไปก่อนหน้าท่านถึง ๓๓๐ ปี ซึ่งถ้าจะหยิบขึ้นพิจารณาบ้าง ก็ควรหยิบของฟาเหียนขึ้นจะเหมาะกว่า. ฟาเหียนได้กล่าวถึงนครกบิลพัสดุ์ไว้ดังต่อไปนี้

บันทึกที่ ๒๒, —เนื่องจากที่นี่(คือนครภิกะ ในบทบันทึกก่อนหน้าบทนี้) ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือหน่อยๆ เราก็มาถึงนครกบิลพัสดุ์. ในนครนี้ ไม่มีพระราชารหรือประชาชน มันดูคล้ายที่รกร้างอันใหญ่กว้าง. ตามธรรมดามีการนัดพบของพวกภิกษุ และมีชาวบ้านประมาณ ๑๐ ครอบครัวเท่านั้น. ตรงที่ซึ่งเป็นพระราชวังของพระเจ้าสุทโธทนะนั้น มีรูปปฏิมาของพระมารดาแห่งพระพุทธกุมาร ในขณะที่พระกุมารกำลังจีข้างเผือก และกำลังเสด็จเข้าสู่ครรภ์. พระสถูปเป็นอันมากได้สร้างกันขึ้นในสถานที่เหล่านี้ คือสถานที่ซึ่งพระกุมารเสด็จออกจากนครโดยประตูทิศตะวันออกเฉียงใต้, สถานที่ซึ่งพระองค์ทอดพระเนตรเห็นคนเจ็บ, สถานที่ซึ่งพระองค์รับสั่งให้สารถึกลับรถ และพาพระองค์กลับวัง. มีสถูปสร้างขึ้นเหนือสถานที่ต่อไปนี้คือ ณสถานที่ซึ่งพระอสิตดาบสได้สังเกตเห็นลักษณะของพระราชกุมาร, สถานที่ซึ่งพระญาติชื่ออานนท์และอื่นๆ ได้ชักช้างล้มลากมันออกไปเสียจากทาง และขว้างมันไป, สถานที่ซึ่งลูกศรได้ปลิวไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ๓๐ ลี จมลงไปในแผ่นดิน ตรงที่ซึ่งน้ำพุได้ผุดพลุ่งขึ้นมา และต่อมาประชาชนได้ใช้ไปบ่อสำหรับคนเดินทางดื่มน้ำ, สถานที่ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงพบปะกับพระพุทธบิดา ภายหลังแต่ที่พระองค์ได้ตรัสรู้แล้ว, สถานที่ซึ่งพวกศากยะ ๕๐๐ องค์ได้รับ

๑. Fo-Kwo-Ki ใน Buddhist Records. ของ Beal น. xlix.

อุปสมบทแล้วทำความเคารพแต่ท่านอุบาลี, สถานที่ซึ่งแผ่นดินไหว ๖ ครั้ง, สถานที่ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงกฏบัญญัติแทนในนามของทวยเทพ ในขณะที่มีท้าวจาคุมหาราชช่วยเฝ้าประตูห้องโถงทั้งสิ้น เพื่อว่าพระพุทธบิดาจะไม่สามารถเสด็จเข้าไปได้, สถานที่พระมหาปชาบดีทูลถวายสังฆาฏิแด่พระพุทธองค์ ในขณะที่ทรงประทับอยู่ภายใต้ต้นนิโครธ มีพระพักตร์ผันไปทางทิศตะวันออก ซึ่งต้นไม้นั้นก็ยังคงอยู่, และสถานที่ซึ่งวิฤทธกะให้ประหารเหล่าศากยะที่ได้บรรลुโสดาปิตติผลมาก่อนแล้ว, พระสถูปเหล่านี้ ยังคงปรากฏอยู่.

จากนครไปทางทิศตะวันออก ๕๐ ลี มีสวนหลวงชื่อลุมพินี, ณะสถานที่นี้เอง พระราชินีได้เสด็จเข้าไปยังที่ทรงสนานเพื่อชำระพระองค์ เมื่อเสด็จออกทางด้านเหนือ ได้ทรงก้าวไปข้างหน้า ๒๐ ก้าว ณะที่นั่นได้ทรงเหนี่ยวกิ่งไม้ไว้ในพระหัตถ์ ทอดพระเนตรไปทางทิศตะวันออก และได้ประสูติพระกุมาร. เมื่อประสูติแล้ว พระองค์ได้ดำเนินไป ๗ ก้าว พระยานาค ๒ ตัว ได้ทรงสนานพระกายให้แก่พระราชกุมาร, สถานที่นี้ ต่อมาได้ถูกดัดแปลงให้เป็นบ่อน้ำ, เช่นเดียวกับที่สระ, น้ำของมันตกลงมาจากเบื้องบนเพื่อสร้งเจ้าชาย, พวกภิกษุได้ใช้เป็นที่คั้นน้ำ. เมืองกบิลพัสดุ์เวลานี้เป็นที่รกร้างกว้างใหญ่ นานๆจึงจะได้พบคนสักคนหนึ่งตามหนทาง เนื่องจากกลัวช้างเผือกและสิงโต. ใครๆไม่อาจเดินทางไปได้ โดยปราศจากการระมัดระวังเต็มที่. จากสถานที่ซึ่งพระพุทธองค์ประสูติไปทางทิศตะวันออก ๕ โยชน์ มีนครชื่อว่ารามคาม

เท่าที่อ้างถ้อยคำของท่านทั้งสองมานี้ จะเห็นได้ว่าถ้อยคำของห้วนเจียงให้ความรู้ทางภูมิศาสตร์ในสมัยพุทธกาลได้บ้าง แต่สำหรับฟาเหียนแล้ว มีน้อยมาก หรือกล่าวได้ว่าแทบไม่มีเลย. เมื่อรวมเข้าทั้งสองท่าน จะพอกำหนดได้ราวๆว่า แคว้นศากยะนั้นตั้งอยู่ในที่อันมีดินฟ้าอากาศสดชื่นสมบูรณ์จริง. ข้อที่ฟาเหียนกล่าวถึงช้างเผือกและสิงโตนั้น ช้างเผือกคืออะไรแน่ สันนิษฐาน

ยาก.^๑ คงได้ความแต่เพียงว่ามันเป็นที่เปลี่ยวเท่านั้น. ท่านทั้งสองนี้ไม่เพ่ง
 สิ่งอื่น นอกจากจะดูให้เห็นสถานที่อันเกี่ยวกับพระพุทธรองค์ เท่าที่ชาวพื้นเมือง
 ในแถบนั้นจะชี้ให้ดูได้เท่านั้นเอง และทราบได้ก็เท่าที่ชาวพื้นเมืองที่เหลืออยู่
 เป็นผู้บอกให้ ในเมื่อท่านถามขึ้นว่าที่นั้นๆอยู่ที่ไหน, ตามที่ท่านอ่านทราบ
 มาจากประวัติในคัมภีร์. นักศึกษาชาวตะวันตก เมื่อไม่ได้รับความรู้ทาง
 ภูมิศาสตร์จากท่านอย่างพอใจ มีแต่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างเดียว ก็ลงสันนิษฐาน
 กันว่า ท่านนักจาริกจีนได้มาสู่อินเดีย ด้วยลมหายใจอันพุ่งถึงแต่เรื่องเกี่ยวกับ
 ปาฏิหาริย์ของพระผู้มีพระภาคเจ้าอย่างเดียวกับเท่านั้น.

นิคม และหมู่บ้าน ข้อสุดท้ายที่ควรพิจารณาในตอนนี้อย่างเหลืออยู่
 แต่หมู่บ้านที่เรียกว่า คาม, กับจังหวัดที่เรียกว่า นิคม, แต่ก็หาเรื่องราว
 อันแน่นอนได้ยากว่าเป็นอย่างไบบ้าง คงมีสักว่าชื่อ. นิคมหรือคามนี้เอง
 อาจเป็นสิ่งที่ห้วนเจียงเรียกในบันทึกของตนว่า เมืองขนาดใหญ่ (Town). และ
 ว่ามีอยู่ประมาณ ๑๐ เมือง. ชื่อคามหรือนิคมเหล่านี้ ในครั้งพุทธกาลมี
 ดังต่อไปนี้.

นิคมชื่อ **เทวทหะ**,^๒ ชื่อนี้ เคยได้ยินกันแต่ที่เป็นชื่อนครของพระเจ้า
 เทวทหะ ทำไมในที่นี้ปรากฏชัดว่าเป็นนิคม หาใช่ นครไม่. นครเช่นนคร
 กบิลพัสดุ์ ในบาลีไม่เคยเรียกว่านิคมเลย ชวนให้เข้าใจว่าทางเทวทหะนั้น มี
 ได้เป็นนครมีพระเจ้าแผ่นดิน แต่เป็นเพียงนิคมๆหนึ่งของนครกบิลพัสดุ์เท่านั้น.

๑. คำว่าช้างเผือกในที่นี้ ศัพท์ของเดิมว่า ไวตุ เอลิเฟนต์ (White elephant), ช้าง
 พ้องกับคำว่า ไวลตุ เอลิเฟนต์ (Wild elephant) ซึ่งหมายถึงช้างเถื่อนที่สุด. ถ้า
 หากว่า เมื่อมีการแปลต้นฉบับ ใช้การบอกให้ผู้อื่นเขียนด้วยปากแล้ว อาจมีการ
 ฟังสำเนียงผิดไปได้ เพราะเสียงคล้ายกันมาก, ทั้งตอนข้างหน้าติดๆกัน ก็มีคำว่า
 ไวตุ เอลิเฟนต์ หรือช้างเผือกอยู่ครั้งหนึ่งมาแล้วด้วย. -- อ.ป.

๒. บาลี จันทร. ตี. ถ. ๑๗ น. ๗

ทั้งปวงฝ่ายอุตรนิกายก็แสดงอยู่ชัดเจนว่า เป็นพวกเดียวกัน การสู่ขอ นางยโสธราเป็นเพียงสู่ขอธิดาของเจ้าในพระราชวงศ์นั่นเอง หาใช่ขอจากต่าง นครเหมือนของฝ่ายเราไม่. แม้ในปกรณฝ่ายทักษิณนิกายเรา ไม่ปรากฏ ในปกรณชั้นบาลีว่า เทวทหะหรือนครฝ่ายที่มีการสู่ขอสมรสกันกับกบิลพัสดุ์ นั้น เป็นอีกนครหนึ่งซึ่งมีพระราชตาต่างหาก มีปรากฏแต่ในปกรณพิเศษที่ ร้อยกรองขึ้น เช่นปฐมสมโพธิ และมหาวงศ์ เป็นต้น เท่านั้น. แม้ปกรณ ในชั้นอรรถกถา เช่นอัฐกถาธรรมบท ตอนที่กล่าวถึงการสิ้นพระชนม์ของ พระเจ้าสุปปพุทธะ ก็คล้ายกับว่าเป็นสาकยะองค์หนึ่ง ในนครกบิลพัสดุ์เท่า นั้น. เมื่อยกข้อความจากปกรณพิเศษเช่นมหาวงศ์ออกเสีย ถือเอาแต่เนื้อ ความเท่าที่มีในชั้นบาลีโดยตรงแล้ว เราไม่มีหลักฐานอันใดที่แสดงเลย ว่า เทวทหะเป็นนครอีกนครหนึ่ง, จึงทำให้ลงสันนิษฐานว่า เทวทหะเป็นเพียง นิคมๆหนึ่งของกบิลพัสดุ์ ดังที่กล่าวถึงในบาลี สยุตตนิคายนี.^๑ การที่ เกิดมีเรื่องราวว่าเปนนครขึ้น ก็เนื่องจากเพ็งสมมติกันขึ้นในรุ่นพระคัมภีร์ จารย์ร้อยกรองคัมภีร์รุ่นหลังเท่านั้น. จะยุติเป็นอย่างไร นักศึกษาควร วิจัยดูด้วย.

นิคมชื่อ โขมทุสสะ^๒ เป็นเมืองทำผ้าเปลือกไม้ ที่เรียกกันว่าผ้าโขม หรือโขมพัสดร, ได้แก่ผ้าลินินในสมัยนี้. และโขมทุสสะนี้ ก็ปรากฏว่ามี สันถาคารของตัวด้วย. ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าไปในนิคมนี้ ในขณะที่พวกสาकยะแห่งนิคมนั้น ประชุมกันอยู่ในสันถาคาร ได้รับการต้อนรับคล้ายกับเป็นคำเสียดสี, เข้าใจว่าพวกสาकยะแห่งนิคมนี้ คงไม่เลื่อมใสใน พระผู้มีพระภาคเจ้าเหมือนพวกอื่น.

๑. บาลี ขันธ. ตี. ถ. ๑๗ น. ๗ .

๒. บาลี สคค. ตี. ถ. ๑๕ น. ๒๗๐.

นิคม (หรือคามไม่แน่นัก) ชื่อ **จาคูมา**^๑ ของพวกศากยะ ปรากฏว่ามี สันถาคารเหมือนกัน, เราเคยเรียกกันว่าเมือง ในสำนวนแปล แต่ในบาลีไม่ได้ กล่าวไว้ชัด, แต่รูปการบ่งว่าควรเป็นนิคมมากกว่าอย่างอื่น. ครั้งหนึ่งเกิด มีเรื่องพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงจับได้พระภิกษุสงฆ์ เพราะส่งเสียงกันอื้ออึง ในการเดินทางมาพบกันที่เมืองนี้ พวกศากยะชาวเมืองจาคูมา กำลังประชุม กันอยู่ในสันถาคาร ได้ทราบเรื่องนี้ ได้ชักชวนกันไปกราบทูลขอร้องให้ทรงอด โทษแก่ภิกษุสงฆ์เหล่านั้น และมีผล.

คามชื่อ **สามคาม** ของพวกศากยะหมู่หนึ่ง, ปรากฏในบาลีสามคาม- สสูตร^๒ กล่าวข้อความอ้างถึง คล้ายกับว่าเป็นคามอันอยู่สุดแดนไปทางที่ต่อ เขตต์กับพวกมัลละ. ในบาลีอังกุตรนิกาย^๓ กล่าวว่า มีสระโบกขรณีที่คาม นี้ พระผู้มีพระภาคเคยเสด็จไปประทับ และทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุสงฆ์ ที่ ริมฝั่ง.

อีกข้อหนึ่ง ไม่ทราบได้ว่าเป็นคามหรือนิคม หรือนคร มีข้อความแต่ เพียงว่า พวกศากยะชาว เวชัญญา กล่าวไว้ในบาลีปาสาทิกสูตร.^๔ ตาม ข้อความนั้นกล่าวว่า พวกนี้มีปราสาทในป่ามะม่วง (หรือปราสาทชื่ออัมพวัน) ซึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าก็เคยเสด็จไปประทับ.

นอกจากนี้ ยังมีอีกสามชื่อที่กล่าวถึงในประวัติศาสตร์อินเดีย ฉะบับ เคมบริดจ์^๕ คือ **อุลมปา, สักกระ,** และ **สีลาวตี.** ทั้งสามชื่อนี้ ข้าพเจ้า ยังค้นไม่พบในปกรณ์ แต่เข้าใจว่าเป็นส่วนหนึ่งๆแห่งแคว้นสักกะด้วย, โดย ฉะเพาะชื่อหลังคือ สีลาวตีนั้น คล้ายกับจะเป็นชื่อนครหลวงแห่งใดแห่งหนึ่ง มากกว่าเป็นชื่อของนิคมหรือคาม.

๑. บาลีจาคูมสูตร ม. ม. ถ. ๑๓ น. ๑๕๔

๒. บาลีสามคามสูตร อ. ม. ถ. ๑๔ น. ๔๕

๓. บาลี นัก. อ. ถ. ๒๒ น. ๓๔๓

๔. บาลีปาสาทิกสูตร ปา. ที. ถ. ๑๑ น. ๑๒๕

๕. The Cambridge History of India. Vol 1, p. 175.

คามและนิคมเหล่านี้ เข้าใจว่ามีขนาดเล็กๆ หรือเป็นเขตต์หนึ่งๆแห่ง พวกศากยะตระกูลหนึ่งๆตามที่กล่าวมาแล้วในตอนว่าด้วยระเบียบการปกครองของพวกนี้ก็ได้. ส่วนสภาพแห่งนิคมต่างๆเหล่านี้ ในยุคหลังนั้น ปรากฏตามคำของ ดร. ริส เดวิดส์ กล่าวว่า เป็นเพียงทุ่งอันใหญ่กว้าง มีวัวควาย เล็มหญ้าอยู่ตามป่าโปร่ง. มีป่าใหญ่ๆขึ้นหมู่บ้าน ซึ่งมีโจรชุมอาศัย และเป็นการตัดคมนาคมของหมู่บ้านนั้นๆให้ขาดจากกัน.^๑ เมื่อระลึกถึงป่าใหญ่แล้ว ทำให้ระลึกถึงว่ามีป่าสำคัญอยู่ป่าหนึ่ง อันเป็นที่ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า เคยประทับ พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์จำนวนมาก เรียกว่า ป่ามหาวัน มีเรื่องราวกล่าวถึงอยู่หลายแห่งในปกรณ์ชั้นบาลีของพวกทักษิณนิกายเรา.

๑. Rhys Davids, *Buddhist India*, p. 20.

โรงเรียนพุทธนิคม

เป็นโรงเรียนมัธยม ของคณะกรรมการ มีการสอนวิชาพุทธศาสนา นักเรียนและครูทุกคน ต้องประพฤติตนตามกฏชาวพุทธ.

เปิดสอนมาตั้งแต่ พ. ศ. ๒๔๘๐ ในต้น พ. ศ. ๒๔๘๓ มีนักเรียนชั้นมัธยม ๑๔๖ คน นักเรียนสตรีแยกเรียนอยู่แผนกหนึ่ง ไม่ปะปนกับนักเรียนชาย.

ผลการสอนของโรงเรียนนี้ นับว่าได้ผลดีทัดเทียมกับโรงเรียนที่ดีทั้งหลาย. ใน พ. ศ. ๒๔๘๑ ส่งนักเรียนเข้าสอบเทียบมัธยม ๓ จำนวน ๒๓ คน สอบไล่ได้ ๑๗ คน นักเรียนได้ที่ ๑ ของโรงเรียนนี้ ได้คะแนนเป็นที่ ๑ ของทุกๆโรงเรียนในจังหวัดนี้ด้วย. ใน พ. ศ. ๒๔๘๒ ส่งนักเรียนเข้าสอบชั้นมัธยมปีที่ ๓ จำนวน ๑๖ คน สอบไล่ได้ทั้งหมด นักเรียนได้คะแนนเป็นที่ ๑ ของโรงเรียนนี้ ได้คะแนนสูงสุด สำหรับนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ทุกโรงเรียนของจังหวัดนี้.

บริษัทศรีภัทร

เชิงสะพานช้างโรงสี บำรุงเมือง พระนคร

โทรศัพท์ ๒๒๓๕๕

เป็นร้านคนไทย ที่จำหน่ายนาฬิกาแบบทันสมัย

และรับแก่นาฬิกาทุกชนิด

มณี ศรีภัทร

ผู้จัดการ บริษัทศรีภัทร โทรศัพท์ ๒๒๓๕๕

เชิงสะพานช้างโรงสี ถนนบำรุงเมือง พระนคร